

Актуализация 2024 г.

ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ИСПЕРИХ 2021-2027 Г.

ВИЗИЯ: „Създаване на привлекателна жизнена среда и качество на живот чрез устойчив растеж на местната икономика, земеделието, туризма и услугите в екологично чист район, със съхранено и атрактивно представено културно-историческо и природно наследство“

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие	7
1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика.....	7
1.1. Географски характеристики, местоположение и граници	7
1.2. Сравнителна характеристика	9
1.3. Териториални и поземлени ресурси	9
1.4. Природни условия и ресурси	10
1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд	16
1.6. Историческо развитие и културно наследство	20
1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини.....	25
2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси	26
2.1. Демографски параметри	26
2.2. Пазар на труда – заетост и безработица	32
2.3. Образование.....	35
2.4. Здравеопазване.....	40
2.5. Социални дейности, услуги и социално включване.....	43
2.6. Култура и традиции.....	51
2.7. Младежки дейности и спорт.....	54
3. Състояние на местната икономика	56
3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност.....	56
3.2. Промисленост	60
3.3. Селско и горско стопанство	62
4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	70
4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа	70
4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация	77

4.3. Енергийна инфраструктура	82
4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа.....	88
5. Екологично състояние и рискове	90
5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация.....	90
5.2. Дейности по управление на отпадъците.....	104
5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони.....	108
6. Административен и финансов капацитет за реализация на ПИРО.....	115
7. SWOT-анализ	116
II. Визия, стратегически цели и приоритети за развитие	118
1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи	118
2. Визия	123
3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки	125
III. Комуникационна стратегия	134
1. Въведение	134
2. Принципи на Комуникационната стратегия	135
3. Цели на Комуникационната стратегия	136
4. Целеви групи	137
5. Основни форми на комуникация.....	138
6. Основни комуникационни дейности	138
7. План за изпълнение на комуникационната стратегия	139
8. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО	142
IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход - приоритетни зони за въздействие.....	143
V. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.....	148
VI. Мерки за насърчаване на инвестициите.....	154

VII. Общинска програма за развитие на туризма.....	157
1. Ситуационен анализ и туристически ресурси.....	160
2. Мерки и дейности за развитие на туризма.....	163
VIII. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.....	166
IX. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.....	170
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ	174
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ.....	176
ПРИЛОЖЕНИЯ	179
Приложение №1: Актуализирана Програма за реализация на ПИРО	179
Приложение №1а: Актуализиран Индикативен списък на важни за общината проекти, включени в ПИРО за периода 2024-2027 г.....	202
Приложение №2: Актуализирана Индикативна финансова таблица.....	209
Приложение №3: Матрица на индикаторите за наблюдение и оценка	210

ВЪВЕДЕНИЕ

Актуализацията на Плана за интегрирано развитие на Община Исперих за периода 2021-2027 г. (ПИРО) се извършва на основание чл. 8, ал. 2, т. 3 от Закона за регионалното развитие (ЗРР), чл. 22, ал. 1, т. 1, 3 и 4. от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (ППЗРР) и „Методическите указания за разработване и прилагане на Планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г.“ на МРРБ.

ПИРО е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на Община Исперих и връзките и с други общини, в съответствие с Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен район от ниво 2 и Общия устройствен план на общината. Съгласно нормативните изисквания планът се разработва за срок от 7 години. Като стратегически документ той обвързва сравнителните предимства, ресурси и потенциал на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети, насочени към устойчиво, интегрирано развитие, по-добро качество на живот и по-висок жизнен стандарт за хората.

Планът за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021 – 2027 г. е приет от Общинския съвет с Решение № 259/Протокол №30 на Общинския съвет от 28.09.2021 г., на основание чл. 21, ал. 1, т. 12 от ЗМСМА и на основание чл.23, т.1 и чл.24, т.1 от Закона за регионалното развитие, във връзка с чл.21, ал.1 от Правилника за прилагане на ЗРР.

ПИРО е разработен за цялата територия на община Исперих, като са определени зони за прилагане на интегриран подход, за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие на всички населени места и коопериране със съседни общини. Планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане и на други нормативни документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, кадастъра, опазването на околната среда, управлението на отпадъците, и др.

Настоящата актуализация на ПИРО и Програмата за реализация към него се извършва с цел изследване на промените в социално-икономическите условия за развитие на община Исперих в периода 2020-2023 г. и включване на допълнителни проекти/проектни идеи, които ще допринесат за задоволяване на идентифицираните потребности и постигане целите и приоритетите на плана до 2027 г. при спазване на принципа на интегрирания подход.

Актуализацията на ПИРО се осъществява в условията на променена социално-икономическа ситуация, породена от политическа, финансова и икономическа нестабилност, продължителна световна пандемия и изпитания, международно напрежение и несигурност – войни, природни катаклизми, енергийна нестабилност, инфлация, продължителна вътрешнополитическа криза, непредвидимост и уязвимост на публичните финанси. Всички тези характерни и динамични промени във външната среда, които обуславят работата на Общината, оказват съществено влияние върху местната социална, икономическа и финансова политика.

В актуализирания социално-икономически профил на община Исперих са обобщени последните демографски и икономически данни на НСИ, включително от преброяване на населението и жилищния фонд през 2021 г. Програмата за реализация на ПИРО, която е оперативен инструмент за постигане на заложените цели е актуализирана с приоритетни проекти които да бъдат изпълнени до 2027 г. Коригирана е и Матрицата на индикаторите, с които се оценява напредъка в постигане на целите на плана.

При изготвянето на ПИРО към 2020 г. не са одобрени оперативните програми, финансирани от фондовете на ЕС и Националния план за възстановяване и устойчивост. Това налага да се актуализира списъка с проекти с конкретни подходящи източници на финансиране. Община Исперих има възможност за достъп до допълнителни ресурси, чрез МИГ (подхода ВОМР) и подхода ИТИ, чрез Концепции за интегрирани териториални инвестиции. Всичко това

налага да се актуализира действащия ПИРО, за да се отговори на текущите нужди и реалните възможности за финансиране на проекти и дейности за развитие на общината.

ПИРО е разработен и актуализиран съгласувано с трите стратегически цели на Националната програма за развитие България 2030 - ускорено икономическо развитие, демографски подем и намаляване на неравенствата. За реализирането на тези цели са предвидени национални политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие - Иновативна и интелигентна България; Зелена и устойчива България; Свързана и интегрирана България; Отзивчива и справедлива България; Духовна и жизнена България.

Водещ при разработването и актуализацията на ПИРО е принципът на интегрирания подход, който се прилага по отношение на всяка част от структурата на стратегическия документ. Този подход, наложил се като основен в политиката за регионално развитие и задължителен при изготвяне на стратегическите документи за новия програмен период има за цел в условията на свиващи се ресурси и ограничени финансови възможности да обедини различни политики, приоритети, проекти, източници за финансиране, участници и заинтересовани страни, за постигане на положителна синергия и добавена стойност от реализираните дейности.

Практическата работа по актуализацията на ПИРО включва прилагането на редица инструменти и методи като: наблюдение, проучване, описание, анализ, синтез, оценка, сравнение, индексен метод, графични методи, swot-анализ и други.

Основната цел на ПИРО на Община Исперих за периода 2021-2027 г. е стимулиране на устойчив растеж и осигуряване на пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и ресурси, за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия, съгласно чл.13, ал.2 от ЗРР.

При направената актуализация не се променя стратегическата част на плана - Визията за развитие на Община Исперих, стратегическите цели и приоритети се запазват.

Изготвеният актуализиран ПИРО на община Исперих се приема при условията и по реда за изработване и приемане на плана. Актуализацията на плана и програмата за неговата реализация се одобряват от Общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Планът е актуализиран от експертен екип на „Ес Кей Про Сървиз“ ЕООД – гр. Шумен, при спазване на принципа на партньорство и прилагане на мерки от комуникационната стратегия на ПИРО. В процесите на разработване и актуализация на плана участват: общинският съвет, кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, социални и икономически партньори, неправителствени организации, представители на гражданското общество. Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на ПИРО и осъществява координацията и контрола на тези процеси.

Чрез настоящата актуализация се постига подобряване на качеството, реалистичността и изпълнимостта на ПИРО и се осигурява съответствие на документа с реални възможности за кандидатстване и финансиране на проекти и дейности. При актуализацията на плана са отчетени хоризонталните принципи на регионалната политика на ЕС – устойчиво развитие, равни възможности, опазване на околната среда и социално включване. ПИРО има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори на външната и вътрешната среда.

ЧАСТ I.

ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ И АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО И ЕКОЛОГИЧНОТО СЪСТОЯНИЕ, НУЖДИТЕ И ПОТЕНЦИАЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ

1. Профил на общината – обща и сравнителна характеристика

1.1. Географски характеристики, местоположение и граници

Община Исперих е разположена в централната част на Лудогорието и в Източна Дунавска равнина. Територията и заема североизточните части на област Разград (териториална единица от ниво NUTS 3 според класификацията на системата NUTS1) в Северен централен район (СЦР) от ниво NUTS 2. Географското положение на общината е благоприятно - важен кръстопът между градовете Разград, Силистра, Добрич и Русе.

Фигура 1: Карта на област Разград

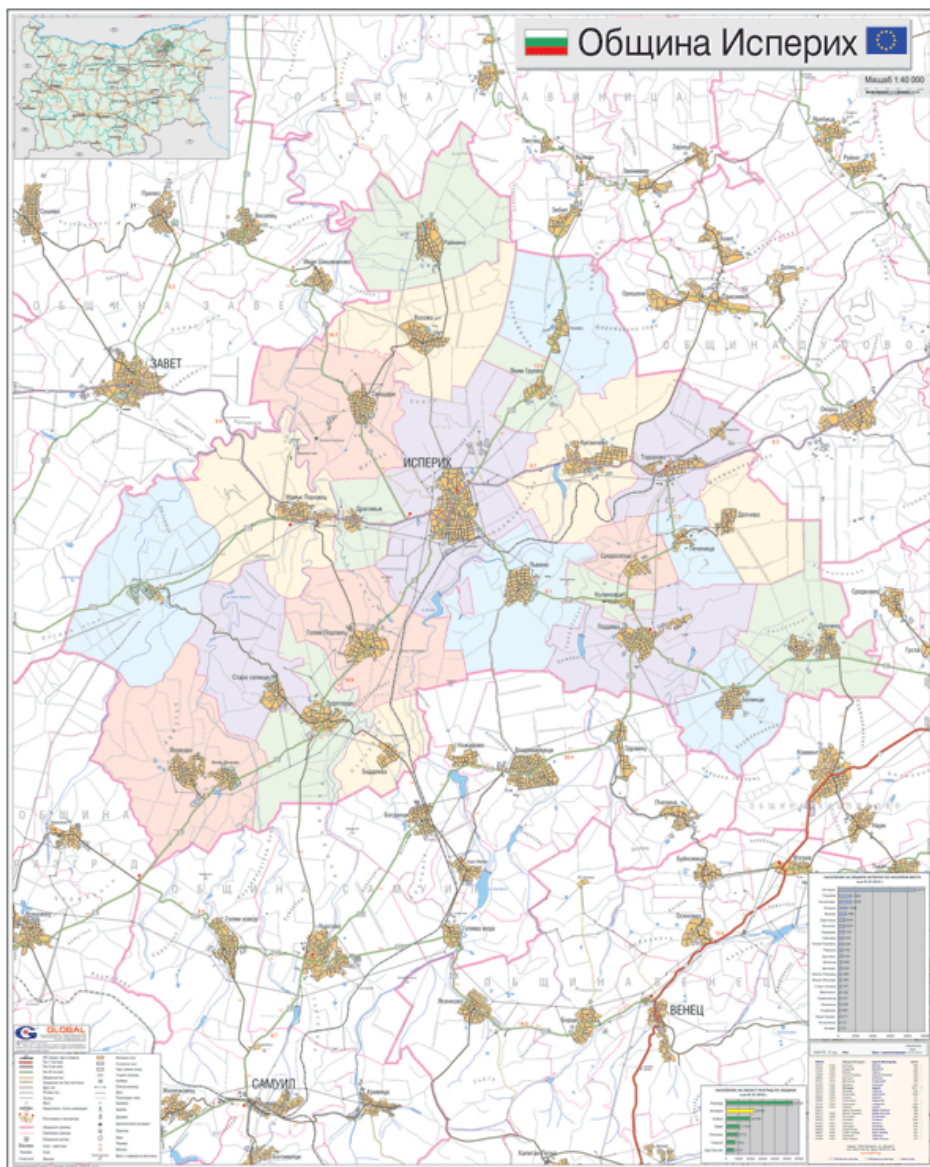

Територията на община Исперих към 2022 година е 402 кв.км., или 17% от територията на област Разград и 2,72% от общата площ на Северен Централен район (СЦР, NUTS 2).

На запад община Исперих граничи с община Разград, на юг с община Самуил, на северозапад с община Завет, на север и североизток с общините Главиница и Дулово (област Силистра) и на изток с община Каолиново (област Шумен).

¹ NUTS (на френски: Nomenclature des unités territoriales statistiques;) „Обща класификация на териториалните единици за статистически цели" е йерархична систематика за еднозначна класификация на териториални единици в официалните статистики в страните членки на Европейския съюз.

Фигура 2: Карта на община Исперих

Община Исперих е сравнително изолирана и остава встрани от основни пътища и магистрали. Административният център - гр. Исперих, е разположен на 37 км североизточно от гр. Разград, на 72 км югозападно от гр. Силистра и река Дунав, и на 150 км северозападно от гр. Варна и Северното Черноморие. Общината е в сравнителна близост до речните пристанища на Русе и Силистра (70-90 км.), и до морското пристанище и летище на град Варна (150 км.)

През общината не преминават магистрали и първокласни пътища, което от една страна затруднява достъпността, от друга определя територията като отдалечен и периферен район. Достъпът до община Исперих се осъществява предимно чрез второстепенни пътища: през община Разград - до София, през община Завет - до Русе, през община Дулово - до Силистра и Добрич и през община Венец - до Варна и Южна България.

Община Исперих е достъпна и с железопътен транспорт (линията София-Силистра). Най-близките летища са в гр. Варна и гр. Букурещ.

1.2. Сравнителна характеристика

Исперих е една от 7-те общини в област Разград. Тя е на първо място по брой населени места (24), на второ място по население и трето място по територия в областта.

В общината в края на 2023 г. живеят 18843 души или 19% от населението на област Разград и 2,77% от населението на СЦР.

Данните в Таблица 1 показват намаляване на населението във всички общини на територията на област Разград. Демографската криза в района се задълбочава.

Средната гъстота на населението в община Исперих (46.87 души на кв. км. за 2023 г.) е по-висока от средните стойности за област Разград (41.75) и СЦР (45.98 души на кв. км.), но по-ниска от средната гъстота за страната (58,07). В рамките на анализираниите години средната гъстота на населението намалява във всички общини в областта.

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Исперих и останалите общини в област Разград 2020-2023 г.

Район, област, община	Територия кв. км. за 2020 г. и 2023 г.		Население брой 31.12.2020 г. и 31.12.2023 г.		Гъстота на населението за души на кв. км. 2020 г. и 2023 г.	
	2020	2023	2020	2023	2020	2023
Република България	110372	110997	6916548	6445481	62,67	58,07
<i>Северен централен район</i>	14668	14797	764897	680359	52,15	45,98
Област Разград	2402	2412	109810	100696	45,72	41,75
Завет	274	274	8938	7793	32,62	28,44
Исперих	389	402	20142	18843	51,78	46,87
Кубрат	434	432	15410	13704	35,51	31,72
Лозница	241	241	8263	7602	34,29	31,54
Разград	652	652	45624	42507	69,98	65,19
Самуил	250	250	6365	5862	25,46	23,45
Цар Калоян	162	161	5068	4385	31,28	27,24

Източник: Национален статистически институт

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Исперих попада в групата от 4-то йерархично ниво. Това са малки градове с микрорегионално значение за територията на групи общини.

Към 2023 г. община Исперих е с по-ниска степен на урбанизация спрямо тенденциите в областта, Северен централен район и в страната. Относителният дял на градското население в общината е 38%, което показва балансирано разпределение на населението в града и селата. За сравнение равнището на урбанизация в област Разград за 2023 г. е 47%, за Северен централен район е 67%, а за страната - 74%.

1.3. Териториални и поземлени ресурси

Най-голям относителен дял в територията на община Исперих заема земеделската земя – 276,27 кв.км. (около 68,77% от територията при средни за страната 55%). На второ място са горските площи – 86,12 кв.км. (21,43% при средно за страната 33%). Урбанизираните територии са 22,56 кв.км. или 5,61% от общата площ (при средно за страната 4,66%).

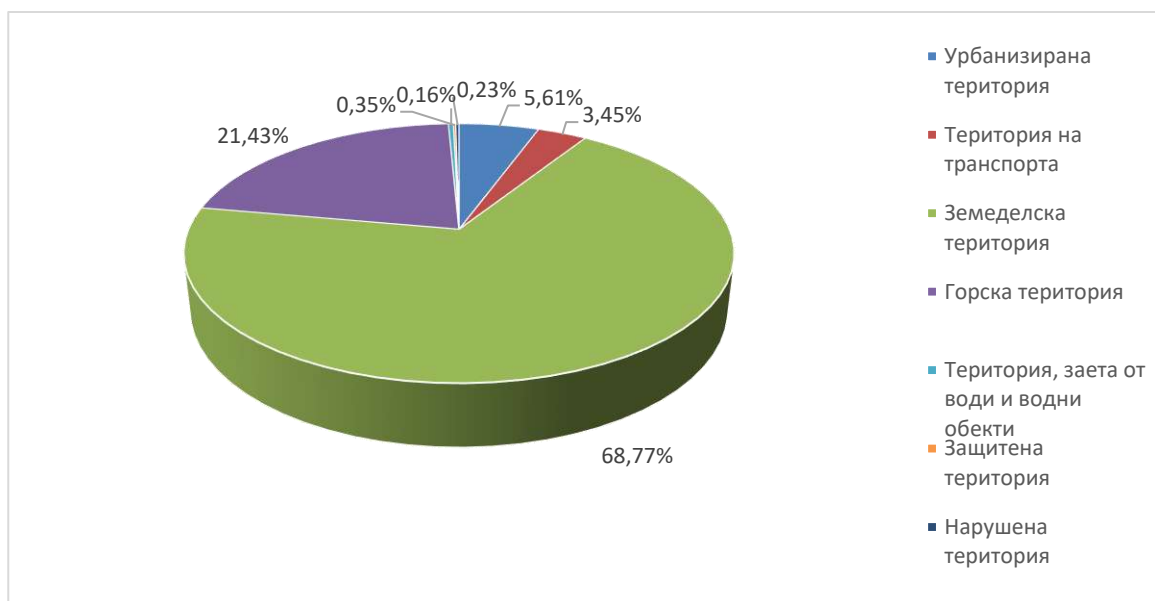
Таблица 2: Баланс на територията на община Исперих по начин на трайно ползване към 2022 г. (кв.км.)

Общо	Урбанизирана територия	Територия на транспорта	Земеделска територия	Горска територия	Територия, заета от води и водни обекти	Защитена територия	Нарушена територия
401,80	22,56	13,87	276,27	86,12	1,40	0,65	0,93

Източник: Национален статистически институт

Водните площи заемат 0,35% от територията на общината, а площите за транспорт 3,45%. Нарушената територия е 0,23%, а защитените територии – 0,16%.

Графика 1: Разпределение на площта на община Исперих по видове територии

Източник: Национален статистически институт

1.4. Природни условия и ресурси

Релефът на община Исперих е разнообразен – равнинно-хълмист и платовиден, със средна надморска височина 265 м. Според физикогеографската подялба на Република България общината попада в територията на Източната Дунавска равнина. Тази част от подобластта се нарича „Лудогорие“ и представлява обширно, вълнообразно, дълбоко насечено плато.

Релефът на общината се характеризира с дълбоко всечени долини и суходолия, като надморската височина варира от 200 до 300 m и се понижава от юг на север. Цялата територия на Община Исперих попада в северната част на Лудогорското плато, като южно от село Малко Йонково, на границата с Община Самуил се намира най-високата ѝ точка – 348,4 m. надморска височина. Западно от село Райнино, в суходолието на река Царацар, е най-ниската ѝ точка – 136 m надморска височина.

Община Исперих попада в обсега на лудогорско-добруджанската подобласт в геоструктурната област Мизийска плоча - стабилна, устойчива част от земната кора, слабо реагирала на нагъвателните процеси, със специфичен геоложки строеж. Характеризира се с почти

хоризонтална покривка от седиментни скали с мезозойска и неозойска възраст, припокрити през кватернера от мощни льосови наслаги. Формите на релефа са разнообразни – льосови, суходолия, плата, низини, речни долини. Характерно за сегашния релеф е алтернативното редуване на основните скали - силно пропусклив льос, със слабо пропускливи глини и скални пластове. Льосовите формации са се запазили в равнините, по платата и слабо наклонените заравнени била. Покритите с льос седименти от по-стар произход, понастоящем се разкриват по бреговете на дълбоките долове и реки. На повърхността седиментните скали са силно напукани на плочи и призми. Плъзгания, срутвания и сипеи почти липсват.

В долините на реките и доловете са формирани алувиални наслаги от пясъци и чакъли.

Климат

В климатично отношение районът на Община Исперих попада в умерено-континенталната климатична подобласт на Европейско-континенталната климатична област и се характеризира с горещо лято и студена зима. Най-студените месеци през годината са януари и февруари. Не са изключения и резките понижения на температурите през пролетта и есента. Като най-топли се очертават месеците юли и август. Типичен пролетен месец е април, а типичен есенен - октомври.

Фигура 3: Климатични области в България

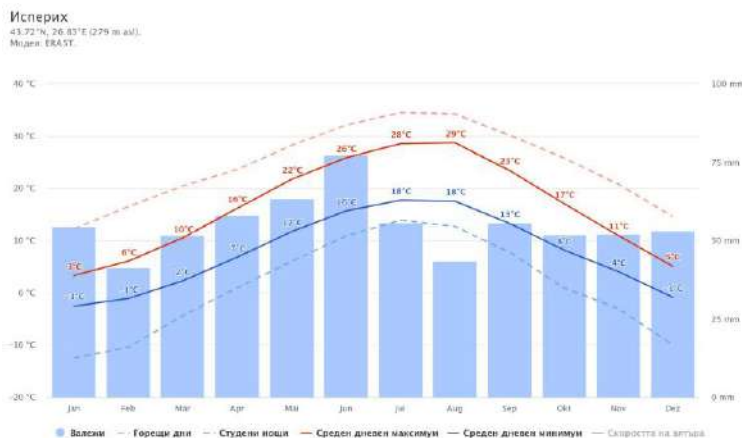

Най-студените месеци през годината са януари и февруари. Средната годишна температура е 10,3°C. Минималните температури през зимата в някои случаи падат до -25°C. Не са изключения и резките понижения на температурите през пролетта и есента. Като най-топли се очертават месеците юли и август. Типичен пролетен месец е април, а типичен есенен - октомври. За добре изразения континентален характер на климата в района на община Исперих свидетелстват средните месечни температури за януари /-2°C/ и за юли /24°C/, валежният режим /февруарски минимум и юнски максимум/ и сравнително продължителното задържане на снежната покривка /над 3 месеца/.

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) на следващата фигура 4 показва средната максимална дневна температура за всеки месец за Исперих. По същия начин „Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура.

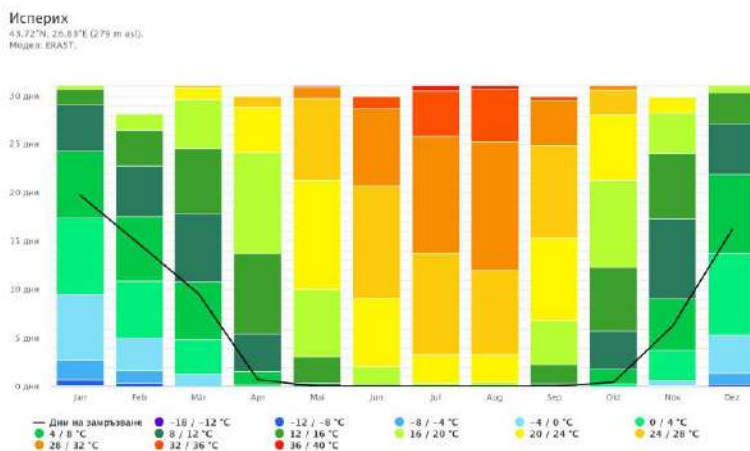
Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Исперих

Източник: www.meteoblue.com/bg

Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

Фигура 5: Средномесечни максимални температури и мразовити дни в община Исперих

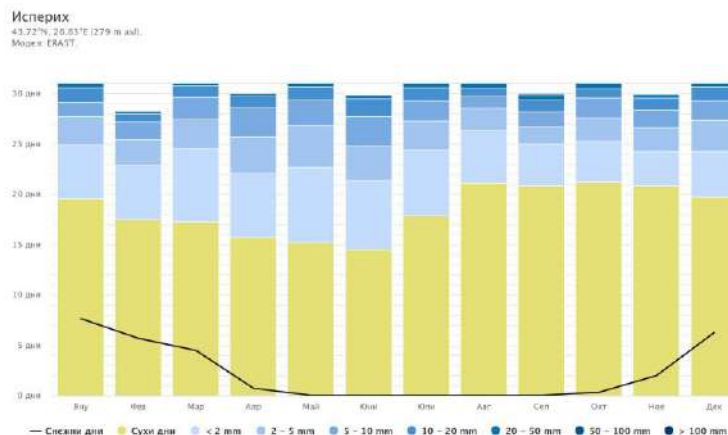
Източник: www.meteoblue.com/bg

Характерни за зимата са отрицателните температури (абсолютна минимална температура - 27°), а лятото е сухо и топло (абсолютна максимална температура + 39,5°C). Средномесечните температури са -2,0°C през януари и 21,5°C през юли, а средногодишната амплитуда достига 23,5°C. Средноденонощната годишна температура на въздуха е 10-12°C. Средномесечната максимална температура е през м.юли (26,2°C), а средната минимална температура е януарска (-5,8°C). Абсолютната максимална температура е 37°C, а абсолютната минимална -25,8°C.

Средногодишната сума на валежите е 67,4 мм/м2. Валежите са по-ниски от средните за страната, но са по-обилни в сравнение с останалите области в Лудогорието. Годишният ход на валежите в този район има подчертано континентален характер. Максимумът е през юни, а минимумът - през февруари. Валежите от сняг са в периода ноември – април.

Фигура 6: Средногодишно количество на валежите в община Исперих

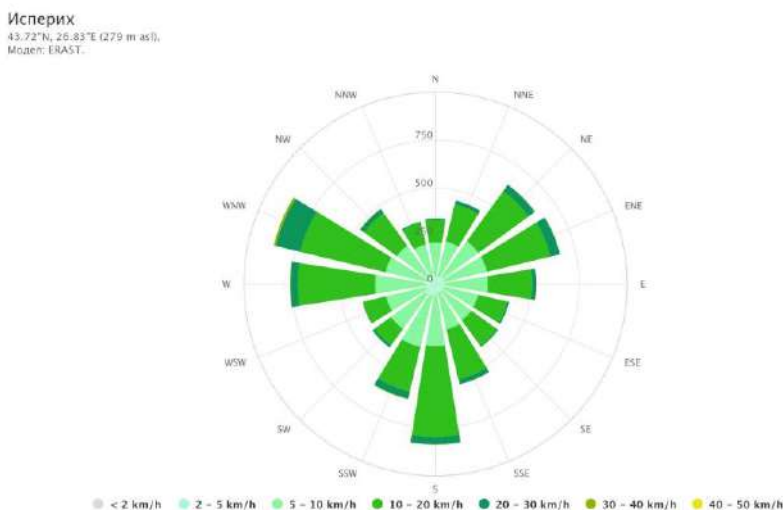

Източник: www.meteoblue.com/bg

Средното месечно и сезонно разпределение на валежите е както следва: зима -131 л. кв. м, пролет -165 л. кв. м, лято - 227 л. кв. м и есен - 133 л. кв. м.

Във ветровия режим преобладават подчертано западните и североизточни ветрове със средномесечна скорост от 2,3 m/s през юли до 3,6 m/s през февруари, а в отделни кратки периоди през февруари скоростта на североизточните ветрове достига е над 20 m/s.

Фигура 7: Роза на ветровете на територията на община Исперих

Източник: www.meteoblue.com/bg

През зимата поради силно изразеното климатообразуващо влияние на североизточните ветрове температурите са твърде ниски, а през лятото в резултат на прегряването на нахлуващите откъм северозапад въздушни маси те са твърде високи. От тези особености в термичния режим се обуславят най-съществените континентални черти на климата, най-вече неговата значително висока средногодишна температурна амплитуда - до 26 °C.

Средната относителна влажност на въздуха варира от 64% до 85%. През януари и декември валежите са от дъжд и сняг. Годишната им сума е от 500 до 600 mm с максимуми през май и юни, а минимумите през януари и февруари.

Таблица 3: Честота, скорост и посока на вятъра

Посоки	Честотна роза на ветровете за м. Януари, %	Честотна роза на ветровете за м. Януари, %	Скоростен диапазон на ветровете по географски посоки, м/с
N	15.7	5.9	4.1
NE	11.8	12	3.5
E	8.6	10.5	2.8
SE	12.5	21.5	3.0
S	10.8	5.7	3.2
SW	8.3	19.1	4.1
W	18.5	12.3	5.9
NW	13.8	13	4.7

Източник: www.meteoblue.com/bg

Максималната снежна покривка се натрупва през януари - 112 cm, а минималната през октомври - 2 cm. Сезонното разпределение на валежите е неравномерно.

Тъй като нахлуващите откъм северозапад въздушни маси се изваляват при пренасянето им, валежите в тези области са по-слаби. Средното месечно и сезонно разпределение на валежите за 100-годишен период (1895 - 1995 г.) за община Исперих е както следва: зима - 131 mm; пролет - 165 mm; лято - 227 mm; есен - 133 mm.

Очакваните промени в климата на общината са свързани с отчетената за България обща тенденция към затопляне, както и увеличаване честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като засушавания, проливни валежи, гръмотевични бури и градушки.

Предвижданията са за намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, като минималната температура се повишава по-бързо от максималната и намалява дебелината на снежната покривка. Това води до изместване на горната граница на широколистните гори към по-голяма надморска височина, увеличаване на недостига на вода в почвата, промяна в ареалите на редица видове и загуба на биоразнообразие.

Почви и полезни изкопаеми

В основната част от територията на община Исперих преобладават кафявите горски почви, а покрай речните корита алувиално-ливадни почви, като същите са подходящи за развитие на различни земеделски култури. Изключително ценен и богат е растителния ресурс от лечебни растения. Релефът и почвено-климатичните условия в района са създали условия за естественото развитие на почти целия набор лечебни растения, диворастящи плодове и гъби. Общото състояние на почвите в общината може да се определи като добро. На територията на община Исперих няма промишлени замърсители, а намалената употреба на торове и пестициди в селското стопанство също допринася за липсата на замърсявания.

Община Исперих попада в район Б-3 Източна Дунавска равнина и Хълмисто предбалканска провинция. Почвеният тип в преобладаващата част са сивите и тъмносивите горски почви - 61%, а оподзолените черноземни заемат 39% от обработваемата земя. Почвено-климатическата характеристика на Исперих създава възможност за отглеждането на всички култури на умерения климат. Затова Исперих се разширява като зърнено-фуражен район с животновъдно направление.

Черноземните почви са разпространени в Дунавската равнина /западна и средна част/, Южно-добружанското плато и Лудогорието. Привързани са към равнино-хълмистия релеф на

равнината, лъсовата покривка, сухия умерено-континентален климат и сухолюбива растителност. Характеризират се с повишена мощност на хумусния хоризонт /60-80 см/, но с ниско хумусно съдържание /2-4%/. Поделят се на: карбонатни, типични, излужени и деградирани. Карбонатни черноземи - характеризират се с различна мощност и хумусен хоризонт /40-60см/. Съдържат специфични образувания-карбонатни мицели, разположени на дълбочина 20-150 см. Типичните черноземи-формирани са върху разкъсана лъсова основа, при по-хълмист и по-дълбоко разчленен релеф. В морфологично отношение не се различават съществено от карбонатните черноземи, с тази разлика, че карбонатите при тях се наблюдават във височинния интервал 25-60см. Мощността на хумусния хоризонт е 50-70см. Поради идентичните свойства на типичните черноземи с тези на карбонатните те се обединяват в една агро-производствена група.

Излужените черноземи - формирани са върху лъсовиден и песъчливо-глинен субстрат, умерено-континентален климат, дъбови гори и ливадно-степна растителност. В сравнение с карбонатните и типичните черноземи, тези почви са с по-добри агро-производствени свойства. Това се дължи на тежкия механичен състав и по-висока водозадържаща способност. Тези почви са едни от най-плодородните почви.

Горски почви

Сиви горски почви-развити са върху хълмист и нископланински релеф, дълбоко разчленен и изграден от кредни и терциерни седименти - мергели, варовити пясъчници, мергелни варовици. Формирани са при по-влажен умерено-континентален климат и широколистна растителност. Отличават се с глинесто съдържане във вертикалния почвен профил, по-високо хумусно съдържание /2-5% /, и по-малка дебелина на хумусния хоризонт от черноземните почви. Сивите горски почви се поделят на тъмносиви и сиви и светлосиви горски почви.

Тъмносивигорски почви се срещат в съчетание с деградирани черноземи и сивите горски почви.Образувани сав/у лъсовиден субстрат и редки смесени широколистни гори,при преобладаващото участие на ливадно-степна растителност. Те са с най-мощен хумусен хоризонт /до 45 см/ и мощен алувиален хоризонт /до 110см/. Характеризират се с тежък механичен състав. Сивите горски почви са свързани с по-активното почвообразуващо участие на горската растителност и по-малка мощност на хумусно-елувиалния хоризонт.

Азонални почвени типове

Това са почвени типове, които не се подчиняват на хоризонтално и вертикално разпределение. Хумусно-карбонатните почви съпътстват всички зонални почвени типове. Образувани са върху карбонатна скална основа. Характеризират се с добре оформен хумусен хоризонт и съдържание на хумус от 3 до 7%.

Голямото почвено разнообразие трябва да се има предвид при изготвянето на проекти за земеделие, които да се основават на предварително проучване и картиране на почвите по тяхното плодородие и пригодност за отглеждане на земеделски култури в отделните землища на района.

В Община Исперих няма силно ерозирани почви.

Полезни изкопаеми

По данни на Министерството на енергетиката на територията на община Исперих попада находище „Драгомъж“ за добив на строителни материали (варовици и доломити).

Води

Територията на община Исперих обхваща част от Дунавски район за управление на водите и е разположена западно от подземния малм-валанджски водоносен хоризонт.

Порьозността на лъсовата покривка и окарстена варовикова основа заедно с оскъдните валежи и слабия наклон на релефа определят липсата на повърхностно течащи води и наличие на суходолия на територията на Община Исперих. Малки количества подпочвени води и с твърде

непостоянен дебит са акумулирани в най-долните хоризонти на лъсовите отложения. На места в ниските участъци на доловете са каптирани в малки чешми.

Водните ресурси на Общината са сравнително ограничени – през територията ѝ преминават четири реки – р. Царацар, р. Война, р. Сенковец и р. Чаирлък, но няма достатъчно водни ресурси за промишлени нужди и поливане.

Модулът на оттокът на повърхностните води е от 0,5 до 1 l/m². Минималната му проява се обуславя от оскъдните валежи, значително изпарение, водопропускливостта, лъсовата основа и слабия наклон на релефа.

На територията на община Исперих се намира най-големият карстов извор в тази част на страната, като дълголетните карстови процеси са предизвикали проявлението на уникален комплекс от карстови форми: пещери, понори, скални ниши, цепнатини и др.

В хидрогеоложко отношение подземни води са акумулирани в окарстените варовици на Русенската и отчасти на Разградската свита. Формираният ненапорен карстов водоносен хоризонт се подхранва основно от атмосферните води, като по-голяма част от тях се инфилтрира директно в разкритията на варовиците или косвено през покривните отложения на лъса, алувия и частично плиоцена. Друг източник на подхранване е повърхностната вода, която се формира постоянно и временно. Тя се инфилтрира през дъната на речните корита, така, че оттокът, който се формира в южните части на Лудогорското плато, изцяло се губи северно от линията с. Каменово, гр. Исперих, с. Тодор Икономово.

Генералната посока на движение на подземните води е от юг на север, към р. Дунав, където се извършва скрито разтоварването на ненапорния карстов поток в отложенията на плиоцена и кватернерните алувиални отложения на р. Дунав и южните ѝ притоци. В южната част на разпространението при благоприятно съчетание на геолого-структурните условия с водоупорни скали в основата му по долините на реките се намират голям брой низходящи извори с дебита стигащи до над 200 л/сек. В разглеждания район по-големи извори са при селата Воден, Черковна, Малък и Голям Поровец и редица извори по р. Сенковец. Повечето извори са каптирани за водоснабдяване на селищата в района. През територията на общината преминава р. Крапинец, която според археолозите някога е била плавателна и е достигала до р. Дунав. На територията на общината съществуват множество малки, богати на риба, водоеми.

Речната мрежа в общината е условно добре развита, но водните течения са незначителни, с малък отток и имат значение предимно за пълнене на микроязовирите.

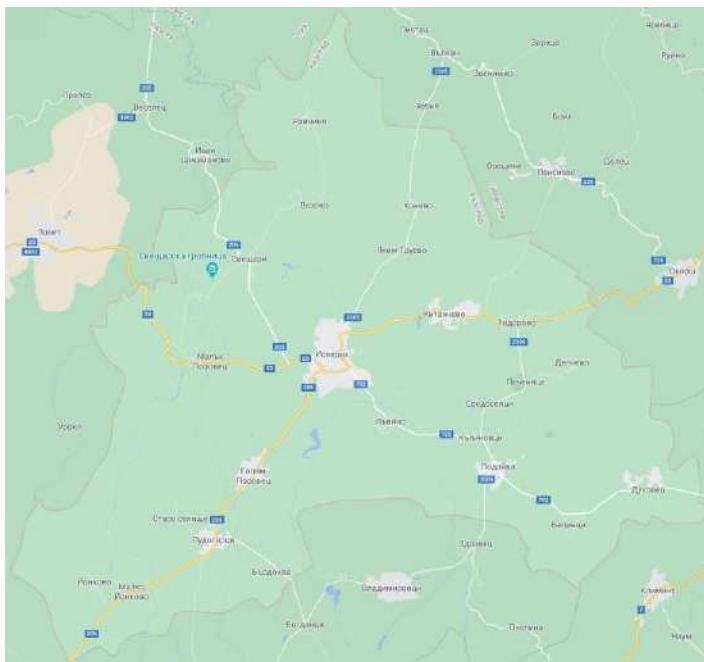
На територията на община Исперих има около 40 язовири, водоеми и изкуствени водни площи, повечето с незначителни размери. Най-големият язовир е „Исперих“ с обем от 320 000 куб.м. и площ от 206 дка. Водоема освен за рибовъдство може ефективно да се използва за напояване. На територията на община Исперих няма находища на минерални води.

1.5. Селищна мрежа и жилищен фонд

Съгласно настоящото административно-териториално деление на страната град Исперих е общински център на едноименната община. Селищната мрежа в територията на общината се е формирала в зависимост от природните и теренни условия и с оглед развитието на поминъка на населението. Тя се състои от 24 населени места – 1 град и 23 села.

Урбанистичната структура на община Исперих включва град Исперих и селата: Белинци, Бърдоква, Вазово, Голям Поровец, Делчево, Драгомъж, Духовец, Йонково, Китанчево, Конево, Къпиновци, Лудогорци, Лъвино, Малък Поровец, Малко Йонково, Печеница, Подайва, Райнино, Свищари, Средоселци, Старо селище, Тодорово и Яким Груево. Селищната мрежа е добре изградена и сравнително балансирана в общинската територия.

Фигура 8: Селищна мрежа на община Исперих

Отстоянието в километри от административния център – град Исперих до отделните населени места - села в общината е следното: Белинци – 13,8 км, Бърдоква – 12,9 км, Вазово – 7 км, Голям Поровец – 6,5 км, Делчево – 14,8 км, Драгомъж – 4,6 км, Духовец – 18,7 км, Йонково – 17,1 км, Китанчево – 6,3 км, Конево – 8,5 км, Къпиновци – 8,2 км, Лудогорци – 10 км, Лъвино – 3,9 км, Малък Поровец – 7,1 км, Малко Йонково – 14,5 км, Печеница – 12,1 км, Подайва – 10 км, Райнино – 11,7 км, Свищари – 7,3 км, Средоселци – 9,5 км, Старо селище – 12,3 км, Тодорово – 9,4 км и Яким Груево – 6 км.

Съгласно §1 от Допълнителните разпоредби на Наредба №7/22.12.2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, урбанистичната класификация на община Исперих през 2023 г. включва следните категории: 1 много малък град (до 10 хил. жители) – Исперих и 2 средни села с население от 1000 до 2000 жители – Подайва и Китанчево. Към малките села с население от 250 до 1000 жители се отнасят 17 населени места, а останалите 4 са много малки села с до 250 жители (Конево, Къпиновци, Печеница и Райнино). Селищната система като цяло е устойчива. Застрашено от обезлюдяване е само едно село – Конево – под 100 жители.

Броят на населените места в общината обуславя и стойността на показателя „гъстота на селищната мрежа – 6 на 100 км² (при 4.1/100 км² средно за Област Разград и 4.8/100 км² за страната). Селищната мрежа е сравнително устойчива и равномерно развита, като общинският център е традиционен средищен център на селата от общината.

Селищната система на община Исперих е балансирана и добре изградена. Административният център - гр. Исперих се намира в централната част на територията на общината. Дисбалансът (поляритетът) между населените места се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. В пространственото развитие на функционалните системи в територията структура на общината с най-голяма е концентрацията на обществено-обслужващи обекти в общинския център гр. Исперих. На територията на отделните

села също има обществено-обслужващи обекти в зависимост от специфичните им функции и потребности.

В регионален мащаб всички селища на общината са поставени в позицията на периферни и полу-периферни. Транспортната достъпност се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община. Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка. Основен е проблема с техническа инфраструктура, с липса на заетост и затруднен достъп до социални услуги.

Развитието на селищната мрежа е довело до съсредоточаване на основните административни, промишлени, обслужващи и културни дейности в гр. Исперих. Останалите селища са относително изолирани, с по-голям брой възрастни хора, които се занимават със земеделие и животновъдство в лични стопанства. Почти всички хора, живеещи на село, са постоянно пребиваващи там. Повечето населени места са подходящи за екологично земеделие и екологични производства, тъй като землищата им са съхранени, имат възможности и в областта на някои форми на туризма. Всички селища разполагат с изградена инфраструктура по отношение на електроснабдяване, водоснабдяване, съобщителни връзки и транспортен достъп, но в повечето липсва канализация.

Таблица 4: Жилищни сгради в община Исперих по вид и местонамиране към 2021 г.

	Общо	Къща	Жилищен блок, кооперация	Сграда от смесен тип	Лятна кухня	Вила	Сграда за колективно домакинство
Община Исперих	7788	7720	47	6	8	5	2
В градовете	2283	2225	47	6	3	-	2
В селата	5505	5495	-	-	5	5	-

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фон към 07.09.2021 г.

Количествените и качествените характеристики на сградния фонд в общината са отражение на социално-икономическите процеси. Териториите за обитаване са свързани със състоянието на жилищния фонд и стандарта на населението по отношение на задоволяването му с жилища и жилищна площ. Териториите за обитаване са в постоянно взаимодействие с останалите територии (обществено обслужване, транспорт и комуникации, техническа инфраструктура и др.) и по този начин се формира комплексната урбанизирана среда на селищната система в общината.

По данни на НСИ от преброяването към 07.09.2021 г. жилищните сгради в община Исперих са 7788, от които 29% в града и 71% в селата. По вид преобладават къщите – 7720 или 99% от жилищните сгради. В община Исперих към септември 2021 г. има общо 47 жилищни блока/кооперации, разположени в града. Със статут на „лятна кухня“ са 8 сгради, а от смесен тип са 6. Вилите в общината са 5, а сградите за колективни домакинства – 2.

Таблица 5: Жилища по вид и местонамиране в община Исперих към 2021 г.

	Общо	Жилище в жилищна сграда	Жилище в нежилищна сграда	Колективно жилище	Подвижно жилище
Община	9307	9300	1	5	1
В градовете	3714	3708	1	5	-
В селата	5593	5592	-	-	1

Обитавани	6801	6794	1	5	1
Необитавани	2506	2506	-	-	-

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фон към 07.09.2021 г

Жилищата в общината към септември 2021 г. са 9307, в това число 6801 обитавани (73%) и 2506 необитавани (27%). В град Исперих жилищата са 3714 или 40% от общия фонд, а останалите 60% са в селата. Необитаваните жилища в града към 2021 г. са 958 (26%) , а в селата – 1548 (28%). Наличието на значителен дял свободен жилищен фонд (почти една трета) е още едно доказателство за негативните демографски тенденции и обезлюдяването на района. Насърчаването на раждаемостта и привличане на млади хора за живот и работа в община Исперих остават ключова задача на мерките и дейностите в ПИРО до края на 2027 г.

Таблица 6: Жилищни сгради в община Исперих по период на построяване (брой)

До края на 1959 г.	1960-1969 г.	1970-1979 г.	1980-1989 г.	1990-1999 г.	2000-2009 г.	2010-2021 г.	Общо
2429	2818	1395	653	213	121	159	7788

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2021 г.

В общината към 2021 г. има 2429 жилищни сгради, строени до края на 1959 г. (31% от жилищния фонд). Най-много сгради са построени от 1960 до 1969 г. – 2818 (36%). Около 18% са от периода 1970-1979 г., 8% са построени 1980-1989 г., а 3% от 1990 до 1999 г. През периода от 2000 г. до 2021 г. в общината са изградени 280 нови сгради или 4% от жилищния фонд.

В община Исперих преобладават тухлените сгради с гредоред – 5896 броя или 76%. Масивните жилищни сгради от тухла с бетонна плоча са 1497 броя или 19%, а старите кирпичени къщи – 311 броя или 4% от жилищния фонд. Със стоманобетонна конструкция са 38 жилищни сгради – 0,5%. Панелните жилищни сгради в общината са 15, каменните – 20, дървените са 6, а 3 от сградите са сглобяеми с метални конструкции.

Таблица 7: Жилищни сгради според вида на конструкцията и използвания основен материал в община Исперих към 2021 г.

	Общо	Тухлена с бетонна плоча	Тухлена с гредоред, без стоманобетон	Стоманобетонна конструкция с плоча и колони	От кирпич	Каменна	Дървена (дъски, дървени плоскости)	От панели (готови сглобяеми елементи)	Сглобяема от метални конструкции	Друга
Община	7788	1497	5896	38	311	20	6	15	3	2
В града	2283	543	1668	11	31	18	-	11	1	-
В селата	5505	954	4228	27	280	2	6	4	2	2

Източник: НСИ - Преброяване на населението и жилищния фонд 2021 г

Към 2022 г. в общината има 7780 жилищни сгради. Общият брой на самостоятелните жилища е 9305, с полезна площ 808 197 кв.м. и жилищна площ 628 177 кв.м. Полезната жилищна площ на човек от населението за общината към 2022 г. е 33,42 кв.м.

Таблица 8: Основни характеристики на жилищния фонд в община Исперих 2020-2022 г.

Показатели	Мерна единица	2020	2021	2022
Жилищни сгради	Брой	8058	8058	7780 ²
По материал на външните стени на сградата				

² В броя на жилищните сгради не са включени летните кухни.

стоманобетонни	Брой	49	49	38
панелни	Брой	29	29	15
тухлени	Брой	7296	7296	7385
други	Брой	684	684	342
Жилища	Брой	9497	9497	9305
По брой на стаите				
едностайни	Брой	240	240	174
двустайни	Брой	1546	1546	1390
тристайни	Брой	2750	2750	2698
четиристайни	Брой	2491	2491	2474
петстайни	Брой	1456	1456	1530
с шест и повече стаи	Брой	1014	1014	1039
Полезна площ	кв. м	734058	734058	808197
жилищна	кв. м	628291	628291	628177
спомогателна	кв. м	105767	105767	180020

Източник: Национален статистически институт

По брой на стаите преобладават тристайни жилища – 2698 броя или 29% и четиристайните – 2474 или 27%. По вида на конструкцията 7385 сгради (около 95%) са масивни/тухлени, 38 сгради са стоманобетонни, 15 панелни и 342 сгради с други конструкции (в т.ч. кирпич).

На 1000 души от населението в общината към 2022 г. се падат 495 жилища, за сравнение за област Разград жилищата на 1000 души са 588, за Северен централен район са 679, а за страната – 664 жилища на 1000 души.

Жилищният фонд в община Исперих като цяло е остарял и амортизиран, което е предпоставка за слаба енергийна ефективност и лоши технически характеристики на значителна част от сградите. Външните стени на повечето стари сгради имат до пет пъти по-големи топлинни загуби в сравнение с нормите за ново строителство. В масовия случай сутерените и таванските плочи на съществуващия жилищен сграден фонд са без топлоизолация. Топлинните загуби през прозорците и балконските врати са над 50% и се дължат предимно на ниските топлоизолационни качества на използваната дограма и некачествен монтаж, лошото физическо състояние на фасадите на сградите и конструкциите. Ниската енергийна ефективност се дължи на липсата на изолации на покриви и стени, старо осветление с енергоемки светлоизточници, амортизирани отоплителни инсталации и др.

На съвременните изисквания за енергийна ефективност отговарят преди всичко обектите, строени и реновирани през последните години, които са сравнително малък процент от всички сгради на територията на общината. Санирането на еднофамилни и многофамилни жилищни сгради е сред приоритетите на общинската енергийна политика.

1.6. Историческо развитие и културно наследство

Историческо развитие

Община Исперих е разположена в централната част на Лудогорието, в Източна Дунавска равнина и на важен кръстопът между градовете Разград, Силистра, Добрич и Русе. Историко-географската област „Лудогорие“, позната до 1942 г. с името „Делиорман“, е преименувана на Полесие, но понеже не се възприема от населението от 1950 г. районът носи името „Лудогорие“ (Дели орман - „луда гора“).

Най-ранни следи от живот в землището на Исперих има от бронзовата епоха. В местността „Айорман“ има останки от късноантично и средновековно селище.

Град Исперих е възникнал през 1545 година на мястото на това средновековно селище. Исперих е старо селище, под името Кемаллар се споменава в турски данъчен регистър от 1573 год. От 1934 год е преименувано на село Исперих. С указ № 38 обнародван на 02.02.1960 г. на Президиума на Народното събрание от 31 януари 1960 г. село Исперих е обявено за град.

Земите около град Исперих са обитавани от различни цивилизации още от времето на тракийските племена (IV – V пр. Хр.). Доказателство за това е тракийският град Хелис (Хелиос), който днес е превърнат в историко-археологически резерват Сбораиново. Запазени са уникални по своята същност гробници на тракийски владетели, крепостни стени, религиозни съоръжения и множество артефакти.

За зараждането на Исперих, като самостоятелно селище няма много информация. Предполага се, че градът се развива като място за панаири и обмяна на стоки. По време на Османското владичество се е наричал Кемаллар (Кемаалар, Кеманлар). С пристигане на първия заселник Кемал и неговия род, селището дълги години носи неговото име – Кемаллар (Кемаловците). В подкрепа на мнението, че селото било наречено на името на заселника Кемал, е и запазеното до преди десетина години предание за него. Гробът на Кемал баба се помнел и тачел от поколенията, а надгробният му камък се намира в старото гробище в западния край на града.

Според една от легендите името произхожда от „Кем агалар“ (горделивите господари), които били свирепа банда разбойници, тормозеща местното население от турци и българи. Според друга хипотеза името идва от „Кем аалар“, което в превод означава „Кой плаче“, и се свързва с воплите и стенанията на затворниците в таен затвор, някъде в гъстите гори около днешния Исперих.

Според друга хипотеза името Кеманлар произлиза от „кемане“ (цигулка) и означава на турски „цигулари“. Първите заселници на това място според тази версия били българи – 24 гъдулари – скитащи музиканти. През 1960 г. Исперих е обявен за град. Той носи името на хан Аспарух – основателят на Българската държава, чието име също се произнася и като „Исперих“.

с. Белинци - Година на създаване XVI в. - Османски регистри. В османските регистри от 1573 г. с наименованието Акджълар, а от 1676 г. - с наименованието Акчалар. В превод – вероятно селото на белите хора.

с. Бърдоква (до 1934 г. - Кълъч Шарман) е малко село в Североизточна България. То се намира в община Исперих, област Разград. От 1934 г. селото носи сегашното си име. Намира се 8 км южно от гр. Исперих. Разположен е около средата на Самуиловския рът, между Исперихския рът и Хърсовския рът. Най-високата точка в населеното място е в югозападния край и е на 310 м надморска височина, а най-ниската е в североизточния край и е на 270 м надморска височина. В североизточния край се намират два кладенеца с налична вода, която лятно време се ползва за поливни нужди. Селото възниква през XV-XVI век, като първоначално е обитавано от около 10 семейства овцевъди. За пръв името Шарман се споменава в османските документи през 1536 г.

с. Вазово - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Ески Балабанлар. В превод - едри хора в старо село. Съвременното наименование - носи името на Иван Вазов.

с. Голям Поровец - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Голяма Кокарджа. В османските регистри от 1573 г. - Голяма Кокарджа (голям пор). Селото се намира на 6 километра от град Исперих. В покрайнините му текат две реки. Едната е „Цара-Цар“, а другата е „Голяма река“. Източно от селото преминава една от най-старите ЖП линии – Самуил-Силистра, разклонение за Дулово, по късно през 70-те до Силистра. Основният поминък на селото в годините след 1930 до края на 80-те е керамичната фабрика, построена от Васил Иванов Вълков. През годините на работа в нея са се препитавали до 150 семейства. Прекратява дейността си през 1992 г. Близо до селото се намира пресъхналото

езеро Къврѝна.

с. Делчево - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Ферхатлар. В османските регистри - като Ферхатлар - носи името на Фърат - основател на селището, а днешното наименование - на Гоце Делчев, идеолог на ВМОРО.

с. Драгомъж - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Хюсеинлер. В османските регистри - като Хюсеинлер (името на рода Хюсеиновци – първите заселници в района на селището). От 13 XII. 1955 г. до 22 VIII. 1991г. - селото е било към село Малък Поровец.

с. Духовец - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Насъфчилар. В османските регистри – като Насухча (името на Насуф - който е един от първите заселници. До 1941 г. селото се състои от две махали - Насъфчилар и Гъочбилер.

с. Йонково - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Юнуз Абдал. В османските регистри - Юнуз Абдал (носи името на Юнуз Абдал - син на Хюсеин баба брат на Демир баба). До скоро селото се е състояло от две махали - голямата махала, известна като Ески махала (стара махала), малката махала – Чапраз махала. Днешното наименование на селището - носи името на Йонко Вапцаров - баща на Никола Вапцаров.

Селото се намира между Разград и Исперих, в близост до ловно стопанство „Воден“, на 30 км от „Свещари“ и тракийските гробници и местността „Демир баба теке“. Край селото се намира гробница (тюрбе) на бекташитски дервиш Йонуз Абдал, който по преданията е бил учен и богоизбран човек който просветлявал хората. От няколко години в селото функционира цех за производство на екобрикети. На 7 март 2007 част от селото е отделена в село Малко Йонково.

с. Китанчево - Указ 162 / 8.IV.1931 г. (българското наименование). Старото наименование на селището е Къдър. В османските регистри - в по - ранен период - Карасаатлар (черно време или черен часовник), в по-късен период - Хизир. При чумна епидемия в селището Кадир спасява останалите живи свои съселяни и премества селището на ново място, а новото селище е наречено Кадър. Днешното наименование - фамилното име на Трайко Китанчев. Масово се заселват българи след 1908 година. В землището на селището са регистрирани 11 тракийски надгробни могили и две антични селища.

с. Конево - Намира се на 8 км от общинския център Исперих в североизточна посока. В миналото селото се среща като Ат, Аتكъой или Ат шерман. Преименувано е на Конево с министерска заповед 2191, обнародвана на 27 юни 1942 година. До 1913 година е център на Атска община в Разградска околия. След Букурещкия договор попада в Румъния. Село Конево отново попада в границите на България след връщането на територията на Южна Добруджа през Втората световна война. През есента на 1940 година в селото се заселват бежанци от севернодобруджанското село Караманкьой, Тулчанска околия.

с. Лудогорци – разположено е в северната част на тесния Хърсовски рът, на Лудогорското плато. Заключен е между долините на реките Царацар и Война и завършва на Чуката при село М. Поровец. Селището се намира на пътната артерия Разград-Исперих-Силистра и отстои на 24 км. североизточно от Разград и на 8 км южно от Исперих. Старото име на Лудогорци е Дурач. То е преименувано в Лудогорци на 16 май 1981 г. Село Дурач се създава през периода на турското владичество. Най-ранният писмен документ за съществуването на селището е регистърът на овцевъдите от 1573 г. Името на селището се среща в регистъра като Драшкьой (Драчкьой). Според стари турци името на селото идва от дурака (спирката), на която са спирали за почивка керваните пътуващи за Силистра. Пак според преданията, на това място идва един старец, който започва да вари кафе на керванджиите, наречен по-късно Дурак Деде (дядото на спирката). Първите заселници на селото са турци. След 1856 г. от Крим идват и се заселват татари. По същото време в селото се заселват и черкезки семейства. След Освобождението на България

много турски семейства се изселват в Турция и техните имоти се закупуват от българи.

с. Лъвино - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Арслан. Според една от легендите турското наименование идва от името на първия заселник в селото Арслан баба (преселник от Бухара). В османските регистри - през 1573 г. се среща като Арсланча, а през 1676 г. - като Арслан (идва от остарялата турска дума алслан – лъв). Днешното наименование е буквален превод на български – Лъвино.

с. Малко Йонково – Старото наименование на селището е Чапраз Махала. Малко Йонково е село създадено през 2007 година поради факта, че жителите на с. Йонково не желаят да живеят заедно и поради тази причина малката махала се отцепва в друго село. С решение на правителството и указ на президента № 69 е обявено за самостоятелно село.

с. Малък Поровец

Малък Поровец - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Кокарджа махала. Според една от легендите - турското наименование на селото идва от прякорите на двама братя, чиито глави много миришели - като миризмата на пор - кокарджа. В османските регистри – през 1573 г. и 1676 г. - е известно като Кокарджа. От 13 XII. 1955 г. до 14 VIII. 1991 г. - към селото е присъединена и съседната махала Драгомъж. Селото се разполага на устието на река Война в река Царацар. Свързва се с пътната мрежа посредством Републикански път II-23 и Републикански път III-2304 Културни и природни забележителности: Хелис, Сборяново, Свещарска гробница и Демир Баба теке - историко-археологически комплекс, намиращ се между Свещари и Малък Поровец; Църква "Свети пророк Иеремия"; Туристическа хижа "Ахинора"; Къщата с дърворезбите.

с. Печеница – Старото наименование на селището е Осман махала. Вероятно носи името на основателя си Осман, а от 1934 г. е Печеница, може би заради местоположението си – постоянно огрявано от Слънцето, на припек.

с. Подайва - Името е запазено от времето на османското владичество. Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Будабие. В османските регистри през 1573 г. се среща като Будабие, а през 1676 г. като Пудавие. Предполага се че името му е свързано с обичая да се подава и съставката айва - в превод - дюля.

с. Райнино - Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Кьосе абди. В османските регистри - през 1573 г. - известно като Кьосе абди - в превод - кьосе - голобрадо лице (главата на рода, който се е установил пръв в селото бил нисък и с голобрадо лице); Селото е известно с това име до 1913 г. (годината в която селото се присъединява към Румъния), а от 1940 г. селото се връща в границите на България, а в селото се заселват преселници от с. Черна; През 1942 г. селото е наречено Райнино (носи името на Райна Попгеоргиева).

с. Свещари - регистри. Старото наименование на селището е Мумджилар. В османските регистри - през 1573 г. селото е известно като Мумджилар.; Според една от легендите наименованието на селото идва от мумджиите (майстори на свещи)- в района е имало много фамилии, които са изработвали свещи за нуждите на манастира. Правенето на свещи е било засилено през XVII в. и XVIII в. , когато манастира при извора „Петте пръста“ е било оживено казълбашко теке посещавано от много вярващи, които са идвали на поклонение пред останките на Демир баба (Железния баща); Българското наименование на селото е буквален превод - Свещари.

с. Средоселци – Указ 2294/26.XII. 1978 г. - признато за село. Старото наименование на селището е Орта махале. Вероятно селището е основано по- късно от съседните села - Къпиновци и Печеница и средищното му положение му носи името Орта (среда); Българското му наименование е буквален превод - Средоселци (по средата на двете съседни села); До 1934 г. -

присъединено към Делчево, а от 1978 г. - признато за самостоятелно село.

с. Къпиновци - Указ 2294/26.XII.1978 г. - признато за самостоятелно село. Старото наименование на селището е Кабулар Махле. Две предположения за турското му наименование: 1. От името на основателя на селището - Кабул; 2. В селището се отглеждали много къпини (кабулар на турски). До 1926 г. - присъединено към Делчево, като махала, а от 1978 г. - признато за самостоятелно село.

с. Старо селище - Указ 2294/26.XII. 1978 г. - признато за самостоятелно село. Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Ески Махле. В османските регистри – през 1573 г. - известно като Ескимахалле - буквален превод Старо селище; Присъединено към Лудогорци, а от 1978 г. - признато като самостоятелно село.

с. Тодорово - българското му наименование от 8.IV.1931 г. Година на създаване XVI в. – Османски регистри. Старото наименование на селището е Юклии. В османските регистри - от 1573 г. - наречено Ейюклю; Турското му наименование идва от думата юк - в превод могила (в землището на селото са открити 4 надгробни могили).; Българското му наименование - вероятно на името на Тодор Александров (водач на МОРО).

с. Яким Груево - Старото наименование на селището е Салладън. Според Османските регистри от 1676 г. - носи името на основателя на селището Саллахадин (Салладън); Българското му наименование - на Йоаким Груев – известен възрожденец и книжовник.

Според научната и културната област, към която се отнасят, съгласно чл.47 от Закона за културното наследство (ЗКН), недвижимите културни ценности на територията на община Исперих са, както следва:

- Историко-археологически резерват: 1 бр.
- Археологически: 206 бр.
- Народна старина, археологически: 2 бр.
- Архитектурно-строителен: 22 бр.
- Архитектурно-строителен и художествен: 1бр.
- Художествена: 1 бр.
- Исторически: 19 бр.

Превес в системата на недвижимото културно наследство имат археологическите обекти. Територията на Общината е наситена от праисторически и антични селища, могили и пр.

Според пространствената им структура и териториален обхват, недвижимото културно наследство в Общината включва само една групов културна ценност – „Културно – историческата зона, обхващаща местността „СБОРЯНОВО” и територията между селата Малък Поровец и Свещари”, обявена с Разпореждане на МС № 19 от 08.12.1988 г. за историко - археологически резерват /ДВ бр. 96 от 1988 г./. Протокол от 26.06.1986 г. /граница на бъдещия резерват/ праисторически, антични и средновековни структури в м. Сборяново до с. Свещари.

Останалите недвижими културни ценности на територията на Общината са единични.

Сборяново е археологически резерват, който се намира в Североизточна България, на 10 км от град Исперих, близо до село Свещари. В резервата се включват над 140 археологически и културни паметници — древни селища, светилища и некрополи на траки-езичници, българо-християни и хетеродоксни мюсюлмани, някои от които функционират и до наши дни. Най-значимите от тях са:

- останките от древния тракийски град Хелис;
- тракийското светилище на „Камен рид“;
- Свещарската гробница – обявена от ЮНЕСКО за обект на световното културно-историческо наследство;

- Мюсюлманското светилище Демир баба теке, почитано много от алияните - един от първите официално обявени в „Държавен вестник“ (бр. 66 от 1927 г.) национални паметници на културата поради забележителната си архитектура, природна среда и запазеност. От 8 декември 1988 г. той е част от историко-археологическия резерват „Сборяново“.

През 1985 г. Националният институт за паметниците на културата започва строителна консервация и реставрация на сградата, която продължава до 1995 г. От 1992 г. тюрбето се охранява денонощно от служители на Историческия музей в Исперих, които осигуряват свободен достъп до него през светлата част от денонощието, въвеждат ред при посещенията и го опазват от иманяри. Към днешна дата към обекта е обособена и малка музейна експозиция даваща сведения за общността на алияните и патрона на храма, и проучваните археологически обекти на територията на АР - „Сборяново“, която се поддържа от Исторически музей - гр. Исперих.

Нематериалното културно наследство в община Исперих е представено от народните традиции и културните обичаи.

Културно-историческите паметници в района са обект на посегателства и частично унищожаване от страна на иманяри. Наложително е да се предприемат марки срещу иманярите, опазване, реставрация и консервация на обектите с културно-историческа стойност за района.

1.7. Взаимодействие с други територии и съседни общини

Мястото и ролята на община Исперих в регионалното пространство е формирано в резултат на историческите процеси и развитието на социално-икономически, транспортни и културни връзки със съседни общини и други територии. Същевременно съседните общини си взаимодействат и имат потенциал да оказват влияние на развитието както на близките погранични населени места, така и на целите територии.

Географското положение на общината разкрива потенциал за интегрирано развитие и изграждане на връзки с големи административни центрове като гр. Разград, гр. Шумен и гр. Търговище и с Дунавските пристанища – гр. Русе и гр. Силистра, които могат да стимулират социално-икономическото ѝ развитие в бъдеще.

На запад община Исперих граничи с община Разград, на юг с община Самуил, на северозапад с община Завет, на север и североизток с общините Главиница и Дулово (област Силистра) и на изток с община Каолиново (област Шумен).

Територията на общината е отворена, достъпна и свързана със съседните общини чрез 7 пътя от Републиканската пътна мрежа на Република България с обща дължина 108 км.

Традиционните връзки, които общината поддържа с град Разград, който е областен център, пряко влияят върху усвояването на ресурсите и установените модели на развитие на урбанистичната, социална и икономически структури.

С град Шумен и град Русе функционират добри административни, здравни и културни връзки и възможност за интегриране при изпълнение на мащабни регионални инфраструктурни проекти. Изградени са добри регионални връзки в областта на управлението на отпадъците и опазването на околната среда. Община Исперих е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците (РСУО) - Разград. В сдружението участват още общините: Разград, Лозница, Самуил, Завет, Кубрат и Цар Калоян. Традиционни са социално-икономическите, здравни и културни връзки на Исперих със съседните общини Самуил и Завет.

Положително въздействие върху развитието на общината оказват изградените традиционни икономически връзки и мобилност на работната сила с общините Разград, Шумен и Търговище. Ежедневно много от жителите на общината в трудоспособна възраст пътуват до тези съседни общини, където работят в сферата на услугите, промишлеността и други.

С общините Каолиново, Главиница и Дулово има добър потенциал за разработване на съвместни проекти в различни области по линия на подхода ИТИ и регионални проекти.

Община Исперих е побратимена само с една чуждестранна община - Гьокчада, Република Турция. Необходимо е да се засилят международните икономически, търговски и културни връзки и сключване на споразумения за партньорство и с други общини.

За своето интегрирано бъдещо развитие община Исперих следва да се възползва от възможностите за териториална свързаност и достъпност със съседните общини и други територии в следните основни направления:

- *Транспортна достъпност и свързаност*, допринасяща за бърз и удобен достъп до различни пазари, мобилност по отношение прилагането на труд и ползването на услуги.

- *Цифрова достъпност, свързаност и умения на населението*, които позволяват включване в различни дигитални пространства, с оглед развиване на значителен обем икономически функции, базирани на достъп до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи и предлагане на цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги.

- *Икономическа свързаност, инвестиционна активност и иновационно развитие*, допринасящи за повишаване конкурентоспособността, технологично обновяване на местната икономика, създаване на регионални кълстери и свързани производства, за генериране на икономически растеж, осигуряване на заетост и нарастване на благосъстоянието.

Коопериране и интегрирани проекти и дейности със съседните и близки на община Исперих територии са възможни в сферата на опазване на околната среда, управление на отпадъците, опазване на обществения ред, превенция и борба с пожари, наводнения и други природни бедствия, транспорт, развитие на туризма, местната икономика и култура, социалните услуги, здравеопазването, облагородяването на публичната инфраструктура и др.

Правната форма за коопериране на общините за реализация на съвместни проекти и дейности е междуобщинското сътрудничество, регламентирано в Европейската харта за местно самоуправление, Конституцията на Република България и ЗМСМА.

Междуобщинското сътрудничество може най-общо да се дефинира като взаимоотношение, основано на взаимно доверие и разбирателство между местните власти на две или повече общини за реализацията на конкретен проект, инициатива или за предлагане на услуга от взаимен интерес при запазване на местните приоритети. Смисълът на общинското коопериране е да се мобилизират наличните ресурси на две и повече общини за изпълнение на дейности от взаимен интерес, които не биха могли да се осъществят от всяка от тях поотделно, поради недостиг на средства и капацитет. Общата постановка на взаимодействието с други общини е свързана с разбирането и следването на подхода за интегрирано развитие, което предполага самопомощ, взаимопомощ, изграждане на дългосрочни мрежи за сътрудничество, предприемаческа култура и ефективно ползване на ресурсите за съвместно развитие.

2. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси

2.1. Демографски параметри

Човешките ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местно развитие и растеж. Демографските тенденции са важен показател за социално-икономическото състояние и перспективи на общината. Основни източници на информация и демографски данни са Националният статистически институт (НСИ) и Главна дирекция ГРАО чрез своята Национална база данни „Население”.

В община Исперих продължават неблагоприятните демографски тенденции – намалена брачност и раждаемост, засилена урбанизация, увеличена смъртност и интензивна миграция. В резултат на тези процеси населението на общината намалява и застарява ежегодно.

Динамиката показва, че тенденцията на намаляване на населението е трайна (със 7% през 2023 г. спрямо 2019 г. Средногодишно жителите на общината намаляват с около 1,5%. Лек ръст от 0,24% е отчетен в броя на населението през 2023 г. спрямо предходната 2022 г.

Таблица 9: Население в община Исперих 2019 – 2023 г.

	2019	2020	2021	2022	2023
Всичко	20268	20142	19828	18798	18843
Мъже	10055	9976	9797	9153	9162
Жени	10213	10166	10031	9645	9681
В града	7928	7868	7697	7274	7163
В селата	12340	12274	12131	11524	11680

Източник: Национален статистически институт

По официални данни на НСИ към 31.12.2023 г. населението на община Исперих е 18843 души, от които 49% мъже и 51% жени. В град Исперих живеят 7163 души или 38%, а в селата 62% от жителите на общината. Структурата на населението по пол и урбанизираност се запазват почти без изменение в рамките на периода на прилагане на ПИРО.

Графика 2: Динамика на населението в община Исперих 2019-2023 г.

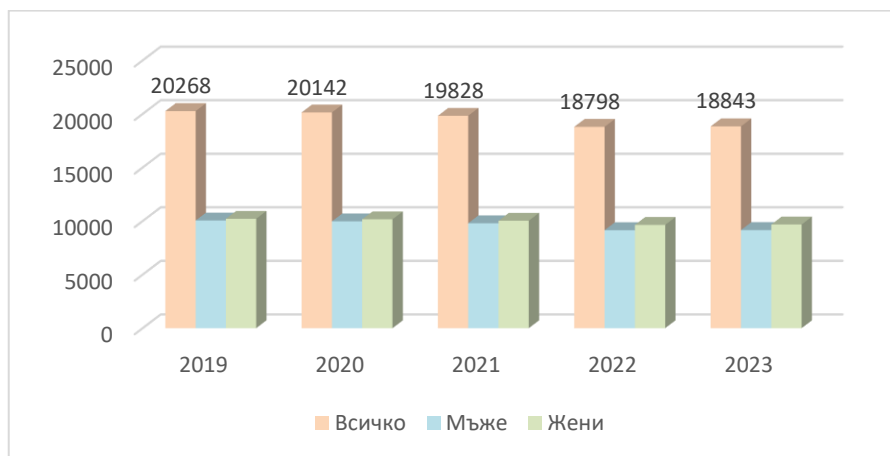

Таблица 10: Население по населени места в община Исперих 2021-2023 г.

Населено място	2021	2022	2023
Община Исперих	19828	18798	18843
с. Белинци	413	377	377
с. Бърдоква	288	264	265
с. Вазово	969	883	887
с. Голям Поровец	505	495	501
с. Делчево	402	371	374
с. Драгомъж	330	316	310
с. Духовец	460	491	492
гр. Исперих	7697	7274	7163
с. Йонково	634	617	618
с. Китанчево	1351	1209	1225
с. Конево	68	76	78

с. Къпиновци	241	215	224
с. Лудогорци	671	616	626
с. Лъвино	927	860	868
с. Малко Йонково	335	330	344
с. Малък Поровец	308	300	311
с. Печеница	231	221	233
с. Подайва	1540	1617	1625
с. Райнино	301	257	248
с. Свещари	577	563	558
с. Средоселци	280	260	261
с. Старо селище	317	272	280
с. Тодорово	700	673	664
с. Яким Груево	283	241	311

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

Данните в Таблица 10 показват, че за изследваните три години от прилагане на ПИРО жителите на общинския център – гр. Исперих намаляват със 7%.

През 2023 г. се наблюдава лек ръст спрямо 2022 г. в населението на почти всички села, с изключение на Драгомъж, Райнино, Свещари и Тодорово. Основните административни, промишлени, търговски, обслужващи и културни дейности в общината продължават да са концентрирани предимно в град Исперих и селата Подайва и Китанчево.

Таблица 11: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020-2023 г.³

	2020			2021			2022			2023		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	20142	9976	10166	19828	9797	10031	18798	9153	9645	18843	9162	9681
Под трудоспособна възраст	3046	1600	1446	2997	1585	1412	2854	1483	1371	2843	1478	1365
В трудоспособна възраст	12252	6552	5700	12117	6432	5685	11114	5846	5268	11103	5845	5258
Над трудоспособна възраст	4844	1824	3020	4714	1780	2934	4830	1824	3006	4897	1839	3058

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

Относителният дял на населението под трудоспособна възраст се запазва 15% през периода 2020-2023 г. Възрастните над трудоспособна възраст към края на 2023 г. са 4897 души или 26%, като относителният им дял се увеличава спрямо базовата 2020 г. с 2%. Хората в трудоспособна възраст на 16 и повече години съответно намаляват с 2% и към 2023 г. са 59%.

Таблица 12: Население по възрастови групи в община Исперих – 2020-2023 г.

	2020	2021	2022	2023
Общо	20142	19828	18798	18843
0 - 4	925	879	808	787
5 - 9	903	930	912	922
10 - 14	1010	1002	954	924
15 - 19	1053	1015	927	921
20 - 24	921	910	754	785
25 - 29	1071	1006	917	853
30 - 34	1095	1110	1060	1064

³ За 2023 г. тези граници са от 16 до навършването на 62 за жените и 64 години и 6 месеца за мъжете.

35 - 39	1296	1234	1079	1071
40 - 44	1462	1458	1242	1209
45 - 49	1586	1525	1403	1412
50 - 54	1660	1702	1568	1535
55 - 59	1532	1520	1487	1547
60 - 64	1429	1416	1406	1428
65 - 69	1330	1312	1363	1366
70 - 74	1233	1228	1302	1292
75 - 79	893	859	874	969
80+	743	722	742	758

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

По данни на НСИ, възрастовата структура на жителите на община Исперих се влошава и показва сравнително висок относителен дял на лицата над 60 годишна възраст – 31%. Децата и младите хора до 19 години са 19%. Основна причина за застаряване на населението е ниската раждаемост и високата смъртност през последните години, които водят до отрицателен естествен прираст. Когато възрастовата структура е деформирана не може да се осигури както възпроизводството на населението, така и възпроизводството на трудовия потенциал. За влошаването на възрастовата структура съществено допринасят мащабните емиграционни процеси предимно сред младите хора, които след завършване на основно или средно образование напускат родните места и рядко се връщат да живеят отново там.

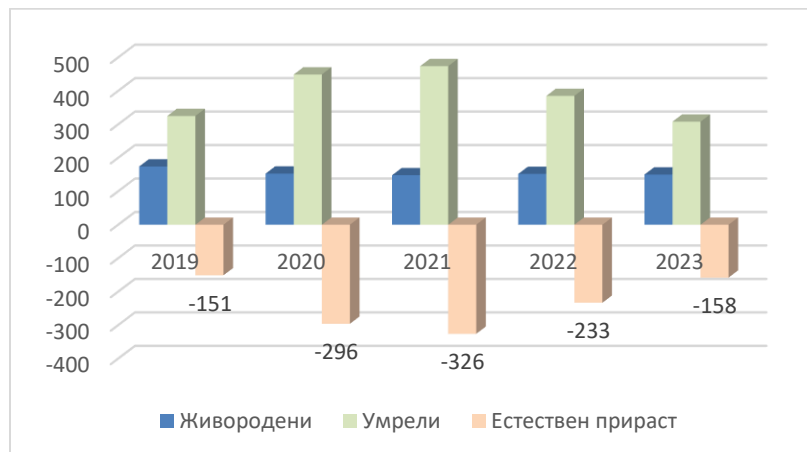
Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Таблица 13: Естествен прираст на населението на община Исперих 2019-2023 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2019	174	92	82	325	182	143	-151	-90	-61
2020	153	78	75	449	241	208	-296	-163	-133
2021	148	80	68	474	252	222	-326	-172	-154
2022	152	76	76	385	215	170	-233	-139	-94
2023	150	80	70	308	160	148	-158	-80	-78

Източник: Национален статистически институт

Графика 3: Естествен прираст на населението 2019-2023 г.

Естественият прираст на населението е отрицателен, средно по минус 233 души на година, като през 2021 г. в резултат на пандемията достига минус 326, а през 2023 г. намалява до минус 158. Средногодишният брой на живородените деца в община Исперих за периода 2019-2023 г. е 155. Средната смъртност за изследваните 5 години е 388 човека годишно, като най-високите й стойности са по време на пандемията от коронавирус 2021 г. – 474 души. Тенденциите на ниска раждаемост и висока смъртност са трайни и са причина за отрицателния естествен прираст и задълбочаващата се демографска криза в общината.

Таблица 14: Заселени, изселени и механичен прираст на населението в община Исперих 2019-2023 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2019	715	337	378	724	309	415	-9	28	-37
2020	628	289	339	458	205	253	170	84	86
2021	557	256	301	545	263	282	12	-7	19
2022	575	253	322	431	196	235	144	57	87
2023	657	306	351	454	217	237	203	89	114

Източник: Национален статистически институт

Графика 4: Механичен прираст на населението 2019-2023 г.

Механичният прираст на населението в община Исперих като цяло е положителен, с изключение на 2019 г., когато е минус 9 души. През 2023 г. механичният прираст достига +203 души. Населението на община Исперих за периода 2019-2023 г. се е увеличило от положителна миграция с 520 човека. Положителната миграция оказва благоприятно влияние върху демографските процеси, но не успява да преодолее ниската раждаемост и висока смъртност. Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и сгрупването му в големите градове за сметка на малките и средни селища. Общо в резултат на отрицателния естествен и въпреки положителния механичен прираст населението в община Исперих за периода 2021-2023 г. е намаляло с 644 души.

Таблица 15: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.

Общо	Висше образование	Средно образование	Основно	Начално и по-ниско образование
17923	2125	6989	5876	2933

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg/>

По данни от последното преброяване към 07.09.2021 г. 12% от населението на община Исперих на 7 и повече години има висше образование (2125 лица). Със средно образование са 39%, а с основно – 33%. Общо 2933 лица или 16% от жителите на общината на 7 и повече години са с начално и по-ниско образование. Напълно неграмотни към 2021 година са 327 лица или 2% от населението на 9 и повече години в община Исперих.

Графика 5: Образователна структура на населението в община Исперих към 2021 г.

Таблица 16: Население по етническа група и пол към 07.09.2021 г.

Етническа група	Общо	Майчин език	Общо	Вероизповедание	Общо
Българска	4130	Български	4005	Християнско	3616
Турска	11720	Турски	12519	Мюсюлманско	12961
Ромска	1859	Ромски	975	Юдейско	7
Друга	31	Друг	33	Друго	1
Не се самоопределят	42	Не мога да определя	20	Не мога да определя	231
Не желаят да отговорят	126	Не желая да отговоря	84	Не желая да отговоря	283
Непоказана ⁴	1230	Непоказан	1502	Непоказано	1502
Общо	19138		19138	Нямам	231

По данни на ГД ГРАО (www.grao.bg), населението на община Исперих по постоянен адрес се запазва без промяна през 2022-2023 г. Жителите по настоящ адрес намаляват с 43 или под 1%. Населението по постоянен адрес към края на 2023 г. е 33861 души, а по настоящ адрес е 21679 души. Регистрираните с постоянен и настоящ адрес в едно и също населено място също намаляват с 1% и към 31.12.2023 г. са 19739 души.

Таблица 17: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2021-2023 г.

Постоянен адрес			Настоящ адрес			Постоянен и настоящ адрес в населеното място		
2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
33927	33861	33861	21737	21722	21679	19920	19882	19739

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

⁴В категорията „непоказана“ са включени лицата, добавени от административни източници, за които липсва информация в използваните при преброяването регистри.

Голямата разлика между населението по данни на НСИ и ГРАО се дължи на факта, че много хора избрали постоянен адрес в община Исперих имат настоящ адрес в друга община. Броят на жителите с постоянен и настоящ адрес в същото населено място, които формират реалното население на общината е близък до броя на жителите по данни на НСИ.

Графика 6: Население по постоянен и настоящ адрес – сравнителни данни 2021-2023 г.

Влошаващите се демографски показатели продължават да влияят негативно върху социално-икономическите процеси и създават естествени бариери пред постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021-2027 г.

Текущата демографска картина показва, че изпълнението на плана не е успяло да повлияе положително върху негативните тенденции на намаляване и застаряване на населението. Перспективите за демографското развитие на общината в средносрочен план показват, че при равни други условия (при непроменени политики) тези фактори ще компрометират възможността на икономическата система да генерира висок и устойчив растеж и ще понижават ефективността на прилаганите мерки в различни сфери.

Политиката за преодоляване на демографската криза в района през оставащия период на действие на ПИРО до 2027 г. трябва да е насочена към подобряване на инвестиционната среда, защото инвестициите са тези, които създават работни места и доходи за хората. Успоредно с това трябва да се обновява и благоустроява средата на обитаване, да се повишава качеството на здравеопазването, образованието и социалните услуги, като по този начин се привличат и задържат млади хора за живот и работа в общината.

2.2. Пазар на труда – заетост и безработица

Пазарът на труда в община Исперих е негативно повлиян от демографските процеси, при ясна перспектива за изостряне на отрицателните им въздействия още в средносрочен период. Характерни са засилените емиграционни вълни, най-вече на млади хора в трудоспособна възраст, което се оказва критично за местния пазар на труда. Важни за настоящето и още по-важни за бъдещето са възпроизводството на населението и на работната сила. Демографското възпроизводство е важно за наличието на човешки ресурси за развитие на икономиката. Структурите на населението по възраст и пол предопределят раждаемостта, но и работната сила и нейната производителност на пазара на труда.

Формирането на работната сила е процес, осъществяващ се извън пазара на труда и в този смисъл неговите количествени параметри са предопределени от демографските процеси и най-

вече от процесите на раждаемост, смъртност, естествен прираст на населението и емиграционните му движения. Намаляването на работната сила е фактор силно ограничаващ икономическия растеж на община Исперих. Друг такъв фактор е ниската икономическа активност на населението в трудоспособна възраст.

Важен показател, който характеризира влиянието на ПИРО върху социално-икономическите процеси в целевата територия е равнището на заетост и безработица.

Коефициентът на безработица представлява относителния дял на безработните лица от икономически активното население (работната сила). По-високото равнище на безработица може да се дължи на намаляващото икономически активно население, което служи за база при изчисляване на показателя или на реален ръст на безработните лица, регистрирани в бюрото по труда. Върху процесите на пазара на труда силно влияние оказват пандемията от коронавирус и намаляващия брой на икономически активното население през последните години.

Равнището на безработица в община Исперих през 2023 г. е 11,2%, като бележи ръст от 2,2 пункта спрямо 2022 г. и 3,4 пункта спрямо 2021 г. По-високото равнище на безработица се дължи на намаляващото икономически активно население, което служи за база при изчисляване на показателя, а не на реален ръст на безработните лица, които в края на 2023 г. са с 19 по-малко от края на 2022 г.

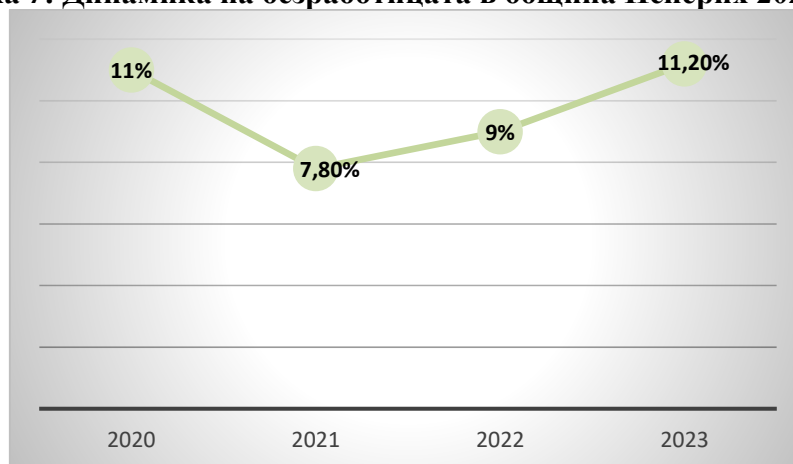
Таблица 18: Равнище на безработица в община Исперих 2020-2023 г.

	2020	2021	2022	2023
Регистрирани лица (брой)	1001	710	795	776
жени	510	347	424	398
мъже	491	363	371	378
Средно годишно равнище на безработица в %	11%	7,8%	9%	11,2%

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Исперих

Безработицата в община Исперих през 2023 г. (11,2%) е по-висока от средните нива за област Разград (9,8%) и за страната (5,6%).

Графика 7: Динамика на безработицата в община Исперих 2020-2023 г.

Броят на регистрираните безработни лица в община Исперих към края на 2023 г. е 776, в т.ч. 398 (51%) жени и 378 (49%) мъже. Жените са по-уязвими на структурните промени в икономиката и изискванията на работодателите и пазара на труда.

В структурата на безработицата по възраст преобладават лицата над 50-годишна възраст – 345 или 45%. Безработните младежи от 18 до 29 години през 2023 г. са 75 или 10%.

В образователната структура на безработните най-много са регистрираните със средно образование – 305 или 39%, следват лицата с начално и по-ниско образование – 250 или 32%. С висше образование са регистрирани 33 безработни лица или 4%.

Таблица 19: Брой безработни лица по населени места в община Исперих към 2023 г.

Населено място	Безработни лица	мъже	жени
Белинци	22	8	14
Бърдоква	14	8	6
Вазово	60	27	33
Голям Поровец	22	7	15
Делчево	12	5	7
Драгомъж	14	7	7
Духовец	31	15	11
Исперих	191	98	93
Йонково	29	12	17
Къпиновци	6	1	5
Китанчево	50	24	26
Конево	5	4	1
Лъвино	13	6	7
Лудогорци	25	17	8
Малко Йонково	10	7	3
Малък Поровец	14	8	6
Подайва	87	41	46
Печеница	6	2	4
Райнино	10	5	5
Старо селище	10	10	0
Средоселци	8	4	4
Свещари	24	7	17
Тодорово	28	16	12
Яким Груево	13	8	5

Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Исперих

Брой продължително безработни лица в община Исперих през 2023 г.: 173, от тях:

➤ **С притежаване квалификация:**

- с работническа професия: **22;**
- специалисти: **9;**
- без професия : **142;**

➤ **С образователно равнище:**

- с висше образование : **5 ;**
- със средно образование: **35;**
- с основно образование: **32;**
- с начално и по-ниско : **101.**

Прави впечатление, че 82% от продължително безработните лица са без професия, а 58% с начално и по-ниско образование. Ниската квалификация и грамотност са сериозна бариера пред успешната трудова реализация и водят до трайна безработица и бедност.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението на община Исперих продължава да намалява и застарява, което се отразява на броя на икономически активното население и равнището на безработица. Делът на дълготрайно безработните остава сравнително висок. В малките населени места няма инвестиции и почти липсват форми на индустрия и възможности за заетост. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което поражда необходимост от допълнителни мерки на пазара на труда.

Намаляването на безработицата е важна задача и се отчита с индикаторите за постигане целите на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021-2027 г. Тенденциите през последните години показват, че пазарът на труда се нуждае от стимулиране и допълнителни насърчителни мерки.

Причините за ниските коефициенти на икономическа активност и заетост в общината освен демографската криза са слабата инвестиционна активност, липсата на работни места и най-вече несъответствието между професионалната квалификация на свободната работна сила и пазара на труда. Бързо нарастват нуждите от квалифицирана работна ръка, свързани с въвеждането и използването на нови производствени, информационни и комуникационни технологии. Пазарът на труда изпитва остър недостиг на квалифицирани кадри, а безработицата сред лицата без образование и квалификация остава висока.

Несъответствието между предлаганите и търсените квалификации е очевидно предимно в следните групи: незавършилите училище, млади хора, завършващи средно образование и тези без или с много ниско ниво на професионална квалификация. Това несъответствие се наблюдава също така в групите от хора с образование и професионални квалификации, но без стаж, както и в групата на продължително безработните.

Неблагоприятните демографски тенденции и някои структурни проблеми остават основни пречки пред нормалното функциониране на пазара на труда. Населението се запазва относително постоянно, но продължава да застарява. Делът на дълготрайно безработните остава сравнително висок. В малките населени места няма капиталовложения и почти липсват форми на индустрия. В същото време нараства недостигът на квалифициран труд, което отправя допълнително предизвикателство пред активните мерки на пазара на труда.

2.3. Образование

В образованието през последните години са налице нови предизвикателства, сред които: повишаване качеството и ефективността на образование и обучение; ориентиране на образователния процес към развитие на потенциала на ученика (инициативност, креативност, предприемачески дух, усвояване на знания и придобиване на умения и др.); постигане на равни шансове за всички деца. Подпомагането на изграждането на ключови компетентности, ориентирани към личностно развитие на детето през целия му живот, както и насърчаване към обучение през целия живот и непрекъснато самоусъвършенстване.

Дейностите в областта на предучилищното и училищното образование са насочени към изпълнение на задълженията на Община Исперих, произтичащи от Закона за предучилищното и училищно образование /ЗПУО/, от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА).

Приоритетите в сферата на образованието са съобразени с основните цели и принципи на промените в училищното образование и са част от основните дейности в Плана за интегрирано

развитие на Община Исперих 2021-2027 г., Общинската стратегия за развитие на образованието Стратегията за подкрепа на личностното развитие. През отчетната 2023 г. Общината продължава да работи по Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст.

Образователната система в община Исперих е добре организирана и материално обезпечена. Наличната мрежа от учебни заведения е с оптимизирана структура, съобразена с действащите законови и подзаконови документи и нормативи и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието.

Училища

През учебната 2022/2023 г. в община Исперих функционират 7 основни училища, 1 професионална гимназия и 1 профилирана гимназия. Те се разпределят по населени места както е показано в следващата таблица:

Таблица 20: Вид и разположение на училищата в Община Исперих.
Материално-техническо обезпечаване на училищата

№	Училище	Използвани класни стаи	Брой кабинети		Други специфични (наименование и брой)	Физкултурен салон	Свободен капацитет (брой и вид помещения)
			Специализирани кабинети	Компютърни кабинети			
1.	ОУ "Васил Априлов" гр. Исперих	38	8	3	Ресурсен кабинет-4бр. Актова зала Библиотека Медицински кабинет Стоматологичен кабинет Стая за жената Стая за занимания по интереси	3 салона 1 фитнес зала	
2.	ОУ "Христо Ботев" гр. Исперих	16	3	2	Актова зала Библиотека Игротека, Ресурсен кабинет, Лекарски кабинет	1	1
3.	ОУ "Отец Паисий" с. Подайва	18	4	2	Актова зала Библиотека Медицински кабинет Стоматологичен кабинет Игротека	1 салон 1 фитнес зала	3

4.	ОУ "Христо Ботев" с. Лудогорци	8	2	2	Игротека Библиотека Медицински кабинет Стая за хранене	да	1
5.	ОУ "Христо Ботев" с. Китанчево	7	1	1	Медицински кабинет-1бр	Разрушен	4
6.	ОУ "Васил Левски" с. Тодорово	6		1	Игротека-2бр. Стая за физкултура-2бр. Библиотека-1бр Стая за самоподготовка-1бр	Разрушен	не
7.	ОУ "Н.Й.Вапцаров" с. Вазово	8	-	1	Медицински кабинет-1бр Стая за хранене-1бр. Стая за спорт-1бр. Стая за занимания по интереси-1бр.	-	-
8.	ПГ "Васил Левски" гр. Исперих	18	3	2	1	2	2
9.	ПГСС "Хан Аспарух" гр. Исперих	21	10	2		1	

Източник: Община Исперих

Териториалното разположение на училищата и детските градини в общината дава възможност за осигуряване задължителното обучение на учениците до 16 години, както и обучението и възпитанието на децата от 3 до 7 години. В детските градини се приемат деца на възраст 3 – 7 години, по желание на родителите (съгласно ЗПУО и Наредба №5 за предучилищно образование), като групите се оформят по възрастов принцип. Капацитетът на детските заведения е достатъчен за да обхване всички деца от 3 до 7 годишна възраст на територията на общината.

Таблица 21: Сравнителни данни за общообразователните и професионални училища по учебни години

Учебни години	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой училища	9	9	9	9	9
Брой учители	123	123	140	167	165
Брой паралелки	113	108	107	105	103
Брой ученици	2120	2090	2084	2055	1971
в т.ч. - мъже	1160	1119	1115	1097	1043
в т.ч. - жени	960	971	969	958	928

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

През отчетния период се запазва тенденцията на намаляване на учениците в община Исперих. Броят им през учебната 2022/2023 г. е 1971, с 84 ученици или с 4% по-малко спрямо учебната 2021/2022 г. Броят на паралелките в общообразователните училища намалява с 2 за същия период. В структурата на учениците по пол преобладават момчетата 53%, а момичетата са 47%. Броят на учителите намалява с 2 и през 2022/2023 учебна година е 165 .

През учебната 2022/2023 г. в училищата на територията на общината има 32 маломерни паралелки с брой ученици под установения минимум, от които 5 слети паралелки в ОУ – с. Вазово, ОУ – с. Китанчево и ОУ – с. Тодорово.

Всички училища в община Исперих се помещават в сгради - публична общинска собственост, които отговарят на изискванията за тази дейност. Сградите на учебните заведения са в относително добро състояние. Отоплението в градските учебни заведения се осъществява чрез локални отоплителни инсталации на природен газ, в училищата в с. Подайва, с. Лудогорци и с. Китанчево – чрез отопление на течено гориво, а всички останали учебни заведения се отопляват на твърдо гориво. В основните училища има действаща база за столово хранене, но само в две от тях функционира топла кухня.

Материално-техническата база на училищата е в сравнително добро състояние в резултат от грижите на техните директори. За ремонтни дейности в общинските училища се влагат различни суми, основно от делегираните им бюджети. Всички училища на територията на община Исперих са с оборудвани компютърни кабинети и осигурен интернет достъп. Като цяло материално-техническата база в детските и учебни заведения на територията на община Исперих е добро и осигурява здравословна и безопасна среда за провеждане на учебно – възпитателния процес, но има нужда от още ремонти, подмяна на оборудване, въвеждане на съвременни информационни технологии в образованието и STEM/STEAM – среда.

Продължава изграждането на приобщаваща образователна среда в общообразователните училища за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик.

В дворовете на училищата са обособени игрища, предимно по баскетбол, футбол и волейбол. В шест от училищата в община Исперих има функциониращи физкултурни салони, като в ОУ “В.Априлов“ – гр. Исперих, и в ОУ “Отец Паисий“ – с.Подайва, са оборудвани и фитнес зали. Физкултурните салони в с.Китанчево и в с.Тодорово се нуждаят от сериозни ремонти, поради което са спрени от експлоатация. Спортните площадки и съоръжения в училищните дворове са остарели, но се поддържат с големи усилия от директорите на институциите в относително добро състояние.

Детски градини

Структурите на предучилищното образование в община Исперих са добре развити. Осигуреността с детски градини, преподаватели и места в детските градини е много добра.

На територията на община Исперих функционират 14 детски градини. Всички те са целодневни, разпределени по населени места, както следва:

- „Щастливо детство“ – гр. Исперих;
- „Мечо пух“ – гр. Исперих;
- „Първи Юни“ – гр. Исперих;
- „Слънце“ – гр. Исперих;
- „Дора Габе“ – с. Лудогорци;
- „Кокиче“ – с. Йонково;
- „Радост“ – с. Свещари;
- „Кокиче“ – с. Вазово;
- „Щастливо детство“ – с. Малък поровец;

- „Радост” – с. Подайва;
- „Детелина” - с. Делчево;
- „Братя Грим” - с. Тодорово,,
- „Щастливо детство“ – с. Китанчево;
- „Осми март” - с. Яким Груево.

Таблица 22: Данни за общинските детски градини в община Исперих 2018-2023 г.

Учебни години	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Брой деца, в това число:	712	717	704	683	681
Момчета	371	383	355	349	359
Момичета	341	334	349	334	322
Брой групи в детските градини	33	33	33	32	30
Брой педагогически персонал	72	71	70	66	69
Брой детски учители	68	67	66	65	69
Брой места на 100 деца в детските градини	106	107	108	121	126

Източник: Национален статистически институт - <https://infostat.nsi.bg>

През учебната 2022/2023 година детските градини в община Исперих се посещават от 681 деца, разпределени в 30 групи и обучавани от 69 души педагогически персонал и детски учители. Броят на децата в детските градини намалява с 2 спрямо предходната учебна година. На 100 деца в общината се падат 126 места в детските градини.

Всички детски градини в община Исперих се помещават в сгради, публична общинска собственост, които отговарят на изискванията за тази дейност. Сградите на учебните заведения са в относително добро състояние. Отоплението в градските учебни заведения се осъществява чрез локални отоплителни инсталации на природен газ, а всички останали учебни заведения се отопляват на твърдо гориво. Мерки за енергийна ефективност са приложени в 4 детски градини. В селските детски градини основен проблем продължава да бъде старата амортизирана дограма, която не отговаря на нормите за енергийна ефективност, както и на изискванията за безопасни условия за възпитание, обучение и труд. В същото време през отоплителния сезон недоброто уплътнение е предпоставка за преразход на отоплителна енергия. Необходима е топлоизолация и подмяна на дограмите. Всички детски градини разполагат със самостоятелни кухненски блокове, като в селските градини материално-техническата база на кухненските блокове е енергийно неефективна.

Сериозен проблем, характеризиращ квалификацията на човешките ресурси в страната и в частност в община Исперих, е ниското ниво на компютърни и цифрови умения, което пречат за широкото използване на ИКТ и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. През последните години се правят опити за навлизане на модерните технологии в учебния процес, но резултатът все още е противоречив.

Кризата с COVID-19 принуди учителите и учениците да се пренастроят бързо към дистанционна форма на обучение. Това доказва необходимостта от интервенции на всички нива на образователната система за повишаване на цифровата грамотност на учениците и избягване на така нареченото цифрово изключване.

Община Исперих съвместно с образователните институции организират извънкласни и извънучилищни дейности, които имат съществена роля за засилване на интереса на учениците към образователно-възпитателния процес и намаляване риска от отпадане от училище.

Целта е да се ангажира свободното време на учащите се чрез форми и дейности, подпомагащи интелектуалното, духовното, нравственото и физическото им израстване, които развиват творческите им интереси и възможности. Спомагат за формирането им на граждански ангажирани личности, приобщени към ценностите на демократичното общество и са форма на превенция на рисково поведение и промоция на здраве чрез здравното и гражданското образование. Чрез организираните извънучилищни дейности е да се научат децата и учениците да се забавляват с полезни за здравето им занимания и да се подобри комуникацията им.

Предвид негативните демографски тенденции за страната, нивото на образователните характеристики на населението е ключова предпоставка за качеството на човешкия ресурс. Тенденциите, които ще окажат влияние върху сектора на образованието през следващите години отразяват основните изисквания за равнопоставен достъп до качествено образование на всички равнища и за всички социални групи и по-добро обвързване на образованието с науката и бизнеса, с търсените знания и умения.

2.4. Здравеопазване

Системата на здравеопазването в община Исперих не се променя значително през отчетния период 2021-2023 г. и включва: Доболнична помощ, Болнична помощ и Филиал за спешна медицинска помощ. Доболничната помощ се осъществява от общопрактикуващи лекари и специализирани медицински практики.

Таблица 23: Медицински персонал и население на един лекар в община Исперих 2019-2023 г.

Персонал/Години	2019	2020	2021	2022	2023
Лекари	52	56	54	52	54
Лекари по дентална медицина	8	8	8	10	10
Медицински специалисти по здравни грижи	77	71	79	81	78
Население на 1 лекар	390	360	367	362	349
Население на 1 лекар по дентална медицина	2534	2518	2479	1880	1884

Източник: ИНФОСТАТ - <https://infostat.nsi.bg>

Според официалната статистика през 2023 г. в община Исперих работят 54 лекари, 10 стоматолози и 78 специалисти по здравни грижи, в т.ч. медицински сестри, фелдшери и акушерки. На един лекар в община Исперих през 2023 г. се падат 349 пациенти, а на един лекар по дентална медицина – 1884 пациенти. Осигуреността от лекари на човек от населението е под средните стойности за страната – 215 души на 1 лекар. Стоматолозите са много натоварени и осигуреността е значително под средните стойности за страната - 847 пациенти на 1 зъболекар.

1. Болнична медицинска помощ

Многопрофилна болница за активно лечение – Исперих ЕООД е еднолично търговско дружество със 100% собственост на Община Исперих. Обслужва предимно население в региона, обхващащ община Исперих, част от община Завет и част от община Исперих. В лечебното заведение се лекуват и част от жителите на община Дулово и община Главиница.

Оборудвано е с модерна апаратура и медицинска техника. Болницата инвестира в медицинска апаратура и болнично обзавеждане. Непрекъснато се търсят варианти за привличане на медицински кадри със специалности.

Лечебната дейност в болничното заведение се осъществява в следните отделения и клинично-диагностични структури:

Отделения с легла:

1. Отделение по вътрешни болести
2. Отделение по нервни болести
3. Отделение по педиатрия
4. Отделение по хирургия
5. Отделение по анестезиология и интензивно лечение
6. Отделение по физикална и рехабилитационна медицина

Отделения без легла:

1. Отделение по образна диагностика
2. Отделение по обща и клинична патология.

Клинично-диагностични структури:

1. Клинична лаборатория
2. Микробиологична лаборатория

Отделения за продължително лечение и рехабилитация:

Отделение за продължително лечение по вътрешни болести и нервни болести.

Тук може да се отбележи факта, че имаме много добра териториална достъпност до МБАЛ – Исперих. Най-отдалеченото населено място от лечебното заведение е на 18 км.

2. Извънболнична медицинска помощ

Медицинските грижи за първична извънболнична медицинска помощ на населението се осъществяват от лекари по обща медицина и лекари по дентална медицина, работещи в лекарски практики на територията на община Исперих.

Първичната извънболнична медицинска помощ в община Исперих включва 20 практики, от които:

- Индивидуална практика за първична медицинска помощ - 7 бр.;
- Индивидуална практика за първична дентална помощ - 12 бр.;
- Групова практика за първична дентална медицинска - 1 бр.

Към настоящия момент, няма населени места в общината, които да не са с осигурена първична извънболнична медицинска помощ. В голяма част от селата извънболничната първична медицинска помощ се предоставя чрез почасово работещите лекари и медицински специалисти.

Негативен елемент в тази дейност е, че не всички лекарски практики са заети от необходимия здравен персонал и се усеща нужда от допълване на медицинските кадри. Освен това, лекарските практики са заети от здравни кадри, които са в пенсионна или предпенсионна възраст. Всички деца на до 18 год. възраст имат избран семеен лекар.

Специализираната извънболнична помощ е основен интегриращ елемент в системата на здравеопазването, който цели да осигури на населението достъпна и качествена медицинска помощ и да позволи да се намалят потребностите от значително по-скъпата болнична помощ, чрез активна профилактика, ранна диагностика и адекватно и ефективно лечение в амбулаторни условия.

Специализираната извънболнична медицинска помощ е представена от 18 практики, които са следните:

- Индивидуална практика за специализирана извънболнична медицинска помощ 14 бр.;
- Медицински център – 1 бр.;
- Медико-технически лаборатории – 2 бр.;

Част от извънболничната специализирана медицинска подкрепа се предоставя от специалисти работещи в областния център.

Центърът за спешна медицинска помощ – Филиал Исперих оказва спешна помощ на болели и пострадали лица в дома, на местопроизшествие и по време на транспортиране на пострадали до евентуалната им хоспитализация.

На територията на община Исперих функционира **Детска ясла „Малечко Палечко”**, където се отглеждат и възпитават деца от 1 до 3 години, разпределени в 4 групи.

В яслата се намира и единствената за града и общината **детска млечна кухня**, предлага обедно меню за деца в две възрастови групи: I малка (преходна) група - от 10 мес. до 1 год. и II голяма група - от 1 год. до 3 год.

На територията на община Исперих функционират **23 здравни кабинети**, в които работят 15 медицински специалисти с професионална квалификация „фелдшер” и „медицинска сестра”. Те осъществяват медицинско обслужване на спешните състояния и дейностите по профилактика и промоция на здравето на децата и учениците. Всички здравни кабинети в училищата и детските градини са снабдени с необходимото медицинско оборудване, съобразено с изискванията за качествено детско и училищно здравеопазване.

В общинския център – гр. Исперих работят 3 аптеки, 2 дрогерии и 1 оптика.

Към 2023 г. в шест от общо 23-те села на територията на Община Исперих има лекари, които извършват медицински прегледи – с. Лъвино, с. Китанчево, с. Тодорово, с. Делчево, с. Вазово и с. Лудогорци. Зъболекарски практики има в селата: Подайва и Свещари.

Има изградени здравни служби по населените места, в които се извършват прегледите и манипулациите. Почти всички помещения се нуждаят от основен ремонт и от обновяване на оборудването. При необходимост от специализирана медицинска помощ, личните лекари насочват пациентите си към специалисти в областния център – гр. Разград.

Детските градини и учебните заведения са осигурени с необходимите медицински специалисти, оборудвани медицински кабинети и се извършва широка профилактична дейност с цел ограничаване на рисковите фактори сред подрастващите.

Осигуреността на населението в общината с медицински специалисти е относително добра, но с териториални диспропорции и с неблагоприятна перспектива. Лекарските практики са заети от здравни кадри, които са в пенсионна или предпенсионна възраст. Има свободни практики и е необходимо да се привлекат нови млади лекари и медицински специалисти.

Доминиращ проблем в областта на здравеопазването се очертава големият брой лица с прекъснати здравно осигурителни права.

Здравно-демографската характеристика очертава неблагоприятни тенденции в развитието на здравното състояние. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Доминиращ проблем в областта на здравеопазването се оказва и големият брой лица с прекъснати здравно осигурителни права.

Основните рискови фактори (тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене и ниска двигателна активност) продължават да обхващат голяма част от населението и да застрашават здравето му. Сериозен проблем се явява нарушената профилактика на населението, което води до влошаване на общия здравен статус. Подобряването на общата система за навременна и всеобхватна профилактика ще спомогне за снижаване на заболяемостта и много по-качествено лечение на болните.

Предизвикателство пред намаляването на преждевременната смъртност е повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи, които се характеризират с ограничен достъп до здравни услуги.

Анализът на инфраструктурата, осигуреността и достъпността до здравни услуги установява неравномерност в разпределението на материалната база и диспропорции в осигуреността с лекари и медицински персонал. Значителен потенциал за подобряване на ефективността се крие в засилването на ролята на първичната помощ за сметка на болничното лечение, както и в ускоряване на процесите на навлизане на електронното управление в системата на здравеопазването.

Развитието на качествено здравеопазване в общината трябва да бъде насочено към:

- Осигуряване на равен и ефективен достъп до качествено здравеопазване чрез осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места, отдалечени от градския център;
- Модернизация на материално-техническата база на лечебните заведения, чрез осигуряване на съвременна медицинска апаратура, за което към момента са предприети мерки;
- Привличане на млади медицински кадри за работа в общината;
- Укрепване на капацитета на общественото здравеопазване и засилване ролята на профилактиката и първичната помощ за сметка на болничното лечение;
- Подобряване на здравния статус на местното население;
- Повишаване на здравната култура сред малцинствените групи.

В периода 2021-2027 г. по предложение на МЗ е необходимо изграждане на хосписи за долекуване и полагане на медицински грижи извън болнична среда.

2.5. Социални дейности, услуги и социално включване

В община Исперих функционират успешно и се развиват разнообразни социални услуги обезпечени с държавно, общинско и проектно финансиране. Услугите са от резидентен тип или се предоставят в общността и в домашна среда. Повечето услуги се предоставят целодневно или почасово, в зависимост от нуждите на потребителя, което дава възможност за комплексно ползване и разнообразие. В групата на социалните дейности се отнасят социалните услуги за деца в риск, специализирани институции за възрастни хора, социални услуги на стари хора и хора с физически и психически увреждания и др. В резултат на развитието на социалните услуги, в общината значително е намаляла потребността от настаняване в институции.

През 2023 г. на територията на община Исперих функционират общо 14 вида социални услуги, както следва:

Комплекс за социални услуги за деца и семейства /КСУДС/ „Лудогорие“. Той е самостоятелно юридическо лице, организационна структура на Община Исперих, в който се предоставят следните социални услуги:

- Преходно жилище;
- Център за обществена подкрепа;
- Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания -1;
- Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания - 2;
- Дневен център за деца и/или младежи с увреждания;
- Център за работа с деца на улицата.

Социалните услуги в КСУДС „Лудогорие“ за 2023 г. се предоставят на I, II и III етаж в сграда, имот публична общинска собственост с местонахождение гр. Исперих, община Исперих, област Разград, ул. „Васил Левски“ №72, квартал 29 УПИ I по регулационния план на града, Акт №6388/04.04.2017 г. и Акт №4758/03.12.2010 г. за публична общинска собственост.

Всяка социална услуга разполага със собствено самостоятелно пространство, което включва нужния вид и брой помещения, в зависимост от вида на услугата: спални помещения, дневна, трапезария, кухня, офис на екипа, санитарни и складови помещения, игротеки, зали за занимания, срещи, консултации и обучения. Помещенията са оборудвани и обзаведени според спецификата на работа с клиентите. Материалната база на всяка услуга гарантира качество на предоставяне на услугата и ефективна работа с нейните потребители.

В сградата, където се предоставят услугите е осигурена денонощна вътрешна и външна охрана, посредством изградена система за видеонаблюдение и длъжностни лица, осъществяващи пропускателния режим през светлата част на денонощието.

За 2023 година КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих има утвърдена численост на щатния персонал 54.5 щата, от които 35.5 специалисти за работа с деца: социални работници педагози, логопед, психолози, кинезитерапевти, възпитатели и арт терапевт и 19 щата: административен и помощно-обслужващ персонал, част от които са общи длъжности за всички услуги.

Социална услуга - ПРЕХОДНО ЖИЛИЩЕ

Преходно жилище е социална услуга в общността с капацитет 8 младежи / девойки и е предназначена за:

- Младежи и девойки над 15- годишна възраст, с дълъг институционален престой, за които към момента няма възможност за реинтеграция в семейна или близка до семейната среда;
- Младежи и девойки от общността, които са над 15- годишна възраст, но поради една или друга причина се налага да ползват социална услуга от резидентен тип, поради невъзможност да живеят в семейна или близка до семейната среда.

Социално - педагогическата работа в „Преходно жилище“ е насочена към компенсиране на дефицити в уменията в битовата и социалната сфера, породени от продължителния институционален престой. Социалните работници подпомагат младежите и девойките да придобият чрез практическа дейност необходимите за самостоятелно живеене социални и битови умения.

През 2023 г. в Преходно жилище текущото на потребителите е 9 на брой, от които два случая са нови настанявания на младежи от ЦНСТДБУ към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих и два затворени случая. Към 31.12.2023 г. в социалната услуга има 7 случая.

В Преходно жилище работи екип от 4 социални работници и 1 хигиенист. Потребителите на услугата се консултират от психолог, работещ в КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих.

Социална услуга - ЦЕНТЪР ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПОДКРЕПА

Център за обществена подкрепа е форма на социална услуга, която е предназначена за деца в риск от 0 до 18-годишна възраст и техните семейства и е с капацитет 40 потребители.

Насочването и приемането на деца и семейства за ползване на услугата се извършва целогодишно в рамките на утвърдения капацитет.

Видовете социални услуги, които се предоставят по чл.15 от ЗСУ в ЦОП към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих са:

1. Информирание и консултиране;
2. Застъпничество и посредничество;
3. Терапия и рехабилитация(само стандартите за терапия);
4. Обучение за придобиване на умения;
5. Общностна работа;
6. Други дейности.

В Центъра за обществена подкрепа работят 6 специалисти: четирима социални работника, психолог и логопед. Общият брой потребители, ползващи услугата ЦОП за периода 01.01.2023-31.12.2023 г. е 67.

Социална услуга - ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНЯ 1

ЦНСТ за деца без увреждания-1 е социална услуга от резидентен тип, която осигурява жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца, изведени от семействата им. С помощта и подкрепата на социални работници се предоставя комплекс от дейности, съобразени с индивидуалните потребности на децата, насочени към развиване на социалната компетентност и подготовка за самостоятелен живот, подкрепа в образованието, развиване на способности за организиране на свободното време, професионално ориентиране и обучение, възстановяване и поддържане на контакт с биологичното семейство и формиране на собствена идентичност.

Услугата е с капацитет 15 потребители. Видовете социални услуги, които се предоставят по чл.15 от ЗСУ в ЦНСТДБУ - 1 към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих са:

1. Информирание и консултиране;
2. Застъпничество и посредничество;
3. Обучение за придобиване на умения;
4. Резидентна грижа.

През 2023 г. в ЦНСТДБУ-1 настанените деца с административна заповед на “ДСП“ са 17. За годината в ЦНСТДБУ-1 има 17 случая, от които 3 случая са затворени и 14 - отворени. В края на 2023 г. услугата се ползва от 14 потребители.

Екипът по предоставяне на услуги в ЦНСТДБУ-1 се състои от 5 социални работници, които имат необходимата професионална квалификация за работа с деца, 1 психолог и един хигиенист.

Социална услуга - ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА БЕЗ УВРЕЖДАНЯ 2

ЦНСТДБУ-2 е социална услуга от резидентен тип, която осигурява жизнена среда за пълноценно развитие на деца, изведени от семействата им. С помощта и подкрепата на социалните работници се предоставя комплекс от дейности, съобразени с индивидуалните потребности на децата насочени към развиване на социалната компетентност и подготовка за самостоятелен живот, подкрепа в образованието, развиване на способности за организиране на свободното време, професионално ориентиране и обучение, възстановяване и поддържане на контакт с биологичното семейство и формиране на собствена идентичност.

Услугата е с капацитет 15 и е предназначена за деца на възраст от 3 до 18 години. В някои случаи по преценка на настаняващия орган, се допуска продължаване ползването на услугата и на младежи навършили 18 години, до завършване на средното образование.

Видовете социални услуги, които се предоставят по чл.15 от ЗСУ в ЦНСТДБУ -2 към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих са:

1. Информирание и консултиране;
2. Застъпничество и посредничество;
3. Обучение за придобиване на умения;
4. Резидентна грижа;

През 2023 г. в ЦНСТДБУ 2 има 17 случая, от които 2 случая са затворени и 15 отворени. В края на периода услугата се ползва от 15 деца. Екипът по предоставяне на услугата ЦНСТДБУ-2 се състои от 5 социални работници, които имат необходимата професионална квалификация за работа с деца, 1 психолог и един хигиенист.

Социална услуга - ДНЕВЕН ЦЕНТЪР ЗА ДЕЦА И /ИЛИ МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДЕНИЯ

Дневен център за деца и/ или младежи с увреждания е социална услуга за предоставяне на дневни грижи, мобилна и почасова услуга за деца и младежи с увреждания.

Услугата ДЦДМУ е с капацитет 30 потребителя. Работи се с 2 групи:

- 1 група – работа с деца с увреждания от 3 до 18 год.възраст
- 2 група – работа с младежи с увреждания от 18 до 25 год. възраст

Видовете социални услуги, които се предоставят по чл.15 от ЗСУ в ДЦДМУ към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих са:

1. Информирание и консултиране;
2. Застъпничество и посредничество;
3. Терапия и рехабилитация;
4. Обучение за придобиване на умения;
5. Дневна грижа;
6. Мобилна работа.
7. Подкрепа за придобиване на трудови умения за младежи над 16 г възраст.

Екипът на Дневен център за деца и/или младежи с увреждания към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих се състои от: социални работници – 2, възпитатели – 2, детегледачи – 2, логопед – 1, психолог – 1, медицинско лице -1, кинезитерапевт – 2, шофьор – 1.

През 2023 година услугите на ДЦДМУ са ползвали 30 потребителя.

Социална услуга - ЦЕНТЪР ЗА РАБОТА С ДЕЦА НА УЛИЦАТА

Основната цел на Центъра за работа с деца на улицата е свързана с превенция на попадането на деца на улицата и отпадане от училище, социална рехабилитация и интеграция на деца, живеещи трайно или частично на улицата, чрез индивидуална работа с детето и неговото семейство, семейно консултиране и подкрепа, медицински и санитарно-хигиенни услуги, ограмотяване на децата, обучение в родителски умения. Капацитетът на услугата е 20 потребителя. От 01.01.2023 г. до 31.12.2023 г. Центъра за работа с деца на улицата към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих работи в насока:

1. Социална работа за възстановяване и укрепване на връзките между децата и техните семейства и подкрепа за справяне с конфликти и кризи в семейните отношения;
2. Осигуряване на базовите потребности на детето – хранене, облекло и обувки според сезона, санитарно-хигиенни услуги;
3. Осигуряване на здравна и дентална помощ и подкрепа, съдействие за достъп до здравната мрежа и доболнично лечение, съдействие на семейството за осигуряване на лекарства, медицински изследвания и специализирани прегледи/консултации на децата;
4. Психологическа подкрепа на децата и техните семейства;
5. Училищна подкрепа – ограмотяване, подготовка за училище, алтернативни обучителни програми, подкрепа в образователния процес на децата ученици, професионално ориентиране и пред-професионална подготовка;
6. Организиране на свободното време и създаване на условия за индивидуална изява на способностите на всяко дете;
7. Мобилна работа (социална работа на терен), за идентифициране, локализиране на децата на улицата, предоставяне на изнесени услуги, насочване към ЦРДУ;
8. Консултиране, придружаване, посредничество на детето, както и на неговите родители, друг законен представител на детето и/или членове на разширеното семейство;
9. Административни услуги – оказване съдействие на децата и техните родители при

издаване на документи за самоличност, за записване в училище, при търсене на работа (за децата над 16 г. и за родителите), съдействие при контакти с институции.

Видовете социални услуги, които се предоставят по чл.15 от ЗСУ в ЦНСТДБУ -2 към КСУДС „Лудогорие“ гр. Исперих за 2023 година са:

1. Информирание и консултиране;
2. Застъпничество и посредничество;
3. Терапия и рехабилитация – само стандартите за терапия;
4. Обучение за придобиване на умения;
5. Осигуряване на подслон за деца в кризисна ситуация в светлата част на денонощието;
6. Мобилна превантивна общностна работа.

През 2023 г. услугите на ЦРДУ са ползвали 26 потребители, от които 3 случая са затворени. Към 31.12.2023 г. действащите случаи в социалната услуга са 23 на брой.

Екипът на Центъра работиха се състои от двама социални работника, един социален педагог, медицинско лице, хигиенист, психолог на половин щат и арт терапевт на половин щат.

Социална услуга - ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕН ТИП ЗА ДЕЦА И МЛАДЕЖИ С УВРЕЖДЕНИЯ

В община Исперих продължава да се предоставя и социалната услугата **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания** с капацитет 14 места. Тя стартира на 05.01.2015 г. по Проект „Интеграция на деца и младежи с увреждания чрез предоставяне на социални услуги в Община Исперих“, финансиран със средства по ОП "Развитие на човешките ресурси 2007-2013г. „Бюджетна линия BG051PO001-5.2.12 „Да не изоставяме нито едно дете” – Компонент 2: Разкриване на социални услуги в общността”.

Социалната услуга Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания се предоставя в достъпна и уютна среда, като разполага с обучен персонал с развити компетенции и опит за индивидуална работа и подкрепа на потребителите. Услугата има разработена методика, утвърдена вътрешна нормативна база, правила, процедури и документация, гарантиращи качество на предоставянето им, в съответствие със законовоопределените критерии и стандарти.

Изграждането на този център позволи да се повиши качеството на живот на деца и младежи от институции и уязвими групи от населението чрез подобряване на достъпа им до алтернативни грижи и услуги в среда, близка до семейната и в общността на територията на община Исперих. В края на периода услугата се ползва от 10 потребители.

Социална услуга – ДОМАШЕН СОЦИАЛЕН ПАТРОНАЖ

В община Исперих функционира като местна дейност Домашен социален патронаж, който предоставя услуги в обичайна домашна среда.

Целевата група на услугата обхваща: лица в надтрудоспособна възраст, лица с трайни увреждания със степен на намалена работоспособност над 71 на сто и деца с увреждания. Към края на отчетената година ползвателите на Домашния патронаж са 220 лица от 22 населени места от общината.

Домашен социален патронаж е комплекс от социални услуги, предоставяни в общността, които подпомагат и разширяват възможностите на възрастните хора и хората с увреждания да водят самостоятелен живот в обичайната си домашна среда. Услугата е с капацитет 500 потребители.

Предоставените услуги от ДСП – Исперих включват:

- Ежедневно доставяне в жилището на потребителя на качествена здравословна храна;

- Поддържане на хигиената в жилищното помещение, обитавано от обслужваното лице;
- Битови услуги – закупуване на хранителни продукти, медикаменти и вещи от първа необходимост със средства на лицето, заплащане на ел.енергия, вода, телефон, данъци със средства на обслужваното лице; съдействие при осигуряването на отоплителни материали през зимния период;
- Съдействие при осигуряване на необходимите помощни средства при лица със специфични потребности;
- Помощ при общуването и поддържането на социални контакти.

Социална услуга

ДНЕВЕН ЦЕНТЪР ЗА ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА С ТЕЖКИ МНОЖЕСТВЕНИ УВРЕЖДЕНИЯ

Социална услуга Дневен център за пълнолетни лица с тежки множествени увреждания предоставя подкрепа на пълнолетни лица с тежки множествени увреждания, свързана с:

- цялостно обгрижване на потребителите през деня;
- придружаване в процеса на обучение, групово или индивидуално;
- предоставяне на храна;
- развитие на различни умения за живот, като създаване на хигиенни навици и грижи за тялото;
- психологична диагностика, консултация и оценка на ресурсите на потребителя;
- двигателна рехабилитация – индивидуална и групово, ЛФК за подобряване на общото физическо състояние на ползвателите с физически увреждания, пасивна и активна гимнастика;
- психологична помощ, терапия и обучение за придобиване на социални умения и дейности по включване;
- музикотерапия за разтоварване и стимулиране на сетива и емоции;
- сензо-моторна терапия и обучение за придобиване на социални умения и дейности по включване, вкл. умения за общуване и работа в група;
- терапевтични занимания, свързани със създаване или възстановяване на навици, като трудо-, арт-терапия, социална терапия и интегрирано обучение и други.

Целевата група на Дневния център за пълнолетни лица с тежки множествени увреждания обхваща лица с различни форми на увреждания - физически, сензорни и ментални на възраст над 18 години. Услугата функционира от 02.11.2022 г. и се финансира от държавния бюджет. Капацитетът е 30 потребители. Към декември 2023 г. подкрепените лица са 20.

Социална услуга

АСИСТЕНТСКА ПОДКРЕПА

Асистентска подкрепа е социална услуга, която стартира през 2021 г., съгласно Закона за социалните услуги. Управлява се от Община Исперих. Чрез нея се предоставя подкрепа на лица в надтрудоспособна възраст с невъзможност за самообслужване, които нямат определена по съответния ред степен на намалена работоспособност, както и деца с трайни увреждания с определена чужда помощ, които не ползват друга подкрепа. Дейностите, изпълнявани от личните асистенти, включват подкрепа на ползвателите при:

- самообслужване;
- движение и придвижване;
- промяна и поддържане на позицията на тялото;
- изпълнение на ежедневни и домакински дейности;

- комуникация.

Капацитетът на услугата е 56 потребители. Към края на 2023 г. активните случаи са 69.

МЕХАНИЗЪМ „ЛИЧНА ПОМОЩ“

„Лична помощ“ е механизъм за подкрепа за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните потребности от личен, домашен или социален характер, и за преодоляване на бариерите на функционалните ограничения. Предоставянето му е регламентирано в Закона за личната помощ и в Наредба № РД-07-7/28.06.2019 г. за включване в механизма за лична помощ. Община Исперих от 01.09.2019 г. е доставчик на социалната услуга. През 2023 година подкрепените лица чрез Механизма за лична помощ са 250.

„ПРИЕМНА ГРИЖА“

От 11.12.2015 г. Община Исперих е партньор по проект **„Приеми ме 2015”-BG05M9OP001-2.003-0001-C01**, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M9OP001-2.003 „Приеми ме 2015”.

През 2016 г. с подписването на Анекс към Партньорското споразумение е въведен нов модел спрямо, който екипа по приемна грижа премина от общински в областен. Един социален работник от областния екип по приемна грижа е с изнесено работно място в гр. Исперих и работи пряко с приемните семейства в община Исперих. Същият социален работник, работи с приемни семейства от общо три общини.

През 2023 г. продължи изпълнението на проекта. Към края на годината в община Исперих има утвърдени 13 приемни семейства, в които са настанени 16 деца.

Социална услуга по проект „ТОПЪЛ ОБЯД В ОБЩИНА ИСПЕРИХ“

по Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г.

Проектната услуга, стартира на 01.11.2022 г. и е с продължителност до 30.09.2025 г. Насочена е към задоволяване на потребностите от храна за хора, които не могат да си я осигуряват сами. През годината ежедневно на 140 лица се осигури топъл обяд, включващ супа, основно ястие, хляб и десерт на лица от различни рискови групи.

Интегрирани здравно-социални услуги по проект „ГРИЖА В ДОМА В ОБЩИНА ИСПЕРИХ“ по Програма „Развитие на човешките ресурси” 2021-2027.

В периода от 01.02.2023 г. до 01.02.2024 г. Община Исперих осигури проектна подкрепа в домашна среда за лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа.

Дейностите

включват:

- Предоставяне на почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги по домовете и психологическа подкрепа;
- Доставка на храна, хранителни продукти и продукти от първа необходимост, както и осигуряване на транспорт на персонала, предоставящ услугите, от/до домовете на лицата;
- Предоставяне на информация относно превенция и профилактика за здравето и социално значими заболявания, включително консултация с диетолог и др. специалисти при необходимост.
- Осигуряване на супервизия и обучение на служителите, предоставящи почасови мобилни интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда.

В изпълнение на дейностите е предоставена грижа в домашна среда на 171 лица.

Държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето, рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на община Исперих се провежда от Дирекция „Социално подпомагане” (ДСП).

През 2023 г. обект на подпомагане в ДСП-гр. Исперих са били лица и деца както следва:

Общ брой лица с увреждания - 2298, от които:

- 71 деца
- 961 лица в трудоспособна възраст
- 1337 лица в пенсионна възраст
- 1031 мъже
- 1267 жени
- 151 лица с психични разстройства
- 48 с интелектуални затруднения
- 1920 с физически увреждания
- 66 лица с деменция
- 113 със сетивни нарушения

Брой лица/семейства, получили социални помощи през 2023 г. – 246 семейства

Брой лица/семейства, получили целеви помощи за отопление - 1849

Община Исперих в бъдеще трябва да се стреми към запазване обхвата и качеството на съществуващите социални услуги. В социалните услуги, предоставяни в домашна среда, в резултат на извършваните дейности при голяма част от потребителите се наблюдава положителна промяна в начина на живот, хигиените навици, уменията за самообслужване и начина на общуване. Поддържа се система за обратна връзка от потребителите на услугата и членове на техните семейства чрез периодично допитване с цел събиране на информация, относно тяхната оценка на качеството на предоставяната социална услуга и резултата от ползването на услугата. За повишаване качеството на предлаганите социални услуги е необходимо да бъдат предвидени допълнителни финансови средства за повишаване квалификацията и преквалификацията на служителите. Развитието на социалните услуги е от особена важност за осигуряване на достоен начин на живот на определени рискови групи от населението. В изпълнение на своята социална политика Община Исперих активно работи за осигуряване на по-добри и достойни условия на живот и възможности за социално включване на групите в социален риск, като мобилизира всички ресурси – човешки и материални.

Развитието на социалните услуги е от особена важност за осигуряване на достоен начин на живот на определени рискови групи от населението. За повишаване качеството на предлаганите социални услуги е необходимо да бъдат предвидени допълнителни финансови средства за повишаване квалификацията и преквалификацията на служителите.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. на национално ниво се планира изграждане на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги, съответно за:

- Реформиране на съществуващите Домове за стари хора;
- Създаване на нови социални услуги за резидентна грижа за възрастни хора;
- Създаване на нови социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за лица с увреждания;
- Създаване на специализирани и консултативни социални услуги за лица с увреждания;
- Създаване на други видове социални услуги (за спешно настаняване, ранна интервенция, консултативни за деца и семейства и т.н.);
- Подобряване на средата в съществуващи социални услуги/реформиране на съществуващи социални услуги.

2.6. Култура и традиции

Културата е един от факторите за устойчиво развитие и съхраняване на духовността на населението. В община Исперих се осъществяват дейности за развитие и закрила на културата, като се съчетават държавните изисквания с местните условия, културни специфики и традиции. Основните културни дейности, развивани в общината са: читалищна, библиотечна, музейна и религиозна. За тяхното осъществяване е изградена съответната инфраструктура и функционира добре изградена мрежа от културни институти и организации.

На територията на общината развиват дейност Исторически музей и 24 читалища, които задоволяват потребностите на гражданите, свързани с развитие и обогатяване на културния живот, запазване на обичаите и традициите на българския народ.

Към 2023 г. любителско-творчески дейности развиват следните групи и кръжоци:

1. В Народно читалище „Съзнание 1891“ гр. Исперих:

- Детска музикална школа с класове по пиано, китара, солфедж и пеене;
- Детски танцов състав „Исперихче“;
- Детска формация за хип-хоп танци;
- Детска вокална формация „Теменуга“;
- Клуб „Художествено слово и бит и традиции“;
- Смесен хор „Лудогорско ехо“;
- Група за обработен фолклор „Ахинора“;
- Детска вокално-театрална група „Усмивки“;
- Певческа група „Лудогорие“;
- Любителски театър „Борис Илиев“;
- Група за народни танци „Хороводци“.

2. В Народно читалище „Нов живот 1940 г.“ с. Конево:

- Театрална група „Ние българите“;
- Кръжок „Млад етнограф“.

3. В НЧ „Развитие 1910“ с. Малък Поровец:

- Вокална група „Седем китки“.

Читалищата по селата изпълняват предимно библиотечно-информационни дейности и основно отбелязват селищни, религиозни и национални празници. Към 22 читалища функционират и библиотеки, единствено в читалище „Рома-Вазово-2007“ с. Вазово няма обособена такава, поради неудобството на сградата, в която се помещава, а към НЧ „Съзнание 1891“: - Исперих не функционира такава, поради наличието на централна общинска библиотека.

Исторически музей - Исперих подготвя и експонира тематични изложби с цел да информира и запознае жителите и гостите на общината с богатото културно-историческо наследство на града и региона.

През 2023 година в общината са организирани следните културни събития:

- Общински конкурс за есе, стихотворение и рисунка на тема „Исперих – град с името на хан“ посветен на 63 години от обявяването на Исперих за град;
- V Общински конкурс за рецитация на стихотворение посветено на Васил Левски на тема „150 години Памет за дълг и свобода“;
- Тържествен концерт по случай Деня на художествената самодейност;
- Литературна среща с Виктория Бешлийска;
- Традиционни майски културни празници;

- Фестивал на хвърчилата „Полети с мен“ в АР „Сборяново“;
- Изложба на традиционно корейско изкуство;
- Първи фестивал на археологията под надслов „Сборяново – открий, опознай, разкажи“ организиран от СНЦ „Хелис“ в партньорство с Исторически музей – Исперих;
- Традиционен Илинденски събор;
- Лятно кино на открито по случай Международния ден на младежта;
- Общоселски празници в село Лъвино, село Китанчево и село Тодорово по проект „Исперих минало, настояще и бъдеще“ на СНЦ „МИГ - Исперих“;
- Дни на културно-историческото наследство и Панаир на царицата;
- „Исперих - отворени пространства“ - Празник на СНЦ „МИГ – Исперих“;
- Младежки еко фестивал „Зелен дом – зелена планета“ организиран от СНЦ „Нов полет“ с. Малък Поровец;
- Благотворителен концерт в подкрепа на пострадалите от село Лъвино, организирано от ТК „Ахинора“ гр.Исперих;
- Тематични изложби, концерти и други прояви по случай национални и религиозни празници.

Важна част от културния живот в общината се организира от Исторически музей – Исперих, който развива експозиционна, туристическа и научно-изследователска дейност и играе важна роля за популяризиране на културно-историческото наследство в района.

В музея е подредена постоянна изложба **„Тракийската гробница при с. Свещари“**, експонирана в обновения лабиринт на Тракийска царска гробница, на територията на АР „Сборяново“. Постоянната експозиция е открита за посетители на 7.6.2022 г. (срок-постоянен).

През 2022-2023 г. са организирани и редица временни изложби:

- Изложба „Археологическо лято“ с информационни материали за археологическите обекти в АР „Сборяново“, създаден е интерактивен забавен кът за „Игри от древността“.
- Временна изложба „Обектите в АР „Сборяново“, придружена с филм, представящ Тракийската царска гробница.
- Временната изложба „Докосване до вечността. Апогеят на гетската цивилизация. 30 години тракийска царска гробница“ по повод честването на 40 години от откриването на Тракийската царска гробница при с. Свещари.
- Временна изложба с табла „Обектите от територията на АР Сборяново“ е експонирана целогодишно в стая на сградата при тюрбето Демир баба, на територията на АР „Сборяново“. С текстове и илюстративен материал са представени археологическите паметници от територията на резервата.
- Изложба „Без радио не мога“, експонирана в музейната администрация.
- „За доброто, което правим“ – посветена на 100 години от учредяването на първото благотворително дружество.
- „80 години в името на живота“ – посветена на 80 години МБАЛ - Исперих.
- Изложба за 14 февруари - Ден на археолога
- Изложба „130 години ОУ „Христо Ботев“
- „Пъстрият цвят на турското везбено изкуство – везбата по учкури, чеврета и пешкири“ – съвместна изложба с РИМ Шумен
- Изложба „В прегръдката на Мелпомена – 125 години любителски театър в Исперих“
- „Баба Марта бързала ,мартенички вързала“ – в етнографската къща

- „За честта и славата на България: Наградната система на България от Освобождението до края на XX век“.
- „Великден е“ – етнографска изложба.
- Гостуваща изложба „Царският цвят цинобър в тракийската и римската култура по българските земи“ от Център по тракология към Институт по балканистика на БАН.
- Изложба – постери „50 години от създаването на Института по тракология – история и постижения“ – София.
- Организирано любителско палеонтоложко изложение „Изложба на фосили“.

Участие в национални изложби и международни изложби

„Доспехите на тракийските войни“ на НАИМ с музей при БАН, експонирана в зала „Трезор“ от 21.4.2022 г. и продължава през 2023г. Партньори за изложбата са 21 български и 2 румънски музея. Участие с археологически артефакт – движима културна ценност от основен фонд „Археология“ – бронзов шлем, „халкидски тип“.

Музеят организира ежегодно творчески ателиета, работилници, лектории, обучения, конкурси, благотворителни кампании и други събития. Лятна школа за деца под надслов „Лятна приказка в музея“ с изработване на учебни/работни материали.

Проекти на ИМ - Исперих

- Исторически музей-Исперих е партньор на Община Исперих – бенефициент по проект „Ревитализиране на обекти за представяне на културно - историческото наследство на Община Исперих“, Договор №BGCULTURE-1.001-0043-C01 финансиран по програма „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“, чрез Финансовия Механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021.
- Проект „С вдъхновение и почит – споделяй и преоткривай наследството на родния край – Исперих“, с бенефициент СНЦ ТД „Димитровец“ гр. Исперих, от ноември 2021 г. до октомври 2022 г.
- Проект „Сборяново – открий, опознай, разкажи“, с бенефициент СНЦ „Хелис“ гр. Исперих, от юли 2022 г. до декември 2022 г. (и продължава до юни 2023 г.).
- Официално честване на 40 години от откриването на Свещарската царска гробница с официално представяне на завършения проект „Свещари в нова светлина“;
- Археологическо проучване на обект ранносредновековно селище в м. „Петрова нива“ – АР Сборяново, съфинансиран от музея;
- Археологическо проучване на обект Тракийски укрепен център при ВЦ в АР Сборяново
- Проект за теренни обхождания на територията на община Исперих
- „Съвременни решения за опазване и съхранение на движимото културно наследство“.

Участие в конференции/ изложения

- ИМ е домакин на Международна конференция организирана от Център по тракология към Институт по Балканистика на БАН
- Участие на археолозите от музея в Годишните отчети за 2022 г. на БАН – Археологически открития и разкопки – март 2023 г. с представяне резултатите от проучванията на археологическите екипи.

Участие на музейни специалисти в различни конференции и събития, организирани от други музеи или нац. Институти.

През отчетния период са осъществени археологически проучвания на Ранносредновековно селище в м. Петрова нива и Тракийски град от елинистическата епоха в АР – Сборяново. Археологическите проучвания се извършват в партньорство със СУ „Климент Охридски“, на обекти в АР Сборяново, като ИМ Исперих е учебна база на университета.

От самото си създаване до днес **Централна общинска библиотека „Петя Йорданова“** заема своето важно място в културния живот на града и региона.

Дейността на библиотеката е подчинена на основната ѝ мисия: утвърждаване на библиотеката като водещ обществен, информационен и културен център, и активен посредник между информацията и потребителите.

Основните акценти в дейността на библиотеката през годината бяха насочени към:

- ✓ Комплектуване и организация на библиотечния фонд, отговарящ на информационните потребности на читателите;
- ✓ Осъществяване на съвременно библиотечно - информационно обслужване и въвеждане на иновативни форми;
- ✓ Експертно-консултантски услуги и организиране на текуща професионална квалификация на библиотечните специалисти от библиотеките на територията на община Исперих;
- ✓ Реализиране на проекти и партньорски инициативи.

Културно-образователната дейност е насочена основно към привличане на нови читатели, приобщаване към книгата и четенето, обогатяване културния живот в града за малки и големи потребители на култура.

Заложените събития в Културната програма всяка година се организират, реализират и финансово обезпечават от бюджета на Община Исперих и спонсори.

Едно от важните условия за развитие на качествена художествено-творческа дейност и постигане на резултати, е наличието на подходяща материална база, ползвана за читалищни нужди. Основен проблем пред читалищата в общината е амортизираната материална база. Сградите на читалищата се нуждаят от ремонтни дейности, за които читалищните настоятелства не мога да отделят средства.

Подобряването на техническото състояние на обектите на културната инфраструктура е един от главните приоритети на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021-2027 г.

2.7. Младежки дейности и спорт

Привличането и задържането на младите поколения за живот и работа в малките населени места и общини са приоритет на националната демографска политика за новия програмен период 2021-2027 г. Тенденциите в демографските процеси и изменението в броя и основните структури на населението оказват силно негативно влияние върху основните системи на обществото: икономическата, образователната, здравноосигурителна и системата за социална защита. Демографските събития се отразяват до голяма степен върху развитието на икономическата и социалната среда.

Демографските показатели, свързани с развитието на населението на община Исперих, не се отличават съществено от тези за страната. Наблюдава се миграция, насочена предимно към големите икономически центрове на страната и чужбина. Миграционните потоци са разпределени на две части. Основната, първа част е представлявана от млади хора с нисък образователен статус, заминаващи за чужбина, за да извършват нискоквалифициран труд. Пренебрежимо малка като брой, но не и по значение е втората част, представлявана от подрастващи и млади хора, които продължават образованието си, като след завършването му се реализират на пазара на труда в големите икономически центрове на страната.

Все още липсва практика работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на младите работници и служители и след това да им осигуряват работа. Голяма част от работещите млади хора са демотивирани от заплащането и условията на труд в местните

предприятия и административни структури. Те са ресурс за сивата икономика и са принудени да приемат временна или неквалифицирана работа, дори и да притежават образователен ценз, тъй като специалностите им не са конкурентни към изискванията на пазара на труда.

В града и някои села, чрез читалищата и училищата се осигурява безплатен достъп до интернет, но компютрите и мрежата се използват повече с развлекателни, отколкото с образователни цели.

Относно професионалното развитие на младите хора в общината вече са създадени политики, подпомагащи кариерната им ориентация, което облекчава включването им в системата на трудовата заетост. Необходимо е да се положат усилия относно плавното преминаване на младите хора от учебната скамейка към пазара на труда чрез разширяване на програмите за стажове и практики в реалния сектор и дуална форма на обучение по повече специалности.

Много млади хора в община Исперих участват в спортни клубове, танцовите състави и други творчески групи. Училищата и читалищата си остават естественото място за образователни и възпитателни дейности с младите хора.

Община Исперих има разработен план за младежта в съответствие с чл.15 от Закона за младежта и Националната стратегия за младежта. Плана включва редица дейности, насочени към насърчаване здравословния начин на живот на младите хора, улесняване достъпа им до качествени услуги за специална подкрепа на пълноценното, личностно и обществено развитие, стимулиране на доброволчеството и др.

Предвиждат се целогодишни кампании по превенция на рисково поведение сред младежи и рискови групи, инициативи за обновяване и реконструиране на спортни и детски площадки в града и селата и организиране на различни състезания и конкурси.

Младежките дейности подпомагат личностното, социалното и гражданско израстване на младите хора, като създават развитие на техния потенциал за придобиване на компетенции и откриване на нови възможности. Община Исперих подкрепя дейности и инициативи, които представят, защитават и развиват интересите и потребностите на младежката общност.

Високообразованите млади хора от общината продължават да търсят реализация в големите градове на България, а част от тях и в чужбина. Повечето млади хора над 24 години проявяват интерес към временна трудова миграция в чужбина - те са преди всичко със средно образование и/или без трудова квалификация. Все още липсва практика работодателите да инвестират в обучението и квалификацията на млади работници и след това да ги наемат на работа. Голяма част младите хора са демотивирани от заплащането и условията на труд в местните предприятия и административни структури. Те са ресурс за сивата икономика и са принудени да приемат временна или неквалифицирана работа, дори и да притежават ценз.

Спортният календар на община Исперих е изпълнен с разнообразни спортни прояви – турнири по футбол, ученически спортни състезания и др. За развитието на спорта Община Исперих оказва финансова помощ на регистрираните спортни клубове.

На територията на общината развиват дейност следните клубове:

Таблица 24: Спортни клубове на територията на община Исперих към 2023 година

№	Наименование на клуба	Вид спорт
1.	СНЦ "Футболен клуб - Стрела" с.Тодорово	футбол
2.	СНЦ "Футболен клуб - Бенковски"- гр.Исперих	футбол
3.	СНЦ "Училищен спортен клуб Ханове – 2018г. "	училищен спортен клуб
4.	СНЦ "Спортен клуб по борба Осман Дуралиев - 2016" с.Китанчево	борба
5.	СНЦ "Колоклуб Димитровец " – гр.Исперих	колоездене
6.	СНЦ "Волейболен клуб Хан Аспарух" – гр.Исперих	волейбол

7.	СНЦ "Училищен спортен клуб Васил Априлов" – гр.Исперих	училищен спортен клуб
8.	СНЦ "Спортен клуб по тенис на маса" – гр.Исперих	тенис на маса

На територията на община Исперих функционират следните спортни съоръжения:

- Градски стадион с площ 32,633 дка в гр. Исперих, ул. "Дочо Михайлов" №3;
- Спортно игрище с площ 15004 кв.м в гр.Исперих, ул. "Първа"/стар стадион/;
- Масивна спортна сграда 490 кв.м и едноетажна полумасивна обществена сграда със застроена площ 16 кв. м. в гр.Исперих, ул. "Оборище" /Борцова зала/;
- Двуетажен физкултурен салон в ОУ „Васил Априлов“ гр.Исперих
- Физкултурен салон в ОУ „Христо Ботев“ гр.Исперих;
- Физкултурен салон в ПГ „Васил Левски“ гр.Исперих;
- Физкултурен салон в ПГСС „Хан Аспарух“ гр.Исперих;
- Физкултурен салон в ОУ „Отец Паисий“ с.Подайва;
- Физкултурен салон в ОУ „Христо Ботев“ с.Лудогорци.

Проведени спортни мероприятия през 2023 г.:

- Европейски ден на спорта в училище;
- Общински есенен спортен празник – септември– народни борби и конни надбягвания ;
- Спортен празник в рамките на селищния празник на село Лудогорци;
- Спортен празник в рамките на селищния празник на село Китанчево;
- Състезания по футбол, шахмат, лека атлетика, бадминтон и тенис на маса в рамките на общинския етап от Ученическите игри за учебната година;
- Награждаване на най-добрите спортисти за всяка година.

Създаването на условия за системни спортни занимания на деца и младежи в свободното време е приоритет на училищните ръководства. В училищата се организират състезания по баскетбол, волейбол, футбол, тенис на маса и др.

В почти всички населени места на общината има стадиони, които са в лошо общо състояние и се нуждаят от ремонти, възстановяване на настилките, нови пейки и оборудване.

Необходимо е да се търсят възможности за европейско финансиране с цел обновяване на стадионите в по-големите населени места в общината.

Като допълнителна възможност за спорт могат да се използват училищните салони и игрища, но при тях достъпът на външни лица е силно ограничен.

Като цяло спортните съоръжения и спортните обекти на територията на общината са недостатъчни, повечето са морално остарели и имат нужда от реконструкция и обновяване. Материално техническата база на всички спортни обекти е частично ремонтирана, но се нуждае от реконструкция и модернизация. Необходимо е да се обособят детски спортни площадки на открито, както и да се разшири училищната спортна инфраструктура.

3. Състояние на местната икономика

3.1. Икономическо развитие – тенденции и конкурентоспособност

Икономическото развитие на община Исперих се характеризира с различна динамика в отделните сектори, но като цяло отчитаме ръст. Бизнесът постепенно преодолява кризите и трудностите, предизвикани от неблагоприятните макроикономически условия, включително продължителната пандемия от коронавирус, войните, инфлацията, ръстът в цените на горивата, посъпването на стоки, материали, доставки и други. Финансовите показатели на местните предприятия се подобряват.

При прегледа на данните за растежа трябва да имаме предвид, че втората половина на 2022 г. се характеризира с висока инфлация, което от своя страна означава, че разликата между номиналния и реалния ръст на общинската икономика се различават значително. Промяната в добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите предприятия в община Исперих по данни на Института за пазарна икономика през 2022 спрямо 2021 година е 10,9%. В парично изражение добавената стойност по факторни разходи в общината нараства от 107,3 млн. лева през 2021 г. на 119 млн. лева през 2022 г. Измерена на човек от населението добавената стойност по факторни разходи в община Исперих се увеличава от 5367 лева на човек през 2021 г. на 6315 лева на човек през 2022 г. Бързото възстановяване и връщане към растеж на почти всички български общини през 2022 г. за пореден път потвърждава гъвкавостта на местната икономика на фона на поредицата от кризи - пандемия, войни и инфлация.

Структуроопределящи отрасли за местната икономика в община Исперих са селското стопанство, преработващата промишленост и търговията като водещо значение има селското стопанство. Неговата структура на производство и специализация определят характера на цялата територия и облика на населените места.

На етапа на изготвяне на настоящия Доклад за междинна оценка на ПИРО 2021-2027 г., НСИ все още няма официални публикувани данни за състоянието на нефинансовия сектор и икономическите показатели на местните предприятия през 2023 г. и за целите на анализа е използвана статистическа информация за 2022 г.

Броят на отчетените от статистиката нефинансови предприятия в община Исперих през 2022 г. е 928, с 254 повече от 2020-2021 г. Този ръст от 38% на стопанските единици се дължи преди всичко на увеличени брой фирми в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

През 2022 г. предприятията в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ се увеличават с 226 или повече от три пъти спрямо 2021 г. Важно е да се отбележи, че този ръст не се дължи на нови предприятия и инвеститори стартирали бизнес в сектора, а по-скоро на нормативното задължение от 2022 г. земеделските стопани да подават годишни отчети в НСИ. В предходните периоди статистиката отчита в сектора само земеделските предприятия, регистрирани по Търговския закон, а от 2022 г. отчети в НСИ подават всички земеделските производители, които извършват стопанска дейност, т.е. реализират продукти, стоки или услуги на пазара. По този начин, регистрираните стопани по Наредба № 3 за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, вече са обхванати от статистиката и това води до ръст на предприятията в сектора.

Най-много фирми в община Исперих развиват дейност в сферата на селското и горското стопанство – 325 (35%). На второ място е сферата на търговията, ремонта на автомобили, мотоциклети – 321 (34%), като броят им се увеличава с 8 през 2022 г. спрямо 2021 г.

Таблица 25: Брой предприятия (без финансовите) в община Исперих за 2018 - 2022 г.⁵

Икономически дейности	2018	2019	2020	2021	2022
Селско, горско и рибно стопанство	87	93	92	99	325
Преработваща промишленост	43	43	41	46	53
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на	4	4	4	5	7

⁵ Към момента на изготвяне на настоящия Годишен доклад все още не са публикувани официални статистически данни за икономиката през 2023 г.

газообразни горива					
Строителство	13	16	18	16	19
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	326	323	307	313	321
Транспорт, складиране и пощи	42	44	42	35	33
Хотелиерство и ресторантьорство	35	40	33	31	34
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения	7	6	6	6	6
Операции с недвижими имоти	18	15	16	19	17
Професионални дейности и научни изследвания	26	28	25	25	24
Административни и спомагателни дейности	7	6	4	5	7
Образование	4	..	..	..	..
Хуманно здравеопазване и социална работа	33	33	34	32	34
Култура, спорт и развлечения	8	8	8	5	6
Други дейности	29	27	35	29	33
Общо за общината:	686	694	674	674	928

Източник: Отдел „Статистически изследвания“ - Разград

В преработващата промишленост работят 53 фирми (6%) – със 7 повече от 2021 г. В сферата на хотелиерството и ресторантьорството развиват дейност 34 предприятия, а в транспорт, складиране и пощи – 33. Фирмите в строителството се увеличават с 3 спрямо предходната година и за 2022 г. са 19 (2% от бизнеса в общината). С две по-малко са предприятията в сектор „Операции с недвижими имоти“ – 17 (3%). В сектор професионални дейности и научни изследвания са регистрирани 24 предприятия (4%). С 2 повече са фирмите в сферата на производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия – 7 (1%).

Таблица 26: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2018-2022 г.

Година	Брой предприятия	Стойност на продукцията	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица	Наети лица
	Б р о й	Х и л я д и л е в а						Б р о й	
2018	686	271496	364427	315652	308841	53735	979	3868	3342
2019	694	284229	390079	354764	343597	44415	1059	3785	3239
2020	674	274625	394495	347505	357958	34295	945	3655	3099
2021	674	325053	470606	414117	413608	52483	1113	3642	3129
2022	928	457524	641913	530551	569505	68125	2644	3876	3109

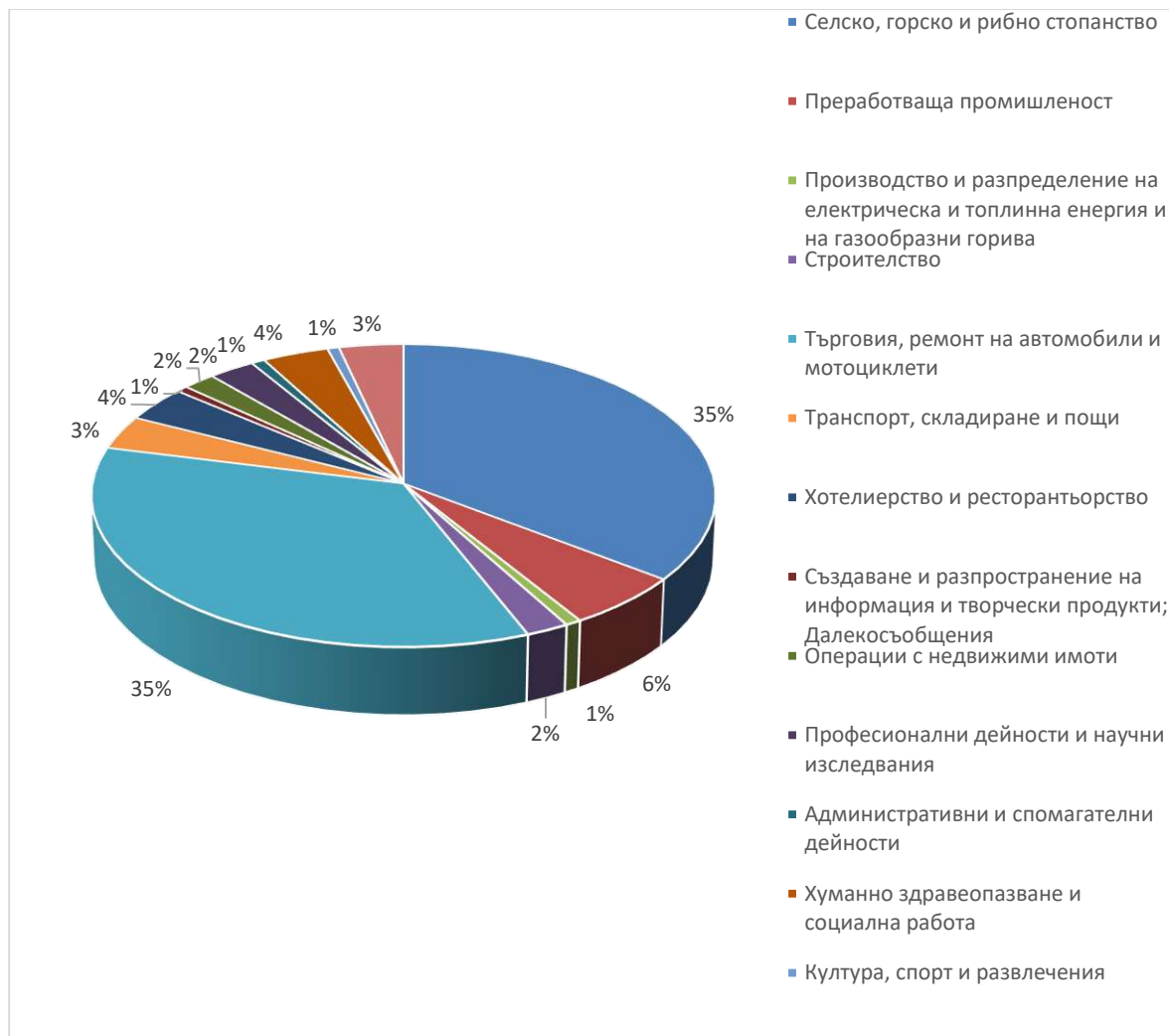
Източник: Национален статистически институт

Произведената продукция в общината нараства през 2022 г. до 457524 хил. лева и надминава нивата преди пандемията с над 60%. Приходите от дейността също се увеличават значително до 641913 хил. лева, като отчетеният ръст спрямо предходната 2021 г. е 36%. Нетните приходи от продажби /НПП/ достигат 530551 хил. лева (с 28% повече от 2021 г.). Отчетените печалби през 2022 г. са 68 125 хил. лева - с 30% по-високи от 2021 г. Броят на заетите лица се увеличава с 234, това в голяма степен се дължи на включването в данните на статистиката на земеделските производители. ДМА в нефинансовия сектор, обаче намаляват с 12% от 207581

хил. лева през 2021 г. на 183567 хил. лева през 2022 г. Местната икономика се нуждае от инвестиции, технологично обновяване, модернизация и иновации.

Графика 8: Структура на икономиката в община Исперих към 2022 година по относителен дял на отчетените нефинансови предприятия

През 2022 г. преработващата промишленост се утвърждава като водещ икономически отрасъл в община Исперих, като формира около 55% от произведената продукция, 47% от нетните приходи от продажби и 33% от реализираните печалби. Индустрията създава 46% от работните места на наетите лица и 38% от заетостта в общината. На второ място в структурата на икономиката е сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, който създава 34% от произведената продукция, 27% от нетните приходи от продажби и 20% от работните места. Трети е сектор „търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, който формира 19% от НПП и създава заетост и доходи за 16% от наетите и 19% от заетите лица.

Около 95% (884 броя) от предприятията са микро с до 10 заети лица, близо 4% са малки предприятия с персонал от 10 до 50 лица. Към 2021 г. в Исперих има 8 средни и големи предприятия (1% от фирмите) с персонал повече от 50 работници и служители, но данните за тях са конфиденциални. Преките чуждестранни инвестиции в общината за 2021 г. са 25 721 хил. лева, а през 2022 г. се увеличават на 29 163 хил. лева.

Таблица 27: Средна годишна работна заплата в община Исперих 2018-2022 г.

2018	2019	2020	2021	2022
10069	11193	12457	13743	15060

Източник: Национален статистически институт

Средната брутна годишна работна заплата в община Исперих се увеличава с 50% за изследваните 5 години и през 2022 г. е 15060 лева. Спрямо предходната 2021 г. възнагражденията с общината са с 10% по-високи. Въпреки отчетения ръст заплатите в община Исперих остават със стойности под средните за област Разград (16955 лева) и за страната (21242 лева) към 2022 г. По-ниски са възнагражденията в частния сектор – 14576 лева средногодишно, а заетите в общественния сектор получават средно по 15994 лева на година.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните стимули и ограничители за икономическия подем на общината.

Икономиката в Исперих през последните години е в подем. Прегледът на тенденциите ясно извежда ключовите фактори, които стимулират потенциала за растеж на региона. Сферите на дейност, които растат най-бързо са тези, които съсредоточават в себе си най-високата инвестиционна активност и иновации. В средносрочен план все по-важни ще са и демографските тенденции, човешкия капитал и цялостното качество на живот.

3.2. Промисленост

Община Исперих е типична селскостопанска община. Икономиката ѝ се развива на база наличните местни ресурси и традиционни селскостопански производства. Промислеността е сред основните структуроопределящи отрасли, но няма водещо икономическо значение.

Промисленият отрасъл е представен от следните по-големи предприятия:

„Хан Аспарух“ АД – производството на стенни и подови плочки;

„Добруджа - КИТ“ АД – производство на консумативи и изделия за текстилната промисленост, ходови колела, транспортни колички и други изделия с домакинско и промишлено предназначение;

„Специални телове Жити“ АД – Русе - цех в с.Тодорово – производство на специални телове и кабели;

„РМЗ Шести септември“ ЕООД – произвежда и ремонтира строителни и други машини, технологично оборудване, резервни части;

„Ахинора“ АД, „Мелиса - Текстил“ ООД цех в с. Подайва, „Семела“ООД – шивашката промисленост;

„Хладилно - Консервен Комбинат“ АД – дестилерия за производство на спиртни напитки – различни видове ракия;

„Исперих - БТ“ АД, „Никотиана – Норд табак“ АД - гр. Шумен, с цех в с. Китанчево–изкупуване, промишлена обработка и търговия с тютюн;

„Адонис Комерс“ ООД – производство и изкупуване на билки и подправки;

„Ягуар 90“ ООД – производител на машини за обработка на PVC и алуминиева дограма;

„Сортови семена“ ЕАД – с база Исперих - областта на хранително - вкусовата промисленост.

Най-голямото промишлено предприятие е „Хан Аспарух“ АД, Исперих, което е структуроопределящо предприятие за местната икономика и е едно от най-големите от бранша в България. Около 50% от продукцията му се изнася в страни от Европейския съюз /ЕС/ и Източна Европа. Предвижда се ръст на производството през следващите години.

„Добруджа - Кит“ АД е машиностроително предприятие, най-големият производител на ходови колела в България и резервни части и консумативи за текстилната промишленост. Около 80% от продукцията му се изнася в страни от ЕС.

„Айваз Н“ ООД е промишлено предприятие за производство и търговия с метални изделия. Разполага със собствена производствена, складова и административна сграда и е оборудвано с последно поколение автоматични линии и заваръчни полуавтомати за производство на гъвкави неръждаеми тръби от хром-никелова стомана. Около 90% от продукцията му се изнася в страни от ЕС.

Производството на облекло е друг важен сектор в преработващата промишленост. Този сектор е с традиции на територията, но през последните години фирмите изпитват остър недостиг на квалифицирана работна ръка. Фирмите са ориентирани към експорт.

Основни предприятия са „Ахинора“ АД и „Ахинора – стил“ ООД – за горно облекло и цехът в с. Подайва на „Мелиса - Текстил“ ООД, регистрирана в гр. Разград за дамска конфекция и още няколко предприятия. „Тавис“ ЕООД е малко предприятие за производство на мебели, чиято продукция е насочена към вътрешния пазар.

Промислените предприятия са разположени главно в град Исперих, като в селата има малко на брой предимно дребни предприятия (шивашки, дървообработване и производство на дограма). Шивашката промишленост се изразява предимно с малки цехове, които работят на ишлеме и са подизпълнители на по-големи фирми. Тези фирми работят със сравнително съвременна техника, работната ръка е нискоквалифицирана, сградния фонд е морално и физически остарял. Хранително-вкусовата промишленост е представена от няколко малки фирми за производство на закуски, хляб, хлебни и сладкарски изделия.

Таблица 28: Основни показатели на нефинансовите предприятия в преработващата промишленост в община Исперих за 2022 година

Предприятия	Стойност на продукцията ¹	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	Заети лица ²	Наети лица ²	ДМА
Брой	Хиляди левове						Брой		Хиляди левове
53	249 264	291 770	251 539	266 807	22 756	157	1 467	1 428	72 228

Източник: Национален статистически институт

Към 2022 г. в сектор „Преработваща промишленост“ работят 6% от фирмите в общината. Финансовите им показатели са посочени в Таблица 28. Местната промишленост произвежда около 55% от продукцията в община Исперих и осигурява 47% от нетните приходи от продажби.

Малките и средни неземеделски фирми (от 10 до 249 души) имат важно значение за нивото и динамиката на заетост в икономиката. Те са в неблагоприятно положение в сравнение с конкурентите от други региони поради периферността на територията, по-лошата инфраструктура и ограниченията на местния пазар на труда. Част от фирмите в промишлеността (производство на облекла) имат нужда от инвестиции в оборудване за повишаване на конкурентоспособността и справяне с намаленото предлагане на работна сила на местния пазар на труда. Друга част (производство на метални изделия) имат нужда от инвестиции за

увеличаване на производството, за да оползотворят възможности за растеж на външни пазари. Малките и средни предприятия имат също потребност от инвестиции в подобряване на енергийната ефективност и условията на труд. Малките и средни предприятия са готови да насърчат създаването на нови местни фирми, които да заместят външни доставчици. Територията има потенциал за привличане на външни инвестиции, особено от Турция, с които има развити бизнес контакти.

Колебливите тенденции в развитието на преработващата промишленост говорят за задълбочаващи се проблеми, свързани с ниската конкурентоспособност и липсата на предприемачество. Социалното изражение на тези проблеми е свързано с липсата на работни места и увеличаване на безработицата. От пространствена гледна точка, намалява търсенето на терени за развитие на промишлени производства.

За ефективното функциониране на предприятията е необходимо да се осигури подходяща инфраструктура, която да създава условия за екологично и качествено производство.

Като цяло общината има потенциал за инвестиции и успешно развитие на екологично чисти производства и има наличие на неизползвани терени и сгради.

Традициите в земеделието могат да се използват за създаване на предприятия в хранително-вкусовата промишленост (преработка на мляко, месо, плодове и зеленчуци), които могат и трябва да се използват с цел развитие на местната икономика, повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението.

Община Исперих има неизползван все още потенциал за развитието на преработващата промишленост – екологично чист район, подходящи почвено-климатични условия, подчертан селскостопански профил на общината, добри перспективи за развитие на селското стопанство.

Значителната трудоемкост на тези отрасли би довела до създаване на нови работни места и формиране на добавена стойност, с която да се постигне значителна ефективност и възможност за реинвестиции.

За ефективното функциониране на предприятията е необходимо да се осигури подходяща инфраструктура, която да създава условия за екологично чисти и качествени производства.

3.3. Селско и горско стопанство

Селско стопанство

Селското стопанство остава един от основните отрасли на местната икономика в община Исперих и запазва своите стабилни позиции и устойчивост през 2023 г. Приоритетно се развива земеделието, докато животновъдството изостава по обективни причини – ниски изкупни цени, недостатъчно субсидии, високи изисквания и стандарти.

Поземлените ресурси са основен фактор за развитието на земеделието. В общината преобладават малки по размер стопанства. Повечето от собствениците на земя не извършват икономически доходоносна дейност извън домашното си стопанство. Природно-климатични фактори в общината са ограничено благоприятни за развитие на отрасъла.

Наличните значителни поземлени ресурси, съставляващи 70% от общата територия на общината и благоприятните почвено-климатични условия превръщат земеделието в основен източник на доходи. Приблизително 48% от площите в Общината се засяват със зърнени култури - пшеница, ечемик, царевица, като добивите от пшеница и ечемик са над средните за страната. Значително място заемат и площите със слънчоглед - 14%. Добре развито е и овощарството, преди всичко отглеждането на сливи и череши. Отглеждат се още малини и ягоди, както и зеленчуци, но върху по-незначителни площи.

Таблица 29: Баланс на земята по видове собственост към 2023 г.

Вид собственост	Брой	Брой %	Площ дка	Площ %
Неустановена	680	1,53	1249,948	0,31
Държавна публична	329	0,74	14244,327'	3,54
Държавна частна	1928	4,34	78831,154	19,60
Общинска публична	4851	10,93	29637,070	7,37
Общинска частна	2265	5,10	13034,891	3,24
Частна	30642	69,05	223234,264	55,50
Кооперативна	7	0,02	34,421	0,01
Обществени организации	1308	2,95	17825,418	4,43
Чуждестранна	437	0,98	4810,229	1,20
Религиозна	60	0,14	959,669	0,24
Съсобственост	677	1,53	7427,808	1,85
Изключителна държавна	53	0,12	649,663	0,16
Стопанисвано от общината	1047	2,36	9842,314	2,45

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Разград

Общо 55,50% от земята е частна собственост, около 23% са на държавата, а Община Исперих притежава около 10,5%.

Таблица 30: Баланс по видове територии по предназначение към 2023 г.

Вид територия по предназначение	Брой	Брой %	Площ дка	Площ %
Урбанизирана територия	15329	34,54	25765,714	6,41
Територия за транспорт	222	0,50	2139,532	0,53
Земеделска територия	27940	62,96	284632,896	70,77
Горска територия	712	1,60	87315,122	21,71
Води и водни обекти	151	0,34	1565,555-	0,39
Защитена територия	10	0,02	53,383	0,01
Нарушена територия	13	0,03	731,614	0,18

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Разград

Земеделските площи съставляват 70,77% от територията на общината, горите са 21,71%, водните обекти - 0,39%, а урбанизираните територии заемат 6,41%.

Към 2023 г. по начин на трайно ползване (НТП) със статут на ниви са 203391,142 дка от земята в община Исперих. Овощните градини са 8962,385 дка, трайните насаждения – 1402,321 дка, а лозята – 611,579 дка. Оранжерии с трайни конструкции в общината са 67,409 дка. В общината има добри условия за развитие на животновъдство – пасищата са 18986,93 дка, а ливадите – 139,594 дка.

Таблица 31: Обработваема земеделска земя за община Исперих 2020-2023 г. (дка)

Години	Обработваема земя
2020	224 114

2021	240 000
2022	221 038
2023	228 856

Източник: ОДЗ – Разград

Обработваемата земя в община Исперих към 2023 г. е в размер на 228856,4 дка, а използваната земеделска площ, съгласно заявената за подпомагане по Схемите и мерките за директни плащания – 244742,90 дка. Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, разсадници, постоянно затревените площи и семейните градини.

Таблица 32: Брой регистрирани земеделски производители по стопански години 2020-2023 г.

2020	2021	2022	2023
661	634	597	636

Източник: ОДЗ – Разград

Броят на регистрираните земеделски производители в община Исперих се увеличава с 39 през отчетната 2023 г. спрямо 2022 г. и достига 636. В общината развиват дейност 11 земеделски кооперации, разпределени в общинския център и 7 от по-големите населени места.

Комасираната площ за стопанската 2022/2023 г., съгласно сключените доброволни споразумения за създаване на масиви за ползване на земеделски земи в община Исперих е в размер на 180912,787 дка.

Растениевъдството е в голяма степен монокултурно – интензивно зърнопроизводство, малък дял на зеленчукопроизводство, овощарството и лозарството.

Таблица 33: Основни видове отглеждани земеделски култури през 2022-2023 г.

Култури	Площ дка		Среден добив/дка	
	2022	2023	2022	2023
Пшеница	90658.828	88588,80	660	650
Ечемик	12118.987	16881,50	600	600
Маслодайна рапица	14097.769	10377,20	300	288
Тритикале	5.500	1204,60	500	-
Овес	110,664	123	-	-
Слънчоглед	54951.692	58827	270	200
Царевица за зърно	38885,717	32910	420	430
Картофи	3.280	25,700	900	1800
Зеле	-	-	-	1700
Пипер на открито			1340	800
Домати на открито		313,40 Общо зеленчуци на	1900	1000
Краставици на открито			2100	1900

		открито		
Домати оранжерийни		13,40	-	7200
Краставици оранжерийни		Общо оранжерии	-	7500
Грах, фасул, бакла, леща и нахут	688.986	188,8	-	-
Тютюн-Ориенталски	324.202	306,800	200	150
Тютюн - Бърлей	-	-	-	177
Ябълки	70.591	78,600	1200	1300
Праскови	54.156	52,500	800	800
Сливи	1748.867	1819,4	650	620
Череши	1053.802	868,40	470	300
Круши	61,700	75,00	400	400
Вишни	193.159	189,10	370	344
Кайсии	14.700	4,10	500	400
Ягоди	30.200	1,200	400	400
Дини	59.004	234,90	2500	2200
Пъпеши	-	Дини и Пъпеши общо	-	754
Лозя винени	8.326	8,326	450	455
Лозя десертни	6,874	6,874	-	400
Лешници	75.100	83,60	-	-
Орехи	958.756	954,80	95	120
Лавандула	-	-	-	300

Източник: ОДЗ – Разград

Основните видове земеделски култури, отглеждани на най-големи площи в община Исперих са пшеница, слънчоглед, царевича, рапица и ечемик. От трайните насаждения най-големи са площите засяти със сливи, череши, орехи и вишни. През последните години се възобновява зеленчукопроизводството на открито и оранжерийното производство, предимно на домати и краставици.

Таблица 34: Отглеждани животни по видове и животновъдни обекти (ЖО) в община Исперих 2021-2023 г. (брой)

Година	говеда	ЖО	овце	ЖО	кози	ЖО	свине	ЖО	пчели	ЖО
2021	4220	145	4589	120	900	11	40000	2	5665	98
2022	3906	124	4219	92	873	12	40000	2	5198	98
2023	3794	101	3870	59	842	10	40001	2	7524	93

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните - Разград

Животновъдството е вторият отрасъл на селското стопанство, който се развива в общината. През изследвания период броят на повечето видове отглеждани животни намалява, с изключение на пчелните семейства. В общината се развиват успешно свиневъдство, говедовъдство и овцевъдство. Говеда, овце и кози се отглеждат предимно в дребни ферми и

стопанства, в повечето случаи за лични нужди. В град Исперих работят две големи свинеферми, в които се отглеждат около 40 хиляди животни. По-големи ферми за говеда има в с. Драгомъж, за овце в Белинци, а за кози в Малък Поровец.

Таблица 35: Отглеждани животни в община Исперих по населени места към 2023 г.

№	Населено място	говеда	ЖО	овце	ЖО	кози	ЖО	свине	ЖО	пчели	ЖО
1	ИСПЕРИХ	338	9	87	5	3	1	40001	2	305	3
2	СВЕЩАРИ	48	5	82	7	95	1			382	5
3	ВАЗОВО	42	9	0	0						
4	РАЙНИНО	105	2	464	4					523	3
5	МАЛ.ПОРОВЕЦ	65	2			190	1			610	12
6	ДРАГОМЪЖ	1212	3			168	2				
7	КОНЕВО	93	1	5	1					815	14
8	ЯКИМ ГРУЕВО	45	2							205	3
9	ЛЪВИНО	76	2	17	1					300	4
10	СРЕДОСЕЛЦИ	21	1							209	4
11	КЪПИНОВЦИ			226	2					258	1
12	ПОДАЙВА	109	7	306	4					401	5
13	БЕЛИНЦИ	286	13	405	1	60	1			150	1
14	ДУХОВЕЦ	64	5	60	1					166	2
15	КИТАНЧЕВО	112	7	671	7	105	2			172	2
16	ТОДОРОВО	56	3	46	1					205	2
17	ПЕЧЕНИЦА	139	2	351	2					70	1
18	ДЕЛЧЕВО	43	2	225	5					315	3
19	ГОЛ.ПОРОВЕЦ	42	2	69	1					502	3
20	ЛУДОГОРЦИ	232	7	167	5	89	1			310	6
21	СТАРО СЕЛИЩЕ	494	5	522	4	132	1			409	5
22	БЪРДОКВА	69	4	2	1					365	2
23	Мал.ЙОНКОВО	55	2	133	2					301	5
24	ЙОНКОВО	48	6	32	5					551	7
	общо	3794	101	3870	59	842	10	40001	2	7524	93

Източник: Областна дирекция по безопасност на храните - Разград

Територията на общината се обслужва от регистрирани 8 ветеринарни лекари. Ветеринарното обслужване е на добро ниво. Няма регистрирани кланици за животни.

Съществен проблем за развитието на животновъдството остават строгите хигиенни и ветеринарномедицински изисквания към животновъдните обекти след присъединяването на страната ни към ЕС. Не на последно място сериозна пречка пред реализацията на местна животновъдна продукция се явяват и неизгодните, често прерастващи в нелоялни и монополни, взаимоотношения между продавачи, посредници и купувачи.

Общите показатели в животновъдството през последните години имат значителни отклонения, като тенденцията е в намаляването на техния брой. Отглеждането на крави и овце за млеконадой е без перспектива за този отрасъл. Има и създадени традиции, които биха спомогнали за по-бързото приобщаване на населението към новите екологически изисквания при

производството на мляко, месо и яйца. Броят на основните видове животни е с тенденция на намаляване. Причините са основно в крайно ниските изкупни цени на животинската продукция. Тенденциите в развитието на селското стопанство следват тези в страната, които са свързани с намаляване на производството, ниска рентабилност и ниска конкурентоспособност на сектора. Намаляването на изкупните цени и заливането на пазара с вносни стоки правят сектора все по-малко привлекателен. Земеделските производители в община Исперих са активни в търсене на инвестиции за развитие своите стопанства и кандидатстват за финансиране по ПРСР. Стартирането на мерките за финансиране по новия Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони ще даде възможност за нови инвестиции в сектора.

Горско стопанство

Горските територии в общината са 86120 дка, което представлява около 21% от цялата територия. Основната част от горския фонд в землищата на община Исперих е държавна горска територия и попада в териториалния обхват на ДГС „Сеслав“ и ДЛС „Воден – Ири Хисар“ към РДГ - Русе на Северноцентрално държавно предприятие – ДП – Габрово.

Фигура 9: Карта на РДГ - Русе

В обхвата на ДЛС „Воден – Ири Хисар“ попадат само част от горските площи на община Исперих, 100% държавен горски фонд. Общо 7349,1 ха (81%) от горската площ на община Исперих е в обхвата на ТП ДГС „Сеслав“.

Община Исперих е собственик на гори в 5 населени места с обща площ 7 775,47 дка. Ежегодно с Решения на Общински съвет – Исперих се утвърждава годишния план за ползване на дървесина, добивана от общинските гори и определяне начина за ползване на маркираната дървесина. По смисъла на Закона за горите (ЗГ), „лесистост“ е процентното отношение на площта на една територия, заета от гори, към цялата ѝ площ.

Към 31.12.2023 г. залесената площ в община Исперих е 8 395 ха, а общата площ на общината е 402 км², от което следва, че лесистостта е близо 21% (20.88%).

Съгласно данните от извършената нова инвентаризация на горските територии и горите извън тях в района на дейност на Териториално поделение Държавно горско стопанство „Сеслав“ — гр. Кубрат и Териториално поделение Държавно ловно стопанство „Воден - Ири Хисар“, на територията на община Исперих горските територии и горите извън тях са, както следва:

Таблица 36: Разпределение по вид собственост и вид територия към 31.12.2023 г.

Вид територия	Всичко	в т.ч. по вид собственост:			
		Държавна собственост	Общинска собственост	Частна собственост	Временно стопанисвани от община
		хектари			
Общо, в т.ч.:	9 037	7 465	993	511	68
в ТП ДГС „Сеслав ”	7370	5 799	993	510	68
Горски територии	7 065	5 746	897	422	
Гори в земеделски територии	276	28	93	87	68
Гори в друг вид територии	29	25	3	1	
в ТП ДПС „Воден -Ири Хисар ”	1667	1666		1	
Горски територии	1 666	1 666			
Гори в земеделски територии	1			1	
Гори в друг вид територии					

Източник: РДГ – гр. Русе

Към края на 2023 г. разпределението на горската площ в общината е следното:

- Държавни горски територии – 7465 ха (83%)
- Общински горски територии – 993 ха (11%)
- Частни горски територии – 511 ха (5%)
- Временно стопанисвани от общината – 68 ха (1%).

Таблица 37: Общински горски фонд на община Исперих по населени места

№	Населено място	Площ в дка
1	с.Голям Поровец	126,37
2	с.Голям Поровец	28,96
3	с.Голям Поровец	15,72
4	с.Голям Поровец	83,42
5	с.Голям Поровец	235,17
6	с.Голям Поровец	10,14
7	с.Голям Поровец	1268,25
8	с.Голям Поровец	121,63
9	с.Голям Поровец	1953,78
10	с.Йонково	59,55
11	с.Йонково	1961,13
12	с.Йонково	16,57
13	с.Йонково	520,16
14	с.Бърдоква	109,90
15	с.Бърдоква	420,99
16	с.Бърдоква	16,62
17	с.Бърдоква	784,63
18	с.Лудогорци	10,80
19	с.Къпиновци	31,28
20	с.Къпиновци	0,40
ОБЩО:		7775,47

Източник: Община Исперих

Община Исперих е собственик на гори в 5 населени места с обща площ 7 775,47 дка. Ежегодно с Решения на Общински съвет – Исперих се утвърждава годишния план за ползване на дървесина, добивана от общинските гори и определяне начина за ползване.

За 2023 г. е определено средногодишно ползване на дървесина от горския фонд на територията на община Исперих в размер на 24 942 плътни куб. метра, а е добита 17 114 куб. метра дървесина. Наблюденията показват, че през последните години количествата ползвана дървесина намаляват и тенденцията е добитата да е по-малко от предвидената.

Таблица 38: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд за 2023 г.

Предвидено и осъществено ползване на дървесина	Общо лежаща маса	в т.ч. по категории дървесина				
		едра	средна	дребна	дърва	вършина
		плътни кубически метри				
Предвидено ползване	24 942	3 214	2913	1 430	17 368	17
Добита дървесина, в т.ч.:	17 114	2 455	1 737	224	12 559	139
Възобновителни сечи	11 795	2 191	848	189	8 428	139
Отгледни сечи	5 319	264	889	35	4131	-

Източник: РДГ - Русе

В община Исперих към 2023 г. функционира едно дървообработващо предприятие. На територията на общината са регистрирани 6 бр. обекти, в които постъпва, преработва се или от които се експедира дървесина.

Планирането и организацията на залесяванията в горските територии и земеделски земи, както и инвентаризацията на горските култури, се извършва по реда на Наредба № 2 от 07.02.2013 г. за условията и реда за залесяване на горски територии и земеделски земи, използвани за създаване на специални, защитни и стопански гори и на гори в защитени територии, инвентаризация на създадените култури, тяхното отчитане и регистриране. Съгласно наредбата, държавните предприятия по чл. 163 от ЗГ водят отчет за създадените и инвентаризирани горски култури и представят информацията в Изпълнителна агенция по горите. РДГ - гр. Русе представя обща информация за залесяванията в държавните горски територии: 159 дка през 2021 г., 147 дка през 2022 г. и 132 дка през 2023 г.

Залесяването се прави главно с местни, устойчиви широколистни видове - цер, дъб, сребриста липа, ясен, явор, дива череша и др. Залесяването включва и някои чужди видове, които са успешно аклиматизирани у нас каквито са: червен американски дъб, унгарска акация и различни клонове хибридни тополи. Растителното разнообразие в горския фонд на община Исперих включва над 40 дървесни видове, в т.ч. 4 иглолистни, над 20 храстови видове и над 100 бр. тревни растителни видове. В долината на река Крапинец се срещат бряст (*Ulmus carpinifolia*), смесен със зимен дъб (*Quercus petraea*), клен (*Acer campestre*), ясен (*Fraxinus angustifolia*), липа (*Tilia alba*) и габър (*Carpinus betulus*).

На територията на община Исперих са съхранени вековни дървета. Най-старите сред тях са 5 зимни дъба на възраст над 800 години, които се намират в землището на град Исперих. Най-многобройни са летните дъбове - 32. Наличието им е доказателство за това, че в миналото тези територии са били покрити с обширни широколистни дъбови гори. Сред защитените дървета се срещат видовете зимен дъб, благуна, полски бряст и бяла черница. В горите на Исперих се срещат различни видове едър и дребен дивеч. За едрия дивеч това са благороден елен, сърна, дива свиня, за дребния дивеч найхарактерните видове са див заек, фазан, яребица и дива патица. През различните сезони се срещат и пролетни видове, каквито са пъдпъдъкът. От хищниците се срещат лисица, чакал, вълк и дива коза. През последните години данните от провежданите таксации показват трайно намаляване на едрия дивеч. Това се дължи на нарастващото браконьерство, което е основният проблем на фауната. На територията на общината се намират и

ловните резервати: „Воден”, „Ири Хисар”, както и природната забележителност „Божурите”, разположена до село Печеница.

Стопанското значение на горите не се ограничава само с дърводобива. Ежегодно се предоставят площи на местното население, осигуряващи паша на голяма част от селскостопанските животни. При благоприятни условия се събират билки, гъби и горски плодове, но предимно за лични нужди на местното население. От голямо значение за населението в района са и защитно-водоохранните и противоерозионни функции на гората.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

С оглед развитието на туризма в района е важно да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия.

Насоките за развитие на горското стопанство са свързани с приоритетно възстановяване на горските територии, засегнати от пожари, съхнене, паша и незаконна сеч, съобразяване на залесяването с търсенето на дървесина в дългосрочен план.

До края на програмния период е необходимо разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията

4.1. Транспортна инфраструктура и пътна мрежа

Община Исперих няма важно транспортно-географско положение, през нея не преминават Транс-Европейски коридори и е встрани от автомагистрала и главни пътни артерии, но съществуват добри транспортни връзки и пътна инфраструктура.

Територията на община Исперих се обслужва основно от автомобилен транспорт. Чрез него се осъществяват производствените и търговски връзки и гражданските пътувания между населените места. Функционират общинска и републиканска пътна мрежа, осигуряващи достъп на населението до административния център - град Исперих, областния град Разград и до съседни и по-големи градове /Силистра, Русе, Шумен, Търговище, Варна и др./.

Анализът на транспортната достъпност показва, че съществуват транспортни връзки с всички населени места. Регионалните връзки на град Исперих и останалите селища в общината са добре изградени като същите са формирали добра транспортно-комуникационна обвързаност помежду си, както и с основните областни центрове в региона.

Пътната мрежа на територията на общината е добре развита и съобразена с релефа и разположението на населените места.

Републиканска пътна мрежа

През община Исперих преминават частично или изцяло 7 пътя от Републиканската пътна мрежа на България с обща дължина 91,7 км.

Таблица 39: Класификация на пътищата от Републиканска пътна мрежа в община Исперих

Път №	Наименование на пътя	от км.	до км.	Дължина в км
Втори клас				
II-23	(Русе - Цар Калоян) - Червена вода - Кубрат - Исперих - Окорш - Овен - Дулово(Дулово - Шумен)	69+100	94+200	25.1
Трети клас				
III-205	Разград - Ясеновец - Лудогорци - Исперих - Стефан Караджа - Белица - Тутракан	15+032	40+609	23.7
последният участък от III-702	(Дулово - Шумен) - Пристое - Духовец - Подайва - Исперих	2+000	22+100	20.1
последният участък от III-2005	(Разград - Шумен) - п.к. Желязковец - Самуил - Хърсово - Богданци - Ножарово -Владимировци - Здравец - Подайва	32+200	25+800	3.6
началният участък от III-2304	(Кубрат - Исперих) Малък Поровец - резиденция "Воден" - Острово	0+000	3+000	3.0
началният участък от III-2305	Исперих - Яким Груево - Конево - Зебил - Вълкан	0+000	10+100	10.1
целият участък от III-2306	(Исперих - Окорш) Тодорово - Печеница - Средоселци - Къпиновци (Подайва - Исперих)	0+000	6+141	6.1

Източник: Областно пътно управление - Разград

Всички пътища от РПМ на територията на община Исперих са с асфалтобетонна настилка. В по-голямата си част второкласната и третокласната републиканска пътна мрежа е в лошо експлоатационно състояние. От 91,7 км пътища към 2024 г. 10,9 км са в добро, 27,8 км са в средно и 53,0 км са в лошо техническо състояние.

Път II-23 „Русе – Кубрат – Завет – Исперих – Дулово” осигурява най-прекия и едновременно с това най-удобен достъп на цялата северна част на Област Разград и в Участъкът от гр. Исперих до гр. Дулово представлява единствената връзка на всички пътнико и товаропотоци на Област Разград с гр. Силистра, съответно с ферибота, осъществяващ връзка с Румъния, което го прави от особено значение за двете области.

По инициатива на Областна администрация Разград и „Областно пътно управление” гр. Разград са предложени за включване в Стратегията на Европейския съюз за Дунавския регион следните проекти:

- Път II-23 „Русе – Кубрат – Завет – Исперих – Дулово”, от км 31+761 до км 94+200;
- Път III-205 „I-2 Разград – Ясеновец – Исперих – Стефан Караджа”, от км 0+000 до км 54+500.

Списък на населените места през които преминава РПМ в община Исперих:

- Път II-23 преминава през населените места с. Малък Поровец, гр. Исперих, с. Китанчеви и с. Тодорово;

- Път III-205 преминава през населените места с. Малко Йонково, с. Лудогорци. гр. Исперих и с. Свещари;
- Път III-702 преминава през населените места с. Подайва, с. Къпиновци, с. Лъвино и гр. Исперих;
- Път III-2005 преминава през с. Подайва;
- Път III-2304 не преминава през населени места, започва от път Н-23 преди начало на с. Малък Поровец;
- Път III-2305 преминава през населените места гр. Исперих, с. Яким Груево и с. Конево;
- Път III-2306 преминава през населените места с. Тодорово, с. Печеница, с. Средоселци и с Къпиновци;

На територията на общината има едно автоматично устройство за преброяване на пътния трафик (АУЗПТ) на път III-205 км 27+270 с. Голям Поровец.

За периода 2021-2023 г. на територията на община Исперих не са изпълнявани ремонтни програми за ново строителство, основен ремонт и реконструкция по пътищата от републиканската пътна мрежа (РПМ).

По информация от ОПУ – Разград през 2024 г. е възложено изготвянето на технологичен проект за основен ремонт на път 111-2305 “II-23/Исперих/ - Яким Груево - Конево - Зебил”. За път III-2306 “II-23/Тодорово/ - Печеница - Средоселци - III -702/Къпиновци/” има готов технологичен проект за основен ремонт. Изпълнението на СМР за двата участъка от РПМ ще се извърши след осигуряване на финансов ресурс.

Общинска пътна мрежа

През община Исперих преминават частично или изцяло 10 пътя от общинската пътна мрежа на България (IV-ти клас) с обща дължина 47,200 km:

Таблица 40: Общинска пътна мрежа на територията на община Исперих

№	Пътномер	Наименование	Дължина /в община Исперих/
1	RAZ 1040	/III-205,Исперих–Веселец/ Свещари– Вазово–Райнино	9.200
2	RAZ 1042	/III-205,Йонково– Исперих/ Лудогорци–Границаобщ. (Исперих – Самуил) – Богданци –КараМихал /RAZ2144/	4.100
3	RAZ1045	/III-205, Ясеновец – Лудогорци/ – Йонково	2.000
4	RAZ2043	/III-205, Йонково –Исперих/ Лудогорци СтароСелище – Границаобщ. (Исперих – Завет) – ловностопанствоВоден /III-23	5.800
5	RAZ 2047	/III-2306, Тодорово – Средоселци/ Печеница – Делчево	3.000
6	RAZ 2048	/III-702, Пристое – Белинци/ Духовец – Границаобщ. (Исперих- Каолиново) – Климент – Наум – Границаобщ. (Каолиново – Венец) – Изгрев /III-7005/	2.500
7	RAZ3041	/ II-23,Завет– Исперих/	5.500

		МалъкПоровец– ГолямПоровец /III–205/	
8	RAZ3044	/ III–205, Йонково – Лудогорци / – Границаобщ. (Исперих – Самуил) – Хърсово – /III–7002/	4.400
9	RAZ 3046	/III–2305/ Исперих – Вазово /RAZ1040/	6.200
10	SLS2045	/III–235, Окорш – Звенимир/ Китанчево – Паисиево – границаобщ. (Дулово – Исперих) – /II–23/	4.500

Улична мрежа

1. гр. ИСПЕРИХ – дължина на уличната мрежа 48 км.

- Уличната мрежа на града е от асфалтова настилка, която е 47 км.
- Улиците, част от Републиканска пътна мрежа са:
 - ул. “Никола Йонков Вапцаров“
 - ул. „Арда“
 - ул. „Христо Смирненски“
- Улици с трошенокаменна настилка – 1 км. – лошо експлоатационно състояние:
 - ул. „Ангел Кънчев“
 - ул. „Милин Камък“
 - ул. „Шипка“
- Пешеходна зона

Част от ул. „Васил Левски“ е обособена като пешеходна зона, която е амортизирана и в лошо състояние. Забранена за движение на МПС

- Тротоари – в лошо експлоатационно състояние.
 - Тротоари има по ул. В. Левски в ЖК „В. Априлов“, в едната част на уличното платно.
 - Тротоари частично по ул. „Хан Аспарух“
 - Тротоари по ул. “Лудогорие “ в ЦГЧ имат нужда от ремонт - от двете страни на уличното платно.

2. с. МАЛЪК ПОРОВЕЦ - 8.670 км.

Улица „Н. Й. Вапцаров“, с дължина 450м., е част от Републикански път II-23 Русе- Дулово - асфалтова настилка в лошо състояние. Останалите улици са асфалтирани с обща дължина - 5.700км. Улици, които са черни са с дължина - 2520 км. Има автоспирка в добро състояние - монолитна.

Река “ Крапец“ минава през селото. Не са проведени мероприятия за почистване на речното корито.

3. с. ДЕЛЧЕВО - 7.205 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 0.815м., в лошо състояние.
Улици с асфалтова настилка -4.215 км., в сравнително добро състояние
Автоспирка - 1 бр., небезопасна

4. с. МАЛКО ЙОНКОВО - 7.200 км.

Улици с трошенокаменна настилка- 3.236 км.в лошо състояние.
Улици с асфалтова настилка -2.182 км в сравнително добро състояние
Улици хумусни –черни – 1.782 км.
Автоспирка -1 бр. на ул. „Лудогорие“ в добро експлоатационно състояние.

5. с. РАЙНИНО - 11.440 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 3.700 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 7.544 км в сравнително лошо състояние.

Черни улици – 0.196 км.

Има изграден тротоар по ул. „Ал. Стамболийски“, която е част от IV-ти клас път RAZ 1040 III-205, Исперих – Веселец / Свещари – Вазово – Райнино, в лошо състояние.

Автоспирка - 1 бр. на площада, който също е в лошо състояние.

6. с. КОНЕВО – 9.400 км.

Улица „Баба Парашкева“ е с дължина 3.00 км. и е част от III – ти клас Републиканска мрежа Исперих – Зебилс асфалтова настилка в лошо състояние.

Улици с трошенокаменна настилка- 3.740 км.в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка -5.660- км. в лошо състояние.

Има изградени автоспирки-2 бр. в добро състояние.

7. с. БЪРДОКВА – 5.470 км.

Улици с трошенокаменна настилка- 2.765 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка -2.290- км в сравнително лошо състояние.

Черни улици – 0.415 км.

Няма автоспирка.

8. с. ПОДАЙВА – 19.601 км.

Улица „VI-ти септември“ е с дължина 1.050 км. и е част от III – ти клас Републиканска мрежа в лошо състояние на асфалтовата настилка.

Улица „ 9-ти септември “ е с дължина 1.155 км. и е част от Републиканска пътна мрежа в добро състояние.

Улици с асфалтова настилка - 6.660 км. в лошо състояние.

Улици с трошенокаменна настилка - 9.776 км. в лошо състояние.

Черни улици – 0.102 км.

Няма изградени автоспирки.

9. с. ЙОНКОВО - 13.182 км.

Улици с трошенокаменна настилка 1.364 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка 11.417 км. в много добро състояние.

Черни улици – 0.401 км.

Има 2 бр. автоспирки в много лошо състояние.

По ул. „Васил Тинчев“ има изградени тротоари от двете страни на уличното платно, които са в лошо състояние.

Площадът в центъра на населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

10. с. ЛУДОГОРЦИ - 14.400 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 0.160 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 12.470 км. в много добро състояние.

Черни улици – 1.770 км.

Има изградена автоспирка.

По ул. „Вихрен“ има изградени тротоари от двете страни на уличното платно, които са в лошо състояние.

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в добро състояние.

Ул. „Тунджа“ е част от Републиканска пътна мрежа /Път III-205 Исперих – Разград/ - 1.800 км.

11. с. БЕЛИНЦИ - 7.700 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 2.860 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 4.470 км. в много добро състояние.

Черни улици – 0.370 км.

Няма изградена автоспирка.

По ул. „Васил Левски“ няма изградени тротоари.

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в добро състояние.

12. с. ДРАГОМЪЖ - 5.700 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 4.400 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 1.300 км. в много добро състояние.

Има изградена автоспирка.

13. с. ЛЪВИНО - 13.052 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 9.200 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 3.180 км. в много лошо състояние.

Черни улици – 0.672 км.

Има изградена автоспирка в добро състояние.

Улица „6-ти септември“ е част от Републикански път „III- 702 Исперих - Пристое“ в лошо състояние.

Площадът в населеното място е асфалтова настилка в лошо състояние.

14 с. СВЕЩАРИ - 16.060 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 1.672 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 13.280 км. в много лошо състояние.

Черни улици – 1.108 км.

Има изградена автоспирка в добро състояние.

Улица „Демокрация“ е част от Републикански път „III- 205 Исперих - Тутракан“ в лошо състояние асфалтова настилка.

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

15. с. СРЕДОСЕЛЦИ - 5 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 1.00 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 2.800 км. в много добро състояние.

Черен път – 1.200 км.

Има изградена автоспирка в лошо състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в сравнително добро състояние.

16. с. ВАЗОВО – 15.00 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 7.900 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 4.800 км. в лошо състояние.

Черен път – 2.300 км.

Има изграден 2 автоспирки в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

По улица „Александър Стамболийски“, която е част от IV- ти клас път RAZ 1045 Свещари – Вазово – Райнино, частично има тротоари в центъра на селото,

17. с. ЯКИМ ГРУЕВО – 7.800 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 4.00 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 1.500 км. в лошо състояние.

Черен път – 2.300 км.

Има изградени 2 бр. автоспирки в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

18. с. ГОЛЯМ ПОРОВЕЦ – 11.250 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 2.55 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 8.700 км - половината са в лошо състояние.

Има изградена 1 автоспирка в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

Река „Цара-Цар“ минава покрай селото - не е правено почистване на речното корито.

19. с. КИТАНЧЕВО – 17.320 км.

Улици с трошенокаменна настилка- 5.140 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 9.130 км. в лошо състояние.

Черен път – 3.050 км.

Няма автоспирки.

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

По улица „Хан Аспарух“, която е част от II-23 Републиканска пътна мрежа Път „Русе - Дулово“, има тротоари в лошо състояние.

20. с. СТАРО СЕЛИЩЕ - 7.60 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 3.50 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 4.100 км – половината са в лошо състояние.

Улица „Никола Вапцаров“ е част от Общински път RAZ2043 - Йонково – Исперих / Лудогорци - Ст. Селище – граница общ. (Исперих – Завет)

Има изградена една автоспирка в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в добро състояние.

21. с. ТОДОРОВО – 12.142 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 5.042 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 7.100 км. – половината са в лошо състояние.

Има изградени 3 бр. автоспирки в лошо състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка и тротоарни плочи в лошо състояние.

Улица „Георги Димитров“ е част от Републиканската пътна мрежа Път II-23 „Русе - Дулово“.

22. с. ПЕЧЕНИЦА – 4.300 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 2.500 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 1.800 км. – половината са в лошо състояние.

Има изградена 1 бр. автоспирка в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в добро състояние.

23. с. ДУХОВЕЦ – 14.998 км.

Улици с трошенокаменна настилка - 8.307 км. в лошо състояние.

Улици с асфалтова настилка - 2.892 км – половината са в лошо състояние, като 2.700 км. е част от Републиканската пътна мрежа Път III-702 Пристое - Исперих.

Има изградена е 1 бр. автоспирка в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

24. с. КЪПИНОВЦИ – 3.940 км.

Улици с асфалтова настилка - 2.55 км. в лошо състояние.

Улици с трошенокаменна настилка - 1.39 км – половината са в лошо състояние.

Има изграден 1 автоспирки в добро състояние..

Площадът в населеното място е с асфалтова настилка в лошо състояние.

Дължината на пътната мрежа за Община Исперих е общо 285.896 км.

Общината е достъпна и с железопътен транспорт (линията София-Силистра).

Благоприятно е, че има близост до речните пристанища в Русе и Силистра (90 км.).

Най-близките летища са в гр. Варна и гр. Букурещ.

Фигура 10: Пътна настилка в населените места на община Исперих (км)

Предвиждането на хора и стоки в община Исперих се осъществява от транспортни фирми и частни автомобили, движещи се главно на течни горива. Отделяните емисии на вредни вещества в атмосферата от транспортни средства и транспортното обслужване на територията на общината са минимални и не застрашават околната среда, но в бъдеще трябва постепенно да се преминава към използване на биогорива и електромобили.

4.2. Водоснабдителна мрежа и канализация

Водоснабдителната и водопреносната мрежа в община Исперих се стопанисва и поддържа от „ВиК“ ООД – Исперих. Всички населени места в общината са водоснабдени.

На територия ВиК ООД Исперих са обособени 11 водоснабдителни системи, които обхващат 37 населени места /1 населено място на територията на Община Самуил се водоснабдява от водоизточник, експлоатиран от „Водоснабдяване – Дунав“ ЕАД гр.Разград/.

На територията на Община Исперих попадат 24 населени места, обслужвани от „Водоснабдяване и канализация“ ООД - гр. Исперих, като 3 населени места се водоснабдяват самостоятелно от местни източници. Водоснабдяването на населените места се осъществява от тръбни кладенци /ТК/, шахтови кладенци /ШК/ и каптирани извори /КИ/ - общо 15 водоизточника. От общо 15 броя водоизточници на територията на община Исперих, 10 имат протоколи за приета СОЗ, 4 – имат само Заповеди за приемане на СОЗ и за 1 водоизточник има депозирано в БДДР заявление за открита процедура за учредяване на СОЗ.

Добиваната вода е с много добро качество и не е необходимо нейното пречистване. Единствено се обеззаразява.

За да достигне водата до потребителите на територията на ВиК Исперих функционират 6 помпени станции (ПС). Също така към системите на ВиК-то има 23 водоема (черпателни, напорни, преходни и кула-водоеми).

Външните водопроводи се експлоатират в порядъка от 50 до 70 години, т.е. те са в края или надвишават амортизационния си срок. Около 44% от тях са азбестоциментови, 44% от стомана, 5% чугун и едва 7% полиетиленови.

Таблица 41: Водопроводна мрежа в община Исперих по година на въвеждане в експлоатация и материал в метри

Година на въвеждане в експлоатация	Стомана	Чугун	Азбест		ПЕВП	Всичко
ВЪНШНА ВОДОПРОВОДНА МРЕЖА						
до 60	18927	4195	17195,2		0	40317,2
1961-1970	0	0	9129		0	9129
1971-1980	0	0	8240		0	8240
1981-1990	20884	570	8279		0	29733
1991-2000	2702,9	0	0		2364,52	5067,42
2001-2010	430	0	0		2074,00	2504,00
2011-2020	0	0	0		2221,00	2221,00
2021-2030	0		0		0,00	0,00
общо	42943,9	4765	42843,2		6659,52	97211,62
ВЪТРЕШНА ВОДОПРОВОДНА МРЕЖА						
Година на въвеждане в експлоатация	Стомана	Чугун	Азбест	Поцинковани	ПЕВП	Всичко
до 60	32490	4335	53491	4445	0	94761
1961-1970	438	0	105698	1101	0	107237
1971-1980	0	0	36248	0	0	36248
1981-1990	130	0	1475	0	0	1605
1991-2000	0	0	0	0	0	0
2001-2010	0	0	0	0	2079,5	2079,5
2011-2020	0	0	0	0	5613,5	5613,5
2021-2030	0	0	0	0	467	467
общо	33058	4335	196912	5546	8160	248011

Източник: „ВиК“ ООД – Исперих

Общата дължина на външната водопроводна мрежа в общината е 97211,62 м, а на вътрешната - 248011 м. След 2000 г. са въведени в експлоатация 8160 м. нови ПЕВП водопроводи, които съставляват едва 3% от водоснабдителните мрежи в община Исперих.

СПРАВКА ЗА ВОДОСНАБДИТЕЛНИ СИСТЕМИ (ВС), ВОДОИЗТОЧНИЦИ И СОЗ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ИСПЕРИХ, ОБСЛУЖВАНА ОТ „ВИК“ ООД гр. Исперих
I. ВС Исперих - От тази водоснабдителна система се водоснабдяват гр. Исперих и селата Лъвино, Малък Поровец и Драгомъж.

- **КИ ПС Малък Поровец** – протокол за приета СОЗ
- **КИ ПС Драгомъж** – заповед за приемане на СОЗ
- **ШК-1 ПС Драгомъж** – заповед за приемане СОЗ
- **ШК-2 ПС Драгомъж** – заповед за приемане СОЗ
- **ТК в ПС Исперих-юг** – протокол за приета СОЗ

II. ВС Лудогорци - обхваща селата Лудогорци, Старо Селище, Йонково и Малко Йонково.

- **ШК Лудогорци** – протокол за приета СОЗ
- **ТК ПС Лудогорци** - протокол за приета СОЗ
- **ТК Лудогорци/ДС ПС Лудогорци** - протокол за приета СОЗ

III. ВС Голям Поровец - от тази водоснабдителна система се водоснабдява с. Голям Поровец.

ТК Голям Поровец – заповед за приемане на СОЗ

IV. ВС РАЙНИНО - водоснабдява с.Райнино.

ТК Райнино – депозирано в БДДР заявление за открита процедура за учредяване на СОЗ

V. ВС ДИМИТРОВО - обхваща селата Свещари, Вазово, Конево, Яким Груево, Тодорово, Китанчево, Печеница и Делчево.

ШК-2 в състава на ПС Димитрово - протокол за приета СОЗ

ШК-3 в състава на ПС Димитрово - протокол за приета СОЗ

ШК-4 в състава на ПС Димитрово - протокол за приета СОЗ

VI. ВС ПОДАЙВА - водоснабдява с.Подайва, с. Къпиновци и с. Средоселци.

ТК Подайва - протокол за приета СОЗ

VII. ВС ДУХОВЕЦ - водоснабдява с. Духовец.

ТК Духовец - протокол за приета СОЗ

Населените места с. Белинци и с. Бърдоква се водоснабдяват от Водоснабдителна система „Голяма Вода” намираща се на територията на община Самуил.

В обслужваната от ВиК ООД – Исперих територия няма режим на водоподаване, свързан с наличните водни ресурси. Проблемите с чести прекъсвания на водоподаването са резултат от лошото състояние на водоснабдителната инфраструктура – довеждащи и разпределителни мрежи и съоръжения, стари технологии на обеззаразяването и т.н.

Таблица 42: Брой аварии по водоснабдителни системи в община Исперих 2021-2023 г.

Водоснабдителна система (ВС)	2021	2022	2023
ВС Исперих	159	198	185
ВС Димитрово	112	127	118
ВС Райнино	23	28	43
ВС Лудогорци	73	99	91
ВС Голям Поровец	24	19	26
ВС Подайва	35	43	26
ВС Духовец	9	13	12

Източник: „ВиК“ ООД – Исперих

Прекъсване на водоподаването на вода за питейно-битови нужди се допуска, поради отстраняване на възникнали аварийни ситуации по водоснабдителни мрежи и съоръжения, вследствие от амортизираната водопреносна система. Средногодишно по водоснабдителните системи, обслужващи населените места в община Исперих възникват около 500 аварии.

Потреблението на вода за питейно-битови нужди на територията на община Исперих за периода 2021-2023 г. по данни на ВиК дружеството е следното:

- 2021 г. – 811352 м³
- 2022 г. – 806470 м³
- 2023 г. – 800963 м³

Поради тежкото финансово и икономическо състояние на „ВиК“ ООД – Исперих, дружеството няма инвестиционни намерения за ремонт и реконструкция на ВиК-съоръжения в общината и трябва да се търсят други източници на средства за решаване на проблемите.

Канализационна мрежа и пречиствателни станции за отпадни води /ПСОВ/

На територията на гр. Исперих е реализиран „Интегриран проект за водния цикъл“. Има изградена пречиствателна станция за отпадни води.

Схемата на новата канализационна мрежа, чието изграждане е стартирало през 2012 г. е изпълнена поетапно и включва следните етапи:

I –ви етап:

Канализационната мрежа на гр. Исперих е индивидуална (битова-фекална и дъждовна) и смесена. Тя е изградена от - PP тръби Ф315; 400; 500 и 600; стъклопластови тръби Ф700; 800; 900 и 1200 с обща дължина 5065 м. Изградени са всички сградни канализационни отклонения с PVC Ф200 и ревизионни шахти в съответните имоти.

II, III и IV- ти етапи:

В рамките на проекта са изпълнени три подобекта: „Канализационна мрежа на гр. Исперих – II, III и IV етапи“, „Реконструкция на вътрешна водопроводна мрежа на гр.Исперих – II, III и IV етапи“ и „Канализационна помпена станция гр. Исперих“

Подобект I: „Канализационна мрежа на град Исперих – II, III и IV етапи“

Общата дължина на канализационната мрежа на гр. Исперих - предмет на изграждане през II, III и IV етап е 41 109,06м.

Изградената канализационната мрежа е разположена по уличните платна на града, които са общинска публична собственост. Тя е комбинирана – смесена и разделна. Мрежата е организирана с VI Главни колектора и един Довеждащ колектор до ПСОВ. Към канализационната мрежа е изградена КПС, за ниско разположена зона в североизточната част на населеното място. Отпадъчните води от нея се препомпват чрез Гласкател във второстепенен клон част от III Етап, заустващ се в Гл.кол.V'. Видът на тръбите, използван при изграждането на новите канализационни трасета, е както следва:

- за битова, смесена и дъждовна канализация - полипропиленови тръби със съкращение PP, SN 8 kN/m², за диаметри до DN/ID 600 включително;
- за смесена канализация - стъклопластови тръби със съкращение GRP, SN 10 kN/m², за диаметри от DN/ID 800 до 1200;
- за напорните тръбопроводи - HDPE 100 PN10, SDR17;
- за сградни канализационни отклонения – PVC Ф200, SN8 kN/m²;

- за тръби свързващи уличните оттоци с дъждовната и смесена канализация – PVC Ф200, SN8 kN/m²

- за вертикални връзки на падове към каскадни шахти – PP SN8 kN/m²;

Подобект III: „Канализационна помпена станция”

Конфигурацията на терена, върху който е разположен градът, предопределя обособяването на зона, в която отпадъчните води да се събират и насочват към канализационна помпена станция (КПС). КПС е разположена в североизточната част на града, в имот с номер 167101, в землището на гр.Исперих собственост на Общината. Имотът е с площ 0,279дка. Тя ще отводнява територия с площ 38,52 хек., включително и промишлените води на предприятия, разположени на тази територия.

Към канализационната мрежа е осигурено заустване на 9433бр екв. жители чрез изградената мрежа и сградни канализационни отклонения.

Пречиствателна станция за отпадни води /ПСОВ/:

Пречиствателната станция е проектирана от КНИПИБКС "Водоканалпроект" през 1981г. Предназначена е да пречиства отпадъчните води от гр.Исперих до степен, позволяваща заустването им в приемник II категория.

Съгласно протокол от 22.06.1994 г. между Община Исперих, Министерство на околната среда и водите, Гл.изпълнител и Гл.проектант „Водоканалинженеринг” ЕООД е взето решение, поради недостатъчност на финансови средства да се реализира етапен пуск „Механично стъпало с третиране на утайките”. Това решение определя следната Технологична схема, която е реализирана за експлоатация:

А. ПО ПЪТЯ НА ВОДАТА

1. Решетки – груби и фини механизирани верижни – 2 + 2 броя
2. Хоризонтален пясъкозадържател
3. Измерително устройство
4. Двуетажни утайтели (утаителна част) – 4 двойки
5. Разпределително устройство към Биостъпало
6. Контактни резервоари; D = 6 м. – 2 броя
7. Хлораторна сграда
8. Заустване

Б. ПО ПЪТЯ НА УТАЙКИТЕ

1. Комбинирана ПС (активни, хлорни утайки техническа и дренажни води)
2. Двуетажни утайтели (изгвивателна част) – 4 двойки
3. Изсушителни полета

В. ДРУГИ

1. Административно-лабораторна сграда
2. Стопанска сграда
3. Ел.трафопост с ЦДП

Този етап от ПСОВ е въведен в експлоатация през 2002 г.

През 2016 г. е приключена реконструкцията и разширението на Пречиствателна станция за отпадни води (ПСОВ) гр. Исперих.

Пречиствателната станция за отпадъчни води (ПСОВ) от гр. Исперих се намира в имот в местността „МезарКъшла” в землището на гр. Исперих. Видът на имота според Акт № 1175/14.07.2003 г. на имот № 000051 е производствен терен, местност «Мезаркъшла», землище на гр.Исперих. Пречиствателната станция е предназначена да пречиства отпадъчните води от гр.Исперих до степен, позволяваща заустването им в приемник II категория.

В предложената технологична схема за разширение и модернизация на ПСОВ Исперих, се включват максимално съществуващите съоръжения. Разширението се отнася за биостъпалото и обезводняването на утайките.

Пречиствателната станция е с капацитет 12 436 бр. екв. жител.

Изграждане на канализационна инфраструктура на останалата част от населените места на Община Исперих не се предвижда към момента.

Съгласно „Консултативна програма за укрепване на капацитета на ДКЕВР и оптимизиране на разходите за привеждане в съответствие с Директива 91/271/ЕИО“ за средна гъстота на населението (между 750 и 2000 лица на км² и 12<лица/100 m канал<21) и ниска гъстота (по-малко 750 лица на км² и лица/100 m канал<12) не е рентабилно изграждането на ПСОВ и канализационна инсталация. За целта в тези населени места, икономически по изгодни са индивидуални пречиствателни съоръжения (изгребни ями, септични ями със системи за инфилтрация (при условие, че е налице пропусклива почва и достатъчна площ), септична яма с филтърна система за вторично пречистване (при недостатъчна площ или непрпусклива почва), модулна ПСОВ с третично пречистване).

4.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяването в община Исперих е част от цялостната енергийна система на Република България. Всички населени места са електрифицирани. На територията на общината има изградени мрежи за потребностите на населението от битов характер и за потреблението на промишлеността и производството.

Електроразпределителната мрежа на територията на община Исперих е собственост на „Електроразпределение Север” АД.

Управлението на съоръженията и електропроводите „средно напрежение“ се извършва от Център за управление на мрежата – гр. Русе.

Съоръженията и електроразпределителната мрежа се поддържат и експлоатират, съгласно нормативните изисквания и правила. Относно сервитутите на съоръженията е необходимо да бъдат спазени изискванията съгласно Наредба №16/2004 год. (ДВ. Бр. 12/2014 г.) за сервитутите на енергийните обекти.

Развитието на електроразпределителната мрежа се извършва от „Електроразпределение Север” АД съгласно ЗЕ и Наредба №6 за присъединяване на производители и крайни клиенти на електрическа енергия към преносната и разпределителните електрически мрежи от 24.02.2014г., като бъдат спазвани всички нормативни и законови изисквания.

Таблица 43: Основни характеристики на електропреносната мрежа в община Исперих

Подстанции	Електропроводи „средно напрежение“	Трафопостове	Трансформатори, мощност
бр.	Км	бр.	kVA
0	164	92	28040

Източник: „Електроразпределение Север“ АД

Съществуващите съоръжения имат капацитет към тях да се присъединят, както нови потребители на електроенергия, така и малки производители на електроенергия от Алтернативни източници на електроенергия. Предвижда се поетапно въвеждане на система за дистанционно управление на комутационните съоръжения с цел намаляване броя и времетраенето на прекъсванията.

Разположението на елементите от електропреносната и електроразпределителната мрежи по населените места на община Исперих е представено в таблицата, както следва:

Таблица 44: Разположение на елементите на електропреносната мрежа по населени места

	П/ст	Ел.проводи СН	ТП, Електроразпределение Север АД	Трансформатори, Електроразпределение Север АД	ТП, Трети лица
	бр.	км	бр.	kVA	бр.
Исперих	1 /ЕСО/	45.450	37	18180	43
Белинци		7.350	2	350	0
Бърдоква		1.700	1	250	0
Базово		7.191.32	3	640	1
Голям Поровец		8.372.95	3	600	2
Делчево		3.047.93	2	340	1
Драгомъж		5.200		160	3
Духовец		4.800	2	260	1
Йонково		5.143.46	2	200	2
Китанчево		7.347.50	3	750	1
Конево		2.970	2	350	0
Къпиновци		5.770		100	0
Лудогорци		9.051.06	4	700	3
Лъвино		3.160	3	660	1
Малко Йонково		5.220	2	350	1
Малък Поровец		7.290	4	600	2

Печеница		2.320	1	180	0
Подайва		6.940	3	680	4
Райнино		6.230	4	610	2
Свещари		9.200	4	770	1
Средоселци		420	1	250	0
Старо селище		2.200	2	350	0
Тодорово		3.650	3	510	3
Яким Груево		3.770	2	200	0
Общо		163.794.22	92	28040	71

Източник: Общ устройствен план на Община Исперих.

Електропроводите „високо напрежение“, на територията на Община Исперих, са собственост на „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД /“ЕСО“ ЕАД/.

1. На територията на община Исперих ЕСО ЕАД преминават три електропровода, собственост на ЕСО ЕАД“

- ВЛ 110 kV „Аспарух“ от 1 подстанция „Разград“ до подстанция „Исперих“, от стълб №90 до стълб №150, с обща дължина на територията на общината-15 км,

- ВЛ 110 kV „Острово“ от подстанция „Кубрат“ до подстанция „Исперих“, от стълб №110 до стълб №157, с обща дължина на територията на общината от 10 км.

- ВЛ 110 kV „Раздел“ от подстанция „Исперих“ до подстанция „Дулово“, от стълб №1 до стълб №67, като дължината на територията на община Исперих е общо 14 км.

2. На територията на община Исперих „ЕСО“ ЕАД има една подстанция 110/20 kV „Исперих“, намираща се в гр. Исперих, захранена от ВЛ 110 kV „Аспарух“. ВЛ 110 kV „Острово“ и ВЛ 110 kV „Раздел“. От тази подстанция се захранва цялата територия на Общината.

3. Годишното количество електроенергия преминало през подстанцията на ниво 20 kV през 2017г. е 90 млн. kWh. Най-големият промишлен консуматор на територията е заводът за керамични изделия „Хан Аспарух“ АД, който е консумирал за 2017 г. 36 млн kWh електроенергия.

4. Общо състояние на съществуващата мрежа високо напрежение - електропроводите 110kV са в много добро състояние.

5. Към настоящия момент ЕСО ЕАД няма планове за разширение на електропреносната мрежа до 2036 г. Необходимост от строителство на нова подстанция няма.

Важен проблем е уличното осветление и неговата енергийна ефективност, тъй като това е един от основните разходи в общинския бюджет. Част от уличното осветление е била реконструирана и подменена през последните години, но към момента в повечето населени места е необходимо въвеждане на енергоспестяващи осветителни тела. Това ще доведе до по-добра енергоефективност и ще намали значително разходите за електрическа енергия.

Енергийната политика на местно ниво следва да се насочи също към прилагане на соларно осветление за фасади на обществени сгради, парково осветление и постепенното му въвеждане за уличното осветление. Възможностите за приложение на ВЕИ в този сектор е прилагане на LED осветителни тела с фотосоларни панели и акумулатори, с което ще се реализират съществени енергийни икономии.

Улично осветление

Системата за улично осветление на територията на община Исперих представлява съвкупност от захранващи източници, разпределителна електрическа мрежа, стълбови линии, арматура и разнообразни осветителни тела. От страна на общината, през последните години, по системата за улично осветление са извършвани основно възстановителни дейности и подмяна на осветителите, смяна на дефектирани лампи и на прекъснати проводници. Съществуващото улично осветление (УО) във всички населени места в общината е главно със стоманобетонни стълбове. Големи участъци от улиците са с много малко осветители – през три и повече стълбове има по един осветител. Съществуват участъци в които уличното осветление е монтирано така, че съществуващата въздушна мрежа на електроразпределителното дружество и мрежите на телекомуникационните компании или на различните местни доставчици на интернет затрудняват тяхното обслужване и създават необходимост от допълнителни разходи по поддръжката. Състоянието на осветителната мрежа е в невъзможност да осигури нормативната осветеност на улиците, съгласно действащите стандарти.

Таблица 45: Осветителни тела на уличното осветление по населени места (брой и мощност)

Населено място	Осветителни тела (бр.)	Обща инсталирана мощност (W)
Исперих	1237	92.05
Белинци	131	5.83
Бърдоква	100	5.35
Базово	217	10.24
Голям Поровец	131	8.13
Делчево	131	5.97
Драгомъж	96	4.41
Духовец	131	4.89
Йонково	193	9.61
Китанчево	339	16.41
Конево	48	2.97
Къпиновци	33	1.74
Лудогорци	182	8.72
Лъвино	210	10.13
Малко Йонково	119	5.53
Малък Поровец	125	6.37
Печеница	89	3.86
Подайва	261	19.64
Райнино	164	8.00
Свешари	122	9.13
Средоселци	105	4.39
Старо селище	116	5.28
Тодорово	171	8.00
Яким Груево	91	4.05
	4542	260.7

Източник: Община Исперих

Осветителните тела са ниско ефективни, с висок разход на енергия. Преобладават луминесцентни лампи (КЛЛ) 36W, 26 W и 18W, които не покриват нормите за осветление и натриеви лампи с високо налягане /НЛВН/ от 100W и 70W - около 30%. Подмяната на уличните лампи е на база експертно решение и е изпълнявано от служители на общината. Смяната е осъществявана без да е изготвян проект и/или светлотехнически изчисления. Годишните разходи за поддръжка на осветителната система са значителни. Основен приоритет на Общинското ръководство е обновяването и модернизирването на Уличното осветление.

През 2021 г. е изпълнено обследване за енергийна ефективност за всички населени места в община Исперих. Енергоспестяващите мерки, предложени в доклада за енергийно обследване на системата за улично осветление, предвиждат осигуряване на пълно покритие на светотехническите норми за осветеност и включват, както подмяна на съществуващите стари осветители с най-съвременно технологично решение – светодиодна технология, така и допълнително изграждане на липсващи, в неосветените улици, или разрушени осветители. Предложените мерки за подобряване на енергийната ефективност на системата за изкуствено външно осветление в населените места ще осигурят постигането на нормативните класове на осветление.

Газоснабдяване – газопреносна и газоразпределителна мрежа

Газовата инфраструктура на територията на Република България се състои от национална газопреносна мрежа, осигуряваща природен газ за основната част от потребителите в България, газопреносна мрежа за транзитен пренос, осъществяваща предимно пренос на природен газ за Турция, Гърция и Македония и подземно газохранилище в Чирен (ПГХ „Чирен“), което е пряко свързано с националната газопреносната мрежа.

Национална газопреносна мрежа (НГПМ), газопреносна мрежа с основно предназначение за пренос на природен газ до потребители в България, присъединени към нея, е изградена от приблизително 1 835 км магистрални газопроводи и газопроводни отклонения за високо налягане, три компресорни станции, КС „Кардам-1“, КС „Вълчи дол“ и КС „Полски Сеновец“ с обща инсталирана мощност от 58MW, газорегулиращи станции, газоизмервателни станции, система за електрохимична защита, очистни съоръжения, комуникационна система, информационна система и други съпътстващи съоръжения.

Техническият ѝ капацитет за пренос възлиза на 7,4 млрд.м³/годишно, а максималното работно налягане е 54 бар.

Газопреносната мрежа за транзитен пренос (ГМТП), газопреносна мрежа с основно предназначение за транзитен пренос на природен газ, която се използва и за пренос на газ до присъединени към мрежата потребители в България, се състои от 930 км. газопроводи и шест компресорни станции – КС „Кардам-2“, КС „Провадия“, КС „Лозенец“, КС „Странджа“, КС „Ихтиман“ и КС „Петрич“, с обща инсталирана мощност от 225 MW. През нея основно се транспортират основно количества природен газ от входна точка на българо-румънска граница до изходните точки към Турция, Гърция и Македония.

На територията на община Исперих са изградени следните преносни газопроводи и съоръжения, собственост на „Булгартрансгаз“ ЕАД:

- Газопроводно отклонение (ГО) за гр. Исперих, номинален диаметър DN 150, проектно налягане 5,4 МПа;
- Съобщителни кабели, положени в сервитута на газопровода;

- Газорегулираща станция (ГРС) Исперих, разположена в поземлен имот 44358.7.1022 и пътен достъп до нея в имот с идентификатор 44358.7.1023 по КККР на с. Лъвино, общ. Исперих.

В рамките на урбанизираната територия, „Булгартрансгаз“ ЕАД е собственик на Дом на оператора Исперих, изграден в УПИ VII-1898, кв. 121, по плана на гр. Исперих, с административен адрес ул. "Гео Милев" № 36.

Разпределителни газопроводи

Налична е газоснабдителна система само на територията на гр. Исперих, проектирана и изградена поетапно, като до момента са изградени 22,290 км. към 2017г.

Лицензиант за разпределение и снабдяване с природен газ на община Исперих са „Овергаз Мрежи“ АД.

Максималното работно налягане на разпределителните газопроводи, собственост на „Овергаз Мрежи“ АД от АГРС /автоматична газоразпределителна станция/ „Исперих“ до стопанските потребители извън регулация на гр. Исперих и до регулацията на града е 10 bar.

Материалът на газопроводите е стомана (St) и полиетилен (PE-HD). В газорегулаторния пункт (ГРП 1-Г), разположен в регулацията на гр. Исперих, се осъществява регулиране на налягането до стойност 4 bar. От ГРП-Г газоразпределителната мрежа е с максимално работно налягане 4 bar. До момента са изградени около 22 km газоразпределителна мрежа, от общо предвидени по 58 km.

Присъединяването на крайните потребители (стопански и битови) се извършва на границата на техните имоти или вътре в тях, съгласно разпоредбите на ЗЕ и ЗУТ чрез газорегулаторни и/или измервателни табла, където се извършва регулиране на подавания природен газ към индивидуалните газови инсталации, собственост на потребителите и търговското измерване на използваните количества природен газ.

Предвижданията за газификация на гр. Исперих са за постепенно навлизане в югозападната, източната и северната части на града в границите на неговата регулация. Не се предвижда проектиране и изграждане на нови междуселищни разпределителни газопроводи на територията на община Исперих. Бъдещите инвестиционни намерения на „Булгартрансгаз“ ЕАД на територията на община Исперих са свързани с дейности по експлоатация, изграждане и ремонт в границите на съществуващите сервитути на съоръженията ни.

От газоразпределителната мрежа на гр. Исперих съществуват трасета на разпределителни газопроводи, собственост на „Каолин“ ЕАД и на KAI Group.

ВЕИ

На територията на община Исперих към 2024 г. има изградени и въведени в експлоатация 47 броя Фотоволтаични електрически централи, с обща инсталирана мощност 1,30 MWh.

Електроразпределителната мрежа 20kV има възможност за присъединяване на производители на ел. енергия от възобновяеми източници. Електроразпределителната мрежа 0,4kV да се обновява с използване на усукани проводници с достатъчна проводимост за доставка на качествена ел. енергия на потребителите. Общината следва да включи в програмата за енергийна ефективност бъдещо саниране на сградния фонд и използването на осветителни тела за уличното осветление с ниска консумация на ел. енергия.

В по-далечна перспектива с повишаване на жизнения стандарт от една страна и поевтиняване на соларните инсталации от друга, като алтернативен източник за производство на ел. енергия ще се използва монтирането на покривни и фасадни соларни модули.

4.4. Телекомуникационни връзки и съобщителна мрежа

На територията на община Исперих има изградена добра телекомуникационна инфраструктура и съобщителна мрежа, чрез която се осигуряват всички видове комуникационни услуги – съобщителни, интернет, телевизия и други.

В общината има добре развита и достигаща до всяко селище автоматична телефонна мрежа. Всички селища са с автоматично входящо и изходящо междуселищно избиране. Продължава въвеждането на модерна цифрова комуникационна и преносна далекосъобщителна инфраструктура и подмяна на съществуващата аналогова.

Наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната продължава, като стойността на показателя „фиксирана телефонна плътност по домакинства“ бележи постоянно намаление, подобно на процесите в цялата страна, докато за показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение.

Всички селища от общината имат покритие от мрежите на трите мобилни оператора Vivacom, Yettel и A1, но в някои от селата обхвата все още е слаб. В почти всички населени места има мобилен интернет.

- „Виваком“ АД
- Компанията предоставя телевизионна услуга на територията на цялата община;
- Компанията предлага фиксирани телефонни услуги при 100% степен на цифровизация на територията на цялата община Исперих, както и осигурява GSM покритие и мобилен достъп до интернет на територията на цялата Община Исперих;
- Цифровизация на междуселищните съобщения - въведена е в експлоатация цифрова автоматична телефонна централа /ЦАМТЦ/ в гр. Разград. Тя осигурява 100% цифровизация на междуселищните съобщения;
- На територията на гр. Исперих и с. Драгомъж се предоставя достъп до фиксиран високоскоростен интернет;
- Компанията няма планирани инвестиционни намерения, които засягат публична общинска собственост на територията на община Исперих. „Виваком“ АД определя своите инвестиционни намерения, на база на конкретни искания за предоставяне на услуги на своите клиенти, като своевременно ще съгласува по установения законов ред инвестиционните проекти в община Исперих.
- Държавна агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ), като правопреемник на Изпълнителна агенция „Електронни съобщителни мрежи и информационни системи“, изгражда, поддържа, развива и управлява Единната електронна съобщителна мрежа (ЕЕСМ) на държавната администрация и за нуждите на националната сигурност, чрез която се осигурява свързаност между структурите на държавната администрация на територията на Република България и предоставяне на електронни съобщения.

Към настоящия момент в ЕЕСМ са включени всички областни администрации, част от общинските администрации и част от разположени на териториите на областните градове и общински центрове други администрации, като на територията на Община Исперих няма изградени електронни съобщителни линии и комуникационни възли от ЕЕСМ.

- „А1 България“

„А1 България“ (предишно наименование „Мобилтел“) ЕАД няма изградена линейна инфраструктура (кабелни трасета) на територията на Община Исперих.

Към момента операторът е реализирал радиопокритие на територията на общината, чрез разполагане на 4 (четири) обекта от наземната мобилна мрежа. Обектите са разположени в:

- 1) гр. Исперих, ж.к. „В. Априлов“, блок № 3, вх. „В“
- 2) с. Йонково, ул. „Абритул“ № 39, кв. 15, ПИ V-75;
- 3) с. Белинци, ПИ № 03472.30.33, м. „Непределена“;
- 4) гр. Исперих, Промислена зона, ул. „Ахинора“ № 1.

- „Теленор България“ ЕАД (Yettel)

В община Исперих дружеството не разполага с елементи от подземната си съобщителна инфраструктура. Осигурено е покритие на услугите за глас и данни за над 99% от населението и над 97% от територията.

На територията на общината са разположени 8 броя Базови Станции на Yettel.

Предоставяните от тях услуги включват и мобилна и фиксирана телефонна услуга. По информация от Българска телекомуникационна компания – АД, елементите на подземната техническа инфраструктура, собственост на компанията са напълно изградени.

Забелязва се значителен напредък през последните години, отнасящ се до разширяване обхвата на мрежата, както и въвеждането на нови услуги и технологии/UMTS – Universal Mobile Telecommunications System – Високоскоростна мобилна технология от трето поколение, HSUPA – High Speed Uplink Packet Access – Технология от четвърто поколение, 4 пъти по-бърза от скоростта при UMTS/.

Все по-важен за регионалната конкурентоспособност става достъпът до Интернет и развитието на информационното общество, с което се намаляват препятствията от разстоянието и проблемите на отдалечеността, характерни за периферните райони. Достъпът до Интернет и степента му на използване от домакинствата се обуславят не само от техническата обезпеченост, но и от финансовите възможности и компетентност на потребителите.

Дейностите на съобщителната система се осъществяват от пощенските станции и пощенски клонове. Мрежата от пощенски станции в селата е добре развита и задоволява нуждите на населението. Всички населени места имат ефирно покритие с радио и телевизионен сигнал, като покритието със сигнал на лицензираните национални телевизии е 100% за територията на цялата община. Радиофикацията и телевизацията се осъществяват посредством мрежи за наземно радиоразпръскване. Всички населени места в общината са покрити с радио и телевизионен сигнал и със сигнал на мобилните оператори. Нараства конкуренцията в пощенския сектор. Налагат се бързите конкурентоспособни куриерски услуги. Куриерски услуги на територията на общината извършват „Български пощи“, Спиди, Еконт и др.

Основните предизвикателства в областта на телекомуникациите пред България, СЦР и в частност община Исперих са свързани с много ниското ниво на умения в областта на цифровите технологии у населението (както и сред младежите) и ниското ниво на внедряване на цифрови технологии в стопанската дейност. Независимо от това, че в много сфери на информационните технологии нашата страна има водеща роля, по отношение на масовите умения на работещите в дигитални компетентности, тя изостава. 40% от работодателите в България се оплакват, че има необходимост от повишаване на ИТ уменията на работната им сила. Този проблем е валиден и за населението на община Исперих.

5. Екологично състояние и рискове

5.1. Състояние на води, въздух, почви, шум и радиация

Община Исперих е със съхранена и чиста природа и сравнително запазени параметри на състоянието на околната среда. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко със: замърсяване на атмосферния въздух от транспортни средства, използване на твърди горива за отопление през зимата и инцидентно възникващи пожари; замърсяване на водите от селското стопанство, комунално-битовия сектор; липсата на пречиствателни станции за отпадни води и липсата на ефективни системи за рециклиране на основните потоци отпадъци. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Русе.

Атмосферен въздух

Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите, Изпълнителна агенция по околна среда, чрез Национална система за мониторинг на околната среда (НСМОС), Подсистема: Национална система за мониторинг на качество на атмосферния въздух (КАВ). За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ.

Със Закона за чистотата на атмосферния въздух (В сила от 29.06.1996 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019 г.) се уреждат условията, реда и начина за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, като по този начин се осигурява провеждането на държавната политика по оценка и управление на КАВ, в това число – подобряване на КАВ в районите, в които е налице превишаване на установените норми.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух. Екологичният статус се определя въз основа на тези показатели в приземния въздушен слой, както следва: суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух” е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Основните замърсители в атмосферния въздух вредни за човешкото здраве са: азотен диоксид, серен диоксид, прах и финни прахови частици, бензин, олово, кадмий, арсен полиароматни въглеводороди, толуол, амоняк, фенол и серовъглеродород.

За контролиране на основните и допълнителни показатели на територията на страната се разполагат пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух, като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг, подсистема – „Въздух”.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промислено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.

3. Градски фонові пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроената част на град, които не отговарят на критериите по т.2.
4. Извънградски фонові пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.
6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположените на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Община Исперих като цяло е с нисък потенциал за замърсяване на атмосферния въздух, няма значими източници на емисии и не спада към зоните, в които са превишени нормите за КАВ или горните оценъчни прагове. Като цяло качеството на атмосферния въздух на територията на общината не създава риск за здравето хората, тъй като нивата на замърсителите на въздуха не превишават оценъчните прагове, с изключение на показателите сероводород и фини прахови частици (ФПЧ₁₀).

На територията на община Исперих няма разположен пункт за наблюдение на качеството на атмосферния въздух (КАВ).

На територията на Община Исперих функционират следните производствени обекти, контролирани от РИОСВ – Русе, с организирани източници на вредни емисии :

1. „Хан Аспарух“ АД, гр. Исперих – дружеството е с основна дейност производство на керамични изделия. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.
2. „Агротайм“ ООД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на свине. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.
3. „Зо-Зам“ ЕООД с. Йонково - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в с. Лъвино, Община Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.
4. „Николови Груп - 19“ ООД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в с. Голям Поровец, Община Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.
5. „Синержи Груп“ ООД, с. Делчево - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в гр. Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.
6. „Добруджа КИТ“ АД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност производство на метални изделия. Източник на вредни емисии – аспирации от вани и камери за боядисване.
7. „Хладилно консервен комбинат“ АД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност производство на спиртни напитки . Източник на вредни емисии – горивна инсталация на природен газ.
8. „Борисов и син“ ЕООД, с. Лъвино, Община Исперих - дружеството е с основна дейност производство на млечни продукти . Източник на вредни емисии – горивна инсталация на твърдо гориво.
9. „Джаферови“ ЕООД, гр. Разград, млекопреработвателен цех в с. Малък Поровец, Община Исперих.
10. "Шапи Груп ШХШ" ООД - гр. Исперих, дружеството е с основна дейност производство на млечни продукти . Източник на вредни емисии – горивна инсталация на природен газ.

Оператори с издадени КР, изготвят и представят ежегодно в РИОСВ – Русе Годишни доклади по околна среда (ГДОС) за изпълнение на поставените условия в КР. ГДОС, след проверка се утвърждават от РИОСВ и изпращат на електронен носител в ИАОС – София.

Всички посочени, оператори извършват СПИ, съгласно утвърдени от РИОСВ Русе Планове за извършване на СПИ. Към настоящия момент няма наложени санкции за замърсяване на атмосферния въздух на посочените оператори

Всички обекти на хранително –вкусовата промишленост на територията на Община Исперих са оператори, експлоатиращи оборудване, съдържащо флуорирани парникови газове.

На територията на Община Исперих, в периода 2021 – 2023 г. не е извършвано измерване на качеството на атмосферния въздух.

През 2019 г. са извършени измервания на качеството на атмосферния въздух (КАВ) в община Исперих с Мобилна Автоматична Станция (МАС) на РЛ-Русе, съгласно утвърден Годишен график за работа на МАС за 2019 г. Това е първият подобен мониторинг на качеството на атмосферния въздух в общината. Пунктът е разположен в гр. Исперих на ул. „Дунав“ №2 (в центъра на града до сградата на Община Исперих).

По време на проведените измервания не са констатирани превишения на нормите на следните показатели: SO₂, NO₂, CO и O₃. Превишения са регистрирани единствено на показателите сероводород и фини прахови частици (ФПЧ₁₀).

Източници на емисии вредни вещества във въздуха:

- Площни източници

Поради ниското застрояване, характера на терена, вида на отоплителните уреди, като площни източници се разглеждат комините на битовото отопление и отоплението в обществените сгради на територията.

- Линейни източници

Транспортният поток от леки и товарни автомобили допринасят до известна степен за влошаване на качеството на атмосферния въздух. Отделените от двигателите вредни вещества (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, оловни оксиди) са в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в населените места на територията.

- Неорганизиран източници

Създаването на нерегламентирани сметища за отпадъци са едни от източниците на емисии на парниковия газ метан (CH₄).

Община Исперих няма разработена „Програма за управление качеството на атмосферния въздух“. Предвид разпоредбата на чл. 27, ал.1 от Закона за чистотата на атмосферния въздух, която гласи, че „В случаите, когато в даден район общата маса на емисиите довежда до превишаване на нормите за вредни вещества (замърсители) в атмосферния въздух и на нормите за отлагания, кметовете на общините разработват и общинските съвети приемат програми за намаляване нивата на замърсителите и за достигане на утвърдените норми по чл. 6 в установените за целта срокове, които са задължителни за изпълнение.“. Ръководството на Община Исперих счита, че на територията няма превишаване на нормите и съответно не е необходимо да се разработва специална програма за управление качеството на атмосферния въздух.

На територията на община Исперих няма източници на емисии отпадни газове, включени за контрол чрез инвентаризационни карти. Емисионен контрол на източниците на емисии, разположени на територията на община Исперих през последните пет години не е извършван. Няма наложени санкции по компонент атмосферен въздух.

В общината няма регистрирани:

- големи горивни инсталации (ГГИ) по смисъла на Директива 2001/80/ ЕС;

- големи неподвижни източници (ГНИ), емисиите от които подлежат на ежегоден отчет чрез инвентаризационни карти;

- обекти с разрешителни за търговия с квоти за емисии от парникови газове (по Директива 2003/87/ЕС);

- обекти с издадени комплексни разрешителни по чл.117 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС).

Източниците на замърсяване на въздуха за община Исперих могат да бъдат класифицирани и групирани по относителен дял, както следва:

- промишлени източници: парокотелни инсталации
- интензивен автомобилен транспорт (79.3% от автомобилния парк е на възраст над 10 год.)- мобилни източници;

- битови източници и предприятия, разположени в жилищни райони /организиран източници/;

- транспортни кръстовища и др. /неорганизиран източници/;

Източници на емисии от азотни оксиди са енергетиката, пътният транспорт и горивните процеси в индустрията. Поради това, Община Исперих се намира в значително по – добро състояние от страната по натоварване с азотни оксиди и серни оксиди.

Замърсяването на атмосферния въздух от автотранспорта както обществения, така и личния за територията на община Исперих е незначително. Транспортният трафик е слабо натоварен. Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението, състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им.

Трябва да се отбележи, че недостатъчното хигиенизиране на пътните артерии и голямото количество неозеленени площи допринасят за допълнителното натоварване със замърсители на атмосферния въздух.

Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва съществено влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината. Комунално-битовите дейности са едни от основните, замърсяващи въздуха в община Исперих. Замърсяването е главно през отоплителния сезон и е причинено от използването на лошокачествени твърди и течни горива – мазут, нафта, въглища, брикети.

Основен източник на замърсяване на въздуха през студеното полугодие на територията на общината е масовото използване на твърди горива от населението.

Община Исперих се характеризира с висока чистота и добро качество на атмосферния въздух. Няма установено превишаване на ПДК, с изключение на FPCH_{10} и сероводород. Климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой.

Основни замърсители на въздуха в отделни дни са прах - общ и фин и сероводород, вследствие дейностите на промишлеността и комунално - битовия сектор. Източници на „неприятни миризми“ за района на общината няма.

Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването чувствително ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяра.

Води

РИОСВ - Русе не извършва мониторинг на повърхностни и подземни води на територията на община Исперих. Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води. Контролът върху състоянието на подземните и повърхностни води се осъществява от Басейнова дирекция „Дунавски район“ – гр. Плевен /БДДР/. Състоянието на питейните води и водоизточниците на общината се контролират системно от РЗИ – Разград. Извършва се наблюдение в мониторингови пунктове, като разширения химически анализ на водите се прави по различни показатели.

• Повърхностни води

Съгласно ПУРБ 2016-2021 г. Община Исперих попада в поречия Дунав и Дунавски Добруджански реки, в обхвата на следните водни тела:

Фигура 11: Повърхностни водни тела и пунктове за мониторинг в община Исперих

В Община Исперих попадат следните повърхностни водни тела, съгласно Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016 – 2021 г. в Дунавски район, който е утвърден със Заповед № РД-293/22.03.2010 г. на Министъра на околната среда и водите:

Таблица 46: Повърхностни водни тела в община Исперих

Код на водно тяло	Воден обект	Категори я на водното тяло	Географски обхват	Естествено водно тяло
Част от BG1DJ149R1002	ЦАРАЦАР	Река	р. Царацар с притоци р. Лудня и р. Чаирлек от извор до вливане в р. Дунав при	Естествено

			Тутракан	
Малка част от BG1DU000R001	ДУНАВ	Река	р. Дунав от границата при Ново село до границата при Силистра	СМВТ
Част от BG1DJ109R001	СЕНКЪОВИЦА	Река	р. Сенкьовица от извор до вливане в р. Дунав при Полина	Естествено
Малка част от BG1DJ109R1017	без име	Река	пониращи реки от село Климент до Ветрен	Естествено

Част от BG1DJ149R1002 тип R9 - Река Царацар (Крапинец, 108 km) води началото си от Община Самуил. Тя навлиза в община Исперих югозападно от село Бърдоква и тече на север в дълбока каньоновидна долина, всечена в аптските варовици на Лудогорското плато. Преминава последователно покрай селата Лудогорци, Голям Поровец и Малък Поровец. След мюсюлманското светилище Демир баба текечастично протича по границата с Община Завет и западно от село Райнино напуска пределите на общината.

Част от BG1DJ109R001 тип R9 - река Сенковец (102 km). Тя навлиза на територията ѝ източно от село Бърдоква и протича в дълбоко всечена в аптските варовици долина. Минава южно от град Исперих и западно от село Китанчево, където окончателно пресъхва. От там нататък долината ѝ представлява суходолие, в което епизодично протичат води. Североизточно от село Конево напуска пределите на общината. В нея отдясно, североизточно от село Лъвино се влива най-големият ѝ приток река Ясенковец.

За наблюдение на водно тяло BG1DJ149R1002-Царацар са разположени три мониторингови пункта - р. Царацар след вливане на р. Войка при с. Малък Поровец, р. Чайрлък при с. Черковна и след ПСОВ Кубрат. За периода е посочен за анализ мониторингов пункт р. Царацар след вливане на р. Войка при с. Малък Поровец.

На територията на Община Исперих, в повърхностно водно тяло BG1DJ149R1002 е разположен един пункт за наблюдение на качеството и количеството на повърхностни води, включен в националната програма за мониторинг на повърхностни води: - за мониторинг на качеството и за количествен мониторинг: BG1DJ00043MS020 - р. Царацар след вливане на р. Бойка при с. Малък Поровец.

Комунално – битови дейности - са основна причина за замърсяването на водите в община Исперих. Поради липсата на пречиствателни станции за отпадъчни води /ПСОВ/ в малките населени места, всички отпадъчни води от бита попадат в реките, водоемите или сухи дерета. Сред останалите източници на замърсяване на водите в общината са промишлеността, транспорта и животновъдството.

Повърхностните води на територията на община Исперих са подложени на различни видове натиск и въздействие в резултат от човешката дейност, което оказва влияние върху състоянието им. Тези източници се разделят на:

Точкови източници на замърсяване:

- Зауствания на селищни непречистени отпадъчни води;
- Земеделски източници на замърсяване на повърхностните води.

Дифузни източници на замърсяване:

- Гори, преходно гористо-храстови масиви, неполивни ниви, земеделски земи, участъци с естествена растителност, урбанизирани територии;
- С битов характер от населени места под 2000 е.ж. без канализация и ПСОВ.

Таблица 47: Списък на водоемите в община Исперих

Вид на имота	Населено място	Площ (дка)	Стопанисва се от	АОС
Изкуствена водна площ	гр.Исперих	206,727	„ХКК“ АД	325/17.06.2002 г.
Водоем	с.Делчево	6,722	Община Исперих	326/17.06.2002 г.
Водоем	с.Делчево	7,401	Община Исперих	327/17.06.2002 г.
Язовир	с.Белинци	4,339	Община Исперих	328/17.06.2002 г.
Язовир	с.Белинци	2,576	Община Исперих	329/17.06.2002 г.
Язовир	с.Белинци	9,159	Община Исперих	330/17.06.2002 г.
Водоем	с.Белинци	4,347	Община Исперих	331/17.06.2002 г.
Водоем	с.Белинци	2,398	Община Исперих	332/17.06.2002 г.
Водоем	с.Белинци	2,304	Община Исперих	333/17.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	1,479	Община Исперих	334/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	1,344	Община Исперих	335/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	6,797	Община Исперих	336/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	3,588	Община Исперих	337/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	1,796	Община Исперих	338/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	4,351	Община Исперих	339/18.06.2002 г.
Водоем	с.Духовец	4,876	Община Исперих	340/18.06.2002 г.
Изкуствена водна площ	с.Китанчево	11,976	ЕТ „Лежо-П.Данаилова“	341/18.06.2002 г.
Язовир	с.Конево	6,853	Община Исперих	342/18.06.2002 г.
Язовир	с.Къпиновци	4,032	Община Исперих	343/18.06.2002 г.
Язовир	с.Лъвино	33,946	Община Исперих	344/18.06.2002 г.
Водоем	с.Средоселци	8,78	Община Исперих	345/18.06.2002 г.
Язовир	с.Яким Груево	21,934	Община Исперих	346/18.06.2002 г.
Язовир	с.Яким Груево	1,841	Община Исперих	347/18.06.2002 г.
Язовир	с.Яким Груево	1,945	Община Исперих	348/18.06.2002 г.
Изкуствена водна площ	гр.Исперих	19,706	Община Исперих	349/18.06.2002 г.
Изкуствена водна площ	гр.Исперих	18,289	Община Исперих	350/18.06.2002 г.

Изкуствена водна площ	гр.Исперих	47,521	Община Исперих	351/18.06.2002 г.
Водоем	с.М.Поровец	3,865	Атанас Димитров	352/19.06.2002 г.
Водоем	гр.Исперих	71,994	Община Исперих	353/19.06.2002 г.
Дере	с.Подайва	27,661	Община Исперих	462/27.06.2002 г.
Язовир	с.Подайва	2,029	Община Исперих	463/27.06.2002 г.
Водоем	с.Подайва	1,369	Община Исперих	464/27.06.2002 г.
Водоем	с.Подайва	1,484	Община Исперих	465/27.06.2002 г.
Водоем	с.Ионково	23,951	Община Исперих	819/07.11.2002 г.
Язовир	с.Лъвино	33,946	Община Исперих	996/24.02.2003 г.
Водоем	с.Г.Поровец	-	Община Исперих	997/24.02.2003 г.
Водоем	с.Свещари	25,872	Община Исперих	1164/11.07.2003 г.
Водоем	с.Свещари	4,565	Община Исперих	1255/31.07.2003 г.
Водоем	с.Вазово	18,318	Община Исперих	1256/31.07.2003 г.
Водоем	с.Лъвино	7,56	Община Исперих	1277/07.08.2003 г.

Източник: Общ устройствен план на община Исперих

На територията на община Исперих има 2 по-големи язовира и 38 микроязовири, водоеми и изкуствени водни площи, които имат основно значение за населените места, разположени в близост до тях. В общината няма изградена поливна система на основата на главни и второстепенни канали за напояване, което се отразява на асортимента от отглеждани култури на територията на общината. Язовирите са в сравнително добро общо екологично състояние. Няма данни за замърсявания, застрашаващи живота и здравето на хората и аквакултурите.

Територията на община Исперих попада в уязвима зона, съгласно Заповед № РД 146/26.02.2015г. на Министъра на ОСВ за определяне на нитратно уязвимите зони. В приложения към заповедта са определени водните тела, които са замърсени или са застрашени от замърсяване с нитрати от земеделски източници, териториите на общините или части от тях в обхвата на уязвимата зона по надморска височина и карта на зоната.

В общината попадат 13 бр. санитарно-охранителни зони, определени в съответствие с изискванията на Наредба № 3/16.10.2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди (ДВ, бр. 88 от 27 октомври 2000г.), (Наредба № 3).

- **Подземни води**

По информация от Басейнова дирекция „Дунавски район” – гр. Плевен, Община Исперих попада в териториалния обхват на следните подземни водни тела:

Таблица 48: Подземни водни тела на територията на община Исперих

Код на подземно водно тяло	Име на подземно водно тяло	Населени места
BG1G0000KIB041	Карстови води в Русенската формация	Райнино, Базово, Коневево
BGIG000K1HB050	Карстови води в Разградската формация	

BG1G0000J3K051	Карстови води в Малм-Валанжския басейн	Цялата територия на общината
----------------	--	------------------------------

- Подземно водно тяло с код BG1G000K1HB050 и име „Карстови води в Разградската формация” – наблюдавано от четири мониторингови пункта (МР 229, МР 231, МР 232, МР 307). От тях в обхвата на РИОСВ-Русе попадат три:
- МР 229 при с. Малък Поровец КИ резерват "Воден", община Исперих, област Разград; МР 231 при с. Малък Поровец, КИ ПС - ПБВ "Малък Поровец", община Исперих, област Разград; МР 232 при с. Кацелово ШК "Лакане" ПС "Кацелово", община Две могили.
- Оценката за „добро“ химично състояние на водата и в трите пункта, дадена в миналите години се запазва и през 2019 г. Анализът на резултатите показва съответствие със СК за подземни води по всички анализирани показатели.
- На територията на Община Исперих, в подземно водно тяло BG1G000K1HB050 е разположен един пункт за наблюдение на качеството на подземните води, включен в националната програма за мониторинг на химичното състояние на подземни води - за мониторинг на качеството: BG1G0000K1BMP231 - Малък Поровец, КИ ПС - ПБВ „Малък Поровец“ - съгл. националната програма за мониторинг на количественото състояние на подземните води, утвърдена от Министъра на ОСВ със заповед № 167/31.03.2016 г.

На територията на Община Исперих се намира най-големият карстов извор в тази част на страната, като дълголетните карстови процеси са предизвикали образуването на уникален комплекс от карстови форми: пещери, понори, скални ниши и др.

Значимите замърсители по отношение на химичното състояние на подземните води са:

- Просмукване на замърсители при взаимодействие с повърхностните води;
- Липсата на канализации и ПСОВ в населените места;
- Интензивното земеделие;
- Индустриални източници на замърсяване;
- Нерегламентирани сметища.

Потенциални замърсители за поровите и карстови води в района на община Исперих са животновъдните ферми и селскостопански дворове, интензивни наторявания на земеделската земя, образуването на нерегламентирани сметища, локални замърсявания и други.

• *Питейни води*

Водоснабдителната и водопреносната мрежа в община Исперих се стопанисва и поддържа от „ВиК“ ООД – Исперих. Всички населени места в общината са водоснабдени.

На територия ВиК ООД Исперих са обособени 11 водоснабдителни системи, които обхващат 37 населени места / 1 населено място на територията на Община Самуил се водоснабдява от водоизточник, експлоатиран от „Водоснабдяване – Дунав“ ЕАД гр.Разград/. На територията на Община Исперих попадат 24 населени места, обслужвани от „Водоснабдяване и канализация“ ООД - гр. Исперих, като 3 населени места се водоснабдяват самостоятелно от местни източници. Водоснабдяването на населените места се осъществява от тръбни кладенци /ТК/, шахтови кладенци /ШК/ и каптирани извори /КИ/ - общо 15 водоизточника.

За да достигне водата до потребителите на територията на ВиК Исперих има функциониращи 6 помпени станции (ПС). Също така към системите на ВиК-то има 23 водоема (черпателни, напорни, преходни и кула-водоеми).

От всички водоизточници, експлоатирани от „ВиК“ ООД – гр. Исперих само два нямат издадени заповеди за учредяване на санитарно-охранителна зона (СОЗ). За същите са подадени заявления за издаване на заповеди за учредяване на СОЗ към БД – Плевен.

Системни отклонения от качеството на водите за питейно-битово водоснабдяване се констатира по показател „Нитрати“, вследствие на прекомерната употреба на азотни торове и неспазване изискванията на Наредба №2/16.10.2000 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници. Завишени стойности на показателя се наблюдават предимно през пролетта, вследствие на обилно снеготопене и валежи от дъжд, които способстват за инфилтрция на нитрати в черпените подземни води от плитки водоизточници.

● *Отпадъчни води*

РИОСВ - Русе осъществява контрол над управлението на формираните отпадъчни води, включително емитери на отпадъчни води, заустващи към водни обекти. На основание чл.151. ал.4 от Закон за водите, се извършват периодични, контролни проверки на обекти емитиращи отпадъчни води към водни обекти.

На територията на община Исперих има една изградена канализационна мрежа само на град Исперих с ГПСОВ. Общата дължина на изградената канализационна мрежа е около 45 км. ПСОВ е с капацитет 12 436 бр. екв. жител. Изграждане на канализационна инфраструктура на останалата част от населените места на община Исперих не се предвижда към момента.

По информация от РИОСВ – Русе, обектите с издадени комплексни разрешителни и разрешителни за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни водни обекти на територията на община Исперих са:

- „Хан Аспарух“ АД - гр. Исперих - Комплексно разрешително № 94-Н3/2021 г.;
- „Борисов и син“ ЕООД – МПП в с. Лъвино - Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни води № 13740081/22.01.2015 г.;
- „Добруджа Кит“ АД – машиностроително предприятие в гр. Исперих - Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни води № 13140073/08.08.2008 г, актуализирано с Решение № 1527/12.01.2021 г.;
- „Хладилно консервен комбинат“ АД – производство на алкохолни напитки - Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни води № 13140112/26.12.2009 г, актуализирано с Решение № 3080/22.10.2020 г.;
- Община Исперих за ГПСОВ - Разрешително за ползване на воден обект за заустване на отпадъчни води в повърхностни води № 13740085/15.05.2015 г.

Задълбочават се проблемите с пречиствателната станция в гр. Исперих, която се стопанисва и експлоатира от Общината. Наблюдава се замърсяване с постоянен характер, предвид редовните отклонения от предвидените емисионни норми. ГПСОВ-Исперих е напълно изградена и реконструирана, но през последните години все повече се констатира неизправности в технологичния ѝ режим на работа. Голяма част от съоръженията вече не функционират.

Проблем за общината е липсата на канализационни мрежи в малките населени места и ПСОВ, което води до рискови ситуации и замърсяване на подземните води и почвите.

Формираните битови отпадъчни води от домакинствата се отвеждат в септични или изгребни ями, след което попиват в земята. Тяхното състояние не се контролира и това допринася за замърсяване на подземните води в района.

Минералните съединения в битовите отпадъчни води са представени от солите на амоняка, фосфати, хлориди, хидрокарбонати и др. Органичните примеси обикновено съдържат азот (белтъци и продукти на тяхната хидролиза-пептиди и аминокиселини). В тях мога да се съдържат и безазотни органични съединения - киселини, спирт, алдехиди, кетони и др. Постоянен

компонент на битовите отпадни води станаха ПАВ (повърхностно активните вещества), следствие от широко използваните в бита синтетични миещи препарати.

Проблемите, свързани с качеството и количеството на водите на територията на община Исперих произтичат главно от: липсата на канализационна мрежа и пречиствателни станции. С цел намаляване загубите на питейна вода следва да се предвижда: рехабилитация на външните водопроводи от речните водохващания до населените места; подмяна на съществуващата водопроводна мрежа в малките населени места, с цел драстично намаляване на загубите на вода. Незадоволителното състояние и нарушаване на речните легла от хидроморфологични изменения пораждат необходимост от корекция на реките и деретата за превенция от природни бедствия и ограничаване вредното въздействие на водите.

Почви

Почвеното разнообразие на територията на община Исперих не е голямо. Преобладават кафявите горски почви, а покрай речните корита алувиално-ливадни почви, като същите са подходящи за развитие на различни земеделски култури. Изключително ценен и богат е растителния ресурс от лечебни растения. Релефът и почвено-климатичните условия в района са създали условия за естественото развитие на почти целия набор лечебни растения, диворастящи плодове и гъби.

Общото състояние на почвите в общината може да се определи като добро. На територията на община Исперих няма промишлени замърсители, а намалената употреба на торове и пестициди в селското стопанство също допринася за липсата на замърсявания.

Община Исперих попада в район БЗ - Източна Дунавска равнина и Хълмисто предбалканска провинция. Почвеният тип в преобладаващата част са сивите и тъмносивите горски почви - 61%, а оподзолените черноземни заемат 39% от обработваемата земя.

Според Атласа на почвите в България, почвите в района на Община Исперих са:

- Клас: Черноземи

Тип: Карбонатни черноземи слабомощни

Тип: Излужени чернизми

Тип: Типичен чернозем

- Клас: Горски почви

Тип: Сиви горски почви

Тип: Тъмносиви горски почви

- Клас: Азонален почвен тип

Тип: Хумусно-карбонатна почва

Почвено-климатическата характеристика на Исперих създава възможност за отглеждането на всички култури на умерения климат. Затова Исперих се разширява като зърнено-фуражен район с животновъдно направление. Химизацията, промишлеността и влиянието на интензивния автомобилен поток са идентифицирани като основни причини за замърсяването на земеделските земи и влошаване състоянието на почвите като цяло. По въздушен път се пренасят азотни и серни съединения, въгледороди и оловни аерозоли, затова голям дял в замърсяването на почвите има автотранспортът.

На територията на Община Исперих Регионалната инспекция по околната среда и водите има определени два пункта за осъществяване на почвен мониторинг - № 356 село Подайва, № 339 село Малък Поровец и един пункт за вкисляване в село Свещари.

При извършения мониторинг през последните години не са констатирани замърсявания с тежки метали, металоиди, устойчиви органични вещества (пестициди). Няма данни за вкиселени почви на територията на община Исперих.

Определеният нов пункт за вкисляване в землището на с. Свещари, община Исперих върху „Тъмносиви горски почви, слабо ерозирани, тежко песъкливо-глинести, върху карбонатни песъкливо - глинести и глинести отложения” (LuvicPhaeozems (Siltic). Пунктът за мониторинг е позициониран върху представителен почвен профил № 133 от почвените проучвания на обект „Свещари”, извършени през 1985 година.

При извършения мониторинг през последните години не са констатирани замърсявания с тежки метали, металоиди, устойчиви органични вещества (пестициди).

Няма данни за вкислени почви на територията на община Исперих.

От локалните източници, представляващи заплаха за състоянието на почвите са наличните складове, съхраняващи забранени продукти за растителна защита. Складовете с негодни за употреба пестициди са обект на ежегодна инвентаризация от ИАОС/МОСВ, НСРЗ/МЗХ и МВР/ГД „Пожарна безопасност и защита на населението”. Съгласно общоприетата на национално ниво класификация тези места се делят на 3 вида - централни общински складове, складове за негодни за употреба пестициди и ББ кубове.

Пестицидите са химични препарати за унищожаване причинителите на болести, насекоми, гризачи и акари при земеделските растения, в горите, както и за унищожаване на плевелите при посев. Пестицидите се подразделят на следните групи: инсектициди - химични препарати за унищожаване на вредни насекоми; фунгициди - химични вещества, които убиват и спират развитието на гъбични заболявания при растенията; хербициди - химически препарати за борба с плевели. При неправилна технологична употреба могат да бъдат класифицирани към групата на химичните замърсители на почвата. Установено е, че пестицидите не действат селективно. Едновременно с вредителите те унищожават и голям брой полезни организми.

На територията на Община Исперих излезлите от употреба препарати за растителна защита са събрани в Би Би кубове с ограничен достъп, разположени на площадка на бившия стопански двор в село Тодорово, Община Исперих. Количеството излезли от употреба препарати за растителна защита са събрани в 14 броя Би Би кубове – общо 56 000 тона.

От представените материали за анализи на почвите при изготвяне на доклади за оценки въздействието на околната среда /ОВОС/ на различни обекти на територията на община Исперих, както и от анализите, извършвани от пункт – с. Малък Поровец и с. Подайва, не са регистрирани наличия на тежки метали над ПДК, както засоляване и вкиселяване на почви. Това се дължи на воденето от земеделските кооперации и арендатори на добри земеделски практики, правилна употреба на препарати за растителна защита и опазване на почвата от химическо замърсяване и пестициди. Няма данни за заблатени почви на територията на Община Исперих.

Голямото почвено разнообразие на територията на община Исперих трябва да се има предвид при изготвянето на проекти за земеделие, които да се основават на предварително проучване и картиране на почвите по тяхното плодородие и пригодност за отглеждане на основни земеделски култури в отделните землища на района.

В района на община Исперих няма силно ерозирали почви.

Основен фактор за вкисляването на почвите е едностранчивото торене с азотни торове. В количествено отношение общо за страната се наблюдава тенденция към леко намаляване на площите, засегнати от процесите на вкисляване и леко завишаване на засолените почви. За Община Исперих този проблем не се изявява.

На територията на „НОВА КАРИЕРА” ООД - гр. Исперих, кариера „Драгомъж” се нуждае от рекултивация на 1,8 хектара нарушен терен.

Липсват сериозни проблеми по отношение на почвената ерозия и засоляване на почвите. Не са констатирани случаи на увеличаване съдържанието на воднорастворимите соли в почвата и/или съдържанието на обменен натрий. Липсват данни за площи, замърсени с вредни вещества

или отпадъци. Получават се малки локални замърсявания главно органични остатъци, при преработката на земеделска продукция; строителни отпадъци, изхвърляни нерегламентирано и битови – около населените места и крайпътните пространства.

Предприемането на мерки за намаляване на тези процеси е необходимо, за да се избегне тяхното бъдещо задълбочаване и за да се ограничи заплахата, която представляват за околната среда и човешкото здраве. Необходими са действия при източника на увреждане на почвите и предприемане на строги мерки за контрол, за да се осигури безопасност на храните и здравето на населението като резултат от замърсяване на почвите.

Община Исперих все още няма разработена Програма за опазването качеството на почвите. Ежегодно се полагат усилия за премахване на нерегламентираните сметища и локални замърсявания в общината. Предприемат се мерки за рекултивация на нарушени терени и действия за контрол върху употребата на изкуствени торове.

Предприемането на мерки за намаляване на тези процеси е необходимо, за да се избегне тяхното бъдещо задълбочаване и за да се ограничи заплахата, която представляват за околната среда и човешкото здраве. Необходими са действия при източника на увреждане на почвите и предприемане на строги мерки за контрол, за да се осигури безопасност на храните и здравето на населението като резултат от замърсяване на почвите.

Ежегодно в сезона по прибиране на реколтата и през пожароопасния период, във връзка със Закона за опазване на земеделските земи се издава Заповед на кмета на общината за забрана паленето на стърнищата, с цел предпазване от пожари и унищожаване на хумусния слой на почвата. Локални замърсявания на почвите възникват вследствие нерегламентирано депониране на строителни и битови отпадъци от жителите на населените места в общината.

Получават се малки локални замърсявания главно с органични остатъци, при преработката на земеделска продукция; строителни отпадъци, изхвърляни нерегламентирано, и битови – около населените места и крайпътните пространства.

Замърсяването на почвата с битови, строителни, растителни отпадъци и оборски тор е с локален и силно ограничен характер.

Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействие на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението. (псл. изм. и доп.).

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятия с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда. На територията на община Исперих няма обекти с издадени комплексни разрешителни, както и промишлени източници с дейности, създаващи висок риск от наднормени нива на шум в околната среда.

РИОСВ – Русе организира извършването на измерването, оценката, управлението и контрола на шума, излъчван в околната среда от промишлени инсталации и съоръжения, включително за категориите промишлени дейности по приложение №4 към чл. 117, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда. Осъществяваният контрол е превантивен, текущ и последващ.

В община Исперих няма въведена мониторингова система за измерване нивото на шума, излъчван от различните източници и нивото на шума в местата на въздействие.

През Община Исперих преминава 91-ва жп линия Самуил - Силистра от км 17+750 до км 42+700. с обща дължина 24.950 км. Същата е отклонение от основна жп линия № 9 Русе разпределителна - Каспичан. Линията е единична и неелектрифицирана. като трасето ѝ минава покрай селата Бърдоква и Голям Поровец, през град Исперих и покрай селата Китанчево и Тодорово. Съществуват пет експлоатационни пункта - спирки Бърдоква, Голям Поровец, Китанчево, Тодорово и гара Исперих.

По данни на ДП НК „Железопътна инфраструктура“ техническото състояние на релсово-траверсовата скара е добро и гарантира заложените в графика на движение на влаковете скорости. На територията на общината няма летища

На територията на Община Исперих функционират следните производствени обекти, контролирани от РИОСВ – Русе, с емисии на шум в околната среда:

1. „Хан Аспарух“ АД, гр. Исперих – дружеството е с основна дейност производство на керамични изделия. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.

2. „Агротайм“ ООД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на свине. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.

3. „ЗО-ЗАМ“ ЕООД с. Йонково - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в с. Лъвино, Община Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.

4. „Николови Груп - 19“ ООД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в с. Голям Поровец, Община Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.

5. „СИНЕРЖИ ГРУП“ ООД, с. Делчево - дружеството е с основна дейност интензивно отглеждане на птици в гр. Исперих. За дейността си, оператора притежава комплексно разрешително (КР), издадено по реда на чл. 117 от ЗООС.

6. „Добруджа КИТ“ АД, гр. Исперих - дружеството е с основна дейност производство на метални изделия.

Всички посочени оператори извършват Собствени периодични измервания (СПИ) на шум, веднъж на две години, съгласно утвърден от РИОСВ-Русе План за извършване на СПИ. При анализиране на постъпилите измервания не са регистрирани отклонения на граничните нива, съгласно Наредба №6/ 26.06.2006 г. Представените протоколи от СПИ на шум са извършени от

акредитирани лаборатории, притежаващи съответната акредитация, съгласно Наредба №54/13.12.2010 г.

Към настоящия момент няма наложени санкции за високи нива на шум или неизпълнение на СПИ на оператори с КР на територията на Общината. През периода 2021 г. -2023 г. не са извършвани контролни измервания от РЛ – Русе и РИОСВ – Русе на промишлени обекти в Община Исперих.

Акустичната обстановка е неравномерно натоварена, утежнена по главната комуникационно-транспортна мрежа, а в останалата част е нормална.

Шумът от автомобилния транспорт е основен фактор за шумовите нива в община Исперих, като той представлява по-голямата част от общото шумово натоварване. Шумът, излъчван в околната среда от транспортните средства (автобуси и леки коли) е епизодичен с ниво около 60 dBA. В определени моменти (форсиране на двигателя, звукови сигнали, затваряне на врати и др.) шумът е импулсен и може да достигне сравнително високи нива.

Няма данни за наднормено излъчване на шум на територията на общината. Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

На негативното влияние на шума са подложени в най-голяма степен живеещите на главните улици на града, както и жиневеещите в близост до основните пътни артерии на общината. За намаляване на шума в урбанизираната среда, Общинската администрация следва да предприеме действия по регулиране на движението чрез планове за организация на движението.

5.2. Дейности по управление на отпадъците

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкия живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Исперих, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

В община Исперих има добре изградена и успешно функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване, която обхваща 100% от населението на града и селата.

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Исперих е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците (РСУО) - Разград. В сдружението участват още общините: Разград, Лозница, Самуил, Завет, Кубрат и Цар Калоян. На 16.05.2008 г. в град Разград, в съответствие с изискванията на чл.61 от ЗМСМА е сключено споразумение между общините Разград, Лозница, Исперих, Кубрат, Завет, Самуил и Цар Калоян за сътрудничество в областта на управлението на отпадъците. Регистрирано сдружение с нестопанска цел с обществено полезна дейност с наименование „Лудогорие еко“. На 15.08.2016 г. е създадено „Регионално сдружение за управление на отпадъците за регион Разград“ (РСУО). Целта на Сдружението е изграждане на система за управление на отпадъците на територията на общините-членки, осигуряваща опазване на околната среда и предотвратяване на риска за човешкото здраве.

Общините, членуващи в РСУО депонират генерираните на техните територии битови отпадъци на регионално депо за неопасни отпадъци – Разград. Депото е разположено в местността „Олян Бурлук“, землище на гр. Разград и обслужва всички общини от област Разград. Площадката е разположена на около 8 км., североизточно от населеното място, поземлен имот № 61710.19.277 с площ 109,5 декара.

Регионалното депо включва: клетка 1 за неопасни отпадъци с капацитет 197 847 тона и и клетка 2 за неопасни отпадъци са капацитет 252 393 тона. Предвиденият капацитет в тонове на клетка 1 е достигнат. Предстои депониране и запълване на втората клетка.

Технологията на депониране включва: разтоварване; разстилане с уплътняване; оросяване с инфилтрирани води; запръстяване. Технологията на натрупване обхваща депониране на отпадъците в определен дневен участък, чрез разстилане на тънък слой до 0,60 м и последващото им уплътняване с компактор до достигане височина на работния слой от 1,80 м., след което се полага промеждутъчен слой пръст от 0,20 м. Депото е въведено в експлоатация с Решение за ползване от 27.07.2009 г., издадено от ДНСК-гр. София.

На територията на община Исперих няма изградени претоварни станции за битови отпадъци. Поради изграденото регионално депо за неопасни отпадъци в Разград и близостта на община Разград не се предвижда изграждане на претоварна станция в общината. В община Исперих не е изградена сепарираща инсталация за предварително третиране на отпадъци от опаковки. Община Разград има пълна проектна готовност за изграждане на сепарираща инсталация. Тя ще бъде с необходимия капацитет и технически характеристики за постигане на нормативните цели за рециклиране и оползотворяване на биоотпадъците и за намаляване на депонираните биоразградими отпадъци от всички общини в региона.

С Решение № 3/2018 г. от 16.10.2018 г. на директора на РИОСВ-РУСЕ, депото в село Лъвино, Община Исперих е закрито. Извършена е техническа и биологична рекултивации на общинско депо, на база сключен Договор за безвъзмездна финансова помощ с ПУДООС.

Дейностите по сметосъбиране, сметоизвозване и поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места на община Исперих от 01.01.2021 г. се извършват от ОП „Чистота“ към Община Исперих. Предприятието разполага с три камиона за събиране и извозване на битови отпадъци, верижен багер, трактор и два колесни багера.

През 2023 година Общината е закупила двураменен контейнеровоз за миене на улици и събиране и извозване на зелен и строителен отпадък с контейнери с обем 4-8 м³. С цел създаване на условия за по-добро и ефективно комунално обслужване и намаляване на разходите на администрацията е закупена и мултифункционална машина с обем на бункера 4 м³ за събиране и извозване на зелени отпадъци от обществени площи, паркове и градини.

На територията на община Исперих към 2023 г. са разположени: 1170 броя метални контейнери, тип „Бобър“ с обем 1050 литра. През 2022 г. са закупени и поставени в град Исперих

нови 50 броя кошчета за отпадъци от мозайка. Община Исперих разполага и с 200 броя нови метални контейнера, тип „Бобър“ с обем 1050 литра за разделно събиране на отпадъци, които ще се използват за организиране на системи за разделно събиране различни потоци отпадъци, като им се поставят капацити в различен цвят, според вида отпадъци, за които ще бъдат определени.

Съдовете се обслужват по график като кратността се определя със Заповед на Кмета за всички населени места.

Таблица 49: Количества депонирани смесени битови отпадъци 2019-2023 г. (тона)

2019 г.	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.
7125	6827	6977	6805	7002

Източник: Община Исперих

Количествата депонирани смесени битови отпадъци от територията на община Исперих намаляват с около 2% през 2023 г. спрямо 2019 г. В същото време населението намалява със 7%, което предполага ръст на показателя – количества генерирани отпадъци на човек на година.

Годишната норма на натрупване на отпадъци (без разделно събраните) за 2023 г. е 372 кг/човек/година, а през 2022 г. е 384 кг/човек/година. Съгласно референтната норма на натрупване на отпадъци за населени места от 3 000 до 25 000 жители, определена с Методиката за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на МОСВ от 2012 г., препоръчителната средногодишна норма за човек от населението е 295,5 кг., следователно нормата за община Исперих е по-висока от допустимите стойности.

Последният актуален анализ на морфологичния състав на отпадъците, генерирани на територията на община Исперих е извършен през 2022 г.

Таблица 50: Морфологичен състав на отпадъците в община Исперих към 2022 г.

Вид Отпадък	Общ Отпадък на Година %
Хранителни	8,81% 5,73%
Хартия	5,24%
Картон	3,58%
Пластмаса	6,69%
Текстил	3,32%
Гума	6,09%
Кожа	2,32%
Градински	23,40%
Дървесни	5,57%
Стъкло	6,43%
Метали	1,29%
Инертни > 4 см	7,34%
Опасни	2,56%
Други	1,95%
Ситна Фракция < 4 см	18,49%
Общо	100,00%

Източник: Окончателен доклад за морфологичен анализ на отпадъците 2022 г.

На територията на община Исперих няма въведена система за разделно събиране на отпадъците от опаковки - стъкло, пластмаса, картон, хартия и метал. Общината няма сключен договор с оползотворяваща организация за отпадъците от всички видове опаковки.

През март 2021 г. е закупена балираща преса за хартия; По - късно през месец октомври 2021 г., са направени и поставени 5 броя метални кошове за събиране на хартиени и картонени опаковки, като същите са разположени на централни места в града. През 2022 г. са поставени още 4 броя метални коша. На 10.03.2022 г. е подписан Договор за изкупуване и транспортиране на отпадъци от хартия и картонени опаковки м/у Община Исперих и „СЕВЕР ХАРТ ГРУП“ ЕООД. През 2022 г. са предадени 22 900 кг хартия.

Община Исперих има пряк ангажимент към строителните отпадъци в малки количества, генерирани от ремонтните дейности на домакинствата. В този смисъл морфологичният анализ е фокусирани върху този поток строителни отпадъци. На територията на общината няма изградено депо за депониране на строителни отпадъци и не съществува система за организирано събиране и последваща повторна употреба на този вид отпадък. По тази причина липсват и точни данни за вида и количеството на образуваните строителни отпадъци през последните години.

Строителни отпадъци се образуват най-вече от малки обекти с локално значение, от реконструкции и ремонти на стопански и жилищни сгради. Отпадъците се извозват от собствениците им, без да се води отчетност. Този отпадък понастоящем е основна съставка на нерегламентирани сметища или попада в съдовете за битови отпадъци. Част от генерираните СО попадат в общия поток със смесените битови отпадъци, които се извозват до регионалното депо за битови отпадъци. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на надеждна система и съоръжения за рециклиране и оползотворяване на строителните отпадъци в община Исперих. Към настоящия момент малките количества строителни отпадъци, генерирани от ремонти на частни жилища се събират и извозват заедно със смесения битов отпадък.

Съгласно нормативните разпоредби едрогабаритните отпадъци трябва да се събират в съдове тип „Вана“ и да се транспортират до регионалното депо в Разград.

През 2020 г. стартира изпълнението на проект за „Проектиране, строителство и авторски надзор на компостираща инсталация и инсталация за предварително третиране на битови отпадъци за общините от РСУО-Разград“ на стойност 13 563 028,56 лева, финансиран от ОП „Околна среда 2014-2020 г.“. Предвижда се площадката, където ще се събират отпадъците да е с капацитет 4168 тона зелени отпадъци годишно. Инсталацията ще се изгради в района на Регионалното депо за битови отпадъци. Готовият компост ще се съхранява в покрит навес с площ 750 кв.м. Очаква се инсталациите за компостиране на биоразградими и предварително третиране на смесените битови отпадъци да бъдат въведени в експлоатация най-късно до 2025 година.

Като първа стъпка за въвеждане на система за разделно събиране на биоразградимите отпадъци, Община Исперих трябва да отреди до всички населените места т.нар. торищни площадки, където жителите трябва да изхвърлят отпадъците от растителен произход или да организира система за разделното им събиране в специални контейнери и извозване до Компостиращата инсталация на Регионално депо – Разград.

Обхващането на все по-голям брой семейства в системи за домашно компостиране е възможно чрез постоянно информиране на населението за възможностите за оползотворяване на биоразградимите отпадъци и предоставяне на контейнери за компостиране на семействата, които желаят да компостират биоразградимите си отпадъци. За отчитане на ефекта от тази мярка е необходимо предоставянето на компостери на отделните домакинства да бъде обвързано с изискване за своевременно представяне на информация от общините за постигнатите нива на намаление на биоразградимите отпадъци, постъпващи за депониране.

Община Исперих е сключила договор за сътрудничество № 25/22.03.2017 г. с организация по оползотворяване на отпадъците от ИУЕЕО - „ТРАНСИС ТЕХНОРЕЦИКЛИРАЩА КОМПАНИЯ“ АД. Избраната система между двете страни за събиране на отпадъците от домакинствата е събиране, чрез мобилни групи на място от домовете на гражданите.

Сключен е договор за сътрудничество № 21А от 27.02.2012 г. с „ТРАНСИС БАТЕРИ“ ООД за събиране и оползотворяване на негодни за употреба батерии и акумулатори.

За негодните за употреба гуми Община Исперих има сключен договор за сътрудничество № 23 с „ТРАНСИС ТЕХНОРЕЦИКЛИРАЩА КОМПАНИЯ“ АД подписан на 27.02.2012 г.

С цел създаване на ефективна и устойчива система за управление на отпадъците от МПС, Община е Има договор с „БЪЛГАРСКА РЕЦИКЛИРАЩА КОМПАНИЯ“ АД за организиране на дейностите по събиране, съхраняване, и разкомплектоване на излезли от употреба моторни превозни средства (ИУМПС) и по повторна употреба, рециклиране и/или оползотворяване на отпадъци от моторни превозни средства (МПС).

На територията на община Исперих продължава да е актуален проблемът с периодичното образуване на нерегламентирани сметища и замърсени площи от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци, наблюдавани предимно в периферията на населените места и речните долини. Общината предприема необходимите мерки и всички нерегламентирани сметища се ликвидират и почистват своевременно. Поставени са предупредителни табели за забрана нерегламентираното изхвърляне на отпадъци на определени места.

5.3. Биоразнообразие, защитени територии и защитени зони

Защитени зони

Защитените зони са територии, предназначени за опазване или възстановяване на благоприятното състояние на включените в тях природни местообитания, както и на видовете в техния естествен район на разпространение. Освен защитените територии, природни забележителности и защитени местности на територията на община Исперих са разположени и зони под специална защита по единната европейска мрежа НАТУРА 2000. Мрежата гарантира поддържането, и където е необходимо, възстановяването на благоприятния природозащитен статус на природните местообитания и местообитанията на съответните видове в естествената им област на разпространение.

В териториалния обхват на Община Исперих, **попадат** следните **защитени зони** от екологичната мрежа „Натура 2000“, по смисъла на *Закона за биологичното разнообразие – ЗБР* (ДВ, бр. 77/2002 г., изм. и доп. ДВ, бр. 98/2018 г.):

- **BG0002062 „Лудогорие“** за опазване на дивите птици, обявена със Заповед № РД-837/17.11.2008 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр. 11/2009 г.), променена със Заповед № РД-79/28.01.2013 г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр. 10/2013 г.). Защитената зона попада в териториалния обхват на землищата на с. Вазово, с. Голям Поровец, с. Драгомъж, гр. Исперих с. Йонково, с. Лудогорци, с. Малко Йонково, с. Райнино, с. Малък Поровец, с. Свещари и с. Старо селище.

Цели на опазване: Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона. Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.

Предмет на опазване (видове и местообитания):

1. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Малък воден бик (*Ixobrychus minutus*), Червена чапла (*Ardea purpurea*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Червен ангъч

(*Tadorna ferruginea*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Орел змияр (*Circus gallicus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Малък орел (*Hieraaetus pennatus*), Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Ливаден дърдавец (*Crex crex*), Бухал (*Bubo bubo*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Синявица (*Coracias garrulus*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбрица (*Anthus campestris*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*), Ястребогушо коптиварче (*Sylvia nisoria*), Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*).

2. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Малък гмурец (*Tachybaptus ruficollis*), Черногуш гмурец (*Podiceps nigricollis*), Голям ястреб (*Accipiter gentilis*), Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (Керкенец) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Воден дърдавец (*Rallus aquaticus*), Зеленоножка (*Gallinula chloropus*), Обикновена калугерица (*Vanellus vanellus*), Късокрил кюкавец (*Actitis hypoleucos*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

- **BG0000168 „Лудогорие“** за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, определена съгласно чл. 6, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗБР и приета с Решение № 661/16.10.2007 г. на Министерски съвет (ДВ, бр. 85/2007 г.). 33 „Лудогорие“ - BG0000168 (по директивата за местообитанията) попада в обхвата на територията на землищата на с. Вазово, с. Голям Поровец, с. Драгомъж, гр. Исперих с. Йонково, с. Лудогорци, с. Малко Йонково, с. Райнино, с. Малък Поровец, с. Свещари и с. Старо селище.

Цели на опазване: Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона. Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

Предмет на опазване:

Природни местообитания: Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от *Alyso-Sedion albi*; Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (*Festuco-Brometalia*) (*важни местообитания на орхидеи); Субпанонски степни тревни съобщества; Панонски льосови степни тревни съобщества; Неблагоустроени пещери; Смесени гори от съюза *Tilio-Acerion* върху сипеи и стръмни склонове; Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*; Панонски гори с *Quercus pubescens*; Евро-сибирски степни гори с *Quercus spp.*; Балкано-панонски церово-горунови гори; Мизийски гори от сребролистна липа и др.

Бозайници: Широкоух прилеп *Barbastella barbastellus*; Европейски вълк *Canis lupus*; Видра *Lutra lutra*; Добруджански (среден) хомяк *Mesocricetus newtoni*; Дългокрил прилеп *Miniopterus schreibersi*; Дългоух нощник *Myotis bechsteini*; Остроух нощник *Myotis blythii*; Дългопръст нощник *Myotis caraccinii*; Трицветен нощник *Myotis emarginatus*; Голям нощник *Myotis myotis*; Средиземноморски подковонос *Rhinolophus blasii*; Южен подковонос *Rhinolophus euryale*; Голям подковонос *Rhinolophus ferrumequinum*; Малък подковонос *Rhinolophus hipposideros*; Подковонос на Мехели *Rhinolophus mehelyi*; Лалугер *Spermophilus citellus* и Пъстър пор *Vormela peregusna*.

Земноводни и влечуги: Червенокоремна бумка *Bombina bombina*; Ивичест смок *Elaphe quatuorlineata*; Обикновена блатна костенурка *Emys orbicularis*; Шипобедрена костенурка *Testudo*

graeca; Шипоопашата костенурка *Testudo hermanni*; Добруджански тритон *Triturus dobrogicus*; Голям гребенест тритон *Triturus karelinii* и др.

Безгръбначни: Хидриас *Hypodryas maturna*; *Callimorpha quadripunctaria*; Лицена *Lycaena dispar* *Bolbelasmus unicornis*; Обикновен сечко *Cerambyx cerdo*; Бръмбар рогач *Lucanus cervus*; Буков сечко *Morimus funereus* и Алпийска розалия *Rosalia alpine*.

Защитени територии

Със Закона за защитените територии (ЗЗТ) се уреждат категориите защитени територии, тяхното предназначение и режим на опазване и ползване, обявяване и управление. Целта на закона е опазването и съхраняването на защитените територии като национално и общочовешко богатство и достояние и като специална форма на опазване на родната природа, способстващи за развитието на културата и науката и за благополучието на обществото. Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и опазване на характерни или забележителни обекти на неживата природа. Към настоящият момент България има развита мрежа от защитени територии в европейски план, включваща 973 ЗТ с обща площ 583 876.3 ха, което представлява около 5.3 % от територията и акваторията на страната. В системата от ЗТ се включват резерватите, националните паркове, природни забележителности, природни паркове и защитени местности.

В териториалния обхват на Община Исперих, попадат следните защитени територии по смисъла на Закона за защитените територии – ЗЗТ:

Таблица 51: Защитени територии в обхвата на община Исперих

№	Име на ЗТ	Населено място	ДР №	Площ по послед на заповед в дка	Заповед за обявяване	Заповед за прекатегоризиране	Заповед за актуализиране на площ
1	ЗМ „Божурите“	с. Подайва	325/405	31.555	№ 534/25.09.1978 (ДВ, бр. 86/1978 г.)	№ РД-1199/24.09.2003 (ДВ, бр. 91/2003 г.)	№ РД-557/12.07.2007 (ДВ, бр. 68/2007 г.)
2	ЗМ „Находище на червен божур“	с. Печеница, община Исперих	326/418	46.673	№ 534/25.09.1978 (ДВ, бр. 86/1978 г.)	№ РД-81/30.01.2004 (ДВ, бр. 16/2004 г.)	№ РД-558/12.07.2007 (ДВ, бр. 68/2007 г.)

- **Защитена местност „Божурите“** в землището на с.Подайва, Община Исперих, обявена със Заповед № 534/25.09.1978г. на Председателя на Комитета за опазване на природната среда (ДВ, бр.86/1978), прекатегоризирана в защитена местност със Заповед №РД-1199/24.09.2003г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.91/2003г.) и с актуализирана площ със Заповед №РД-557/12.07.2007г. на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.68/2007г.).

- **Защитена местност „Находище на червен божур“** в землището на с.Печеница, Община Исперих, обявена със Заповед № 534/25.09.1978г. на Председателя на Комитета за опазване на природната среда (ДВ, бр.86/1978), прекатегоризирана със Заповед №РД-81/30.01.2004г.. на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.16/2004г.) и с актуализирана площ със Заповед.

Биологично разнообразие

Биологичното разнообразие по своята същност представлява многообразието от всички живи организми във всички форми на тяхната естествена организация, техните съобщества и местообитания, на екосистемите и процесите, които протичат в тях.

Макар и сравнително малка по площ, България е страна с богато биологично разнообразие, представено от ценни растителни и животински съобщества, и съдържа примери за почти всички основни типове местообитания и биотопи, известни в Европа.

Биоразнообразието включва цялата жива природа на планетата в три основни нива на организация: 1) генетично – обхваща огромното разнообразие от генни комбинации във всички живи организми, 2) видово – включва видовете и разновидностите от всички групи живи организми и 3) екосистемно – обхваща не само разнообразието от живите организми в природата, но и сложните им взаимоотношения и разнообразни връзки помежду им и със заобикалящата ги природа. Съгласно националното законодателство, в България биоразнообразието се опазва главно чрез Закона за биологичното разнообразие, съгласно който биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение за държавните и общинските органи и гражданите. Биологичното разнообразие е част от националното богатство и опазването му е задължение с приоритетна значимост. Същността на приоритетите по опазване на биологичното разнообразие могат да се систематизират главно в следните няколко аспекта: опазване на местообитания по типова характеристика и местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове, представителни за Република България и Европа, нормативно уредено в Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) и Закона за лечебните растения (ЗЛР), подзаконовите нормативни документи – Наредби и Заповеди към него на МОСВ уреждат опазването и регулират ползването на редица лечебни, редки и застрашени растения за добиване на билки както изкупуване и търговия с тях.

В тази връзка опазването на биологичното разнообразие в община Исперих е един от приоритетите на Общината.

Растителност

Лудогорието в Североизточна България и съответства на географската област Лудогорие, но включва територии и от Западна Добруджа. Релефът е равнинно-хълмист с характерни форми - каньоновидни суходолия, льосовидни блюдца, карови полета. Половината от общата площ на зоната е заета от широколистни гори, а другата половина са обработваеми площи пасища. Горите са предимно смесени от сребролистна липа /*Tilia tomentosa*/ с обикновен габър /*Carpinus betulus*/ или цер /*Quercus cerris*/, на места и с горун /*Q. dalechampii*/ и полски клен /*Acer campestre*/. Преобладават горите с издънков произход. Има и големи площи изкуствени насаждения от акация /*Robinia pseudoacacia*/. Тревните съобщества са ксеротермни главно от белизма /*Dichanthium ischaemum*/, луковична ливадина /*Poa bulbosa*, *Poa concinna*/, черна садина /*Chrysopogon gryllus*/ и ефемери, както и мезоксеротермни - около селищата.

Едно от големите богатства на Община Исперих са горите, които съставляват малко над 20% от територията ѝ. Общата залесена площ възлиза на 8748 ха, а общият дървен запас се оценява на около 1 мил. куб. м. Средногодишният добив на дървесина възлиза на над 30 000 куб.м. Растителното разнообразие в горския фонд на Община Исперих включва над 40 дървесни видове, в т.ч. четири иглолистни, над 20 храстови видове и над 100 броя тревни растителни видове. Средногодишното залесяване възлиза над 900 декара-главно с местни устойчиви широколистни дървесни видове, каквито са цера (*Quercus cerris*) ,дъба(*Quercus robur*), сребролистната липа (*Tilia argentea*) ,ясен (*Fraxinus angustifolia*), явор (*Acer platanoides*) и др. От иглолистните видове се срещат бял бор(*Pinus sylvestris*),черен бор (*Pinus nigra*),смърч (*Picea abies*), ела (*Abies alba*).

В долината на река Крапинец се срещат бряст (*Ulmus carpinifolia*) , смесен със зимен дъб (*Quercus petraea*) , клен (*Acer campestre*) , ясен (*Fraxinus angustifolia*) , липа (*Tilia alba*) и габър (*Carpinus betulus*). С изкачването към скалния венец растителността се променя - нагоре пълзят дрян (*Cornus mas*) , смрадлика (*Cotinus coggygria*), леска (*Corylus avellana*), черен бъз (*Sambucus*

nigra) и глог (*Crataegus monogyna*), а по самия ръб на скалното плато - скално изтравниче (*Asplenium trichomanes*), сребрист и кримски очеболец, мащерка (*Thymus serpyllum*), вълнист напръстник (*Digitalis lanata*) и лопен (*Verbascum phlomoides*). Тук е единственото място в България, където расте унгарски карамфил (*Dianthus kladovanus*), кримско омразниче (*Onosma tauricum*), австралийски конски босилек, ръждив напръстник (*Digitalis ferruginea*) и пролетно еньовче (*Galium verum*). Тревните съобщества са ксеротермни главно от белизма (*Dichanthium ischaemum*), луковична ливадина (*Poa bulbosa*, *Poa concinna*), черна садина (*Chrysopogon gryllus*) и ефемери, както и мезоксеротермни - около селищата.

В Община Исперих са обявени следните вековни дървета:

Таблица 52: Вековни дървета в обхвата на община Исперих

ДР №	Дървесен вид	Вид на документа	Номер на документа	Дата	ДВ	Населено място
1063	Зимен дъб	Заповед	533	25.9.1978	86/1978	гр. Исперих, в стоп. дв.на АПК Исперих
1065	Зимен дъб	Заповед	533	25.9.1978	86/1978	гр. Исперих, в стоп. дв.на АПК Исперих
1070	Зимен дъб	Заповед	533	25.9.1978	86/1978	с. Лудогорци, джамията
1071	Зимен дъб	Заповед	533	25.9.1978	86/1978	с. Лудогорци, джамията
1465	Шест летни дъба	Заповед	306	7.4.1983	36/1983	с. Подайва

За биологичното разнообразие на растителността на територията на общината допринасят и изкуствено създадените озеленени площи на територията на селищата. Те заемат малка площ, но са важен фактор, характеризиращ средата за обитаване. Преобладаващо участие в озеленените площи на селищата на общината, имат декоративните широколистни растителни дървесни и храстови видове. Като места за съсредоточаване на флора на територията на общината могат да се посочат и декоративните и овощни насаждения в частните имоти.

Животински свят

Сухоземната фауна на България като цяло се отнася към Палеарктичната зоогеографска област на Холарктичното царство. Поради това че България е разположена основно в Евросибирската зоогеографска подобласт, но граничи и с Медитеранската зоогеографска подобласт, в страната се срещат два основни зоогеографски комплекса: северен (евросибирски), формиран от студеноустойчиви видове животни, и южен (медитерански), включващ множество топлолюбиви видове.

Безгръбначната водна фауна показва сравнително добро разнообразие отресничести едноклетъчни (тип - Ciliophom), малочетинести червеи (клас - Oligochaeta), едnodневки (разред - Ephemeroptera), перли (разред - Plecoptera), бръмбари (разред - Coleoptera), ручейници (разред - Trichoptera) и двукрили (разред - Diptera).

Безгръбначната сухоземна фауна на района притежава най-голямо видово разнообразие сред насекомите (Клас - Insecta). Характерни насекоми за района, са водните кончета: *Callopteryx virgo meridionalis*, *Platycnemis pennipes* и *Aeshna affinis*, малката богоможа - *Ameles heldreichi* (разред - Mantodea); черното житно пиле от правокрилите - *Bradyporus dasypus* (разред - Orthoptera); равнокрилото хоботно - *Eurybregma nigrolineata* и др. Значителен е броят на твърдокрилите насекоми (разред - Coleoptera), като типични видове сред бръмбарите листояди, са - *Chrysolina graminis*, *Ch. staphylea* и *Phratora vulgatissima*, а сред бръмбарите сечковци - *Pachyta*

quadrimaculata, *Acmaeops pratensis*, *Anoploclera nifipes*, *Necydalis major*, както и редките видове сечковци - *Brachyleptura tesserula* и *Vadonia imitatrix*. Тук се среща и защитеният бръмбар бегач - *Calosoma sycophanta*. Ципокрили насекоми (разред - Hymenoptera), обитаващи Лудогорието са широко разпространените в Европейския континент лесостепни видове мравки - *Messor structor*, миризливата мравка - *Liometopum microcephalum* и *Formica cinerea*, а в населените места се среща интродуцирания у нас синантропен вид, фараонова мравка - *Monomorium pharaonis*. Тук се срещат и паразитиращи ихнеумониди (сем. Ichneumonidae, Hymenoptera) като - *Scambus elegans* (паразитоид по пеперуди) и *Tromatobia ornata* (паразитоид по паяци). От пеперудите (разред - Lepidoptera) тук се срещат освен аполоновата пеперуда - *Parnassius apollo* и индикаторните таксони за района - *Colias hyale*, *Lopinga achine achine* и *Melitaea arduinna* от семействата Hesperioidea, Papilionoidea (Абаджиев, 1999).

От земноводните се срещат обикновената чесновница - *Pelobates fuscus*, жабата дървесница (*Hyla arborea*) и горската дългокрака жаба (*Rana dalmatina*). Характерни рептилии за района са шипобедрената костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашатата костенурка (*Testudo hermanni*), кримския гущер - (*Podarcis taurica*), големия стрелец - (*Coluber caspius*), пъстрия смок (*Elaphe quatuorlineata sauromates*), медянката (*Coronella austriaca*) и пепелянката (*Vipera ammodytes*).

Орнитофауната на Лудогорския район е разнообразна, което се дължи до голяма степен на близостта му с Черноморския басейн, както и на карстовите терени със скални венци, представляващи специфични местообитания за определени видове. Средното поречие на р. Бели Лом представлява орнитологичен обект с национално значение, в който обитават повече от 150 вида птици. Сред тях са защитените видове червен ангъч - (*Tadorna ferruginea*), египетски лешояд (*Neophoron percnopterus*), орел змияр (*Circaetus gallicus*), белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), малък креслив орел (*Aquila pomarina*) и бухал (*Bubo bubo*). В Лудогорския биогеографски район се срещат и други редки видове птици, като черен щъркел (*Ciconia nigra*), ловен сокол (*Falco cherrug*), белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*) и скален орел (*Aquila chrysaetos*).

Във фаунистично отношение, бозайниците в Лудогорския биогеографски район представляват смесен комплекс между видове, обитаващи широколистните гори и такива, които са свързани със степния биом. От насекомоядните видове на разред - Insectivora, в района обитават таралеж (*Erinaceus concolor*), белокоземна белозъбка (*Crocidura leucodon*), голям подковонос - (*Rhinolophus ferrumequinum*), малък подковонос - (*Rhinolophus hipposideros*) и южен подковонос - (*Rhinolophus euriale*). Срещат се още обикновен хомяк - (*Cricetus cricetus*), черногръд хомяк - (*Mesocricetus newtoni*), обикновена полевка - (*Microtus arvalis*) и степна домашна мишка - (*Mus spicilegus*). От разред хищници - Carnivora ограничено присъствие в района има вълкът - (*Canis lupus*), докато популациите на чакала - (*Canis aureus*), лисицата - (*Vulpes vulpes*), енотовидното куче - *Nyctereutes procyonoides*, язовеца - (*Meles meles*), видрата - (*Lutra lutra*), Златката - (*Martes martes*), степния пор - (*Mustela eversmanni*) и дивата котка - (*Felis silvestris*) са по-многобройни.

В животинския свят преобладават евросибирски и средноевропейски зоогеографски елементи. Най-добре запазена и богата е фауната в горите. От бозайниците са характерни благороден елен (*Cervus elaphus* L), сърна (*Capreolus capreolus*), дива свиня (*Sus scrofa*), дива котка (*Felis silvestris*), обикновен сънливец (*Glis glis*), обикновена горска мишка (*Sylvaeomus sylvaticus*), катерица (*Sciurus vulgaris*), вълк (*Canis lupus*), чакал (*Canis mesomelas*), лисица (*Vulpes vulpes*), белка (*Martes foina*), пъстър пор (*Vormela peregusna*), язовец (*Meles meles*), видра (*Lutra lutra*). В разглежданата област най-често срещаните видове птици са представители на: врабчоподобни, соколоподобни, совоподобни, щъркелоподобни, гълъбоподобни и

кокошоподобни. От ихтиофауната в язовирите се срещат уклей (*Chalcalburnus chalcoides*), каракуда (*Carassius gibelio*), шаран (*Cyprinus carpio*) и толстолоб (*Hypophthalmichthys molitrix*).

Животинският свят на територията на общината показва разнообразие предимно по отношение на бозайниците и по-малко по отношение на птиците, земноводните и влечугите.

В Лудогорието са установени 115 вида гнездящи птици, от които 22 са включени в Червената книга на България (1985). От срещащите се видове 51 са от европейско природозащитно значение (SPEC) (BirdLife International, 2004). Като световно застрашени в категория SPEC1 са включени 2 вида - царски орел (*Aquila heliaca*) и ливаден дърдавец (*Crex crex*), а като застрашени в Европа съответно в категория SPEC2 - 18 вида, в SPEC3 - 32 вида. Мястото осигурява подходящи местообитания за 31 вида, включени в приложение 2 на Закона за биологичното разнообразие, за които се изискват специални мерки за защита. От тях 29 са вписани в приложение I на Директива 79/409 на ЕС. Лудогорието е едно от най-важните места в България от значение за Европейския съюз за опазването на 9 гнездящи тук видове – малък креслив орел (*Aquila pomarina*), черна каня (*Milvus migrans*), белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), червен ангъч (*Tadorna ferruginea*), горска чучулига (*Lullula arborea*), градинска овесарка (*Emberiza hortulana*), козодой (*Caprimulgus europaeus*), синявица (*Coracias garrulus*) и черночела сврачка (*Lanius minor*). Друг защитен вид, нетипичен за тези места, е черният щъркел (*Ciconia nigra*).

От растенията, които са в Червената книга на Република България, се среща Бръшлянолистно ботурче, Дива циклама (*Cyclamen hederifolium*), защитен вид.

Видове, обект на ловен туризъм

ДЛС „Воден-Ири Хисар“

Представителното едродивечово ловно стопанство "Воден" е със специален статут, на пряко подчинение на Министерския съвет. В него се развива ловен туризъм с отстрелване на дивеч за трофеи главно за чуждестранни граждани. Обхваща 15000 ха горски, водни и пасищни площи – в землищата на общините Разград, Завет, Исперих, както и Главиница и Тутракан от област Силистра. Разполага с луксозна база за отдых сред девствена красива природа.

6. Административен и финансов капацитет за реализация на ПИРО

Административният капацитет тук се разглежда като способност на администрацията като цяло и на нейните структури и служители да изпълняват нормативно възложените им задачи и да организират и реализират заложените мерки, дейности и проекти в ПИРО.

Община Исперих разполага с добре изградена административна структура и има нужния човешки ресурс и капацитет за изпълнение на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. За увеличаване на експертния потенциал, повишаване на квалификацията и капацитета на общинските служители ежегодно се провеждат различни обучения.

Длъжностното разписание на администрацията на Община Исперих е утвърдено с Решение на Общинския съвет – Исперих, отразено в Протокол № 51 от 02.02.2015 г.

Конкретните правомощия, компетенции, задължения и отговорности на служителите във всички дирекции, отдели и звена са посочени в Устройствения правилник на Общинска администрация – Исперих, утвърден от Кмета на общината и в длъжностните характеристики за съответните щатни бройки.

Общинската администрация е разделена на „Обща“ и „Специализирана“, които подпомагат Кмета при осъществяване на правомощията му и извършват дейности по административното обслужване на гражданите и юридическите лица. Общата администрация се състои от две дирекции – Дирекция „Административно, информационно обслужване и обществени поръчки“ /АИООП/ с два отдела: „Административно обслужване и ГРАО“ и „Обществени поръчки“ и

Дирекция „Икономическо развитие и финанси“ с три отдела: „Бюджет и счетоводство“, „Проекти“ и „Човешки ресурси“.

Специализираната администрация също включва две дирекции – Дирекция „Хуманитарни дейности“ и Дирекция „Устройство на територията, инфраструктура, екология, общинска собственост и местни данъци и такси“ с три отдела: „Териториално и селищно устройство“, „Общинска собственост“ и „Местни данъци и такси“ и Структурно звено „Администрация на кметства“.

Към 2023 г. общата численост на Общинска администрация (ОА) – Исперих е 121 щатни бройки, от тях 32 изборни и ръководни длъжности, 33 щатни бройки в Обща администрация и 56 щатни бройки в Специализирана администрация.

В Община Исперих е създадена много добра организация за прилагане и изпълнение на стария ОПР 2014-2020 г. от гледна точка на планирани и реализирани дейности, вътрешен мониторинг и контрол, привличане на средства от фондовете на ЕС и други програми. Доказателство за това са одобрените и изпълнени през периода 2014-2020 г. множество общински проекти и дейности, финансирани предимно от Държавния бюджет, Общинския бюджет, различни Оперативни програми, Програмата за развитие на селските райони и други български и международни донорски програми.

Финансовият капацитет се разглежда от гледна точка на способността на Община Исперих да генерира собствени приходи и да реализира самостоятелно или да съ-финансира заложените в ПИРО мерки, проекти и дейности.

Исперих е община с общ годишен бюджет 40-50 милиона лева и недостатъчно ресурси за самостоятелно изпълнение и съфинансиране на големи проекти и дейности. Въпреки ограничените бюджетни възможности, ежегодно се планират средства за изготвяне и изпълнение на проекти, продиктувани от нуждите на населението и средата на обитаване.

Възможностите за съ-финансиране и/или самостоятелно изпълнение на проектите, заложените в ПИРО 2021-2027 г. са ограничени, предвид тенденциите на демографска криза и икономически упадък, пандемията, войните, инфлацията и липсата на достатъчно собствени приходи в общинския бюджет, който остава в силна зависимост от субсидии и целеви средства от държавата.

За 2023 г. отчета по приходно-разходната част на бюджета е в размер на 43 429 443 лв. за:

- държавни дейности – 28 311 835 лв.;
- общински дейности – 14 200 331 лв.;
- дофинансиране на ДД - 917 277 лв.

Към 31.12.2023 г. усвоените капиталови разходи по бюджета са в размер на 6 123 916 лв.

За изпълнението на Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г. следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Програми за международно сътрудничество, Програми на българските министерства и други. Като алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фонд „ФЛАГ“, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет.

Община Исперих разполага с нужния опит, капацитет и човешки ресурси за изпълнение на предвидените дейности и мерки в Плана за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., но е с ограничен финансов ресурс за самостоятелно финансиране на големи обекти и проекти. За изпълнението на ПИРО 2021-2027 г. са важни и частните проекти и инвестиции на местния бизнес и НПО, които също създават условия за подобряване на средата и икономическо съживяване на района.

7. SWOT- анализ

SWOT-анализът като качествен аналитичен и прогностичен метод дефинира действието на вътрешните и външните фактори за развитие на територията и възможностите за избор на подходяща стратегия за постигане на целите на ПИРО. При разработването на SWOT-анализа, спазвайки принципа за интегриран подход, отделните му елементи са разгледани в тяхната цялост и взаимодействие.

SWOT-анализът е обективно следствие от социално–икономическия анализ и представя в обобщен вид изводите от проучването на състоянието и потенциала за развитие на общината. Той служи за основа при обосноваването на конкретни цели, приоритети и мерки в стратегическата част на ПИРО.

Приложима е общата матрица за този вид анализи, отразяваща взаимодействието на вътрешните фактори (силни и слаби страни) и външните фактори (възможности и заплахи).

SWOT- анализът включва оценка на вътрешните фактори, чрез която се идентифицират силните и слабите страни на община Исперих, оценка на външните фактори на обкръжаващата среда, които очертават благоприятните възможности и потенциални заплахи за развитието на общината. Тъй като SWOT- анализът се явява обобщаващият фундамент на плановете за развитие, в него са отразени съществуващите проблеми (местни и външни за територията), които са свързани с глобални тенденции или екологични проблеми (демографска и икономическа криза, промени в климата, загуба на биоразнообразие и др.).

Изготвеният SWOT анализ конкретизира аналитичните изводи от актуалното състояние на територията, наличните потенциали за развитие и съществуващите проблеми. Направената взаимнообвързана оценка показва вътрешните за територията силни и слаби страни, както и външните за общината възможности и заплахи.

В резултат от направения SWOT – анализ се предлага типа стратегия, която е най-подходяща да реализира Община Исперих през новия програмен период 2021-2027 г.

Силни страни	Слаби страни
--------------	--------------

1. Благоприятно географско положение в Лудогорието и Източна Дунавска равнина, в близост до пристанища на река Дунав и Черно море. 2. Добри транспортни връзки с пътна мрежа и ж.п. линия от регионално и международно значение – важен кръстопът между градовете Разград, Добрич, Русе и Силистра. 3. Чиста околна среда с богато биоразнообразие и висок дял на защитени зони и територии в Натура 2000. 4. Разнообразен почвено-климатичен и релефен комплекс с възможности за многопрофилно селско стопанство и развитие на биоземеделие. 5. Традиции в животновъдството и наличие на свободни площи, подходящи за пасища. 6. Добре развито горско и ловно стопанство и устойчиво развиващи се предприятия с традиции в промишлеността. 7. Добре развита и балансирана, дисперсно разпределена селищна мрежа с формиран център на растеж – гр. Исперих. 8. Изградена техническа, транспортна и социална инфраструктура. 9. Наличие на мрежа от разнообразни и качествени социални услуги за уязвими групи от населението. 10. Богато културно-историческо наследство и паметник на световното културно наследство, в списъка на ЮНЕСКО.	1. Демографска криза – трайно намаляване и застаряване на населението, отрицателен естествен прираст и обезлюдяване. 2. Остаряла и амортизирана водоснабдителна мрежа, висок процент загуби на вода. Липса на ПСОВ и на канализация в малките населени места. 3. Незадоволително състояние на пътната инфраструктура. 4. Ниска енергийна ефективност на жилищни, обществени и производствени сгради и необходимост от разширение на електропреносната мрежа високо напрежение. 5. Неблагоприятна инвестиционна среда, ниска конкурентоспособност и слаба икономическа активност, ниски доходи и жизнен стандарт на населението. 6. Недостиг на квалифицирана работна сила, която да отговаря на нуждите на пазара на труда. 7. Затруднен достъп до високоскоростен интернет в малките населени места и ниска компютърна грамотност на голяма част от населението. 8. Ограничен брой цифрови обществени, социални, образователни и бизнес услуги. 9. Липса на средства в общинския бюджет за самостоятелно финансиране на големи инфраструктурни обекти. 10. Монокултурно земеделие и нисък дял на изградените поливни площи.
Възможности	Заплахи
1. Подобряване на инвестиционния климат, привличане на инвеститории съживяване на икономиката. 2. Усвояване на потенциала за развитие на биологично земеделие, поливно, растениевъдство, животновъдство и преработвателна промишленост. 3. Повишаване конкурентоспособността на МСП, чрез технологично обновяване и иновации. 4. Разнообразяване на местния туристически продукт и развитие на интегриран културно-исторически, селски, еко туризъм, лов и риболов. 5. Усъвършенстване на партньорството със съседни общини, бизнеса и НПО при	1. Продължаваща демографска криза, дисбаланс в териториалното разпределение на населението и обезлюдяване на селата. 2. Задълбочаване на неравенствата в социално-икономическото и културното развитие на град Исперих и малките населни места. 3. Слаба предприемаческа активност, липса на инвеститорски интереси, инвестиции, иновации и общ икономически упадък. 4. Задълбочаване на неграмотността и продължаващ недостиг на образована и квалифицирана работна сила. 5. Влошаване на здравния статус на населението, възникване на нови епидемии и пандемии.

реализиране на интегрирани проекти.	6. Забавяне в доизграждането и развитието на базова инфраструктура поради ограничено финансиране.
6. Използване на възможностите за интегрирано развитие на административния център – гр. Исперих и прилежащите малки населени места.	7. Продължаваща политическа нестабилност в страната и увеличаваща се зависимост на общинския бюджет от централната власт.
7. Адаптиране на образователната система към изискванията на пазара на труда.	8. Посегателства върху природните и културно-исторически дадености.
8. Мобилност на населението за полагане на труд и ползване на услуги.	9. Замяряване на околната среда от антропогенни или други фактори.
9. Предприемане на мерки за ограничаване на изменението на климата и за адаптация към вече настъпилите промени.	10. Засилване на зависимостта на района от климатичните промени и риск от природни бедствия.
10. Изграждане на устойчиви публично-частни партньорства и разширяване на капацитета за разработване и управление на проекти.	

ЧАСТ II. ВИЗИЯ, СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

1. Място и роля на ПИРО в системата от стратегически и програмни документи

От особено важно значение е ПИРО да бъде разработен и прилаган като част от общата система от стратегически и програмни документи на европейско, национално и регионално ниво. Формулирането на визия, стратегически цели и приоритети на плана за интегрирано развитие от една страна трябва да отговарят на идентифицираните нужди и проблеми в целевата територия, а от друга да бъдат изцяло съгласувани и да допринасят за постигане на целите на документите от по-високо йерархично ниво.

Планът за интегрирано развитие на община Исперих (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията в контекста на идентифицираните проблеми и потребности на развитието и стратегическия пакет от регионални, национални и документи на ЕС, формиращи основните политики на развитието през програмен период 2021- 2027 г.

Изготвеният социално-икономически анализ определи ключовите проблеми и нужди за развитието на община Исперих. Като най-сериозни сред тях се открояват: слабото икономическо развитие и високият процент на безработица, водещи до нисък жизнен стандарт на населението. Необходима е целенасочена подкрепа за местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс, който да подпомогне икономическото съживяване на района. Това следва да бъде съчетано с приоритетно преодоляване на технологичната изостаналост и недостатъчната иновационна активност на действащите местни предприятия, за да могат те да станат конкурентноспособни в дългосрочен план. Също така, добре развитият местен сектор на селското и горско стопанство и възможностите, съществуващи за развитие на туризма, следва да бъдат подкрепени и да повишат своята регионална добавена стойност, като се насърчават интегрираните проекти и дейности в тези сфери, включително със съседни общини.

Фокусът при развитието на институционалната среда следва да бъде поставен върху подобряване на условията за правене на бизнес, чрез създаването, обновяването или разширяването на бизнес паркове и индустриални зони.

Основна слабост в община Исперих остава ниското ниво на образованост и квалификация на голяма част от работещите и безработните. Ако тези фактори не бъдат овладяни, значителни части от територията на района няма да могат да се включат успешно в съвременните икономическите процеси и да отговорят на предизвикателствата на новото индустриално и цифрово развитие. В този контекст, от особено значение е поставянето на фокуса върху подобряването на образователната и социалната инфраструктура, подпомагането на процеса на трудова интеграция, чрез повишаване на квалификацията, съобразно изискванията на местните пазари на труда.

Неблагоприятното географско положение на общината и необходимостта от подобряване на транспортната свързаност и достъпност са от факторите, които могат значително да подпомогнат развитието на всички останали елементи и системи (бизнеса, инвеститорите, мобилността на гражданите и работната сила и т.н.). Затова, приоритетно следва да се вложат ресурси в значително подобрене както на транспортната, така и на техническата и телекомуникационна инфраструктура.

Едновременно с това, следва да се фокусират усилията за развитие на териториалното сътрудничество, както и да се използва потенциала за интегрирано развитие на град Исперих и прилежащите към общината малки населени места за преодоляване на различията.

Всички тези мерки следва да бъдат съобразени с адекватни дейности по опазване на околната среда и биоразнообразието и превенция на рисковете от изменението на климата, природни бедствия, аварии и катастрофи.

Рамката на стратегическите приоритети на ПИРО на община Исперих трябва да се съобрази и да допринесе за изпълнението на целите за развитие на страната, заложи в новите документи, както и целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г.

Новите елементи при програмирането на политиката на сближаване 2021-2027 г. на ЕС включват следното изискване - всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани с набор от пет основни цели на политиките (ЦП), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на ЕС ще съсредоточат своята подкрепа:

ЦП 1 - По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход;

ЦП 2 - По-зелена, нисковъглеродна Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска;

ЦП 3 - По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ;

ЦП 4 - По-социална Европа — реализиране на европейския стълб на социалните права;

ЦП 5 - Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии.

Прилагането на подход за използването на интегрирани териториални инвестиции продължава да бъде актуален в новата политика на сближаване, както и пълното използване на местния потенциал за развитие на регионите и общините.

На базата на направен социално-икономически анализ за развитието на България за периода 2007-2017 г. са открити следните приоритети и под-приоритети:

Наука и иновации за конкурентоспособност - Основната цел на този приоритет е повишаването на конкурентоспособността на българската икономика и реструктурирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж.

Образование и обучение за високо квалифицирана работна сила - Основната цел на този приоритет е повишаване качеството на човешкия капитал, като фактор на производството.

Подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката - Приоритетът е насочен към осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността на икономиката, каквито са по-добрата институционална и бизнес среда и дигитализирането.

Насърчаване на заетостта и социалното включване и намаляване на бедността - Основната цел на този приоритет е подпомагане реализацията на пазара на труда и активното приобщаване на уязвими групи в заетост и социално включване, чрез повишаване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални услуги и преодоляване на тежките материалните лишения и лошите жилищни условия.

Оползотворяване на местния потенциал - Този приоритет има изключително териториална насоченост, като се следва т.нар. териториален подход, в основата на който стои районът със своите специфични дадености и потребности.

Фигура 12: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

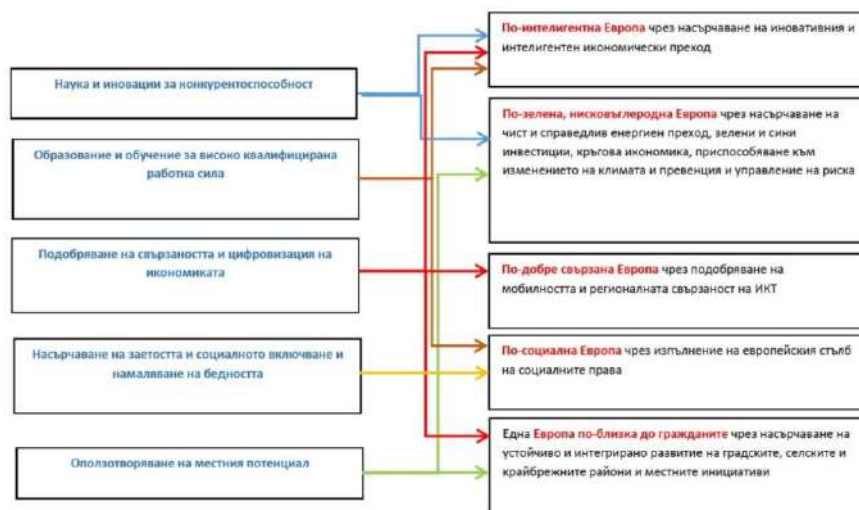

В допълнение, националната политика през периода 2021-2027 г. ще включва и целенасочени действия по следните хоризонтални политики:

- **Хоризонтална политика 1:** Действия, свързани с климата;
- **Хоризонтална политика 2:** Преференциални проекти в изостанали райони;
- **Хоризонтална политика 3:** Сигурност и миграция.

Националната програма за развитие „България 2030“ е рамков стратегически документ от най-висок порядък в йерархията на националните програмни документи, детерминиращ визията и общите цели на политиките за развитие във всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения. Документът определя визията за развитие на България до 2030 г., три стратегически цели, за чието изпълнение групира пет области (оси) на развитие и 13 национални приоритета.

Фигура 13: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Национална визия:

През 2030 г. България е държава с висок жизнен стандарт и конкурентноспособна, нисковъглеродна икономика. Страната разработва и внедрява иновации във всеки сектор на икономиката, адаптирайки се към променящия се свят чрез своето високообразовано, креативно, солидарно и здраво общество. То представлява плодородна почва за идеи и притегателна сила за инвестиции и човешки капитал. Уникалните културни и природни дадености на българските региони се оползотворяват отговорно и устойчиво. Те са интегрирани помежду си и със света посредством високоскоростни пътни и оптични връзки, утвърждавайки мястото на страната като кръстопът на идеи и блага в Европа и отвъд. Българският гражданин играе активна роля в бъдещето на своята държава, има богати възможности за личностно и професионално развитие и живее в справедливо и толерантно общество, в което гласът му се чува.

Основни цели

Определени са 3 основни цели на националната политика за развитие:

1. Ускорено икономическо развитие
2. Демографски подъем
3. Намаляване на неравенствата

Оси на развитие

Реализирането на стратегическите цели е предвидено посредством целенасочени политики и интервенции, групирани в пет взаимосвързани и интегрирани оси на развитие:

1. Иновативна и интелигентна България
2. Зелена и устойчива България
3. Свързана и интегрирана България
4. Отзивчива и справедлива България
5. Духовна и жизнена България

ОС 1 - Иновативна и интелигентна България - Тази ос акцентира върху повишаването на конкурентноспособността на българската икономика и трансформирането ѝ в икономика, базирана на знанието и интелигентния растеж. В рамките на тази ос са определени три национални приоритета:

1. Образование и умения
2. Наука и научна инфраструктура
3. Интелигентна индустрия.

ОС 2 Зелена и устойчива България - Основният фокус на тази ос е устойчивото управление на природните ресурси, позволяващо задоволяване на текущите нужди на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост, така че тези потребности да могат да продължат да бъдат удовлетворявани и в дългосрочен план. Определени са три национални приоритета за реализацията на тази ос:

1. Кръгова и нисковъглеродна икономика
2. Чист въздух и биоразнообразие
3. Устойчиво селско стопанство

ОС 3 Свързана и интегрирана България - Осигуряването на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността и устойчивото развитие на районите на страната, каквито са подобряването на транспортната и цифрова свързаност, както и насърчаването на местното развитие, стъпвайки на специфичния местен потенциал, определя политиките, включени в тази ос. Три национални приоритета синтезират основните въздействия:

1. Транспортна свързаност
2. Цифрова свързаност
3. Местно развитие

ОС 4 Отзивчива и справедлива България - Тази ос е фокусирана върху изграждането на ефективни и отговорни публични институции. Специален акцент на политиката върху групите и индивидите в неравностойно положение ще позволи постигане на по-включващ и по-устойчив растеж и споделен просперитет за всички. Определени са два национални приоритета, адресиращи нейното изпълнение:

1. Институционална рамка
2. Социално включване

ОС 5 Духовна и жизнена България - Политиките ще адресират подобряването на здравния статус на населението, като ключов детерминант на качеството на живот, но също и като необходимо условие за включването му в заетост и социална активност, както и духовни потребности на индивида да осигури предпоставки за превръщането му в творческа и пълноценна личност. Дейностите по изпълнението на тази ос са групирани в два национални приоритета:

1. Здраве и спорт
2. Култура, наследство и туризъм

ПИРО на община Исперих следва да бъде съгласуван с приетата визия, приоритети и цели, които определят рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен район, поради своя дългосрочен характер остава непроменена от заложената в Регионалния план за развитие на СЦР 2014-2020 г., и е следната:

„Северен централен район - бързо и устойчиво развиващ се европейски район, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора виждат своето бъдеще и личностна реализация.”

Определени са следните три приоритети за развитие на района:

Приоритет 1: Икономически подъем и трансформация.

Приоритет 2: Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж.

Приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност.

Съгласно Закона за регионалното развитие, Планът за интегрирано развитие на община (ПИРО) определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 (ИТСР) и общия устройствен план на общината (ОУП).

ПИРО на община Исперих за периода 2021.2027 г. е съгласуван с действащия План за управление на речните басейни /ПУРБ/ за Дунавски район и Програмата от мерки към него и с Плана за управление на риска от наводнения /ПУРН/ на БДДР.

В тази част на ПИРО на община Исперих за периода 2021-2027 г. се определя стратегията за реализация на плана, която обхваща и проследява взаимовръзката между формулираните визия, определените стратегически цели на развитието и свързаните с тях приоритети за действие, които ще бъдат реализирани посредством изпълнението на програмата за реализация.

ПИРО съдържа визия за развитието на общината, стратегически цели, както и приоритети, насочени към потенциала за развитие на територията със съответни мерки към тях. Използването на интегриран подход за планиране на регионалното и пространственото развитие на общината изисква целите и приоритетите да бъдат съгласувани и да предвиждат взаимодействието с факторите, условията и потенциала за специфичното развитие, мрежата от населени места и отделните сектори (индустрия, транспорт, екологична инфраструктура, туризъм, аграрни дейности и др.), залегнали в Общия устройствен план.

2. Визия

Визията е консолидирана, обобщена представа/желание на местната общност за стандарта на живот и качествата на средата, която изгражда, поддържа и обитава.

Визията дава характеристики на специфичния потенциал на общината и насоките за бъдещото ѝ дългосрочно развитие. Тя отразява перспективите пред глобалното, регионалното и пространственото интегриране на територията, на основата на икономическите и социалните фактори и ресурси, като отчита възможностите за преодоляване на различията между градските и селските райони.

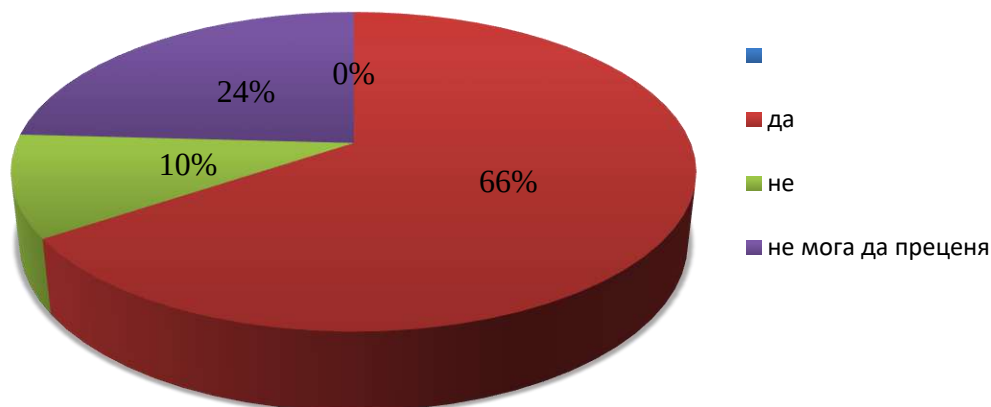
Жителите на Община Исперих искат да имат **"работа, по-висок жизнен стандарт и равни възможности за всички"**, да обитават **"добре устроена среда на живот"** и да чувстват **"сигурност за здравето, живота си и за бъдещето на децата си"**. На тази основа е формулирана и визията за развитие на Общината. Заложената визия в Общинския план за развитие на Община Исперих за периода 2014–2020 г.: **„Инвестиции, Стабилност, Просперитет, Екологичност, Растеж, Идентичност, Хармоничност.“**, на база резултатите от проведената сред населението анкета, се заменя със следната визия:

„Създаване на привлекателна жизнена среда и качество на живот чрез устойчив растеж на местната икономика, земеделието, туризма и услугите в екологично чист район, със съхранено и атрактивно представено културно-историческо и природно наследство“.

Графика 9: Резултати от анкета за визията на Община Исперих

Резултат от анкета по въпроса за визията на
Общината за новия програмен период 2021 г. -2027 г.

Визията за постигане на устойчиво развитие на Община Исперих за периода 2021- 2027 г. включва следните компоненти:

- Използване на природните дадености и богатото културно-историческо наследство за развитие на местната икономика /производство на стоки и предоставяне на услуги/ и оптимизиране на средата за хармонизирано развитие на местното население;
- Повишаване благосъстоянието на населението и осигуряване на бъдещите поколения на благоприятни условия на живот, труд и обитаване;
- Съчетаване на икономическото и социалното развитие;
- Съхраняване и рационално използване на природните дадености, богатото културно-историческо наследство и културните традиции на местните общности на основата на приемственост между поколенията.

За реализация на визията, е необходимо да се работи за:

- Създаване на благоприятна бизнес среда с цел стимулиране на инвестиционната активност за устойчив растеж на малките и средни предприятия, и създаване на работни места и допълнителни източници на доходи за жителите на Община Исперих;
- Възстановяване и развитие на традиционните селскостопански производства;
- Технологично и структурно обновяване на икономиката и повишаване на нейната ефективност;
- Развитие на техническата инфраструктура ;
- Разширяване и развитие на социалната инфраструктура и обхват. Създаване на устойчива жизнена среда, гарантираща здравето, безопасността и удобството на всички граждани и гости на Общината;
- Съвкупни усилия и действия на местните органи на самоуправление, на правителството, на стопанските субекти и населението;
- Преструктуриране и/или преобразуване на част от дейностите в социалната сфера.

За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства. Желаният резултат, формулиран във визията на Плана за интегрирано развитие на Община

Исперих ще спомогне за постигане на приетата визия, която определя рамката за реализация на Интегрираната териториална стратегия за развитие (ИТСР) на Северен централен регион 2021 - 2027 г.: **„СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РЕГИОН — бързо и устойчиво развиващ се европейски регион, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора виждат своето бъдеще и личностна реализация”**.

За постигане на визията трябва да се разработват и внедряват иновации във всички сектори на местната икономика, като същевременно се инвестира в образование и повишаване квалификацията на човешкия капитал. Уникалните културни и природни дадености на общината трябва се оползотворяват отговорно и устойчиво за привличане на инвестиции и развитие на селското, горското стопанство и туризма. Общината трябва да се интегрира със света посредством достъпни и удобни пътни и високоскоростни оптични връзки, утвърждавайки мястото си в региона и предимствата на географското си положение. Гражданите трябва да играят активна роля в бъдещето на своята община и да имат възможност за личностно и професионално развитие. За изпълнение на тази визия е нужно да се използват възможно най-ефективни, икономически средства и да се насърчава поведение, което води до успешно развитие и хармония между човека и природата. За реализирането на визията ще се разчита на местните ресурси и потенциал, които с помощта на привлечени инвестиции и финансовите инструменти на ЕС, ще се превърнат в конкурентни предимства за общината.

Постигането на желаната визия следва да се осъществи чрез определените стратегически цели, подкрепени от адекватни приоритети, мерки и дейности.

3. Пакет от стратегически цели, приоритети и мерки

Целите и приоритетите на Плана за интегрирано развитие на община Исперих са определени в съответствие с целите и приоритетите на стратегическите документи за национално, регионално и пространствено развитие на по-високите нива, като се обвързват с постигането на конкретни резултати за територията на общината.

Целите на плана отразяват насоките за национално и регионално развитие, като ги пречупват през призмата на местния потенциал и съсредоточават върху решаването на конкретните проблеми на общината. Основа на дефинираните цели и приоритети е направеният социално-икономически и SWOT - анализ и разкритите основни специфики, проблеми и ключови фактори, стимулиращи и спъващи местното развитие.

Следвайки принципите на съгласуваност и приемственост при формулиране на пакета от цели и приоритети на ПИРО са взети под внимание стратегическите насоки за изпълнение, заложи в ИТСР на СЦР 2021-2027 г. и са представени мерки и дейности, надграждащи постигнатите резултати и въздействия от ОПР на община Исперих 2014-2020 г., отчитайки спецификата на новите условия за интегрирано местно и регионално развитие.

Планът за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021-2027 г. поставя следните стратегически цели:

Стратегическа цел 1: Подкрепа за устойчив икономически растеж и повишена конкурентноспособност на местната икономика

Стратегическа цел 2: Подобряване състоянието на жизнената среда чрез създаване на условия за социално включване, достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги, модерно образование, култура и спорт, ефективна администрация

Стратегическа цел 3: Устойчиво и балансирано развитие на територията на община Исперих с подобрена техническа инфраструктура и съхранена околна среда

Прилагането на интегриран подход към териториалното измерение на политиката за

развитие, подкрепен от активен диалог и сътрудничество между институции, работещи на различни нива на управление, създаване на партньорства между местните власти, частния сектор и държавата, активно и целенасочено използване на средствата по европейските програми, е важна предпоставка за изпълнение на формулираните стратегически цели.

Стратегическа цел 1: Подкрепа за устойчив икономически растеж и повишена конкурентноспособност на местната икономика

Тази стратегическа цел съответства на основната цел за развитие на България за периода до 2030 г., а именно технологична трансформация на икономиката, повишаване на ресурсната ефективност и наваксване на изоставането в цифровизацията. Същевременно, въвеждането на модерни технологии в сектори като здравеопазване, образование и социални грижи ще осигури повече и по-висококачествени услуги за обществото. Ключовите дейности в тази Стратегическа цел са подкрепа за нови инвестиции с повишена ефективност, установяване на иновативния подход във всички сектори на икономиката, подобряване на инвестиционната среда и привличане на стратегически инвеститори, адаптиране на националната и регионалната политика към нуждите и специфичните условия за малки и средни предприятия и създаване на мрежи и инфраструктура, базирани на иновации и технологии, насърчаване на мерките за енергийна ефективност в предприятията и за преход към кръгова икономика, поддържане на ефективен регионален и местен пазар на труда.

Посочените действия са обединени за изпълнението на следните приоритети и мерки:

Приоритет 1.1 Създаване на благоприятна бизнес среда, привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството

Мярка 1.1.1 Стимулиране на местното предприемачество и инвестиционната активност

Дейности:

- 1. Оценка на инвестиционния потенциал на нови терени, подходящи за бизнес инициативи или задоволяване на обществените потребности*
- 2. Предоставяне на възможности за използване на общински терени и имоти при преференциални условия с ангажимент за разкриване на работни места*
- 3. Обучения на млади предприемачи*

Мярка 1.1.2. Административна подкрепа за бизнеса и фермерските стопанства, насърчаване на иновациите и технологичното обновяване. Подкрепа на нови инвеститори и стартиращи компании

Дейности:

- 1. Информирание на бизнеса за актуални механизми и проекти за обновяване на малките и средни предприятия/стопанства, вкл. чрез технологии*
- 2. Разработване на страницата на общината раздел „Бизнес профил“, съдържащ подробна и актуална информация, насочена към потенциални инвеститори*
- 3. Привличане на инвеститори посредством административни стимули*
- 4. Насърчаване, промотиране и подкрепа на иновациите и цифровата трансформация*
- 5. Административна подкрепа за модернизация и технологично обновяване на малките и средни фермерски стопанства и преработватели, вкл. чрез технологии, постигащи по-високи екологични стандарти и водещи до сравнителни пазарни предимства*

Мярка 1.1.3. Подкрепа на дейности за въвеждане на нови технологии, в т.ч. за намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика

Дейности:

Информирание и насърчаване на МСП да реализират проекти за въвеждане на нови технологии с цел намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика

Приоритет 1.2 Подкрепа за устойчиви качествени работни места и подобряване достъпа до заетост

Мярка 1.2.1. Повишаване на заетостта и ефективността на пазара на труда

Дейности:

1. Изграждане на умения и компетентности в съответствие с регионалния пазар на труда
2. Включване на безработни младежи в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, включително за първа работа, с цел устойчива интеграция на пазара на труда

Мярка 1.2.2. Активиране на неактивни лица чрез осигуряване на заетост, социална интеграция и повишаване на тяхната конкурентоспособност

Дейности:

1. Идентифициране, активиране, оценка на способностите и стимулиране на неактивни лица за включване на пазара на труда;
2. Обучения на безработни лица за разработване и управление на собствен бизнес
3. Подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение, които са в риск от социално изключване и изпадане в бедност

Мярка 1.2.3. Подпомагане на МСП за запазване на работните места

Дейности:

1. Предоставяне на стимули за работодателите при откриването на нови работни места, в т.ч. инвестиции за подобряване качеството на работните места и оборудване, и адаптиране на нови работни места
2. Извършване на анализи и прогнози на потребностите на пазара на труда от работна сила с оглед на реструктуриране на образованието и обучението спрямо потребностите на местния бизнес

Приоритет 1.3: Устойчиво развитие на селското и горското стопанство

Мярка 1.3.1. Подобряване на икономическото състояние на земеделските и животновъдните стопанства и развитие на биоикономика

Дейности:

1. Модернизиране и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла
2. Подобряване на професионалната квалификация и информираност на земеделските производители
3. Насърчаване отглеждането на животни с високи продуктивни качества и създаване на условия за по-добра пазарна реализация на продукцията
4. Насърчаване развитието на биологично растениевъдство и животновъдство

Мярка 1.3.2. Устойчиво планиране на дейностите в горските територии и подобряване стопанисването на горите

Дейности:

1. Подобряване на горското планиране чрез разработване на горскостопански планове и програми и планове за управление на защитени територии, които да осигуряват комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на горските територии
2. Увеличаване на продуктивността на горите
3. Оптимизиране на системата за контрол и опазване на горите и дивеча

Мярка 1.3.3. Залесяване на изоставени неземеделски земи

Дейности:

1. Залесяване с местни дървесни видове на изоставени неземеделски земи, горски територии, ерозирани и застрашени от ерозия територии извън горските територии

Приоритет 1.4.: Развитие на устойчив туризъм със запазени традиции, култура и културно-историческо наследство

Мярка 1.4.1. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности

Дейности:

- 1. Разработване на междуобщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности*
- 2. Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за популяризиране на общината като туристическа дестинация*
- 3. Активно промотиране на туристическите обекти и продукти на общината, вкл. чрез участие в туристически борси и изложения и използване на нови методи с помощта на цифровите технологии*

Мярка 1.4.2. Обновяване и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината

Дейности:

- 1. Изграждане на Туристически информационен център в гр. Исперих, който да поеме организацията по информационното обслужване на туристите и гостите на общината*
- 2. Насърчаване на частни инвеститори за изграждане на нови места за настаняване, къщи за гости и малки семейни хотели в близките до АР „Сборяново“ населени места*
- 3. Обособяване на екопътеки и веломаршрути*

Мярка 1.4.3. Подобряване на качеството на услугите, предлагани в туристическите обекти на територията на общината

Дейности:

- 1. Повишаване на професионалната квалификация на заетите в туризма*
- 2. Разработване и предлагане на нови атракции за привличане на повече туристи*
- 3. Експониране на културно-историческото наследство чрез нови методи и технологии като дигитализация и виртуални представления*

Стратегическа цел 2: Подобряване състоянието на жизнената среда чрез създаване на условия за социално включване, достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги, модерно образование, култура и спорт, ефективна администрация

Фокусирането на политики, дейности и мерки за изпълнението на тази цел в областта на развитието на човешките ресурси се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в демографското и социалното развитие на Община Исперих. Целта включва шест основни приоритета, които ще се реализират чрез интегрирани дейности и проекти поради широкия, но комплексен характер на адресираните нужди и проблеми. При планирането на мерките в тази област е необходима съгласуваност както на услугите в отделните сектори, така и на регионално и местно ниво, чрез подобряване механизмите и процедурите за взаимодействие между институциите, въвеждане на мултидисциплинарен подход при предоставянето на услуги, индивидуализиране на услугите, провеждане на интегрирани политики в различни сфери - образование и обучение, пазар на труда, социални, спортни и здравни услуги и др.

Приоритет 2.1: Подобряване на достъпа до качествено образование и обучение

Мярка 2.1.1 Осигуряване на условия за равен достъп до качествено и приобщаващо образование и обучение

Дейности:

1. Обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, като местна и регионална политика

Мярка 2.1.2 Развитие на качествено професионално образование, придобиване на умения в съответствие с пазара на труда

Дейности:

- 1. Дигитална трансформация на училищното образование и обучение*
- 2. Предлагане на обучение по професии и специалности с приоритетно значение за регионалния пазар на труда*
- 3. Насърчаване на ученето през целия живот*

Мярка 2.1.3. Модернизация на образователната инфраструктура и създаване на условия за разширяване използването на ИКТ инфраструктура в учебния процес

Дейности:

- 1. Обновяване на материалната база на образователната инфраструктура*
- 2. Въвеждане на иновации в училищата*
- 3. Изграждане на инфраструктура за цифровизация на образованието*

Приоритет 2.2.: Предоставяне на качествени социални услуги и пълноценно социално включване

Мярка 2.2.1 Разширяване на териториалния обхват, качеството и броя на предоставяните услуги

Дейности:

- 1. Създаване на нови интегрирани социални услуги в общността, съобразно потребностите на населението*
- 2. Разширяване и подобряване на дейността на Домашен социален патронаж*

Мярка 2.2.2 Предотвратяване на рискове, водещи към социално изключване и изолация

Дейности:

- 1. Подпомагане на лица в риск от социално изключване чрез разширяване обхвата на услугата „Топъл обяд“*
- 2. Разработване на мерки за активно приобщаване с цел подобряване на пригодността за заетост на уязвимите групи чрез интегрирана подкрепа и индивидуализиран подход – рехабилитация, обучение, включване в заетост и др.*
- 3. Предоставяне на услуги за семейства с деца, вкл. с увреждания чрез интегрирани услуги като семейно консултиране, ранно детско развитие и др.*
- 4. Подобряване на достъпа до заетост на хората с увреждания и на други уязвими групи чрез предоставяне на комплексни услуги, вкл. към техните семейства*
- 5. Подпомагане на самотни и многодетни родители чрез улесняване достъпа им до пазара на труда и кариерното им развитие*

Приоритет 2.3 Достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги

Мярка 2.3.1 Подобряване на достъпа и материалната обезпеченост на здравните и дентално-медицински услуги на територията на общината

Дейности:

- 1. Обновяване и благоустрояване на обекти от здравната инфраструктура*

Мярка 2.3.2 Разширяване на мрежата от здравни и интегрирани здравно-социални услуги в общината и повишаване на качеството им

Дейности:

- 1. Повишаване на здравната култура на населението и квалификацията на медицинските специалисти*
- 2. Привличане на здравни специалисти, които да практикуват на територията на общината*

3. Предоставяне на почасови интегрирани здравно-социални услуги в населените места на общината

4. Развитие на мрежа за прилагане на телемедицина за консултиране и проследяване на състоянието на пациенти в отдалечени от общинския център населени места

Приоритет 2.4 Подкрепа, обновяване и популяризиране на културното наследство, културните институции и свързаните с тях дейности

Мярка 2.4.1 Обновяване на обекти от културната инфраструктура. Консервация и реставрация на културни и исторически ценности

Дейности:

1. Реконструкция, ремонт и поддръжка на материално-техническото състояние на сградния фонд на културните институции ;

2. Консервация и реставрация на археологически и културни обекти на територията на общината

3. Създаване на нова модерно оборудвана музейна експозиция към ИМ - Исперих

Мярка 2.4.2 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги

Дейности:

1. Съхраняване, опазване и експониране на недвижимо културно наследство чрез разработване на План за опазване и управление на АР „Сборяново“

2. Организиране на кампании и събития за популяризиране на културно-историческото наследство

3. Създаване на Консултативен съвет към кмета на Община Исперих с участието на заинтересованите страни с цел опазване и популяризиране на културното наследство

Мярка 2.4.3 Подпомагане дейността на културните институции в общината

Дейности:

1. Подкрепа за ИМ-Исперих при реализиране на дейности за популяризиране на културно-историческото наследство; повишаване качеството на културния продукт чрез прилагане на модерни подходи за планиране и организация на експозициите

2. Съдействие за възстановяване на Вятърната мелница край с.Белинци

3. Подпомагане и стимулиране на читалищната дейност

4. Стимулиране на самодейните състави към читалищата

5. Подпомагане на читалищните настоятелства с експертна помощ за подготовка, разработване и изпълнение на проекти и реализиране на културните си календари

6. Дигитализация на музейни и библиотечни фондове;

7. Възстановяване на лятното кино в гр.Исперих

Приоритет 2.5: Устойчиво развитие на физическото възпитание и спорта

Мярка 2.5.1. Подобряване на училищната спортна инфраструктура

Дейности:

Ремонт, реконструкция, изграждане на спортните съоръжения в училищата

Мярка 2.5.2. Създаване на благоприятни условия за развитие на спорта и популяризиране на физическата активност

Дейности:

1.Поддръжане на открити и закрити спортни площи, създаване на нови

2.Подкрепа за спортните клубове в общината;

3. Организиране и провеждане на спортни събития и мероприятия

Приоритет 2.6. Повишаване потенциала на човешкия ресурс в публичния и неправителствения сектор за по-добро и ефективно административно обслужване и активиране на гражданското участие в обществения живот

Мярка 2.6.1 Прилагане на съвременни технологии за архивиране и съхраняване на документацията в ОА – Исперих и кметствата и въвеждане на иновативни практики и стандарти във връзка с административното обслужване на гражданите и бизнеса

Дейности:

1. Предоставяне на нови електронни услуги за гражданите и бизнеса;
2. Повишаване на ефективността на дейността чрез оптимизиране на системата за поддържане на документооборота в ОА- Исперих

Мярка 2.6.2 Повишаване на мотивацията и професионалния капацитет на служителите в ОА и на общинските съветници в управлението, изпълнението, наблюдението и оценката на планови и стратегически документи за реализация на местните политики

Дейности:

1. Въвеждане на иновации в публичното управление и споделяне на добри практики чрез междуобщинско сътрудничество, провеждане на семинари и срещи;
2. Привличане и задържане на млади специалисти в администрацията;
3. Планиране на общи и специализирани обучения на служителите от ОА за повишаване на административния им капацитет, вкл. за работа с трудни граждани и хора с увреждания

Мярка 2.6.3. Открита, прозрачна и гъвкава администрация, работеща в синхрон с гражданите и бизнеса

Дейности:

1. Информираност на обществото по всички важни въпроси, свързани с дейността на администрацията чрез сайта и фейсбук страницата на общината;
2. Подобряване на функционалностите на сайта на община Исперих;
3. Подобряване организацията на работа в ОА в съответствие с принципите за добро и прозрачно управление

Мярка 2.6.4. Развитие на неправителствения сектор и стимулиране на гражданското участие за активно включване в обществения живот

Дейности:

1. Създаване на възможности за включване на НПО, неформални граждански обединения и бизнеса в инициативи за благоустрояване на междублокови пространства, почистване на замърсени райони в общината;
2. Взаимодействие със СНЦ „МИГ – Исперих“ за планиране на проекти с голяма обществена значимост

Стратегическа цел 3: Устойчиво и балансирано развитие на територията на община Исперих с подобрена техническа инфраструктура и съхранена околна среда

Транспортната и дигиталната инфраструктура са факторите, които спомагат за отключване на специфичните потенциали на регионите и увеличаване на конкурентните им предимства. От друга страна те водят до повишаване на териториалното сближаване и постигане на по-балансиран растеж и възможност за осигуряване на равен достъп на всички жители, независимо от тяхното местожителство, до икономически и социални функции и услуги.

Приоритет 3.1 Модернизиране на съществуващата инфраструктура на общината за подобряване на териториалната свързаност и достъп до обектите за публични услуги

М 3.1.1 Поддържане и обновяване на съществуващата пътна и улична мрежа

Дейности

1. Рехабилитация и реконструкция на Републиканската пътна мрежа III-ти клас

2.Подобряване на мрежата от общински и местни пътища за осигуряване на достъп до туристически и исторически обекти, както и достъп до образователни, здравни и социални услуги в населените места

3. Възстановяване и реконструкция на улични мрежи, изграждане и обособяване на обществени паркинги

4. Изграждане на тротоари, пешеходни алеи и велоалеи в и между населените места в Общината

Мярка 3.1.2 Изграждане, възстановяване и поддържане на зони за обществен отдих и спорт в гр.Исперих и населените места на общината

Дейности

1.Създаване и благоустрояване на зони за спорт и отдих, паркове, зелени площи, площади, детски и спортни площадки за свободен достъп.

2.Поддържане и Благоустройство на гробищни паркове

Приоритет 3.2 Устойчива околна среда, опазване и възстановяване на природното наследство и биологичното разнообразие

Мярка 3.2.1 Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа

Дейности

1. Подобряване техническото състояние на водопроводните системи за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейната вода в населените места на общината.;

2. Доизграждане на канализационната мрежа на гр. Исперих

Мярка 3.2.2 Подобряване на организацията и контрола по събиране на отпадъци, вкл. разделно събиране

Дейности

1.Оптимизиране системата за организирано сметосъбиране на смесен битов отпадък чрез закупуване на нови съдове за отпадъци и нова техника

2. Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от хартия, пластмаса, стъкло и метал от бита

3.Недопускане на локални замърсявания. Контрол върху изхвърлянето на строителни отпадъци

4.Изграждане на инфраструктура и система за събиране и оползотворяване на строителни отпадъци

5.Въвеждане на система за събиране на масово разпространени опасни отпадъци от домакинствата (лампи, батерии, акумулатори, електрически и електронни уреди и др.

Мярка 3.2.3 Подобряване качеството на атмосферния въздух чрез ограничаване на вредните емисии

Дейности

1.Закупуване на почистваща техника за почистване и миене на улиците и поддържане на зелените площи

2. Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедното движение

3. Засаждане на дървесна и храстова растителност

4. Поетапно изваждане от употреба на отоплителните уреди на твърдо гориво

Мярка 3.2.4 Опазване идентичността на природното наследство и наследеното биологично разнообразие

Дейности

1.Разработване и актуализиране на план за управление на защитени територии и зони

2. Предприемане на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината

3. Мерки за предотвратяване образуването на незаконни сметища
4. Провеждане на кампании за почистване на локални замърсявания, обществени зелени площи, паркове, градинки и др.
5. Поощряване на граждански инициативи, свързани с опазването на околната среда

Приоритет 3.3.: Повишаване на енергийната ефективност и дела на ВЕИ

Мярка 3.3.1 Прилагане на мерки за енергийна ефективност в сгради държавна или общинска собственост от публичната инфраструктура

Дейности

1. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на сградата на РС ПБЗН Исперих
2. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на сградата на РПУ – Исперих
3. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на сградите на Общинска администрация – Исперих
4. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на обекти от образователната инфраструктура
5. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на обекти от здравната инфраструктура
6. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на обекти от културната инфраструктура

Мярка 3.3.2 Прилагане на мерки за енергийна ефективност на жилищни многофамилни сград

Дейности

1. Прилагане на мерки за енергийна ефективност, конструктивно обновяване и подобряване на достъпа на хора с увреждания в многофамилни жилищни сгради

Мярка 3.3.3 Подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление на територията на общината

Дейности

1. Въвеждане на интелигентни системи за улично осветление на територията на община Исперих

Мярка 3.3.4. Въвеждане на система от стандарти за планиране, контрол и мониторинг на енергийната ефективност

Дейности

1. Въвеждане на система от стандарти за енергийна ефективност и подобряване на системите за контрол и мониторинг на потреблението на енергия на сгради -общинска собственост

Мярка 3.3.5 Повишаване дела на ВЕИ (възобновяеми енергийни източници) на територията на общината

Дейности

1. Инсталиране на системи, използващи ВЕИ в сгради - общинска собственост
2. Развитие на публично-частното партньорство в областта на предоставяне на енергоефективни услуги
3. Насърчаване на зелените инвестиции и подкрепа за внедряване на енергийно ефективни практики и иновационни технологии в бизнеса

Приоритет 3.4.: Развитие на териториалното сътрудничество

Мярка 3.4.1. Териториално сътрудничество в областта на културно-историческото и природно наследство

Дейности

1. Интегрирани териториални инвестиции в общи продукти и услуги със съседни общини в областта на културно-историческото и природно наследство
2. Съвместни инициативи за развитие на алтернативни форми на туризъм

3.Разработване на междуобщински стратегии и програми за съвместни туристически дейности със съседни общини

Мярка 3.4.2. Обмяна на добри практики с общини за разширяване на междуобщинското сътрудничество

Дейности

1.Осъществяване на проекти за партньорство в рамките на програмите на ЕС

Мярка 3.4.3. Териториално сътрудничество в областта на опазване на околната среда и предоставянето на социални услуги

Дейности

1.Интегрирани териториални инвестиции в проекти за организиране и контрол по събирането и оползотворяване на отпадъци

2. Интегрирани териториални инвестиции в проекти за предоставяне на социални услуги

Посочените проекти и дейности са индикативни и при реализация на конкретни инвестиционни предложения, произтичащи от ПИРО Исперих 2021-2027 г., попадащи в обхвата на Приложение №1 и №2 на ЗООС или извън тях и попадащи под разпоредбите на чл.31 от ЗБР, същите могат да бъдат одобрени само след положително решение/становище по ОВОС/ЕО/ОС или решение за преценяване на необходимостта от извършване на ОВОС/ЕО, с което е преценено да не се извършва ОВОС/ЕО, и при съобразяване с препоръките в извършените оценки от компетентните органи.

ЧАСТ III. КОМУНИКАЦИОННА СТРАТЕГИЯ

1. Въведение

Съгласно определението в действащото законодателство План за интегрирано развитие на община (ПИРО) е документ, който определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките и с други общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и Общия устройствен план на общината. Планът за интегрирано развитие като стратегически документ обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с ясно дефинирана визия, цели и приоритети за постигане на стратегически цели, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие през съответния програмен период.

Главна цел при разработването на ПИРО е да се осигури прилагането на принципа за партньорство и сътрудничество. Необходимо е да се идентифицират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за интегрирано устойчиво развитие. Трябва да се осигури прозрачност и информация относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивира обществеността за активно участие в процеса на подготовка и реализация на ПИРО. Важно е заинтересованите страни да бъдат включени както на етапа на разработване и приемане на ПИРО, така и при реализацията на заложените в него цели и приоритети. Ангажимент на Общината е да осигури необходимата публичност и да предприеме всички възможни мерки за поддържане на интереса и мотивацията за участие на гражданите в реализацията на целите и приоритетите на документа.

ПИРО се обсъжда и съгласува със заинтересованите органи и организации, с икономическите и социалните партньори, както и с физически лица и представители на юридически лица, имащи отношение към развитието на общината, като се цели предоставяната информация да достигне максимален брой представители на заинтересованите страни и да се осигури тяхното участие в обсъжданията и вземането на решенията. Задължително е да се

гарантира участието на съответните организации, представляващи гражданското общество, партньорите от областта на околната среда и организациите, отговарящи за насърчаване на социалното включване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията, действащи на територията на общината.

За изпълнението на този ангажимент е разработена настоящата **комуникационна стратегия**, която да гарантира прилагането на принципа на партньорство и да осигури прозрачност и публичност на процеса по изготвяне и реализация на плана за интегрирано развитие, чрез одобрение, изпълнение и проследяване на набор от подходящи мерки и действия.

Комуникационната стратегия се фокусира върху идентифицирането и включването на заинтересованите страни и гражданското общество чрез подходящи форми, включително кампании за генериране на проектни идеи, които да бъдат включени в програмата за реализация на плана за интегрирано развитие. Важно е да бъде стимулиран подходът „отдолу-нагоре“ при идентифициране на нуждите, потенциала за развитие и възможните решения.

Определянето на целите и приоритетите на плана и на мерките, чрез които ще се реализират тези цели и приоритети, не трябва да бъдат единствено инициатива и ангажимент на общинската администрация, а следва да се планират с активното участие на гражданското общество. На гражданите трябва да се предоставят възможности да идентифицират проблемите в средата около тях, да предлагат решения и да работят за промяна на ситуацията в общината.

Специфичните действия за осигуряване на необходимата информация и публичност включват провеждането на разяснителни кампании, които могат да обхващат:

1. Представяне в подходяща форма (публични дискусии, фокус групи, форуми/семинари, печатни материали, видеоматериали и др.) на информация за предвижданията на ПИРО, за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им, както и очакваните резултати в икономическата, социалната сфера, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;
2. Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проектни идеи с участието на публичния сектор, насочени към подобряване на физическата среда и на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
3. Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;
4. Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност от тях, както и за подобряване на стандарта на живот на населението;
5. Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение участието и подкрепата на ръководството на общината за подготовката и реализация на плана.

2. Принципи на Комуникационната стратегия

Комуникационната стратегия се основава на следните основни принципи:

- Прозрачност – своевременно информироване на обществеността за изпълнението на дейностите по разработване и реализация на Плана за интегрирано развитие на общината 2021-2027 г.;

- Безпристрастност и откритост при идентифициране на проблемите и анализиране на събраните данни, информация и предложения от заинтересованите страни;
- Яснота, опростеност и точност в комуникацията с гражданите и заинтересованите страни;
- Отчетност и публичност на процесите по изготвяне и изпълнение на ПИРО – създаване на условия за провеждане на дебати, предоставяне на балансирана и обективна информация, както и осигуряване на възможност гражданите да изразяват своите очаквания и предложения;
- Законосъобразност – в съответствие с приетите и действащи нормативни актове в страната и общината;
- Защита на обществения интерес – изграждане на съпричастност в населението, бизнеса и структурите на гражданското общество (СГО) към проблемите на общината и мотивирането им за участие в нейното управление, чрез реални предложения за мерки, дейности и проекти;
- Координация с ОУП и други програми и стратегии, изпълнявани от община Исперих;
- Ефективност на разходите – постигане на максимални резултати с наличните ресурси;
- Мониторинг, контрол и актуализация на мерките в комуникационната стратегия при необходимост.

3. Цели на Комуникационната стратегия

Основната цел на Комуникационната стратегия е да стимулира съпричастност и насърчи активно включване на гражданите на община Исперих и структурите на бизнеса и гражданското общество, развиващи дейност на нейната територия при идентифициране на основните нужди и проблеми и дефиниране на визията, целите и приоритетите за развитие в периода на действие на ПИРО 2021-2027 г.

Специфични цели:

1. Осигуряване на максимална публичност и прозрачност в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО;
2. Насърчаване на активното участие на всички заинтересовани страни в процеса на подготовка и изпълнение на ПИРО;
3. Изграждане и поддържане на високо обществено доверие към процесите по изпълнение и управление на ПИРО;
4. Популяризиране на европейските фондове и национални програми като финансов инструмент за подобряване на развитието на община Исперих и качеството на живот;
5. Информиране на потенциални бенефициенти, извън общинската администрация за възможностите за финансиране на техни проектни идеи и бизнес начинания;
6. Изграждане на единен информационен стандарт за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в община Исперих;
7. Подпомагане на бизнеса и местната власт за сътрудничество при осъществяване на съвместни бизнес проекти, насърчителни мерки за инвестиции в общината, отдаване под наем и на концесии на общински имоти и др.;
8. Привличане на представители на съседни общини за реализация на интегриран подход при подготовката на ПИРО и генериране на идеи за съвместни проекти и дейности;
9. Насърчаване на публичното обсъждане на приоритетни въпроси за бъдещето на общината;
10. Осигуряване на канали за комуникация между всички заинтересовани страни.

4. Целеви групи

Определянето на целевите групи е важно, тъй като всяка група има собствени нужди и приоритети, свързани с реализацията на ПИРО. Определенето на информационните нужди на целевите аудитории ще отчита мненията, знанията и нагласите на идентифицираните обществени групи по отношение на наличието на информация, необходима за вземане на решения, свързани с бъдещото развитие на общината.

Основните целеви групи на комуникационната стратегия на ПИРО са:

- а/ Общинска администрация;
- б/ Общински съветници;
- в/ Кметове на кметства и кметски наместници в общината;
- г/ Представители на бизнеса;
- д/ Представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм;
- е/ Представители на НПО и СГО;
- ж/ Социално-активни граждани;
- з/ Представители на съседни общини;
- и/ Представители на медии/разпространители на информация.

Целевите групи, ангажираната администрация и разпространителите на информация съставляват основните заинтересовани страни, с различна роля и функция в процеса на подготовка, осъществяване, отчитане и комуникиране на ПИРО.

Постигането на конкретните цели на комуникационната стратегия зависи от планирането на обхвата и характера на основните послания, които ще се отправят към приоритетните целеви групи. Промените в съществуващите масови обществени нагласи налагат избор на стратегия за индиректен достъп до широк кръг заинтересовани страни. Насочената комуникация, която би могла да формира устойчиви представи и критерии за оценка, гарантира в много по-голяма степен постигането на крайните цели. За трайна промяна в масовите нагласи е необходимо усилията да бъдат концентрирани към гарантирането на ефективна комуникация с целеви аудитории, които имат характер на референтни по отношение на значителни групи от населението. Чрез всяка една от тези аудитории ефективно могат да бъдат комуникирани различни части от общите послания на настоящата стратегия. Работата с всяка от тези групи предполага специфични действия и комуникационни форми, които да гарантират индивидуализация на подхода и в същото време, координираност на усилията за постигане на крайните цели – активно участие и съпричастност към подготовката и реализацията на ПИРО.

Общинска администрация Исперих и нейните служители, както и Общинския съвет са основни участници в процесите за подготовка и изпълнение на ПИРО и са определени като водеща целева група и пряко заинтересована страна. Прилагането на интегриран подход налага привличането на кметовете на малки населени места и представители на съседни общини като участници в процеса на разработването и изпълнението на документа. Местният бизнес и насърчаването на инвестициите са от ключово значение за социално-икономическото развитие на общината и представителите на тази група са важна целева аудитория при разработването на ПИРО. В плана се залагат множество дейности и мерки, свързани с подобряване и развитие на основните сфери на социалния живот в общината и това налага привличането като партньори на представители на секторите: образование, култура, социални дейности, здравеопазване, спорт и туризъм. ПИРО е инструмент за цялостно подобряване качеството на живот в общината и НПО, СГО и социално-активните граждани са важни участници в процесите по неговата подготовка и реализация.

5. Основни форми на комуникация

Комуникационен тип стратегия се гради върху основата на адаптивност на комуникационните механизми и предварително заложен позитивизъм по отношение лансираната същност на посланията към хората. Комуникационната стратегия на ПИРО трябва да използва такива форми на комуникация, че да успее да насърчи участието на партньорите и заинтересованите страни в процеса на разработване и изпълнение на плана. В случая комуникационният тип стратегия е изградена върху разбирането, че медиите са равноправни участници в комуникационния процес, като на тях е определена ролята на медиатори.

Комуникационната стратегия на ПИРО се основава върху няколко основни подхода, които се прилагат, чрез следните комуникационни канали:

- **Директна комуникация** – анкети, въпросници, справки, интервюта, фокус групи и обществени обсъждания;
- **Комуникация чрез електронни, печатни и онлайн медии** – прессъобщения, участие на медиите във фокус групите и обществените обсъждания;
- **Интернет** – поддържане на актуална информация на сайта на община Исперих, възможност за споделяне на мнения и предложения, чрез он-лайн анкети или на електронна поща;
- **Работа с НПО** - комуникационната стратегия подкрепя инициативи на гражданското общество, насочени към специфични групи, които трудно могат да се достигнат чрез интернет и средствата за масово осведомяване.

Изборът на конкретни комуникационни средства и дейности при изпълнението на ПИРО е съобразен със:

- Спецификата на посланията за бъдещото развитие на общината;
- Характеристиките на целевите групи – реципиенти на посланията и избор на подходящи комуникационни канали за достигане до всяка от тях;
- Възможните дейности и форми за осъществяване на комуникацията;
- При комуникиране на послания, които засягат набор от различни целеви групи, се използва интегриран комуникационен микс, който да гарантира ефективността на комуникацията, както като дейности и форми, така и като канали.

6. Основни комуникационни дейности

1. Определяне на отговорен служител в Общинската администрация за изпълнение на комуникационната стратегия на ПИРО;
2. Публикуване на съобщение на сайта на Общината, че започва разработване на План за интегрирано развитие за периода 2021-2027 г., членовете на работната група, определена от Кмета, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите;
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени за участие в процеса на подготовката и изпълнението на ПИРО, включително представители на съседни общини;
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване сред гражданите за идентифициране на основните нужди и проблеми в общината и генериране на идеи за цели, приоритети, проекти и дейности, които да бъдат включени в ПИРО;

5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места и кметски наместници за идентифициране на местните проблеми и генериране на идеи за дейности и проекти в селата;
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО;
7. Изготвяне на списъци на участниците в петте фокус групи с имена, организация, длъжност и контактна информация – телефон, електронна поща;
8. Провеждане на пет фокус групи по следните теми:
 - Образование, култура, младежки дейности и спорт;
 - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда;
 - Местно икономическо развитие и туризъм;
 - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда;
 - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.

Фокус групите се състоят от минимум 10 участника всяка. Предварително на участниците по списък се изпращат покани.

Фокус групите се провеждат на място в зала в Общинската администрация в посочен ден и час или онлайн, чрез обмен на информация чрез електронна поща.

Участниците във фокус групите получават презентация с резюме на основните изводи от направения социално-икономически и SWOT анализи на общината. Те попълват анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО 2021-2027 г., в която да отбележат своите предпочитания или да направят предложения.

9. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.

Проектът на документът се публикува предварително на сайта на Общината, за да могат максимален брой граждани да се запознаят със съдържанието му и да дадат обективна оценка, мнения и предложения. Покана за събитието се изпраща до всички партньори, заинтересовани страни и участници във фокус групите и се публикува на сайта на Общината.

10. Публикации в медии – прессъобщения и покани за участие в публичните събития се изпращат регулярно до местни и регионални медии.

Медиите са основен партньор и за популяризиране на изпълнението на ПИРО.

За осигуряване на одитна следа от изпълнението на комуникационната стратегия Общината следва да съхранява цялата информация от проведените медийни прояви и публични мероприятия, включително публикации, записи от интервюта и съобщения в медиите, покани, списъци с участниците и снимки от всяко събитие.

7. План за изпълнение на комуникационната стратегия

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия определя начина на провеждане и управление на комуникационната стратегия. Целите на стратегията могат да се постигнат, като се приложат няколко основни подхода и комуникационни дейности. Те са съобразени със съответните целеви групи характера на посланията, насочени към тези целеви групи.

Таблица 53: План за изпълнение на комуникационната стратегия

Комуникационни дейности и мерки	Срок	Начин на изпълнение/ Информирание на обществеността/ Гражданско участие	Резултат
1. Определяне на отговорен служител за изпълнение на	1-ви месец	Отговорният служител се определя със Заповед на Кмета	Определен отговорник за изпълнение на комуникационната

комуникационната стратегия			стратегия
2. Съобщение на сайта, че Общината започва разработване на ПИРО 2021-2027 г.	1-ви месец	Информация в медиите и сайта на Общината, представяне на членовете на работната група, телефон и електронна поща за мнения и предложения на гражданите	Информирание на широката общественост за стартиране на процеса по разработване на ПИРО
3. Изготвяне на списъци на партньори и заинтересовани страни	2-ри месец	Изготвяне на списък/ци с потенциалните участници в процеса на разработване и изпълнение на ПИРО - граждански организации; обществени съвети; кметове на кметства; представители на съседни общини; представители на различни институции – образователни, културни, социални, здравни; професионални и синдикални организации; представители на местния бизнес, експерти в различни области, социално активни граждани и др.	Изготвени списъци на организации, физически и юридически лица – партньори и заинтересовани страни, които да бъдат привлечени в процеса на подготовка и реализация на ПИРО
4. Провеждане на онлайн анкетно проучване	2-3 месец	Онлайн анкета за граждани, публикувана на сайта на Общината, съобщение в медиите за анкетата, изпращане на линк с анкетата на всички партньори и заинтересовани лица и поставяне на съобщение за анкетата в Центъра за информация и услуги на гражданите. Набиране на предложения от гражданите за мерки, дейности и конкретни проектни идеи за включване в Програмата за реализация на ПИРО.	Проучено обществено мнение за идентифициране на проблемите, нуждите и идеите на гражданите за бъдещото развитие на общината
5. Провеждане на анкетно проучване сред кметове на малки населени места	2-3 месец	Изпращане на електронна поща на анкети до всички кметове на кметства и кметски наместници	Събрана информация за прилагане на интегриран подход при подготовката на ПИРО и включване на мерки и дейности в малките населени места
6. Попълване на Въпросник за събиране на базови данни и информация за ПИРО	2-ри месец	Въпросникът се попълва от служители на Общинска администрация, компетентни по съответните теми и ресори	Събрани базови данни и информация за изготвяне на социално-икономически анализ на състоянието на общината
7. Изготвяне на списъци на участниците във фокус групи	3-ти месец	Изготвяне на списъци с минимум 10 участници с три имена, организация, длъжност, телефон и електронна поща за всяка една от петте фокус групи. Участниците, трябва да имат професионален опит, да са заинтересована страна или да имат експертиза по темата	Изготвени 5 броя списъци с участници за всяка една от фокус групите.

		на съответната фокус група. Участниците във фокус групите ще попълнят анкета с варианти за приоритетни зони за въздействие, визия, цели и приоритети на ПИРО	
8. Провеждане на пет фокус групи по различни теми	4-ти месец	Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за информация и услуги на гражданите за предстоящите фокус-групи, в случай, че се провеждат на място в определен ден и час. Публикуване на електронна поща, на която да се задават въпроси и споделят мнения по всяка от темите на петте фокус групи, при провеждането им онлайн. Обратна връзка с участниците за получените предложения. Важно е участниците да не останат с впечатлението, че всичко е вече решено, а предложените мерки и проектни идеи действително да подлежат на доразвиване и включване в Програмата за реализация на плана.	Проведени 5 фокус групи на следните теми: - Образование, култура, младежки дейности и спорт; - Здравеопазване, социални дейности и пазар на труда; - Местно икономическо развитие и туризъм; - Благоустройство, инфраструктурно развитие и опазване на околната среда; - Развитие и обновяване на малките населени места на територията на общината.
9. Публикуване на сайта на общината на проекта на ПИРО за обществено консултиране	5-ти месец	Публикуването на проекта на документа на интернет страницата на общината за срок от минимум 14 дни преди заключителното му обществено обсъждане. Публикуването на проекта на ПИРО трябва да бъде отразено в съобщение/новина в медиите, в сайта на общината, на информационни табла и изпратено по електронна поща на заинтересованите страни и партньори.	Изработен в партньорство с широк кръг заинтересовани страни и граждани проект на ПИРО 2021-2027 г.
10. Провеждане на обществено обсъждане на проекта на План за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г.	6-ти месец	Публикуване на информация в медиите, в сайта на общината, на информационни табла в Центъра за информация и услуги на гражданите за предстоящото обществено обсъждане – място, ден и час. Отразяване на процеса в медиите и на сайта на Общината - преди и след обсъждането.	Проведено обществено обсъждане на проекта на ПИРО, събрани мнения и предложения от граждани, партньори и заинтересовани страни, които да бъдат отразени в документа.
11. Публикации в медиите	1-6 месец и при изпълнение на ПИРО	Публикуване на информация в медиите за процеса по разработване и изпълнение на ПИРО и как гражданите биха могли да вземат участие в него.	Информирана общественост за подготовката, изпълнението и резултатите от прилагане на ПИРО

Целта на плана за изпълнение на комуникационната стратегия е да бъдат ясно и конкретно описани в хронологичен ред, мерките за популяризиране разработването на ПИРО и включването на максимален брой участници в процеса. Планът за изпълнение е съобразен с идеята за създаване на устойчиви взаимоотношения с гражданите, неправителствените организации, бизнеса и други структури на гражданското общество на територията на община Исперих.

Планът за изпълнение на комуникационната стратегия дава възможност за:

- Осигуряване на базова информация за анализите;
- Индентифициране на нужди и проблеми в целевата територия;
- Повишаване нивото на разбиране на процесите на стратегическо планиране от гражданите;
- Генериране на подкрепа за заложените проекти и дейности в рамките на ПИРО;
- Създаване на модел за комуникация и диалог между местната власт, населението, структурите на гражданското общество и бизнеса в общината.

8. Комуникационен механизъм при изпълнение на ПИРО

Комуникационният механизъм служи за осигуряване на наблюдение, контрол, информация, отчетност и прозрачност относно изпълнението на ПИРО, постигнатите резултати и използваните финансови ресурси по програмата за реализация на плана. Принципът на партньорство и сътрудничество с представителите на различните групи заинтересовани страни следва да се прилага в рамките на целия процес на изпълнение на плана до неговото финално отчитане с последваща оценка.

Обществеността следва да бъде информирана за начина на изпълнение на мерките от програмата за реализация, за резултатите от тях и за начина, по който са били изразходвани финансовите ресурси, с които е било обезпечено изпълнението на програмата за реализация на ПИРО. Гражданите имат възможност да участват в изпълнението на плана като партньори на администрацията или чрез реализацията на техни частни бизнес и социални проекти

Комуникационният механизъм предвижда мерки за комуникация, информация и включване на заинтересованите страни и партньорите в процесите на изпълнение, отчитане и актуализация на ПИРО. Предвиждат се следните мерки:

1. Ежегодна комуникация по електронна поща с представителите на заинтересованите страни и партньорите за получаване на обратна връзка и информация за техните проекти, дейности и инвестиции през годината, допринасящи за изпълнението на ПИРО;
2. Ежегодно публикуване на годишните отчетни доклади за наблюдение на ПИРО;
3. Провеждане на годишна среща /през месец април всяка година/ с партньорите и заинтересованите страни за представяне и обсъждане на Годишния отчетен доклад за наблюдение изпълнението на ПИРО;
4. Публикуване на сайта на Общината и обсъждане с партньорите и заинтересованите страни на доклада за междинна оценка на ПИРО;
5. Събиране на данни и информация от привлечените партньори и заинтересовани страни за идентифициране на нови проблеми и генериране на идеи за актуализация на ПИРО.

Комуникационният механизъм предвижда постоянна комуникация с медиите за популяризиране на всички изпълнявани проекти и дейности от програмата за реализация на ПИРО. Журналисти да бъдат канени на всички годишни срещи и обсъждания на докладите за изпълнение на ПИРО. В медиите ще се публикуват резюмета на докладите за годишна и междинна оценка на плана, за да се информира обществеността за постигнатия напредък в изпълнението му.

ЧАСТ IV. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЗОНИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИНТЕГРИРАН ПОДХОД - ПРИОРИТЕТНИ ЗОНИ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ.

Приоритетните зони за прилагане на интегриран подход (зони за въздействие) на територията на общината се определят на база на резултатите от социално-икономическия анализ и анализа на силните и слабите страни, както и на потенциалите за развитие. В тези зони основно ще бъде съсредоточено изпълнението на мерките, проектите и дейностите предвидени в програмата за реализация на ПИРО.

Зона за прилагане на интегриран подход/въздействие е пространствено обособена територия с определена характеристика и състояние на физическата среда, социална и/или етническа структура на населението и характер и структура на основните фондове. Зоните за въздействие се определят на базата на общи характеристики на определена територия и/или общи проблеми или потенциали за развитие.

Зоните за въздействие могат да бъдат както части от територията на общината с конкретно функционално предназначение (например зони с преобладаващи административни/публични функции, индустриални или бизнес зони, зони за култура, за отдих и туризъм, зони с преобладаващи жилищни функции, зони за транспортна дейност и т.н.), така и други специфични обособени територии с идентични характеристики или собствен потенциал за развитие (например зони с потенциал за коопериране със съседни общини).

За община Исперих са препоръчителни зони за въздействие със специфични характеристики, които могат да представляват градски по своята същност зони (т.е. да включват територии от урбанизирана градска част, градски покрайнини и функционални зони в град Исперих), но могат да се отнасят и до всеки вид населено място или част от територията на общината, както и да включват части от съседни общини, при необходимост.

Определянето на зоните за въздействие на ПИРО е пряко обвързано с Общия устройствен план на община Исперих (ОУПО) и отредените в него територии за приоритетна реализация.

Бъдещето на община Исперих зависи от демографското състояние и обитаване на територията. Демографското ѝ развитие за разлика от повечето подобни общини, разположени в селските планински райони на страната не е налице тенденция на намаляване на броя на населението в резултат от естествения и механичен прираст. Повечето населените места са с перспективи за естествено възпроизводство на населението и броя на жителите се запазва относително постоянен. Основен приоритет в периода до 2027 г. е задържането на трудоспособното население и привличане на квалифицирани кадри, чрез стратегии за насърчаване на инвестициите, иновациите и предоставяне на добра икономическа и социална среда за живеене.

В регионален мащаб всички селища от Община Исперих са поставени в позицията на периферни и полу-периферни, слабо урбанизирани територии. Транспортната достъпност на населените места се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община. По отношението на техническата инфраструктура от основно значение е рехабилитацията, доизграждането и поддържането на качествени комуникационни трасета, които от своя страна да се синхронизират с развитието на логистични, складови и производствени зони. От ключово значение е развитието на телекомуникациите, разширяване на достъпа до високоскоростни и мобилни широколентови мрежи високоскоростни оптични връзки и

повишаване на компютърните умения на хората и способностите за работа в дигитални пространства.

Инвестициите в селското стопанство, биоземеделieto, отдиha и туризма във всичките му разновидности и развитието на традиционните промишлени производства ще допринесе да се обхване целия ресурс и потенциал за бъдещо икономическо развитие в общината. По линия на междуобщинското сътрудничество могат да бъдат реализирани редица проекти със съседни общини в бъдеще.

В резултат на идентифицираните с анализите нужди, проблеми и потенциали за развитие и предвижданията на ОУПО в ПИРО на община Исперих за периода 2021-2027 г. се определят четири зони за въздействие и прилагане на интегриран подход.

1. ЗОНА С ОБЩЕСТВЕНО-ОБСЛУЖВАЩИ ФУНКЦИИ

Обхваща административни и делови сгради, социални, просветни, учебни, културни, религиозни и др. обществени дейности, търговски и други обслужващи сгради и комплекси, хотели и заведения за хранене и развлечения, жилищни сгради, в т.ч. със смесено предназначение и др. За да се постигне балансирано териториално развитие на община Исперих, в тези административни зони трябва да се инвестира за подобряване на инфраструктурата и развитие на обслужващите функции и обществени услуги, интегрирано с технологично обновяване, модерно оборудване, компютъризация, подобряване на образователното равнище и квалификацията на човешките ресурси и разширяване на достъпа до он-лайн услуги.

Инвестициите в тази зона ще повлияят положително на населението на цялата община, приоритетно на град Исперих, включващо почти 40 % от населението на общината. В резултат на мерките, заложи в ПИРО те ще получат по-качествена среда на обитаване и ще имат достъп до по-добри административни, образователни, здравни, социални и културни услуги.

2. БИЗНЕС ЗОНА (ЗА ПРОИЗВОДСТВЕНИ И СКЛАДОВИ ДЕЙНОСТИ)

Обхваща територии - бившите стопански дворове, производствено-складови и обществено-обслужващи терени. Като цяло тези зони са с производствено-обслужваща функция, предимно с безвредни промишлени производства, животновъдни комплекси, спазващи санитарно-хигиенните изисквания, обществено обслужване, търговия, предприятия на хранително-вкусовата промишленост и др.

Тези територии са с възможност за създаване на логистични центрове, предвид локацията си – в непосредствена близост до границите на населените места, по протежение на главни пътища, в близост до железопътната инфраструктура. С обособяването на територии с режим на допустима смяна на предназначението в Смесена обществено-обслужваща производствено - складова устройствена зона, се дава заявка за привличане на инвеститорски интерес, респективно развитие на икономиката, повишаване на трудовата заетост. Такива са териториите в населените места Исперих, Малък Поровец, Делчево и Яким Груево.

За развитие на тази зона са необходими подходящи мерки за насърчаване на инвестициите и привличане на инвеститори за изграждане на техническата инфраструктура и обособяване на подходящи терени за производствени и складови дейности.

3. ЗОНА ЗА ОЗЕЛЕНЯВАНЕ, СПОРТ И ОТДИХ

Зоните за озеленяване, туризъм, спорт и отдиh се разполагат в населените места и в крайселищните им територии. Обекти за спорт и атракции, освен в тези територии, могат да се разполагат също и в териториите за жилищни функции, озеленени територии и територии за рекреационни дейности. Зелената система включва обществените озеленени площи, в т.ч. всички

паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и горски паркове, гробищни паркове, защитни насаждения и разсадници.

Спортните съоръжения и обекти, както и детските площадки на територията на общината са недостатъчни. Има нужда от обновяване на съществуващите и изграждане на нови. Изградените съоръжения за игра и спорт на открито в обществените зелени пространства в населените места се нуждаят от ремонт и привеждане в съответствие с нормативните изисквания.

Градският стадион, общинска собственост, включващ: стадион с футболен терен, лекоатлетическа писта, съблекални и зрителна зона се нуждае от реконструкция и модернизация. Спортният комплекс се използва за масова физкултура и спорт; за тренировъчна дейност на спортни клубове; за провеждане на спортни мероприятия; за тренировъчна и състезателна дейност на децата и учениците.

Предвиждат се инвестиции за цялостно модернизиране и обновяване на комплекса, вкл. и обособяване на мултифункционална площадка за три вида спорт. В гр. Исперих и в още две села ще се изградят фитнес площадки на открито. Цялостно ще се обнови Спортната зала в гр. Исперих, където ще се оборудва фитнес зала на закрито. Ще се увеличат площите с детски съоръжения и места за отдих на територията на цялата община.

В ОУП на община Исперих е заложено обособяването на зона Ваканционно селище, което е свързано, както със съществуващи терени с рекреационни функции, така и с наличието на привлекателни територии за развитие на такъв вид дейност. Новообособени са зони за ваканционно селище в близост до водните площи на селата Малък Поровец и Голям Поровец.

В обхвата на зоната могат да се изградят:

1. обекти за настаняване и подслон - хотели, пансиони, почивни домове, вили, санаториуми, къмпинги, бунгала и др.п.;
2. жилищни сгради за постоянно обитаване, в т.ч. за настаняване на туристи;
3. сгради за обществено - обслужващи дейности: курортно-лечебни заведения, обекти за хранене, обекти за търговия, битови услуги, банкови услуги, административни обекти и др.п.;
4. спортни и рекреационни обекти и съоръжения: спортни полета, игрища, плувни басейни, пързалки, спортни зали, зали за забавни игри, дискотеки, клубове по интереси, хоби-ателиета, зали за музика, видеозали, изложбени зали и др.п.;
5. курортни паркове и други озеленени площи за широко обществено ползване;
6. обекти на транспорта и движението: гаражи и паркинги, автогари, пешеходни алеи и площи, велосипедни алеи, скиорски пътеки и плацове, станции на въжени линии, яхтени пристанища и др.п.;
7. обекти и съоръжения за стопанско и инфраструктурно обслужване: складове, ремонтни работилници, автобази, бензиностанции и газостанции, отоплителни централи, мрежи на техническата инфраструктура, електроподстанции, трансформаторни постове, помпени станции, пречиствателни станции и пр.

4. ЗОНА ЗА ТУРИЗЪМ И НЕДВИЖИМО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Община Исперих разполага с богат ресурс и дадености за развитие на културно-исторически, поклоннически, ловен, екологичен и селски туризъм. За съжаление отрасъл туризъм все още се нуждае от допълнителни стимули, изграждане на нови места за настаняване, на нови атракции в селата около АР „Сборяново“ и в самия резерват, и най-вече маркетинг и реклама за привличане на повече туристи, включително чуждестранни.

Броят и капацитета на местата за настаняване като цяло е незначителен и възпрепятства бъдещото развитие на туризма в общината през следващите години въпреки изключителните дадености.

Развитие на община Исперих като проспериращ туристически район с национално значение, разнообразявайки туристическия престой на посетителите, като им се предлагат уикенд почивки, екскурзии и атракции на база на местните ресурси и потенциал.

Стимулиране на разнообразяването на предлагания туристически продукт, чрез развитието на селски, познавателен, културен, спортен, ловен и други форми на туризъм. Интеграция на туристическите дейности със селскостопанската, промишлената и занаятчийската продукция в общината. Развитие на системата от пешеходни, велосипедни, културни и други маршрути в общинската територия. Изграждане на допълнителни атракциони. Създаване на Туристически информационен център в гр. Исперих като изходен пункт за предоставяне и разпространение на комплексна информация за възможностите за туризъм и отдых в общината. Подобряване на туристическата инфраструктура и създаване на нови места за настаняване и подслон. Създаване и промотиране на интегриран местен туристически продукт.

В рамките на тази зона предвиждаме и една специфична зона за въздействие - **Археологически резерват „Сборяново“ край с. Свещари**

Границата на резервата е определена на база Заповед №РД9Р-30/28.06.2019 г. на Министъра на културата, с която се актуализират режимите на опазване – териториален обхват, граници и предписания, както и се променя името му в „Археологически резерват „Сборяново“.

Във връзка с първостепенното значение на резервата за устойчивото развитие на живота и икономиката в общината се залага изключително много на усвояването на туристическия потенциал на АР „Сборяново“ и въвеждане на ефективен модел на управлението му. За целта ще са необходими сериозни инвестиции за изпълнение на цялостен проект за развитие на Археологически резерват „Сборяново“, който да включва следните дейности:

- Разработване на План за опазване и управление на резервата.
- Съгласно договорените параметри между Община Исперих и Регионалния фонд за градско развитие АД, между 15% и 30% от общото финансиране могат да бъдат използвани от Общината или от частни инвеститори за осигуряване на места за престой и храна на туристи. В процес на разработване са проект за реконструкция на съществуващ на територията на резервата бивш пионерски лагер и частен проект за изграждане на хотел, който се намира извън рамките на защитената територия на 5 км разстояние от Свещарската гробница, където освен туристически групи да могат да пребивават и археолозите, проучващи резервата.
- Разработване на Ландшафтноустройствен план и програма за поддържащи, опазващи и възстановителни дейности.
- Реализиране на приоритетни двйности, които ще бъдат определени в Плана за опазване и управление на резервата, включително:
 - Изготвяне на Планово задание за Специализиран подробен устройствен план (СПУП) на Резервата – ще бъдат събрани всички налични документи и материали от Общини, Музеи, Министерства и др.
 - Изработване на Специализирана устройствена схема (СУС) – проучване на сакралната инфраструктура и на Историческия и Културен ландшафт, мрежата от налични и потенциални Културни маршрути, инфраструктура – обслужваща, информационна и насочваща.
 - Изработване на СПУП за Резервата и Охранителната му зона.
 - Ремонт на пътна инфраструктура.
 - Развитие на туристическа и дребномащабна техническа инфраструктура.
 - Реставрация и консервация на Тракийски град
 - Реставрация, консервация и експониране на тракийски гробници под Могила 12 и Могила 13,

- Експониране на Могила с келтска колесница,
- Експониране на Могила с олтар.
- Ремонт на защитната сграда и насип на Тракийска царска гробница край с. Свещари.

Община Исперих не разполага с необходимия финансов ресурс за реализирането на по-горе описаните дейности, затова ще се търсят възможностите на европейското финансиране, финансовите инструменти, републикански бюджет и не на последно място частни инвестиции.

Оси на урбанистичното развитие в община Исперих

Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., актуализирана през 2019 г., разглежда предложението за развитието на транспортните мрежи в Република България по модел „решетка“. Според концепцията, този тип транспортни мрежи са свързани с най-важните оси от Трансевропейската транспортна мрежа (ТЕМ-Т) и връзките със съседните държави и региони, както и направленията на Общоевропейски коридори, които не са покрити от главните оси и някои допълнителни връзки. При реализиране на тези приоритети, националната транспортна мрежа ще има по-рационална пространствена организация, осигуряваща връзки между различни европейски страни през територията на страната, връзки със съседни страни и между основните урбанизационни центрове. Постигането на желан модел на пространствена организация и йерархизация в структурата на системата от населени места до голяма степен ще се обуславя от пространствената организация и функционирането на транспортната инфраструктура, пряко пренасяща интензивни потоци от хора, стоки и услуги между отделните центрове на селищната мрежа. Съответствието между ранга на урбанизационните центрове и функциите им в структурата на селищната мрежа и степента на транспортно им обслужване, е предпоставка за устойчивото функциониране на този модел. От особена важност за функционирането на полицентричния модел се явява пътната инфраструктура с регионално и местно значение, която допълва функциите на пътната мрежа с национално значение.

Основните и второстепенни оси на развитие на територията се формират от трансевропейската транспортна мрежа и транспортните мрежи от национално значение. Те осигуряват връзките между урбанистичните центрове в страната, както и връзките с други европейски центрове.

През територията на Област Разград преминават две от основните транспортни трасета за България от национално значение - Русе - Разград - Шумен - Варна и Русе - Разград - Шумен - Ямбол. Те формират главната урбанистична ос на Община Исперих.

Като второстепенни урбанистични оси, се явяват трасетата /предимно второстепенни пътища/, както следва: през община Разград - до София; през община Завет - до Русе; през община Дулово - до Силистра и Добрич и през община Венец - до Варна и Южна България.

Главната ос на Община Исперих е гръбнакът на Концепцията за пространствено развитие. Тя обединява разширението на съществуващите производства и развитието на нови складови функции, както и развитието в сферата на селското стопанство. Вторичната ос на развитие преминава през бъдещите смесени многофункционални зони на Общината.

ЧАСТ V. МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА И МЕРКИ ЗА АДАПТИРАНЕ КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ И ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ БЕДСТВИЯ

Изменението на климата е тема, която е във фокуса на всички страни по света и оценката му в дългосрочен план заема важно място в процесите на стратегическо планиране на национално, регионално и местно ниво. Проведените изследвания показват прогнозно изменение в модела на валежите, което ще доведе до намаляване на речния отток, едновременно с прогнозно увеличаване на температурата. На Европейско ниво очакванията са до 2080 г. годишните валежи да намалят на до 40% от нивата на 1990 г. Температурите ще бъдат в обхват от 4°C до 5°C над днешните нива. По-малкото валежи и по-високите температури ще доведат до по-голям риск от засушаване, недостиг на вода, горещи вълни, пожари в горите и загуба на биоразнообразие. Това поставя въпроса за управлението на природните ресурси (вода, почва, въздух, биоразнообразие и биомаса) в условията на засушаване и затопляне, както и подобряване на управлението в случай на риск от наводнение.

На 11 декември 2019 г. Европейската комисия (ЕК) оповести идеята си за т.нар. Европейски зелен пакт, станал известен като Европейска зелена сделка (European Green Deal). Основната му цел е да превърне Европа в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. Пактът включва пътна карта с действия за по-ефективно използване на ресурсите, чрез преминаване от линейна към кръгова икономика и за спиране на изменението на климата, обръщане на тенденцията за загуба на биологично разнообразие и намаляване на замърсяването на околната среда. Планът обхваща всички сектори на икономиката и по-специално транспорта, енергетиката, селското стопанство, строителството, а също така и промишлените отрасли стоманодобив, производството на цимент, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), текстилната индустрия, производството и употреба на химикали.

За реализация на амбициозния проект, през следващото десетилетие се планират редица дейности в различни сфери:

- Чиста енергия – декарбонизация на енергийната система, с фокус върху енергийната ефективност и осигуряване на енергия, базирана предимно на ВЕИ. Намаляване на емисиите до 2030 г. с 50 – 55% спрямо стойностите от 1990 г.;
- Устойчива индустрия – нова промишлена политика, основана на концепцията за кръгова икономика. Декарбонизация и модернизация на енергоемки отрасли, като стоманодобива и производството на цимент. Политиката за „устойчиви продукти“ поставя като приоритет намаляването и повторното използване на суровини, преди тяхното рециклиране. До 2030 г. всички опаковки следва да отговарят на изискванията за повторно използване или рециклиране. Предвижда се въвеждане на схеми за обратно изкупуване на технически средства: мобилни телефони, таблети или зарядни устройства за последващо рециклиране;
- Изграждане и реновиране на сгради – политиката насърчава строителството на енергийно ефективни сгради и подкрепя на инициативи за саниране през 2020 г. (предвидена е помощ за 50 милиона потребители и саниране на социални жилища, училища и болници);
- Транспорт – 90% намаление на емисиите на парникови газове в транспорта до 2050 г.;
- Биоразнообразие – нов подход в стратегиите за биологичното разнообразие и за опазване и развитие на горите, предложения за „зелени“ европейски градове и за увеличаване на биологичното разнообразие в градските пространства, засаждане на нови дървета и възстановяване на увредените или с изчерпани ресурси гори, популяризиране и използване на водораслите и други нови източници на протеини.

- Стратегия „От фермата до трапезата“ – в нея са заложени амбициозни цели:
- Намаляване с 50% на употребата на химически пестициди и свързания с тях риск и намаляване с 50% на употребата на по-опасни пестициди в срок до 2030 г.
- Намаляване на загубите на хранителни вещества с поне 50%, като се гарантира недопускане на влошаване на плодородието на почвите. Това ще доведе до намаляване с минимум 20% на употребата на торове до 2030 г.
- Намаляване с 50% на продажбите на антимикробни средства за селскостопанските животни и за аквакултурите до 2030 г.
- Въвеждане на биологични норми за обработка на 25% от земеделската земя до 2030 г.

В стратегията е заложена и цел до 2025 г. във всички селски райони да бъде осигурен достъп до високоскоростен широколентов интернет, за да се даде възможност за цифрови иновации.

➤ Намаляване на замърсяванията – планът за постигане на нулеви емисии има за цел предотвратяване на замърсяването на въздуха, водата и почвата. Предвидените мерки са свързани със съхраняване на биологичното разнообразие в езера, реки и влажни зони, намаляване на вредното замърсяване от пластмасови микрочастици и лекарствени продукти, преразглеждане на стандартите за качество на въздуха, защитата на гражданите от опасни химикали чрез нова стратегия, насочена към постигане на устойчивост и нетоксична околна среда, намаляване на замърсяването от големи промишлени инсталации, предоставяне на подкрепа на местните власти за постигане на по-чист въздух за гражданите.

Зелената сделка е придружена от Инвестиционен план за устойчива Европа, който се предвижда да бъде финансово обезпечена чрез т.нар. Механизъм за справедлив преход. Фондът за справедлив преход (ФСП): допълнителни 7.5 млрд. евро към средствата по Кохезионната политика по Многогодишната финансова рамка (МФР) за периода 2021 – 2027 г. Разпределените средства за България са 458 млн. евро.

Действията по отношение изменението на климата имат своята законодателна рамка на международно, европейско и национално ниво. Република България е страна, ангажирана по Рамковата конвенция на ООН по изменението на климата (1999 г.), Протокола от Киото (2002 г.), новото рамково международно споразумение (2012 г.) и Парижкото споразумение (2015 г.).

Задълженията по ограничаване и адаптиране към измененията на климата са регламентирани в националното законодателство в Закона за ограничаване изменението на климата (ЗОИК). Член 2 от ЗОИК определя неговата основна цел: „... да гарантира намаляване на емисиите парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени“.

Законът посочва и най-важните хоризонтални мерки, които водят до намаляване емисиите на парникови газове и ограничават изменението на климата:

- Повишаване на енергийната ефективност;
- Повишаване на дела на енергията от възобновяеми източници;
- Улавяне и оползотворяване на метан;
- Залесяване, повторно залесяване и промени в земеползването;
- Насърчаване преминаването към видове транспорт с ниски емисии;
- Насърчаване използването на обществен транспорт;
- Развитие на научноизследователска дейност с оглед развитието на ефективна „зелена“ икономика;
- Повишаване на административния капацитет за изпълнение на екологична политика;

- Повишаване на осведомеността на гражданите по въпросите за изменението на климата.

Законът за опазване на околната среда (ЗООС) също има отношение към климатичните промени, тъй като регулира стратегическия процес във всички области на защита, мониторинг и управление на околната среда. В него се посочват принципите за включване на политиките в областта на околната среда (включително политиките в областта на климата и биологичното разнообразие) в други сектори.

В унисон с европейската „зелена политика“ в България е разработена Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие с хоризонт до 2030 година. Тя отразява новия контекст на политиките, свързани с климатичните промени. Националната стратегия задава рамка за действия за адаптиране към изменението на климата (АИК) и приоритетни направления, като идентифицира и потвърждава необходимите действия както за цялата икономика, така и на секторно ниво. Включените в нея сектори са: „Селско стопанство“, „Биологично разнообразие и екосистеми“, „Енергетика“, „Гори“, „Човешко здраве“, „Транспорт“, „Туризм“, „Градска среда“ и „Води“. Управлението на риска от бедствия се разглежда като междусекторна интегрирана тема.

Селско стопанство

Сектор „Селско стопанство“ е особено уязвим по отношение на изменението на климата и демонстрира разнообразни потенциални въздействия. В същото време съществуват известни възможности за извличане на ползи от промените. Въздействието на изменението на климата в земеделието е свързано с добивите и качеството на културите, селскостопанската производителност, промените в продължителността на вегетационния период, добивите от животновъдство, засушаване на почвата, ерозия, засоляване, загуба на земя и загуба на доходи.

Биоразнообразие и екосистеми

Биологичното разнообразие и екосистемите са особено уязвими по отношение на изменението на климата и демонстрират разнообразни потенциални въздействия, като например загуба на генетично разнообразие, нарушаване на жизнените цикли и фенологичните фази на видовете, влошаване на местообитанията и въздействие върху екосистемните услуги.

Енергетика

Изменението на климата може да повлияе на енергийния сектор по много начини - то може да причини щети на инфраструктурата и оборудването, да доведе до понижаване на качеството на въглищата, да увеличи риска от топлинен стрес за работниците, които работят на открито, да намали ефективността на електроцентралите, да намали наличността на вода за охлаждане, да създаде несигурност по отношение на производството на електроенергия, да понижи ефективността на производството на слънчева и вятърна енергия, да предизвика промени в потреблението на енергия и да намали нуждата от отопление.

Гори

България е богата на гори, но изменението на климата е потенциален двигател на значителни промени. Основна уязвимост представляват специфични за различните видове физиологични реакции. Някои видове дори биха могли да нямат адаптивност, за да се справят с новите климатични условия. Други уязвимости включват несигурност по отношение на взаимодействието между видовете, фактът, че големи площи с иглолистни насаждения са на твърде ниска надморска височина. Изменението на климата може да доведе и до повишена вероятност за възникване на големи пожари и други смущения, както и да създаде по-благоприятни условия за инвазивни видове. Предизвикателство представляват и дървата за огрев като преобладаващ продукт от дървен материал.

Човешко здраве

Изменението на климата влияе върху човешкото здраве чрез температурите и влажността (сърдечно-съдови заболявания, удари, трансмисивна заболяемост, инфекции, респираторни заболявания, алергии), екстремните метеорологични явления и пожарите (смъртност, болести, свързани с водите и храните, посттравматично стресово разстройство) и промяната във валежите (бактериални инфекции и стомашно-чревни проблеми).

Туризм

Поради своя териториално концентриран, зависим от времето и изключително сезонен характер, туризмът в България е уязвим по отношение на изменението на климата. Уязвимостта се състои от краткосрочни и дългосрочни заплахи, въпреки че по-високите температури по-рано и по-късно през годината могат да направят междинните сезони по-привлекателни. Основните рискове, свързани с изменението на климата, включват по-малък брой туристи, по-кратък зимен сезон, по-кратък среден престой, здравословни проблеми за туристите, по-лоши условия за отдих на открито, увреждане на туристическата инфраструктура и суперструктура, затруднен достъп до туристическите дестинации и недостиг на вода. Възможностите, които биха могли да възникнат от изменението на климата включват по-дълъг летен сезон и междинни сезони, развитие на нови туристически продукти и по-малка нужда от отопление през зимата и междинните сезони.

Транспорт

Основните видове транспорт, които ще бъдат повлияни от гледна точка на предоставянето на услуги, са пътния и железопътния транспорт, следвани от водния и въздушния транспорт. Очаква се най-значителното въздействие върху инфраструктурата да бъде причинено от наводненията и свлачищата поради по-високата честота на силни валежи. Други явления, които се очаква да засегнат сектора са виелиците, снеговалежите и екстремните горещини. Очаква се метеорологичните събития, свързани с изменението на климата да окажат отрицателно въздействие върху всички участници в транспортния сектор (влошаване на състоянието, щети, временно затваряне на участъци /възли от пътната инфраструктура), транспортните оператори (по-високи оперативни разходи и прекъсвания на дейностите), потребителите на пътната мрежа (забавяния, удължено време на пътуване, дискомфорт при пътуване) и крайните потребители и обществото като цяло (по-високи разходи за транспортна инфраструктура и транспортни дейности).

Градска среда

В градските райони очакваните въздействия от климатичните събития включват щети за сградите и градската инфраструктура, последици за здравето, застрашени основни услуги, вкл. доставка на храна и електричество, намалена достъпност на средата и воден стрес, както и увеличен финансов натиск върху общините за поддръжка на инфраструктурата и съоръженията и персонала за спешна помощ. Големите градове ще бъдат по-уязвими по отношение на екстремните метеорологични явления, тъй като техните централни градски части обикновено са с по-голяма плътност, интензивен трафик, с по-малко зелени и отворени пространства и със стара инфраструктура с ограничен капацитет. Уязвимите групи, вкл. хората, които живеят под прага на бедността, в лоши жилища, бездомните, възрастните и болните хора, ще бъдат засегнати в по-голяма степен.

Води

Очаква се изменението на климата да окаже значително въздействие върху хидрологията на реките в България, като прогнозите са за спад с около 10 процента за следващите 30 години. Възможно е да настъпят значителни промени в сезонното разпределение на оттока на реките, с увеличение през зимата и пролетта и спад през лятото и есента. Рисковете и уязвимостта, свързани с водите, включват опасност от наводнения и суша. Рисковете от наводнения засягат

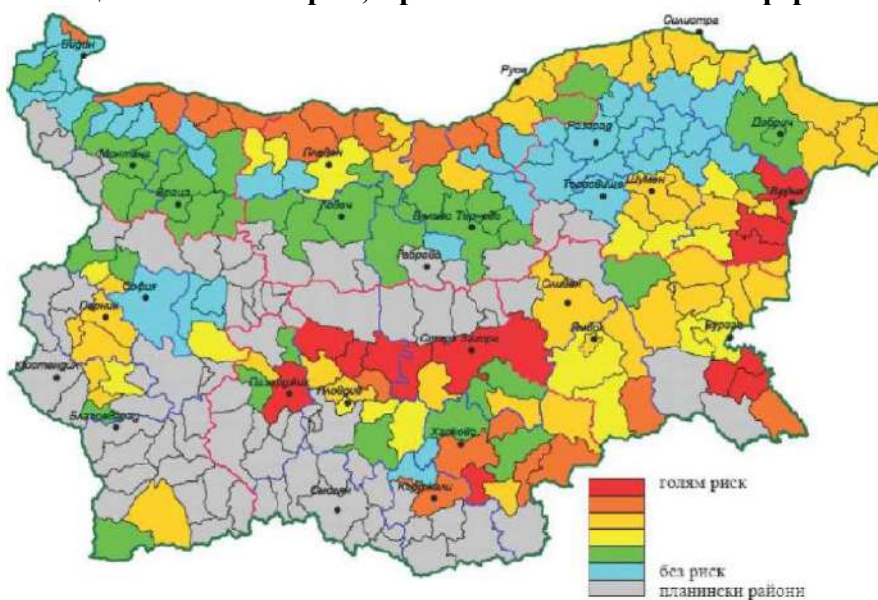

цялата страна, докато рисковете от засушаване застрашават районите с прогнозиран недостиг на вода. Районите, които използват подпочвени води, са с по-нисък риск. Вероятни са по-високи рискове в районите, които използват повърхностни води и имат значителни туристически дейности. Основните уязвимости по отношение на изменението на климата са системите за производство на водноелектрическите централи, водните услуги (водоснабдяване, канализация и мелиорация), състоянието и готовността на водната инфраструктура, както и готовността на операторите и населението, поради липса на предишен опит с наводнения и засушаване. Рисковете за инфраструктурата и услугите произтичат от щети, неправилна експлоатация и нискокачествени или недостатъчни услуги. Биологичното разнообразие е изложено на риск в резултат от наводненията и засушаванията.

Визията на Националната стратегия за АИК е: „Да се развие най-високото възможно ниво на устойчивост на страната срещу изменението на климата, като се вземат всички необходими и изпълними мерки и по този начин се гарантира безпрепятствено функциониране на икономическите сектори на страната, защита на здравето и благосъстоянието на населението и опазване на природните богатства“. Крайната цел е природната среда, сградите и инфраструктурите, здравеопазването и спешната помощ, както и ключовите икономически сектори да станат не само устойчиви на рисковете, но и готови да се възползват максимално от възможностите. Към Стратегията има План за действие, който описва какви действия за адаптация следва да бъдат предприети, по икономически сектори, като се посочват потенциални последици за бюджета и източници на финансиране, предвидената продължителност и очакваните резултати, показателите за изпълнение и отговорните институции. Отделни фактологични справки за всеки сектор разглеждат планирането на действията по сектори.

Според проучване на Националния институт по метеорология и хидрология /НИМХ/ към БАН, община Исперих попада в район без риск за почвено-атмосферно засушаване, в резултат на климатичните промени.

Фигура 14: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване⁶

⁶ Източник: Доклад „Сушата в България“, София 2011 г. под редакцията на проф. дфн В. Александров, Национален институт по метеорология и хидрология към Българска Академия на Науките

Въпреки, че по данни на модела, изработен от НИМХ, промените във валежите и температурите на въздуха ще се случват бавно и постепенно, те вече се проявяват в различни райони на България и създават сериозни затруднения с водоснабдяването на населението, реколтата, горски пожари, наводнения и други. За това е необходимо в ПИРО да се включат мерки за смекчаване и адаптиране към климатичните промени, спазването и съобразяването с които е от изключителна важност за устойчивото развитие на общината.

Представената в Националната стратегия за АИК рамка поставя изискванията за целенасочено и последователно планиране и реализиране на мерки и дейности, свързани с изменението на климата. Общите хоризонтални мерки, които следва да се предприемат и от Община Исперих са два основни вида:

- **Мерки за ограничаване изменението на климата** (предприемането на превантивни мерки, свързани с ограничаване на вредното въздействие на човешката дейност, допринасящо за парников ефект);
- **Мерки за адаптация към изменението на климата** (предприемането на мерки, свързани с предвиждането и определянето на негативните социални и икономически последици от измененията на климата; преодоляване на възникналите щети; идентифициране на възможности, появили се вследствие на климатичните изменения).

Първият тип мерки са свързани с анализ и оценка на антропогенните фактори, които довеждат до увеличение на вредните емисии на парникови газове. Следват необходимите превантивни действия, които да неутрализират източниците на вредни емисии.

Вторият тип мерки е насочен към вече възникналите изменения на климата. Мерките за адаптация включват и точно предвиждане на предстоящите негативни явления и процеси, застрашаващи производството и потреблението на обществата. Необходимо е да се зложат мерки, които не само реагират спрямо настоящата ситуация, но и предхождат появата на бъдещи щети. Мерките за адаптация следва да се разглеждат и като начин за разглеждане на климатичните изменения като възможност.

Действащата към настоящия момент стратегическа и нормативна рамка, позволяват да бъдат открити някои основни хоризонтални мерки, които да ръководят политиките и да обосновават дейностите и проектите, включени в ПИРО на община Исперих за периода 2021-2027 г. Те се основават и на приетия от Министерството на околната среда и водите Трети национален план за действие по изменение на климата.

В рамките на програмния период 2021-2027 г. са препоръчителни следните мерки за ограничаване изменението на климата и адаптиране към климатичните промени:

Общи мерки:

- Прилагане на общите принципи и изисквания, свързани с изменението на климата, в мерките за реализация на ПИРО и в секторните документи на екологичната политика на община Исперих – Програма за опазване на околната среда, Програма за управление на отпадъците, Програма за енергийна ефективност, Краткосрочна и Дългосрочна общински програми за насърчаване използването на енергия от ВЕИ и бигорива и други.
- Формиране на партньорски мрежи и реализация на интегрирани проекти за подобряване на екологичната обстановка и качеството на живот в община Исперих.
- Повишаване информираността и ангажираността на гражданите относно екологичните въпроси и проблемите с изменението на климата.
- Повишаване на административния капацитет в Община Исперих за изпълнение на екологична политика и реализиране на проекти и дейности за защита на населението при бедствия, аварии и катастрофични събития, изменението на климата и околната среда.
- Разработване на общинска система за информация за климата и ранно предупреждение.

- Приемане на общинска програма за ограничаване на рисковете от бедствия и аварии.
- **Мерки за ограничаване изменението на климата:**
- Повишаване на енергийната ефективност на жилищни, административни и производствени сгради;
- Повишаване на енергийната ефективност на уличното, фасадно и парково осветление;
- Повишаване използването на ВЕИ в общината;
- Изграждане на съвременни отоплителни и охлаждащи системи;
- Развитие на „зелена икономика“, чрез внедряване на иновативни технологични и организационни подходи в местните предприятия;
- Съхраняване на горския фонд, подобряване управлението на горите и залесяване на незалесени територии;
- Ограничаване употребата на нитрати и пестициди в сескостопанското производство;
- Развитие на биологично земеделие;
- Развитие на напоителните системи и увеличаване на напояваната площ;
- Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедно движение;
- Подобряване на системите за управление на различните потоци отпадъци;
- Закриване и рекултивация на нерегламентирани замърсявания на територията на общината;
- Засилен контрол върху запалването на стърнищата и други.

Мерки за адаптация към изменението на климата:

- Частична корекция на речни корита при необходимост не само в населените места, а и извън урбанизираните територии;
- Прочистване на речни участъци и дерета за избягване на риска от високи приливни вълни;
- Ремонт и укрепване на мостови съоръжения, подпорни стени, диги и др.;
- Подобряване на водоснабдителната и канализационна мрежа и ефективно използване на водните ресурси;
- Разработване и прилагане на правила и нормативи за устройство на територията и застрояване, съобразени с климатичните промени;
- Изграждане на съоръжения срещу наводнения;
- Поддържане и регулярно почистване на отводнителните канали и съоръжения;
- Изграждане на съоръжения за защита и ранно известяване при горски и полски пожари;
- Селектиране на сухоустойчиви култури и използването им в земеделието;
- Поддръжка и подобряване на съществуващите местообитания на аквакултурите;
- Въвеждане на енергоспестяващи и водоспестяващи технологии в местните предприятия;
- Поддържане на биоразнообразието, генетичното разнообразие и устойчивостта на горите; идентифициране на редки видове със сериозен риск от изчезване;
- Изграждане на способности за управление на риска от бедствия и реагиране при извънредни ситуации и осигуряване на достатъчно и модерно оборудване.

ЧАСТ VI. МЕРКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ

Привличането на инвестиции е ключов инструмент за увеличаване на местния икономически потенциал, повишаване конкурентоспособността на съществуващите и създаване на нови предприятия и активизиране на пазара на труда, насочено към разкриването на нови устойчиви работни места в общината.

Съгласно нормативните изисквания на Чл.11. от Закона за насърчаване на инвестициите /ЗНИ/, Кметът на общината осигурява провеждането на политиката за насърчаване на инвестициите на територията на общината при разработването и изпълнението на Плана за

интегрирано развитие на общината /ПИРО/ и на програмата за реализирането му. Това налага включването в ПИРО на мерки за насърчаване на инвестициите, които да съответстват на разпоредбите на Закона за насърчаване на инвестициите, Правилника за неговото прилагане и на общинската Наредба за насърчаване на инвестициите и издаване на сертификати за инвестиция клас В.

Общинското ръководство следва да положи усилия за привличане на инвестиции за модернизиране на съществуващите и изграждане на нови индустриални зони, при доказан икономически ефект и наличие на инвеститори. Необходимо е създаване на устройствени условия и обновяване на инфраструктурите за повишаване на привлекателността на територията за развитие на икономически дейности. Създаването на индустриални зони, производствени бази и логистични центрове, отговарящи на съвременните високотехнологични изисквания означава, че трябва да се предложат достатъчно такива терени, за да могат инвеститорите да имат избор. Общият устройствен план на община Исперих предвижда достатъчно такива територии, позволяващи разширяване на съществуващите и създаване на нови зони за развитие на индустриални и складови дейности.

Основните цели, които се поставят с мерките за насърчаване на инвестициите са:

1. повишаване конкурентоспособността на икономиката на територията на община Исперих, чрез насърчаване на инвестициите за научни изследвания, иновации и технологично развитие в производства и услуги с висока добавена стойност, при спазване принципите на устойчивото развитие;
2. подобряване на инвестиционния климат;
3. създаване на нови работни места;
4. стимулиране развитието на местния бизнес, чрез привличане на инвеститори и подпомагане дейността на фирмите, които развиват дейност на територията на общината.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на Община Исперих се насърчават с мерките по реда на чл. 22з, ал. 3 от ЗНИ и по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане, Закона за данък върху добавената стойност, Закона за насърчаване на заетостта и Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, ако отговарят на предвидените в тях условия.

По реда на нормативната уредба се насърчават инвестиции в дълготрайни материални и нематериални активи и свързаните с тях нови работни места, осъществявани на територията на община Исперих, в съответствие с изискванията на Регламент(ЕС) № 651/2014.

Инвестициите трябва да отговарят на условията на чл. 12, ал. 2 ЗНИ, както следва:

1. да са свързани със създаването на ново предприятие, с разширяването на съществуващо предприятие/дейност, с диверсификация (разнообразяване) на производството на предприятието/дейността с нови продукти или със съществена промяна в цялостния производствен процес на съществуващо предприятие/дейност;
2. да се осъществяват в икономически дейности, посочени в правилника за прилагане на закона със съответните кодове, определени съгласно действащата Статистическа класификация на икономическите дейности в Европейската общност (NACE), съответно нейното пряко приложение в Република България чрез съответстващата класификация;
3. най-малко 80 на сто от приходите от изпълнявания инвестиционен проект да са от икономически дейности по т. 2 за срока по т. 8 /по-долу/;
4. срокът за изпълнение на инвестицията да е до три години от датата на започване на работата по проекта до неговото завършване, включително за голям инвестиционен проект по смисъла на чл. 2, § 52 и чл. 14, §13 от Регламент (ЕС) № 651/2014;

5. инвестициите в един обект да не са под минималния размер, определен с правилника за прилагане на ЗНИ, който размер може да бъде намален:

а) до три пъти за инвестиционни проекти, които ще се реализират изцяло в административните граници на икономически необлагодетелстваните региони, определени с правилника за прилагане на закона;

б) до три пъти за инвестиции във високотехнологични дейности от индустриалния сектор на икономиката, определени с правилника за прилагане на закона;

в) до пет пъти за инвестиции във високотехнологичните дейности от сектора на услугите, определени с правилника за прилагане на закона;

г) над пет пъти, когато се създава и поддържа заетост по смисъла на т. 7 във високотехнологични дейности или в икономически необлагодетелстваните региони и до три пъти в останалите икономически дейности, като изискванията към заетостта се определят с правилника за прилагане на закона;

6. най-малко 40 на сто от приемливите разходи за материални и нематериални активи да се финансират чрез собствени ресурси или чрез външно финансиране под форма, която изключва публична подкрепа;

7. инвестициите да създават и поддържат заетост, която отговаря едновременно на условията съгласно чл. 14, §9 от Регламент (ЕС) № 651/2014:

а) да е пряко свързана с осъществяването на инвестиционния проект;

б) инвестиционният проект да води до нетно увеличение на броя на служителите в съответното предприятие/организация в сравнение със средния брой на служителите през предходните 12 месеца;

в) създадената заетост да се поддържа за минимален период от 5 години в случай на голямо предприятие и за минимален период от 3 години в случай на МСП;

8. инвестицията в икономическата дейност по т. 2 да се поддържа в съответния регион по местонахождение най-малко 5 години, а в случай на малки и средни предприятия - три години, считано от датата на нейното завършване, съгласно чл.14, §5 от Регламент (ЕС) № 651/2014 г.

В интернет страницата на Община Исперих следва да се поддържа актуална електронна база данни на следната информация:

- актуален списък със свободни терени и недвижими имоти за осъществяване на инвестиции;
- формуляри и образци за кандидатстване за получаване на сертификат за инвестиция клас В и ползване на насърчителните мерки;
- информация за издадените сертификати за инвестиция клас В;
- прилаганите мерки за насърчаване на инвестицията при спазване на изискванията за наблюдение и прозрачност на информацията в областта на държавните помощи.

Инвестициите се определят като клас В с общинско значение, въз основа на критериите за размер на инвестициите и заетостта. Проектите с общинско значение се насърчават като инвестиции клас В, когато се реализират в административните граници на общината и отговарят на нормативните изисквания.

Инвестиционните проекти с общинско значение с издаден сертификат клас В от кмета на общината се насърчават с мерките по реда на чл.22з, ал.3. от ЗНИ, както следва:

1. съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината;
2. индивидуално административно обслужване;
3. придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти - частна общинска собственост, по реда на чл.22а, ал.1, т.2 и 4 при спазване на условията по чл.22а, ал.2 - 8 и 13.

Препоръчителни мерки за насърчаване на инвестициите:

- Създаване на инвестиционен модул в сайта на Общината с презентации на дейността на местните фирми и информация за индустриални зони, свободни терени, сгради и др.
- Съкратени срокове за административно обслужване, предоставяно от Общината на инвеститорите чрез общинската администрация, в срокове с една трета по-кратки от предвидените за съответните административни услуги.
- Индивидуално административно обслужване – извършва се безплатно от служители на Общинската администрация, пред съответните компетентни органи, като включва:
 1. информирание на инвеститорите за необходимите и приложими процедури към конкретния инвестиционен проект, съобразно неговите специфики, нормативни изисквания;
 2. съдействие и помощ при попълване, подаване и получаване на необходимите документи, за реализиране на проекта, от ангажираните институции, след заплащане на дължимите такси (съгласно съответния закон);
 3. осигуряване на контакт между инвеститора и съответната администрация, задължена за издаване на необходимите документи и други.
- Придобиване право на собственост или ограничени вещни права върху имоти – частна общинска собственост, необходими за реализиране на инвестиционния проект, след преговори с инвеститора и извършване на оценка (съгласно ЗНИ, ППЗНИ и общинската Наредба за насърчаване на инвестициите).
- Облекчен режим (без търг или конкурс) при придобиване право на собственост или ограничени вещни права (право на ползване, на преминаване и др.) върху недвижими имоти - частна общинска собственост – важи за инвестиции клас „А“ и „Б“ от ЗНИ.
- Изграждане с публични средства на елементи на техническата инфраструктура, необходими за осъществяване на един или повече инвестиционни проекти.
- Данъчни облекчения при определяне размера на местните данъци и такси за определен брой години след реализиране на инвестицията.
- Изготвяне на реализация на ежегоден План за действие за общинските концесии, с цел привличане на инвеститори за стопанистване и/или управление на общински имоти, обекти и/или предоставяне на публични услуги.
- Съдействие за осигуряване на квалифициран персонал за предприятията на инвеститорите, включително чрез организиране на обучения, финансирани от различни програми и проекти, стажантски програми, дуално обучение и други механизми.
- Участие в български и международни икономически и инвестиционни форуми, борси и търговски изложения и организиране на бизнес посещения на потенциални инвеститори.

ЧАСТ VII. ОБЩИНСКА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Програмата за развитие на туризма в община Исперих е изготвена като самостоятелен раздел в ПИРО, в изпълнение на нормативните изисквания на чл.11 от Закона за туризма (ДВ. бр.17 от 25.02.2020 г.). Настоящата Програма е в съответствие с приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014-2030 г., Концепцията за туристическо райониране на България и е съобразена със задачите на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021-2027 г. и съществуващите туристически ресурси.

Община Исперих разполага с уникални възможности за практикуване на различни видове туризъм – културно-исторически, екологичен, приключенски, ловен, риболовен, селски и др.

За съжаление потенциалът на общината не е използван пълноценно до момента и туризмът остава един от слабо развитите сектори в местната икономика. В същото време социално-икономическите данни сочат висока безработица и емиграция на населението поради липса на условия за заетост и работни места.

Настоящият раздел на ПИРО има за цел да допринесе за насърчаване на туристическото развитие в района, привличане на инвеститори в сектора, разширяване на базовата инфраструктура-места за настаняване и заведения за хранене и развлечения и популяризиране на Исперих като дестинация за рекреация, отдых и туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия.

В съответствие с нормативните изисквания на чл.11, ал.2 от Закона за туризма, настоящата Програма предвижда проекти и дейности за:

1. изграждане и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината, включително местните пътища до туристически обекти;
2. изграждане и функциониране на общински туристически информационни центрове и организация на информационното обслужване на туристите;
3. изграждане и поддържане на туристически обекти, които са общинска собственост или за които правото за ползване и управление е предоставено на общината;
4. организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за развитието на туризма;
5. провеждане на проучвания, анализи и прогнози за развитието на туризма в общината;
6. реклама на туристическия продукт на общината, включително участие на туристически борси и изложения;
7. взаимодействие и членство на общината в туристически сдружения и в съответната организация за управление на туристическия район;
8. подобряване качеството на услугите, предлагани в общинските туристически обекти.

Развитието на туризма се явява изключително важен приоритет със значително влияние върху икономическия растеж и трудовата зетост и пряко отношение към качеството на живот. Туризмът може да изиграе съществена роля за изграждане и утвърждаване на положителен имидж на общината и да даде възможност за развитие на множество съпътстващи дейности и услуги, които да разнообразят местната икономика и създадат работни места.

Конкретните проекти, дейности, бюджет и срокове за изпълнението им в сферата на туризма са включени в Програмата за реализация на ПИРО.

В Концепцията за туристическо райониране на България от 2015 г., община Исперих е включена в Район Дунав с административен център град гр. Русе, в Източнодунавски подрайон. Туристическият район има специализация в Културен и Круизен туризъм.

Разширената му специализация включва: 1. Културно-исторически туризъм; 2. Речен круизен туризъм; 3. Приключенски и екотуризм; 4. Градски развлекателен и шопинг туризъм; 5. Винен и кулинарен туризъм; 6. Религиозен и поклоннически туризъм.

Община Исперих попада в обхвата на специализацията за културно-исторически, приключенски и екотуризм, религиозен и поклоннически туризъм.

Развитието на устойчив туризъм е сред основните цели в Първия приоритет на Интегрираната териториална стратегия за развитие на Северен централен район - *Цел 1.3.2. Опазване и развитие потенциала на природните дадености и културно-историческото наследство за насърчаване и укрепване на туристическия сектор.*

В стратегията е посочено, че туристическата индустрия притежава значителен потенциал за разширяване и разнообразяване на регионалния туристически продукт, чрез активно устойчиво включване на природното и културното богатство. Природното и културното наследство е едно от най-силно изразените сравнителни предимства на българските райони в глобализацията се свят. За постигане на стабилен ръст на сектора, основно изискване е осигуряването на необходимите условия на достъпност и комфорт на обектите, без това да поставя в риск тяхната автентичност. За осигуряване на добра възвръщаемост от инвестициите и стабилен ръст на сектора, сериозни усилия следва да бъдат фокусирани в съвременни методи на маркетинга на туристическите дестинации с фокус върху целостта и разнообразието на предлагания в района продукт. Този продукт следва да съчетава експонирането на природните и културните ресурси в района като ключов елемент в туристическото развитие и предлагане, като осигурява поддържане на основни екологични процеси и опазване на природното наследство и биоразнообразието.

Мерките за развитие на туризма в района включват:

- Валоризиране и активизиране на богатите природни и антропогенни туристически ресурси в областите на района..
- Съвързване на съществуващите рекреационни зони и ландшафти чрез културни и туристически маршрути.
- Развитие на инфраструктурата на културата и експониране на културното наследство на територията на СЦР като предпоставка за развитие на културния туризъм. Включване на културното наследство в регионални туристически продукти и популяризиране им в европейски и световен план. Възстановяване, реставрация, консервация, въвеждане на съвременни форми на експониране на паметниците на културното наследство.
- Изграждане на инфраструктурата, обслужваща туризма в района.
- Популяризиране на биологичното разнообразие. Изграждане на екотуристическа инфраструктура. Реализиране на проекти за опазване и поддържане на биологичното разнообразие.
- Стимулиране на туризма по река Дунав.
- Подкрепа на инициативи за създаване на регионални туристически продукти в областта на културния, винарския, селския туризъм.
- Осъществяване на интегрирани проекти с трансграничен и транснационален характер.

Развитието на туризма в района следва да се осъществява чрез широко сътрудничество между всички заинтересованите страни – държавата, Регионален съвет за развитие, областни и местни власти, бизнес и туристически организации, други обществени и неправителствени организации.

Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката в района на община Исперих, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора.

На територията на общината съществуват природни и антропогенни зони и фактори - уникални природни забележителности, културно-исторически паметници, недвижими културни ценности и обекти, значителни горски ресурси, защитени зони, религиозни и културни обекти, етнографски ресурси и традиции, които биха могли да се използват за развитие на туризма.

1. Ситуационен анализ и туристически ресурси

Туризмът не е типичен отрасъл за местната икономика, но община Исперих разполага със значителни ресурси и туристически потенциал, които могат да се използват за генериране на доходи и устойчиво развитие. Общината предлага много добри възможности за развитие на селски туризъм, къмпинг, спорт и отдых, туризъм, както и за развитието на лова. Пейзажът, пълен с красива растителност, предлага големи възможности за развитие на този отрасъл на икономиката. Тази територия, далеч от индустриални центрове дава възможност за развитието на селски туризъм/еко-туризъм без значително влияние от страна на градските покрайнини или замърсяване. Подходящият терен за развитието на селския туризъм е много атрактивен, тъй като могат да се създадат много маршрути за разходка и отдых на туристите.

На територията на общината няма официално регистрирани и действащи туроператори, туристически агенти и туристически сдружения.

Предпоставки за селски, еко и ловен туризъм

Релефът на Община Исперих е хълмисто равнинен. Климатичните фактори – температура, валежи, ветрове, влажност и други създават добри предпоставки за почивка и туризъм. За развитието на туризма в Общината е от голямо значение и липсата на сериозни замърсители в атмосферата. Чистият въздух в селата създава подходящи условия за развитие на селски и еко туризъм, тъй като са налице всички предпоставки за пълноценна почивка и възстановяване на хората от замърсяванията в големите градове.

В близост до общинския център се намира и Държавно ловно стопанство „Воден – Ири Хисар“, което създава предпоставки за развитието на ловен туризъм. Ловно стопанство включва два ловно-технически участъка /ЛТУ/:

- ЛТУ „Воден“ с площ от 8127,6 ха, разположен на три общини – Разград, Завет и Исперих. Седалището на ЛТУ е в месността „Воден“.

- ЛТУ „Ири- Хисар“ с площ от 6366,7 ха, също разположен на три общини – Главиница, Завет и Исперих. Седалището на ЛТУ е в месността „Ири Хисар“.

На територията на ловното стопанство преобладават широколистните видове - цер, липа, благуна, ясен, акация, габър, летен дъб. От иглолистните се срещат черен и бял бор – едва 0,5%.

Интерес представлява и богатият дендропарк, разположен на около 600 дка площ. Неговото създаване е започнало още през 60-те години на миналия век, когато „Воден“ още не е било ловно, а горско стопанство. За залесяването на парка с различни местни и чужди видове са използвали разсадници из цялата страна. Някои от най-атрактивните дървесни видове са гигантска секвоя, маклура, турска леска, червен дъб, кедри, лиственица, моливно дърво, копривка, китайски мехурник, каталпа и др., а от храсти и полухрасти: японска дюля, винка, махония, пълзяща хвойна, бодлива хвойна, кисел трън.

На територията на Общината има и защитени зони и територии. Географското положение на Община Исперих и природните дадености създават предпоставки за разгръщане на активна стопанска дейност в сферата на туризма и развитие на ефективно сътрудничество на всички нива в областта и района.

Предпоставки за културен туризъм

Развитието на инфраструктурата и туристическите обекти в Община Исперих може да създаде добра среда за развитието на туризма, особено на културния туризъм.

Културно-историческо наследство:

- Археологически резерват “Сборяново”;
- Тракийска царска гробница – под егидата на ЮНЕСКО;

- Гетска столица Хелис - Тракийски укрепен град;;
- Светилище Камен рид;
- Ранно-средновековни селища Бювен касаба и Петрова нива;
- Демир баба теке;
- Исторически музей, гр. Исперих;
- Етнографска къща, гр. Исперих;
- Демонстрационен обект „Свещоливница“ с. „Свещари“
- Вятърна мелница с. Белинци;
- Панаир на царевицата.

Запазеното културно-историческо наследство от древността е безценен ресурс за развитие на културния туризъм.

Предпоставки за спорт и рекреационен туризъм:

На територията на Община Исперих има достатъчно ресурси, които позволяват развитието на спортен и възстановителен туризъм.

Култура и традиции

В селските райони са запазени голяма част от традиционните местни бит и обичаи. Някои от тях са вкоренени в ежедневието и несъзнателно се практикуват чрез говора, поведението, ползването на уреди за работа и т.н.

Исторически музей гр. Исперих, заедно с читалищата, са основните институции, които съхраняват и популяризират културното наследство в общината. Публикациите във връзка с движимото и недвижимото културно наследство на територията на Археологически резерват „Сборяново“ са изключително много.

Най-изявените форми на нематериално наследство на територията на общината са:

- Обичаи, обреди, празненства, ритуали и вярвания;
- Музика, песни и танци;
- Кулинарни и етноложки традиции.

Ежегодно Общинският съвет на Община Исперих, по предложение на кмета на Общината, приема културен календар за събитията, които ще се проведат през съответната година с оглед обезпечаване тяхната реализация с необходимия финансов ресурс от общинския бюджет.

Таблица 54: Дейност на категоризираните места за настаняване в община Исперих 2020-2022 г.

Години	Места за настаняване брой ⁷	Легла – брой	Легла денонощия – брой	Стаи – брой
2020	5	164	31676	77
2021	4	119	33166	61
2022	4	119	33203	61

Източник: НСИ

Към 2022 г. броят на категоризираните места за настаняване в община Исперих с повече от 10 легла е 4, като се запазва спрямо предходната година. Броят на стаите е 61, а на леглата – 119 легла. Заетостта на легловата база леко се повишава през 2022 г. и достига 33 203 легла

⁷ В наблюдението са включени категоризираните хотели и места за настаняване с над 10 легла, функционирали през отчетния период. Статистиката не отчита обекти с под 10 легла. Към момента на изготвяне на настоящия доклад НСИ не са публикували обобщена информация за местата за настаняване и подслон през 2023 г.

денонощия, докато през 2021 г. е 33166 легла денонощия. Тъй като броят на местата за настаняване в общината е сравнително малък, реализираните нощувки, броя на пренощуващите лица и приходите от нощувки са посочени от статистиката като конфиденциални данни.

По данни на Исторически музей – Исперих броят на посетителите на обект Тракийска гробница при с. Свещари за 2022 г. е 8557 души, както следва:

Разпределение на посетителите по възрастови групи:

а/ деца до 7 г. – 225 души;

С безплатен вход: 487 души + 225 /по т. а/ = 712.

б/ ученици – 1500 души;

в/ студенти – 198 души;

г/ възрастни – 3884 души;

д/ чужденци – 1500 души;

е/ пенсионери – 1250 души.

С платен вход: 7845 души.

Чуждестранните посетители са 1500 души.

Най-много през 2022 г. са чуждестранните посетители от Европа 1401 бр.

По държави: Франция – 349; Румъния- 339; Испания – 175; Германия – 102; Италия 91. Посетителите от САЩ са били 61.

Брой посетители на обект Демир баба теке 18 000.

Географското положение на община Исперих (в сърцето на Лудогорието и Източна Дунавска равнина), природните ресурси (гори, защитени зони и територии) и уникалното културно-историческото наследство, предполагат успешното развитие на разнообразни форми на туризъм. За нарастване и задържане на туристическия интерес и утвърждаване на дестинацията от първостепенна важност е осигуряването на добра туристическа достъпност, включваща „довеждащата“ и вътрешната транспортна инфраструктура.

Субект на управлението на Туристическа дестинация – Исперих са органите на местната власт в партньорство с неправителствените организации (читалищата и самодейните състави, НПО, МИГ „Исперих“, ДЛС и др.), бизнеса и децентрализираните държавни институции, имащи отношение към развитието на туризма в общината.

В общината работи една туристическа агенция - филиал на иновативен за региона туроператор - „Амави травел“. С всеотдайните усилия на работещите в местния клон на туроператора и представители на местния туристически бизнес и хранително-вкусовата промишленост е разширен потенциала на входящия за територията туризъм. В общината работят и други пътнически агенции и туроператори, но предимно за изходящ за територията туризъм.

Почти всички населени места имат потенциал да привличат туристи и да допринесат за развитието и обогатяването на местния туристически продукт. Голяма част от селата са подходящи както за селски, така и за екологичен, културно-исторически, религиозен туризъм, лов и риболов.

Основният поминък на хората в малките населени места е животновъдство и земеделие. Този ценен ресурс може да се използва за изхранване на туристите и предлагане на традиционна кухня от местна продукция в заведенията. Това ще спомогне както за оптимизиране на разходите в туризма и оформяне на ярко изразена идентичност на района, така и за съживяване на общинската икономика като цяло и развитие на съпътстващи дейности и услуги. Необходим е интегриран подход и засилване на връзките между туристическата индустрия и местните производства – селско стопанство (биоземеделие), хранително-вкусова промишленост и др.

За подобряване качеството на селския туризъм е необходимо да се подобри и общия облик на селата – площи, паркове, улици, тротоари, детски и спортни площадки, забавления и

атракции. Връзката между някои села и разходките до туристически обекти в района може да се осъществяват с велосипеди. Необходимо да се поставят нови указателни табели за достигане на природните и културни забележителности.

Хората и местните общности са най-важния ресурс за развитие на всякакви икономически дейности, включително и за туризма. Те са в основата на организацията, управлението и създаването на туристическите продукти и услуги. От техните знания, умения и капацитет зависи качеството на туристическото предлагане. Те са двигателя на местното икономическо развитие и устойчив растеж. Хората са генератори на иновативни идеи за оползотворяване на туристическия потенциал и разнообразяване престоя на туристите с различни атракции. Като цяло в община Исперих все още липсват допълнителни атракции и забавления за разнообразяване престоя на туристите. Необходима е ефективна реклама и нови атракции – увеселителни паркове, маунтин байк, велосипеден туризъм, спортно ориентиране, пейнтбол, спортен риболов и др.

Качеството на туристическото обслужване зависи изцяло от персонала и е обща отговорност на образователната система, Общината и предприемачите в сферата на туризма.

За информационното обезпечаване на туристите в дестинацията е необходимо да се създаде Туристически информационен център. Нужен е интернет-портал с туристическа информация за общината и подготвени екскурзоводи и водачи за местните обекти и маршрути, включително за велосипеден туризъм, спортно ориентиране, планински водачи и други.

Устойчивото развитие на туризма налага координация, партньорство и съгласуване на действията на всички заинтересовани страни и отговорни институции, включително Консултативния съвет по туризъм.

Обезпечаването на туристическата индустрия с добре подготвени кадри, професионалисти в различни области е една от най-важните задачи за развитието на дестинацията през програмен период 2021-2027 г.

Адекватна подготовка на кадри в хотелиерството се обезпечават чрез професионалното обучение по специалност “Организация на обслужването в хотелиерството“, професия „Администратор в хотелиерството“ в местната Професионална гимназия по селско стопанство “Хан Аспарух“. Традиционно Професионалната гимназия дава стабилна теоретична и практическа подготовка на бъдещите кадри в трите основни направления в туризма – хотелиерство, ресторантьорство и предоставяне на допълнителни услуги в туризма, както и много добра професионална езикова подготовка.

Туризмът отдавна се е превърнал в икономически и социален феномен в ежедневието на стотици милиони хора. По данни на Световната туристическа организация (СТО) той остава един от най-динамично развиващите се сектори, които бележат непрекъснат ръст.

В бъдеще предприемачите ще срещат все по-големи трудности при набиране на персонал и ще са принудени да привличат кадри от други общини. За да ги задържат обаче се налага да се предлага адекватно възнаграждение през цялата година и тук се изправяме пред проблема със сезонността на туризма и липсата на възможности за равномерна натовареност на легловата база. Остава и проблема с чуждоезиковата подготовка на кадрите. Това налага организиране на допълнителни курсове и обучения за да може да се развива международното сътрудничество и да се увеличат чуждестранните туристи.

2. Мерки и дейности за развитие на туризма

Инвестициите в туристическия сектор и популяризирането на Исперих като туристическа дестинация могат да се отразят положително на икономическото съживяване на района, стандарта на живот и качествата на средата на обитаване. Успешното развитие на туризма може

да създаде нови работни места, както в сектора, така и в съпътстващи дейности и услуги и да превърне общината в по-привлекателно място за работа и живот.

Общината има потенциал да се превърне в популярна българска дестинация за здравен екологичен, селски туризъм, рекреация, краткотраен отдих, културно-исторически туризъм, лов и риболов. Мисията на Общинската администрация в това направление е да провежда последователна и целенасочена политика в областта на туризма, като осигурява координация и партньорство между публичния, частния и неправителствения сектор и съдейства за популяризиране на дестинацията.

Главната цел на Програмата за развитие на туризма, като елемент на ПИРО е да се набележат подходящи мерки и дейности за утвърждаване на Исперих първо на регионалния и националния туристически пазари, като популярна дестинация за традиционни и алтернативни форми на туризъм, на база местните ресурси и потенциал.

В стратегическата рамка на Плана за интегрирано развитие на Община Исперих са заложили следните приоритетни дейности, които следва да допринесат за развитието на туризма:

Стратегическа цел 1: Подкрепа за устойчив икономически растеж и повишена конкурентноспособност на местната икономика

Приоритет 1.4.: Развитие на устойчив туризъм със запазени традиции, култура и културно-историческо наследство

Мярка 1.4.1. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности

Дейности:

1. *Разработване на междуобщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности*
2. *Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за популяризиране на общината като туристическа дестинация*
3. *Активно промотиране на туристическите обекти и продукти на общината, вкл. чрез участие в туристически борси и изложения и използване на нови методи с помощта на цифровите технологии*

Мярка 1.4.2. Обновяване и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината

Дейности:

1. *Изграждане на Туристически информационен център в гр. Исперих, който да поеме организацията по информационното обслужване на туристите и гостите на общината*
2. *Насърчаване на частни инвеститори за изграждане на нови места за настаняване, къщи за гости и малки семейни хотели в близките до АР „Сборяново“ населени места*
3. *Обособяване на екопътеки и веломаршрути*

Мярка 1.4.3. Подобряване на качеството на услугите, предлагани в туристическите обекти на територията на общината

Дейности:

1. *Повишаване на професионалната квалификация на заетите в туризма*
2. *Разработване и предлагане на нови атракции за привличане на повече туристи*
3. *Експониране на културно-историческото наследство чрез нови методи и технологии като дигитализация и виртуални представления*

Стратегическа цел 3: Устойчиво и балансирано развитие на територията на община Исперих с подобрена техническа инфраструктура и съхранена околна среда

Приоритет 3.2 Устойчива околна среда, опазване и възстановяване на природното наследство и биологичното разнообразие

Мярка 3.2.4 Опазване идентичността на природното наследство и наследеното биологично разнообразие

Дейности

1. Разработване и актуализиране на план за управление на защитени територии и зони
2. Предприемане на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината
3. Мерки за предотвратяване образуването на незаконни сметища
4. Провеждане на кампании за почистване на локални замърсявания, обществени зелени площи, паркове, градинки и др.
5. Поощряване на граждански инициативи, свързани с опазването на околната среда

Приоритет 3.4.: Развитие на териториалното сътрудничество

Мярка 3.4.1. Териториално сътрудничество в областта на културно-историческото и природно наследство

Дейности

1. Интегрирани териториални инвестиции в общи продукти и услуги със съседни общини в областта на културно-историческото и природно наследство
2. Съвместни инициативи за развитие на алтернативни форми на туризъм
3. Разработване на междубоцински стратегии и програми за съвместни туристически дейности със съседни общини

Очаквани резултати от изпълнението на Програмата за развитие на туризма са: създаден и предложен на туристическия пазар уникален местен туристически продукт, на база специфичните ресурси и потенциал; увеличаване на местата за настаняване и послон; увеличаване на нощувките, увеличаване на приходите от туризъм, увеличаване на заетостта на легловата база; увеличаване на средния престой на туристите; увеличаване на работните места в туризма и в съпътстващи дейности и услуги.

Действията на Общината и инвестиционните проекти в сферата на туризма трябва да спрат негативните тенденции в развитието, които сега се наблюдават и да спомогнат за повишаване на жизнения стандарт на населението и създаване на нови работни места.

Постигането на благоприятно за общината развитие може да се осъществи, като се използват два основни подхода:

- Инвестиционен подход – в този подход държавните институции, местните власти, частните предприемачи и неправителствените организации ще играят съществена роля в предлагането, разработването и лобирането за осъществяване на местни и чуждестранни инвестиции и за привличане на финансови средства за осъществяване на инвестиционни проекти за успешно развитие на туризма в община Исперих;

- Ресурсен подход – максимално използване на местните туристически ресурси и потенциал.

В допълнение на тези два подхода трябва да се работи в две още две посоки - осигуряване на добре подготвени кадри за работа в туризма, които да обезпечат доброто и качествено обслужване на туристите и гостите, от една страна, и активен маркетинг и реклама на дестинацията и местните продукти и услуги на българския и международен пазар, от друга.

Община Исперих има потенциал и капацитет да се развие като популярна и привлекателна туристическа дестинация, предлагаща местните ресурси като единен, брендиран уникален туристически продукт, съчетаващ разнообразни форми на туризъм и атракции за посетителите.

Настоящата Програма ще допринесе за устойчиво, интегрирано туристическо развитие на общината, привличане на инвеститори в сектора, подобряване и разширяване на базовата инфраструктура, повишаване качеството на туристическото предлагане и за утвърждаването ѝ

като предпочитана дестинация за отдых и туризъм. Заложените цели ще се постигнат, чрез използване на наличните ресурси за устойчиво развитие на всички видове туризъм, за които има потенциал в общинската територия, като се акцентира върху: културно-историческия, екологичен, спортен, приключенски, селски туризъм, лов и риболов. Предлагащото ще се допълни и разнообрази с възможностите за религиозен, фестивален и събитийен туризъм, тренировъчни школи, уикенд почивки и рекреация, зелени училища, конна езда и др.

За финансовото осигуряване на необходимите мерки и дейности могат да се използват възможностите, осигурени в най-голяма степен от СПРЗСР, ВОМР, чрез МИГ „Исперих“, ОПРР и други български финансиращи програми, по които Община Исперих и местния бизнес са потенциални бенефициенти. Като допълнителни източници на средства могат да се използват други общностни програми, финансирани от фондовете на ЕС, бюджета и други програми.

ЧАСТ VIII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПИРО И ОПИСАНИЕ НА ИНТЕГРИРАНИЯ ПОДХОД ЗА РАЗВИТИЕ

Интегрираният подход е един от новите моменти в стратегическото и пространствено планиране през новия програмен период и намира своето конкретно приложение в Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021 – 2027 г. Интегрираният подход изисква да се търси не само локалния ефект от отделните мерки, дейности и проекти, включени в ПИРО, но и да се гарантира мултипликативен ефект от комплексното им прилагане. Интегрираният подход, приложен при изготвянето на Програмата за реализация на ПИРО се основава на три основни характеристики: мултидисциплинарност; пространствено измерение и партньорство. С този подход се цели преодоляване на социалните и териториални различия и съгласувани действия при планирането и управлението на ресурсите за подобряване на компонентите на жизнената среда. В основата на подхода е промяната на фокуса от подкрепа за населените места към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.

С подхода за интегрирано териториално развитие се цели развитие на модел на партньорство и насърчаване на сътрудничеството между различни действащи лица на местно ниво – както между местните власти и другите заинтересовани страни (представители на бизнеса и гражданското общество), така и между отделните административни звена и публични институции (различни общини, областни администрации). Идеята е всички те, водени от обща цел вместо в условия на конкуренция за достъп до финансиране да работят съвместно за разрешаването на общи проблеми или оползотворяване на потенциалите за развитие на конкретната територия, без водещи да са административните граници на отделните териториални единици. В този смисъл водещ принцип при изпълнението на ИТИ на първо място е сътрудничеството за решаване на общи проблеми, а не административно-териториалните граници на общината.

През програмен период 2021-2027 г. се прилага финансирането на концепции за ИТИ, състоящи се от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) проекти / проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и/или потенциали за развитие, включващи най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет.

По своята същност ПИРО представлява стратегически документ относно политиката за постигане на устойчиво интегрирано развитие на общината, докато програмата за неговата реализация има оперативен характер и конкретизира начина, практическите мерки, инвестиционните дейности и проектните идеи за постигане целите на развитието. Програмата за

реализация на ПИРО има за задача на основата на целите и приоритетите за развитие на общината, залегнали в плана, да осигури вътрешната и външната съгласуваност на факторите на развитието и ресурсите за реализация на плана, като оптимизира възможностите за финансиране, институционална подкрепа и техническа помощ за изпълнение на плана. Основните структурни елементи на програмата са мерките и проектните идеи по съответните цели и приоритети на плана. В тях са включени дейности, обединени по териториален, технологичен и времеви признак, с общо финансово управление и предвиден синергичен ефект. Всяка предвидена интервенция може да обхваща комплекс от дейности, подлежащи на финансиране със собствени или заемни средства, инвестиционни програми по общински концесии, средства от различни оперативни програми или от други източници.

Мултипликационният ефект от прилагане на интегрирания подход при реализация на ПИРО може да бъде:

- Интегрален - интегритетът се изразява в последователна реализация на комплекс от мерки, проекти и дейности, които изпълнени в съвкупност ще създадат по-висока добавена стойност за обществото и ще имат по-голям общ ефект за целевата територия и нейното население;
- Синергичен, т.е. по-голям от сумата на ефектите от отделните мерки, ако последните биха се провеждали поединично, без връзка и взаимодействие с другите мерки;
- Метричен и неметричен, като качествените ефекти в крайна сметка могат да доведат до подобряване на функционирането на социо-икономическата система;
- Постоянно нарастващ, умножаващ се ефект. Реализираният ефект в една сфера да води след себе си пряко или косвено, до съответни ефекти и в други, по-близки или по-далечни, по-пряко или по-непряко свързани подсистеми на обществения живот.

Макар, че са относително самостоятелни, икономическата, социалната и инфраструктурната системи на територията на общината и процесите на реализиране на мерките в тези системи функционално се преплитат помежду си и зависят една от друга. Така самоцелното подобряване на инфраструктурата, без преодоляване на демографските и икономически проблеми не би допринесло за подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на населението. Същевременно подобряването на икономическата база и привличането на инвеститори, не може да се осъществи, без качествени и добре обучени кадри и благоприятстващи развитието на бизнеса обществени инфраструктури. Това налага прилагането на интегриран подход в ПИРО като цяло и в частност във включените в Програмата за реализация на плана мерки, дейности и проекти. По този начин паралелното подобряване на качеството на човешките ресурси и на инфраструктурата ще доведе до ускоряване на икономическото развитие. Това от своя страна, ще позволи генериране на повече приходи в общинския бюджет, допълнително подобряване и модернизиране на инфраструктурата, повишаване на квалификацията и мотивацията на хората да останат да живеят и работят в общината. С подобен мултипликационен ефект ще бъдат и мерките, насочени към опазване и подобряване на околната среда, превенция и адаптиране към климатичните промени, подобряване на зоните за отдих и туризъм и други.

Независимо от това, че всяка от посочените сфери има своите собствени цели, приоритети и бюджети, при интегрирания подход за развитие трябва да се държи сметка как тези институционално отделни елементи си въздействат взаимно. Принципът на интегрирания подход следва да бъде водещ при разработването на стратегическия раздел на ПИРО и съответно да бъде прилаган по отношение на всяка част от неговата структура. Тоест отделните мерки, проекти и дейности да се разглеждат в тяхната взаимна връзка и допълняемост, като съзнателно се търсят и

развиват интеграционни връзки на всички равнища, както вътре в общината, така и в нейната обвързаност с други територии, извън нейния обхват.

Основните структурни елементи на Програмата са мерките и проектите/проектните идеи по съответните приоритети на ПИРО. Програмата за реализация на ПИРО има многогодишен характер (7-годишен период на действие) и може да бъде актуализирана периодично, в зависимост от условията и прогнозите за реализацията на ПИРО, с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане целите и приоритетите за развитие.

Актуализираната Програма за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Исперих за периода 2021 – 2027 г. е представена в ПРИЛОЖЕНИЕ № 1.

Програмата за реализация на ПИРО съдържа и актуален **Индикативен списък на важни за общината проекти, които ще се разработват и изпълняват в рамките на Програмата до края на периода – 2027 г. (ПРИЛОЖЕНИЕ №1А).**

Индикативният списък е изготвен по образец, регламентиран в Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март 2020 г. на Министерството на регионалното развитие и благоустройството.

Индикативният списъкът с проекти, които са от по-голяма важност за развитието на общината и за постигане целите на ПИРО е неразделна част от Програмата за реализация, тъй като интегрираното им комплексно изпълнение ще има по-голям синергичен ефект върху целевата територия. В този смисъл, включените в Приложение №1А интегрирани проекти по съответните мерки могат да фигурират и в Приложение №1, но се извеждат в самостоятелен списък, за да се подчертае общия им мултипликационен ефект.

В Програмата за реализация на ПИРО и Индикативния списък преобладават повече проектни идеи и по-малко на брой конкретни проекти, за които има сериозни инвестиционни намерения или проектна готовност. Това е разбираемо, тъй като ПИРО е разработен в началото на програмния период. С влизането в действие на Плана, ще се пристъпи към разработването на самите проекти, които корелират със заложените в плана проектни идеи. Важна особеност във формулировката на проектните идеи е това, че същите се представят в по-обобщени формулировки. Това е направено с цел в тази формулировка в последствие да се добави в по-конкретен вид наименованието на конкретния проект.

При определяне на Индикативната стойност на предлаганите Проектни идеи са използвани стойностите на проекти – аналози, които са финансирани в програмния период 2014-2020 г. или разработени количествено-стойностни сметки и финансови обосновки за дейностите, за които има проектна готовност. Размерът на финансовия ресурс е индикативен, а неговата конкретна величина ще се определя при разработването на самите проекти, съобразно техническите им параметри, методики за фонд работна заплата, финансиране на меки мерки, часови ставки и условията за допустимост на разходите по процедурите за финансова помощ, по които ще се кандидатства.

Условието за включване на конкретни проекти или проектни идеи в Приложение №1а е, че общината съвместно с партньорите са преценили, че: а) съответният проект е от особена важност за развитието на общината и следва да бъде реализиран приоритетно; б) съответният проект има известна степен на проектна готовност (предпроектно проучване, технически инвестиционен проект, обосновки, социално-икономически анализ, финансови анализи и др.); в) съответният проект е интегриран с други проекти, чието съвместно изпълнение води до голям ефект за общината и нейното население.

В тази връзка е възможно на етапа на изготвяне на ПИРО общината да няма готовност с подробен списък, съгласно приложение №1А, но той може да бъде добавен или разширяван по-

късно, при актуализация на Програмата за реализация на ПИРО. Индикативният списък с проекти може да бъде актуализиран, като нови проекти се включват при спазване на принципа на партньорство, чрез съответните мерки от комуникационната стратегия.

Съгласно Методически указания за разработване и прилагане на планове за интегрирано развитие на община (ПИРО) за периода 2021-2027 г. от м. март на Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Програмата за реализация на Плана за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г. съдържа и актуализирана **Индикативна финансова таблица (ПРИЛОЖЕНИЕ № 2).**

Индикативната финансова таблица представлява обща оценка на необходимите ресурси за реализация на приоритетите на ПИРО и описва финансовата рамка на поетите ангажименти по неговото изпълнение. Ресурсите за реализацията на ПИРО включват всички планирани средства за реализацията на идентифицираните за развитието на общината мерки, дейности и проекти/проектни идеи. В този смисъл Индикативната финансова таблица включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2027 г.

Следва да се има предвид, че общата сума на посочените финансови ресурси, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства, чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

Програмата за реализация на ПИРО и приложенията към нея подлежат на актуализация с цел включване на нови мерки, дейности, проекти или източници на финансиране.

Основните източници на финансиране на заложените в Програмата за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

Основните източници на финансиране на заложените в Програмата за реализация на ПИРО мерки, проекти, идеи и дейности за програмен период 2021-2027 година са:

- Национален план за възстановяване и устойчивост;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони /СПРЗСР/;
- ПРР – Програма „Развитие на регионите“
- ПОС – Програма „Околна среда“
- ПО – Програма „Образование“
- ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
- ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
- ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
- ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“
- ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
- ПТП – Програма „Техническа помощ“
- ОП „Иновации и конкурентоспособност“ /ОПИК/;
- ОП „Развитие на човешките ресурси“ /ОПРЧР/;
- ОП „Наука и образование“ /ОПНО/;
- ОП за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация /ОПНИИДИТ/.
- ОП „Електронно управление и техническа помощ“ /ОПЕУТП/;

- ОП „Околна среда“ /ОПОС/;
- ОП „Морско дело, рибарство и аквакултури“ /ОПМДРА/;
- ОП „Транспортна свързаност“ /ОПТС/ - за републиканска пътна мрежа (АПИ);
- ОП за храни и/или основно материално подпомагане /ОПХОМП/;
- ОП „Развитие на регионите“ /ОПРР/ - само за интегрирани проекти с големи общини в рамките на СЗР и в изпълнение на приоритетите на Интегрираната териториална стратегия за развития на района /ИТС/, чрез подхода на интегрирани териториални инвестиции /ИТИ/.
- Общностни програми на ЕС за периода 2021-2027 г. („Еразъм“, „Хоризонт Европа“, LIFE, Европа за гражданите, ЕС в подкрепа на здравето, Цифрова Европа и др.);
- Финансов механизъм на европейското икономическо пространство /ФМ ЕИП/;
- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/ - нов финансов инструмент на ЕС за преодоляване на последиците от пандемията с COVID-19;
- Националната програма по фонд „Убежище и миграция“;
- Национален доверителен екофонд;
- ПУДООС;
- Фонд „Флаг“;
- Национални програми на МТСП, администрирани от АЗ, АСП, „Красива България“;
- Национални програми на МОН, т.ч. Национална програма „Изграждане на училищна STEM среда“ и др.;
- Национален фонд „Култура“;
- Републикански бюджет;
- Общински бюджет;
- Частни инвестиции, концесии, кредитни линии, заеми и други.

ЧАСТ IX. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ И ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО

1. Механизъм за наблюдение и оценка на ПИРО

Предмет на наблюдение на ПИРО е изпълнението на целите и приоритетите, заложи в плана, както и действията на местната власт и администрация, организациите, бизнес структурите, физическите и юридическите лица, свързани с изпълнението на документа.

Орган на наблюдение на ПИРО е Общинския съвет.

Функциите по наблюдението на ПИРО включват:

- Наблюдение на изпълнението на ПИРО въз основа на определените макроикономически индикатори, индикаторите, отчитащи приноса към целите на европейската политика за сближаване през периода 2021-2027 г., глобалните екологични индикатори, целите на Националната програма за развитие „България 2030“ и другите специфични количествени индикатори по отношение на реализацията на целите, приоритетите и мерките за регионално развитие;
- Координация на дейностите по наблюдението на ПИРО със заинтересуваните органи, организации, физически и юридически лица;
- Обсъждане и одобряване на редовните годишни доклади и на заключителния доклад за изпълнението на ПИРО;
- Разглеждане на предложения и вземане на решения за повишаване ефективността на

процеса на наблюдение в случай на установяване на проблеми и пропуски - издаване на конкретни указания за преодоляването им;

- Определяне и изпълнение на мерки за осигуряване на информация и публичност относно постигнатите резултати от наблюдението с цел да се гарантира прозрачност при изпълнението на ПИРО.

Системата за наблюдение на ПИРО включва следните основни компоненти:

- Системата от индикатори за наблюдение – дефинирани по-горе и отчитащи специфичния характер на плана, реализацията на неговите цели, социално-икономическото състояние, развитието на инфраструктурата и проблемите на околната среда в контекста на устойчивото регионално развитие;
- Източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на информацията - наблюдението на изпълнението на ПИРО се осъществява на основата на данни на НСИ, ИСУН, ЕВРОСТАТ, АПИ, АЗ, АУЕР, ИАОС, РИОСВ, РЗИ, АСП и ДР., както и на основата на данни от други надеждни национални, регионални и местни източници на информация. При извършването на специфични тематични наблюдения и оценки ще се включат и резултати от анкетни проучвания за мнението и настроенията на населението, живеещо в общините на района.
- Финансовото и техническото обезпечаване на дейността по наблюдението на ПИРО се осигурява от бюджета на Община Исперих.
- Местните власти участват в реализацията на мерките и постигане на целите на общински планове за развитие и програмите за реализация на общинските планове за развитие. Местните власти осигуряват собствени финансови ресурси и мобилизират такива на социалните партньори на местно ниво за реализация на проекти и дейности в техните планови документи.
- Неправителствените организации, социално-икономическите партньори и частния сектор активно участват в процеса на разработване на ПИРО и наблюдение изпълнението на плана; подкрепят и участват в разработването на проекти за изпълнението на плана. Тази група от участници ще бъде пряко включена и в реализацията на проекти и дейности, основно насочени към подобряване на средата за живот и развитие.

Системата на докладване, форми и начини за осигуряване на информация.

За изпълнението на ОПР се извършват междинна и последваща оценка. Оценката предоставя информация за ефективността от провежданата политика. Тя осигурява на управлението механизми на контрол чрез информация за разходите и за резултатите, подпомага и съответните управленски власти да преценят въздействието от изпълнението на регионалния план, да го подобрят като го преосмислят от гледна точка на заложените цели и приоритети и възможностите за тяхното реализиране. Чрез оценката се изяснява и ефектът от планираните дейности, тя може да подобри също така и прозрачността в процеса на прилагане на плана и да насърчи повишаването на отговорността на властите пред широката общественост.

Резултатите от наблюдението на ПИРО се обобщават в изготвени редовни Годишни доклади, които съдържат информация за: общите условия за изпълнение на ПИРО и в частност промените в социално-икономическите условия и политиките за развитие на национално, регионално и местно ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа на индикаторите за наблюдение; действията, предприети от местната власт с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението на плана за развитие; заключения и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението. Годишните доклади за

наблюдението на изпълнението на ПИРО осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка.

По решение на органа за наблюдение – Общинския съвет, или по искане на Кмета могат да се изготвят и доклади за отделен случай или за отделен период, както и по определена тема или специфичен проблем.

Междинната оценка се извършва не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на документа за стратегическо планиране и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. На база на междинната оценка е възможно да се инициира актуализация на ПИРО, за да се направят необходимите корекции в документа и да се предприемат мерки, за да се осигури реализиране на заложените цели и приоритети, като се отговори на нуждите на района.

Последващата оценка се извършва не по-късно от една година след изтичане на периода на действие на регионалния план за развитие и дава представа за степента на цялостното изпълнение на плана. Целта на този вид оценка е да се види доколко, дори след предприетите мерки в резултат на междинната оценка, заложените цели и приоритети са изпълнени и е достигнато очакваното развитие. На база на тази оценка могат да се направят основни изводи и констатации за всеки от етапите на регионалното развитие в съответния район.

Последващата оценка включва: оценка на степента на постигане на целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално развитие. Резултатите от последващата оценка се вземат предвид при разработването/актуализацията на плана за следващия период на планиране.

Междинната и последващата оценка на плана за интегрирано развитие се внасят за обсъждане и одобрение в Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

През периода на действие на плана за интегрирано развитие могат да се извършват допълнително тематични оценки и оценки за специфични случаи по преценка на органите за управление на регионалното развитие.

Актуализация

Настоящият план е отворена система. Веднъж приет, той би трябвало да остане относително „твърд“ в стратегическата си насоченост и цели, но отворен и гъвкав – по отношение на мерките, дейностите и проектите, които ще се изпълняват.

2. Система от индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО

Системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие има за крайна цел да повиши ефективността и ефикасността на използваните материални, финансови и човешки ресурси за постигане на желаните резултати и въздействия върху целевата територия.

Избраните индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са съпоставими с текущите макроикономически и секторни процеси и с основните индикатори, използвани в системите за наблюдение по оперативните програми, а също така отразяват и спецификата на района. Те изцяло отговарят на изискванията на „Методическите указания за разработване на Планове за интегрирано развитие“ на МРРБ.

Избраните индикатори са:

- Конкретни – ясни са за разбиране и лесни за събиране и обобщаване на информацията;

- Измерими - за тях съществуват методи и инструменти за измерване на стойностите им, налични са и в случай на нужда може да бъде агрегирана достатъчно информация и количествени данни;
- Достъпни - има информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност и качество и са достъпни на приемлива цена;
- Адекватни - обосновани и подходящи по отношение на целите и приоритетите за развитие;
- Обвързани са с времето - на базата на периодична информация, позволяваща сравнения между базови, междинни и целеви стойности в процеса на наблюдение на напредъка и постигането на целите.

За целите на отчитане изпълнението на ПИРО ще се използват следните видове индикатори:

- Индикатори за продукт
- Индикатори за резултат.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на плана на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана и на база на определените индикатори за наблюдение и оценка. Особено внимание трябва да се отдели на организацията и методите за изпълнението на плана и на програмата, прилагани от съответните органи и звена.

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на плана, въз основа на събраната обективна информация и данни, отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики.

Индикаторите за наблюдение обхващат физическите характеристики (параметри) по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни. За целите на плана се използват два вида индикатори: за продукт и за резултат.

Индикаторите за продукт се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и/или мерки за развитие на общината. По някои от приоритетите тесе отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Индикаторите за резултат отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за периода. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи - с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Типа индикатор, който се прилага към съответен приоритет или цел зависи от конкретиката на формулираните цели, приоритети и мерки в ПИРО. Най-общо индикаторите за продукт измерват напредъка по отношение на приоритетите и мерките, а индикаторите за резултат - по отношение на целите. Въпреки това е възможно за даден приоритет да се формулира както индикатор за продукт, така и индикатор за резултат. Индикаторите за резултат се формулират само по отношение на целите. С индикаторите за продукт се измерва и постигането на мерките, но не е задължително да се формулират за всяка отделна дейност или проект - включването на индикатори по отношение на мерките зависи от конкретната ситуация.

За да се осигури необходимата информация за процеса на наблюдение за всеки индикатор са посочени мерните единици, в които ще се измерва, източниците на информация, периодичността на събирането на информация, базовата стойност за отчитане изменението на всеки от индикаторите, както и целевата стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на плана. При наличие на достатъчно информация и данни на периодична база могат да се определят и междинни стойности на индикаторите по ключови приоритети. При разработването и прилагането на системата от индикатори за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО се имат предвид общите индикатори в областта на регионалната политика и за постигане на растеж и заетост чрез структурната помощ на ЕС през периода 2021-2027 г. Индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на ПИРО са посочени в **матрица на индикаторите - Приложение №3**.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АД – Акционерно дружество
АЗ – Агенция по заетостта
АИС – Автоматизирана информационна система
АНКПР - Актуализирана национална концепция за пространствено развитие
АПИ – Агенция „Пътна инфраструктура“
БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните
БД – Басейнова дирекция
ВЕИ – възобновяеми енергийни източници
ВиК – водоснабдяване и канализация
ВОМР – водено от общностите местно развитие
ГД ГРАО - Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“
ДМА – дълготрайни материални активи
ДБТ – Дирекция „Бюро по труда“
ДГ – детска градина
ДГС/ДЛС – Държавно горско/ловно стопанство
ДСП – Домашен социален патронаж
ЕЗФРСР - Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕИП – Европейско икономическо пространство
ЕО – екологична оценка
ЕС – Европейски съюз
ЕСИФ - Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ – Европейски социален фонд
ЕФРР – Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС – Закон за опазване на околната среда
ЗРР – Закон за регионалното развитие
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ЗЗ – защитени зони
ЗМ – защитени местности
ЗТ – защитени територии
ИАОС – Изпълнителна агенция по околна среда
ИСУН – Информационна система за управление и наблюдение
ИТИ – Интегрирани териториални инвестиции
ИТП – Интегриран териториален подход

ИТС – Интегрирана териториална стратегия
ИТСРСЦР – Интегрирана териториална стратегия за развитие на Северен централен район
КИТИ – Концепция за интегрирани териториални инвестиции
МБАЛ – Многопрофилна болница за активно лечение
МДТ – Местни данъци и такси
МЗ – Министерство на здравеопазването
МИГ – Местна инициативна група
МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МСП – малки и средни предприятия
НИРД – научно-изследователска и развойна дейност
НПВУ – Национален план за възстановяване и устойчивост
НПО – неправителствени организации
НСИ – Национален статистически институт
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
НСРР – Национална стратегия за регионално развитие
НУ – Начално училище
NUTS – обща класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана от ЕВРОСТАТ за регионите в Европейския съюз
ОДЗ – Областна дирекция „Земеделие“
ОП – Оперативна/и програма/и
ОПЕУТП – Оперативна програма „Електронно управление и техническа помощ“
ОПОС – Оперативна програма за околна среда
ОСИ - Отдел „Статистически изследвания“
ОСП – Обща селскостопанска политика
ОПИК – Оперативна програма за иновации и конкурентоспособност
ОПНО – Оперативна програма за наука и образование
ОПНИИДИТ – Оперативна програма за научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация
ОПР – Общински план за развитие
ОПРР – Оперативна програма за развитие на регионите
ОПРЧР – Оперативна програма за развитие на човешките ресурси
ОПТС – Оперативна програма за транспортна свързаност
ОПХОМП – Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане
ОУ – основно училище
ОУП – общ/и устройствен/и план/ове
ПИРО – План за интегрирано развитие на община
ПРР – Програма „Развитие на регионите“
ПОС – Програма „Околна среда“
ПО – Програма „Образование“
ПНИИДИТ - Програма "Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация"
ПКИП - Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“
ПМДРА – Програма за морско дело, рибарство и аквакултури
ПРЧР – Програма „Развитие на човешките ресурси“

ПХОМП – Програма „Храни и основно материално подпомагане“
ПТП – Програма „Техническа помощ“
ППЗРР – Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ПСПВ – пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ - пречиствателна станции за отпадъчни води
ПЧИ – преки чужди инвестиции
РБ – Република България / Републикански бюджет
РДГ – Регионална дирекция по горите
РЗИ – Регионален център по здравеопазване
РИОСВ -Регионална инспекция по околната среда и водите
РСЗ – Регионална служба по заетостта
РСР – Регионален съвет за развитие
СЦР – Северен централен район
СИФ – Социално-инвестиционен фонд
СПРЗСР – Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
СУ – средно училище
ТБО – твърди битови отпадъци/ такса битови отпадъци
ТГС – трансгранично сътрудничество
ТИЦ – туристически информационен център
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ГРАФИКИТЕ И ФИГУРИТЕ

Таблица 1: Сравнителна характеристика на община Исперих и останалите общини в област Разград 2020-2023 г.
Таблица 2: Баланс на територията на община Исперих по начин на трайно ползване към 2022 г.
Таблица 3: Честота, скорост и посока на вятъра
Таблица 4: Жилищни сгради в община Исперих по вид и местонамиране към 2021 г.
Таблица 5: Жилища по вид и местонамиране в община Исперих към 2021 г.
Таблица 6: Жилищни сгради в община Исперих по период на построяване (брой)
Таблица 7: Жилищни сгради според вида на конструкцията и основен материал към 2021 г.
Таблица 8: Основни характеристики на жилищния фонд в община Исперих 2020-2022 г.
Таблица 9: Население в община Исперих 2019 – 2023 г.
Таблица 10: Население по населени места в община Исперих 2021-2023 г.
Таблица 11: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2020-2023 г.
Таблица 12: Население по възрастови групи в община Исперих – 2020-2023 г.
Таблица 13: Естествен прираст на населението на община Исперих 2019-2023 г.
Таблица 14: Заселени, изселени и механичен прираст на населението 2019-2023 г.
Таблица 15: Образователна структура на населението на 7 и повече години към 07.09.2021 г.
Таблица 16: Население по етническа група и пол към 07.09.2021 г.
Таблица 17: Население по постоянен и настоящ адрес към 31.12. 2021-2023 г.
Таблица 18: Равнище на безработица в община Исперих 2020-2023 г.
Таблица 19: Брой безработни лица по населени места в община Исперих към 2023 г.
Таблица 20: Вид и разположение на училищата в Община Исперих.
Таблица 21: Сравнителни данни за общообразователните и професионални училища
Таблица 22: Данни за общинските детски градини в община Исперих 2018-2023 г.

- Таблица 23: Медицински персонал и население на един лекар 2019-2023 г.
Таблица 24: Спортни клубове на територията на община Исперих към 2023 година
Таблица 25: Брой предприятия (без финансовите) в община Исперих за 2018 - 2022 г.
Таблица 26: Сравнителен анализ на основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2018-2022 г.
Таблица 27: Средна годишна работна заплата в община Исперих 2018-2022 г.
Таблица 28: Основни показатели на нефинансовите предприятия в преработващата промишленост в община Исперих за 2022 година
Таблица 29: Баланс на земята по видове собственост към 2023 г.
Таблица 30: Баланс по видове територии по предназначение към 2023 г.
Таблица 31: Обработваема земеделска земя за община Исперих 2020-2023 г. (дка)
Таблица 32: Брой регистрирани земеделски производители 2020-2023 г.
Таблица 33: Основни видове отглеждани земеделски култури през 2022-2023 г.
Таблица 34: Отглеждани животни по видове и животновъдни обекти (ЖО) 2021-2023 г. (брой)
Таблица 35: Отглеждани животни в община Исперих по населени места към 2023 г.
Таблица 36: Разпределение по вид собственост и вид територия към 31.12.2023 г.
Таблица 37: Общински горски фонд на община Исперих по населени места
Таблица 38: Предвидено и осъществено ползване на дървесина от горския фонд за 2023 г.
Таблица 39: Класификация на пътищата от Републиканска пътна мрежа в община Исперих
Таблица 40: Общинска пътна мрежа на територията на община Исперих
Таблица 41: Водопроводна мрежа по година на въвеждане в експлоатация и материал в метри
Таблица 42: Брой аварии по водоснабдителни системи в община Исперих 2021-2023 г.
Таблица 43: Основни характеристики на електропреносната мрежа в община Исперих
Таблица 44: Разположение на елементите на електропреносната мрежа по населени места
Таблица 45: Осветителни тела на уличното осветление по населени места
Таблица 46: Повърхностни водни тела в община Исперих
Таблица 47: Списък на водоемите в община Исперих
Таблица 48: Подземни водни тела на територията на община Исперих
Таблица 49: Количества депонирани смесени битови отпадъци 2019-2023 г. (тона)
Таблица 50: Морфологичен състав на отпадъците в община Исперих към 2022 г.
Таблица 51: Защитени територии в обхвата на община Исперих
Таблица 52: Вековни дървета в обхвата на община Исперих
Таблица 53: План за изпълнение на комуникационната стратегия
Таблица 54: Дейност на категоризираните места за настаняване 2020-2022 г.
Фигура 1: Карта на област Разград
Фигура 2: Карта на община Исперих
Фигура 3: Климатични области в България
Фигура 4: Средни месечни температури и валежи в община Исперих
Фигура 5: Средномесечни максимални температури и мразовити дни в община Исперих
Фигура 6: Средногодишно количество на валежите в община Исперих
Фигура 7: Роза на ветровете на територията на община Исперих
Фигура 8: Селищна мрежа на община Исперих
Фигура 9: Карта на РДГ - Русе
Фигура 10: Пътна настилка в населените места на община Исперих (км)
Фигура 11: Повърхностни водни тела и пунктове за мониторинг в община Исперих
Фигура 12: Национални приоритети и под-приоритети през периода 2021-2027 г.

Фигура 13: Връзка между националните приоритети и основните цели на Политиката за сближаване на ЕС през периода 2021-2027 г.

Фигура 14: Общините в България, с риск към почвено-атмосферно засушаване

Графика 1: Разпределение на площта на община Исперих по видове територии

Графика 2: Динамика на населението в община Исперих 2019-2023 г.

Графика 3: Естествен прираст на населението 2019-2023 г.

Графика 4: Механичен прираст на населението 2019-2023 г.

Графика 5: Образователна структура на населението в община Исперих към 2021 г.

Графика 6: Население по постоянен и настоящ адрес – сравнителни данни 2021-2023 г.

Графика 7: Динамика на безработицата в община Исперих 2020-2023 г.

Графика 8: Структура на икономиката в община Исперих към 2022 година по относителен дял на отчетените нефинансови предприятия

Графика 9: Резултати от анкета за визията на Община Исперих

АКТУАЛИЗИРАНА ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАН ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ИСПЕРИХ 2021-2027 Г.

Описание на предвидените мерки, проектни идеи и дейности

Мярка	Дейност/ Проектна идея	Кратко описание	Територия за прилагане на интегриран подход	Индикативен бюджет /BGN/	Източник на финансиране	Срок за изпълнение	Административна структура /звено в Общината/, отговорно за реализация на мярката
Стратегическа цел 1: Подкрепа за устойчив икономически растеж и повишена конкурентоспособност на местната икономика							
Приоритет 1.1 Създаване на благоприятна бизнес среда, привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството							
Мярка 1.1.1 Стимулиране на местното предприемачество и инвестиционната активност	<i>1. Оценка на инвестиционния потенциал на нови терени, подходящи за бизнес инициативи или задоволяване на обществените потребности</i> <i>2. Предоставяне на възможности за използване на общински терени и имоти при преференциални условия с ангажимент за разкриване на работни места</i> <i>3. Обучения на млади предприемачи</i>	Предоставяне на възможности за използване на общински терени и имоти при преференциални условия с ангажимент за разкриване на работни места Подготовка на лица, желаещи да развият собствен бизнес, вкл. безработни и работещи за планиране и стартиране на самостоятелна стопанска дейност и самонаемане; предоставяне на подкрепа за започване на реална стопанска дейност и намиране на подходящи източници на финансиране, достъп до услуги и менторство за развитие на бизнес	Бизнес зона	100 000 10 000	Фондове на ЕС (ФЕС) Общински бюджет (ОБ)	2024 – 2027 г.	Специализирана администрация; СНЦ „МИГ – Исперих“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

М 1.1.2. Административна подкрепа за бизнеса и фермерските стопанства, насърчаване на иновациите и технологичното обновяване. Подкрепа на нови инвеститори и стартиращи компании	<i>1. Информирание на бизнеса за актуални механизми и проекти за обновяване на малките и средни предприятия/стопанства, вкл. чрез технологии</i> <i>2. Разработване на страницата на общината раздел „Бизнес профил“, съдържащ подробна и актуална информация, насочена към потенциални инвеститори</i> <i>3. Привличане на инвеститори посредством административни стимули</i> <i>4. Насърчаване, промотиране и подкрепа на иновациите и цифровата трансформация</i> <i>5. Административна подкрепа за модернизация и технологично обновяване на малките и средни фермерски стопанства и преработватели, вкл. чрез технологии, постигащи по-високи екологични стандарти и водещи до сравнителни пазарни предимства</i>	Информирание на бизнеса за актуални механизми и проекти за обновяване на малките и средни предприятия/стопанства, вкл. чрез технологии Разработване на страницата на общината раздел „Бизнес профил“, съдържащ подробна и актуална информация, насочена към потенциални инвеститори Привличане на инвеститори посредством административни стимули Насърчаване, промотиране и подкрепа на иновациите и цифровата трансформация Административна подкрепа за модернизация и технологично обновяване на малките и средни фермерски стопанства и преработватели, вкл. чрез технологии, постигащи по-високи екологични стандарти и водещи до сравнителни пазарни предимства	Бизнес зона	5 000	ОБ	2024 – 2027 г.	ОИЦ – Разград СНЦ „МИГ – Исперих“
М 1.1.3. Подкрепа на дейности за	<i>Информирание и насърчаване на МСП да реализират проекти за</i>	Информирание и насърчаване на МСП да реализират проекти за въвеждане на нови	Бизнес зона	1 500 000 1 500 000	ФЕС Частни инвестиции	2024 – 2027 г.	ОИЦ – Разград СНЦ „МИГ – Исперих“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

въвеждане на нови технологии, в т.ч. за намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика	въвеждане на нови технологии с цел намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика	технологии с цел намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика					ОТДЕЛ „ПРОЕКТИ“ Частни предприемачи
Обща стойност на Приоритет 1.1.:				3 115 000			
Приоритет 1.2 Подкрепа за устойчиви качествени работни места и подобряване достъпа до заетост							
М 1.2.1. Повишаване на заетостта и ефективността на пазара на труда	1.Изграждане на умения и компетентности в съответствие с регионалния пазар на труда 2. Включване на безработни младежи в стажуване и чиракуване, субсидирана заетост, включително за първа работа, с цел устойчиво интеграция на пазара на труда	Подкрепа на обучението за заети лица и преквалификация съобразно регионалните и местните потребности от квалификация на работната сила Пакет от мерки, насочени към безработни младежи за преодоляване липсата на квалификация, образование, навици, мотивация и работа, в т.ч. мотивиране, обучение за придобиване на умения за учене, професионално ориентиране, професионално обучение, чиракуване и др.	Зона с обществено-обслужващи функции	150 000 50 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „Бюро по труда“ Дирекция „Хуманитарни дейности“
М 1.2.2. Активиране на неактивни лица чрез осигуряване	1.Идентифициране, активиране, оценка на способностите и стимулиране на	Идентифициране, активиране, оценка на способностите и стимулиране на неактивни лица за	Зона с обществено-обслужващи функции	100 000 50 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „Бюро по труда“ Дирекция „Хуманитарни

**План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година**

на заетост, социална интеграция и повишаване на тяхната конкурентоспособност	<i>неактивни лица за включване на пазара на труда; 2. Обучения на безработни лица за разработване и управление на собствен бизнес 3. Подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение, които са в риск от социално изключване и изпадане в бедност</i>	включване на пазара на труда; Обучения на безработни лица за разработване и управление на собствен бизнес Подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение, които са в риск от социално изключване и изпадане в бедност					дейности“
М 1.2.3. Подпомагане на МСП за запазване на работните места	<i>1. Предоставяне на стимули за работодателите при откриването на нови работни места, в т.ч. инвестиции за подобряване качеството на работните места и оборудване, и адаптиране на нови работни места 2. Извършване на анализи и прогнози на потребностите на пазара на труда от работна сила с оглед на реструктуриране на образованието и обучението спрямо потребностите на местния бизнес</i>	Предоставяне на стимули за работодателите при откриването на нови работни места, в т.ч. инвестиции за подобряване качеството на работните места и оборудване, и адаптиране на нови работни места Извършване на анализи и прогнози на потребностите на пазара на труда от работна сила с оглед на реструктуриране на образованието и обучението спрямо потребностите на местния бизнес	Зона с обществено-обслужващи функции	50 000 30 000	ФЕС, Национални и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „Бюро по труда“ Дирекция „Хуманитарни дейности“ Работодатели
Обща стойност на Приоритет 1.2.:				430 000			

Приоритет 1.3: Устойчиво развитие на селското и горското стопанство

М 1.3.1. Подобряване на икономическото състояние на земеделските и животновъдните стопанства и развитие на биоикономика	<i>1. Повишаване конкурентоспособността на МСП, чрез модернизация на оборудването, технологиите, подобряване качеството на продукцията и производителността</i> <i>2. Подкрепа за създаване на нови и развитие на иновативни предприятия</i> <i>3. Модернизиране и разширяване на земеделски стопанства</i> <i>4. Насърчаване развитието на биологично растениевъдство и животновъдство</i>	Закупуване на ново технологично и производствено оборудване Строителство и обновяване на сгради и на друга недвижима собственост. Закупуване на нови земеделски машини и съоръжения, необходими за подобряване на земеделския производствен процес	Цялата територия на Община Исперих	750 000 750 000	ФЕС, СПРЗСР частни инвестиции	2024 – 2027 г.	Производствени предприятия/ Земеделски производители/собственици на малки и средни предприятия; Областна служба „Съвети в земеделието“ СНЦ „МИГ – Исперих“
М 1.3.2. Устойчиво планиране на дейностите в горските територии и подобряване стопанисването на горите	<i>1. Подобряване на икономическата стойност на горите, включително инвестиции за оборудване и практики за дърводобив, щадящи почвата и ресурсите</i> <i>2. Оптимизиране на системата за контрол и опазване на горите и дивеча</i>	Внедряване на ново модерно оборудване за реализация на горскостопански дейности; Увеличаване на продуктивността на горите Оптимизиране на системата за контрол и опазване на горите и дивеча	Цялата територия на Община Исперих	250 000 50 000	ФЕС, СПРЗСР ОБ	2024 – 2027 г.	ОТДЕЛ „ОС“
М 1.3.3. Залесяване на изоставени неземеделски земи	<i>1.Залесяване с местни дървесни видове на изоставени неземеделски земи, горски територии, ерозирали и застрашени</i>	Залесяване с местни дървесни видове на изоставени неземеделски земи, горски територии, ерозирали и застрашени от ерозия	Цялата територия на Община Исперих	90 000 10 000	ФЕС, ОБ	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, кметове на населени места

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	от ерозия територии извън горските територии	територии извън горските територии					
Обща стойност на Приоритет 1.3.:				1 900 000			
Приоритет 1.4.: Развитие на устойчив туризъм със запазени традиции, култура и културно-историческо наследство							
М 1.4.1. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности	1.Разработване на междубообщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности 2. Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за популяризиране на общината като туристическа дестинация 3. Активно промотиране на туристическите обекти и продукти на общината, вкл. чрез участие в туристически борси и изложения и използване на нови методи с помощта на цифровите технологии	Разработване на междубообщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности; Организиране на събития и мероприятия с местно и национално значение, които допринасят за популяризиране на общината като туристическа дестинация Активно промотиране на туристическите обекти и продукти на общината, включително, чрез участие в туристически борси и изложения и използване на нови методи с помощта на цифровите технологии	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	400 000 10 000 90 000	ФЕС, ОБ, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Отдел „Проекти“, дирекция „Хуманитарни дейности“; Исторически музей – Исперих; ЦОБ „Петя Йорданова“
М 1.4.2. Обновяване и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на	1.Изграждане на Туристически информационен център в гр. Исперих 2. Насърчаване на частни инвеститори за изграждане на нови места	Изграждане на Туристически информационен център в гр. Исперих, който да поеме организацията по информационното обслужване на туристите и гостите на общината;	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	5 000 000 1 000 000	ФЕС, Финансови инструмент и	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, ИМ – Исперих; СНЦ „МИГ – Исперих“ Местен бизнес и други частни

общината	за настаняване, къщи за гости и малки семейни хотели в близките до АР „Сборяново“ населени места 3.Обособяване на екопътеки и веломаршрути 4.Реализиране на проекти за експониране и реставрация на културно-историческите обекти на територията на АР „Сборяново“, в т.ч. и реновиране на съпътстващата туристическа инфраструктура	Насърчаване на частни инвеститори за изграждане на нови места за настаняване, къщи за гости и малки семейни хотели в близките до АР „Сборяново“ населени места; Проучване, трасиране, дигитализиране и маркиране на нови маршрути Реализиране на проекти за експониране и реставрация на културно-историческите обекти на територията на АР „Сборяново“, в т.ч. и реновиране на съпътстващата туристическа инфраструктура					инвеститори
М 1.4.3. Подобряване на качеството на услугите, предлагани в туристическите обекти на територията на общината	1.Повишаване на професионалната квалификация на заетите в туризма 2.Разработване и предлагане на нови атракции за привличане на повече туристи 3.Експониране на културно-историческото наследство чрез нови методи и технологии като дигитализация и виртуални представления	Повишаване на професионалната и езикова квалификация на работещите в туристическия отрасъл, като по този начин се посрещнат по-добре нуждите на работодателите от квалифицирани кадри и да се стимулира интереса на работещите към учене през целия живот. Реализиране на проекти за нови атракции и експониране на културно-историческото наследство чрез нови методи и технологии като	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	200 000 100 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, ИМ - Исперих

		дигитализация и виртуални представяния					
Обща стойност на Приоритет 1.4.:				6 800 000			
Обща стойност на Стратегическа цел 1:				12 245 000			
Стратегическа цел 2: Подобряване състоянието на жизнената среда чрез създаване на условия за социално включване, достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги, модерно образование, култура и спорт, ефективна администрация							
Приоритет 2.1: Подобряване на достъпа до качествено образование и обучение							
М 2.1.1 Осигуряване на условия за равен достъп до качествено и приобщаващо образование и обучение	1.Обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, като местна и регионална политика	Изпълнение на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст	Зона с обществено-обслужващи функции	100 000 100 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „Хуманитарни дейности“; Директори на училища, детски градини, ДСП, РУ на МВР,
М 2.1.2 Развитие на качествено професионално образование, придобиване на умения в съответствие с пазара на труда	1.Дигитална трансформация на училищното образование и обучение 2.Предлагане на обучение по професии и специалности с приоритетно значение за регионалния пазар на труда 3.Насърчаване на ученето през целия живот	Обучение на учителите в областта на цифровото образование и цифровите компетентности ; Насърчаване на използването на цифрови педагогически методи Разработване на гъвкави модулни учебни планове и програми по професии, отчитащи реалните нужди на пазара на труда вкл. дуално образование Програми по ограмотяване на възрастни. Придобиване на по-добра цифрова грамотност основно сред ромското население и други уязвими групи	Зона с обществено-обслужващи функции	200 000 100 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „Хуманитарни дейности“; Директори на училища ПГСС „Хан Аспарух“ - Исперих

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

М 2.1.3. Модернизация на образователната инфраструктура и създаване на условия за разширяване използването на ИКТ инфраструктура в учебния процес	<i>1.Обновяване на материалната база на образователната инфраструктура</i> <i>2.Въвеждане на иновации в училищата</i> <i>3. Изграждане на инфраструктура за цифровизация на образованието</i>	Модернизация и изграждане на нова материална база на предучилищното образование, училища, центрове за подкрепа за личностно развитие, спортни площадки, физкултурни салони. Подкрепа за иновативни учебни програми, иновативни класни стаи и иновативни училища Засилване употребата на информационни и компютърни технологии, като част от модернизираната образователна инфраструктура	Зона с обществено-обслужващи функции	3 500 000 1 000 000	ФЕС, Националн и програми, ОБ	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, директори на училища и детски градини
Обща стойност на Приоритет 2.1.:				5 000 000			
Приоритет 2.2.: Предоставяне на качествени социални услуги и пълноценно социално включване							
М.2.2.1 Разширяване на териториалния обхват, качеството и броя на предоставяните услуги	<i>1. Създаване на нови интегрирани социални услуги в общността, съобразно потребностите на населението</i>	1.1 Разкриване на социални услуги за резидентна грижа за пълнолетни лица с физически увреждания с капацитет 15 потребители /Един Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни с физически увреждания/; 1.2 Разкриване на социална услуга за терапия и рехабилитация с капацитет 30 /Дневен център за пълнолетни лица с увреждания/. 1.3 Разкриване на социална услуга за обучение и	Зона с обществено-обслужващи функции	1 500 000 500 000 200 000	ФЕС, Националн и програми, ОБ,	2024 – 2027 г.	Дирекция „Хуманитарни дейности“, отдел „Проекти“ КСУДС „Лудогорие“ – Исперих и ЦНСТДМУ – Исперих

	2. Разширяване на обхвата на предоставяне на съществуващите социални услуги в домашна и специализирана среда 3. Разширяване и подобряване на дейността на Домашен социален патронаж	придобиване на умения с капацитет 6 потребителя /Наблюдавано жилище/. 2.1. Предоставяне на соц.услуга „Асистентска подкрепа“. 2.2.Предоставяне на Асистентска подкрепа по ЗЛП. 2.3.Предоставяне на интегрирани социално-здравни услуги /патронажни грижи/. 2.4.Предоставяне на услуги в КСУДС „Лудогорие“- Исперих и в ЦНСТДМУ - Исперих Разкриване на филиали на ДСП в закрити селски детски градини; оборудване и модернизация					
М 2.2.2 Предотвратяване на рискове, водещи към социално изключване и изолация	1.Подпомагане на лица в риск от социално изключване чрез разширяване обхвата на услугата „Топъл обяд“ 2.Разработване на мерки за активно приобщаване с цел подобряване на пригодността за заетост на уязвимите групи чрез интегрирана подкрепа и индивидуализиран подход – рехабилитация, обучение, включване в заетост и др. 3.Предоставяне на услуги	Предоставяне на услугата „Топъл обяд“ Разработване на мерки за активно приобщаване с цел подобряване на пригодността за заетост на уязвимите групи чрез интегрирана подкрепа и индивидуализиран подход – рехабилитация, обучение, включване в заетост и др.	Зона с обществено-обслужващи функции	500 000 200 000	ФЕС, Национални и програми,	2024 – 2027 г.	Експерти „Социални дейности“, дирекция „Социално подпомагане“ Домашен социален патронаж– Исперих, ЦОП

	за семейства с деца, вкл. с увреждания чрез интегрирани услуги като семейно консултиране, ранно детско развитие и др. 4. Подобряване на достъпа до заетост на хората с увреждания и на други уязвими групи чрез предоставяне на комплексни услуги, вкл. към техните семейства 5. Подпомагане на самотни и многодетни родители чрез улесняване достъпа им до пазара на труда и кариерното им развитие	Предоставяне на услуги за семейства с деца, вкл. с увреждания чрез интегрирани услуги като семейно консултиране, ранно детско развитие и др. Подобряване на достъпа до заетост на хората с увреждания и на други уязвими групи чрез предоставяне на комплексни услуги, вкл. към техните семейства Подпомагане на самотни и многодетни родители чрез улесняване достъпа им до пазара на труда и кариерното им развитие					
Обща стойност на Приоритет 2.2.:				2 900 000			
Приоритет 2.3 Достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги							
М 2.3.1 Подобряване на достъпа и материалната обеспеченост на здравните и дентално-медицински услуги на територията на общината	1.Обновяване и благоустрояване на обекти от здравната инфраструктура, амбулатории за индивидуални практики и здравни служби	Ремонт и въвеждане на мерки за ЕЕ в сградите на стоматологията и поликлиниката	Зона с обществено-обслужващи функции	400 000 100 000	Националн и програми ОБ	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“ Отдел „Проекти“
М 2.3.2	1.Повишаване на	Повишаване на здравната	Зона с	250 000	ФЕС,	2024 –	Дирекция

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Разширяване на мрежата от здравни и интегрирани здравно-социални услуги в общината и повишаване на качеството им	здравната култура на населението и квалификацията на медицинските специалисти 2.Привличане на здравни специалисти, които да практикуват на територията на общината 3. Предоставяне на почасови интегрирани здравно-социални услуги в населените места на общината 4. Развитие на мрежа за прилагане на телемедицина за консултиране и проследяване на състоянието на пациенти в отдалечени от общинския център населени места	култура на населението и квалификацията на медицинските специалисти Привличане на здравни специалисти, които да практикуват на територията на общината Предоставяне на почасови интегрирани здравно-социални услуги в населените места на общината Развитие на мрежа за прилагане на телемедицина за консултиране и проследяване на състоянието на пациенти в отдалечени от общинския център	обществено-обслужващи функции	50 000	ОБ	2027 г.	„Хуманитарни дейности“; МБАЛ – Исперих, ДЯ „Малечко Палечко“ гр.Исперих, РЗИ - Разград
Обща стойност на Приоритет 2.3.:				800 000			
Приоритет 2.4 Подкрепа, обновяване и популяризиране на културното наследство, културните институции и свързаните с тях дейности							
М 2.4.1 Обновяване на обекти от културната инфраструктура. Консервация и реставрация на културни и исторически ценности	1. Реконструкция, ремонт и поддръжка на материално-техническото състояние на сградния фонд на културните институции; 2. Консервация и реставрация на археологически и културни обекти на територията	Реконструкция, ремонт и поддръжка на материално-техническото състояние на сградния фонд на културните институции; Консервация и реставрация на археологически и културни обекти в АР	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	1 000 000 200 000	ФЕС, Националн и програми,	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, ИМ – Исперих; Читалищно настоятелство на читалище „Съзнание“ – гр. Исперих, читалища, ЦОБ „Петя Йорданова“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	на общината 3. Създаване на нови модерно оборудвани музейни експозиции към ИМ - Исперих	„Сборяново“ и територията на общината; Създаване на нови модерно оборудвани музейни експозиции и прилежащи пространства към ИМ - Исперих					гр.Исперих
М 2.4.2 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните услуги	1. Съхраняване, опазване и експониране на недвижимо културно наследство чрез разработване на План за опазване и управление на АР „Сборяново“. 2. Организиране на кампании и събития за популяризиране на културно-историческото наследство 3. Създаване на Консултативен съвет към кмета на Община Исперих с участието на заинтересованите страни с цел опазване и популяризиране на културното наследство	Възстановяване и поддръжка на туристически обекти с историческо и културно значение, включително опазване и защита на материалното и нематериално природно, историческо и културно наследство	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	400 000 50 000 50 000	ФЕС, Национален и програми, ОБ,	2024 – 2027 г.	Общинска администрация; ИМ-Исперих
М 2.4.3 Подпомагане дейността на културните институции в общината	1. Подкрепа за ИМ-Исперих при реализиране на дейности за популяризиране на културно-историческото наследство; Повишаване качеството на културния продукт чрез прилагане на модерни подходи за	Подкрепа за ИМ-Исперих при реализиране на дейности за популяризиране на културно-историческото наследство; Повишаване качеството на културния продукт чрез прилагане на модерни подходи за планиране и	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	800 000 100 000 100 000	ФЕС, ОБ, Частни дарители (за възстановяване на Вятърната мелница)	2024 – 2027 г.	Общинска администрация; ИМ-Исперих; читалищни настоятелства; ЦОБ - Исперих

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	планиране и организация на експозициите 2. Съдействие за възстановяване на Вятърната мелница край с. Белинци 3. Подпомагане и стимулиране на читалищната дейност 4. Стимулиране на самодейните състави към читалищата 5. Подпомагане на читалищните настоятелства с експертна помощ за подготовка, разработване и изпълнение на проекти и реализиране на културните си календари 6. Дигитализация на музейни и библиотечни фондове; 7. Възстановяване на лятното кино в гр. Исперих	организация на експозиционните пространства; Съдействие за възстановяване на Вятърната мелница край с. Белинци Подпомагане и стимулиране на читалищната дейност Стимулиране на самодейните състави към читалищата Подпомагане на читалищните настоятелства с експертна помощ за подготовка, разработване и изпълнение на проекти и реализиране на културните си календари Дигитализация на музейни и библиотечни фондове; Възстановяване на лятното кино в гр. Исперих					
Обща стойност на Приоритет 2.4.:				2 700 000			
Приоритет 2.5: Устойчиво развитие на физическото възпитание и спорта							
М 2.5.1. Подобряване на училищната спортна инфраструктура	Ремонт, реконструкция, изграждане на спортните съоръжения в училищата	Реализиране на проекти за модернизиране на спортните площадки в училищата	Зона с обществено-обслужващи функции	1 000 000	ФЕС, НП към МОН	2024 – 2027 г.	Отдел „Проекти“, дирекция „Хуманитарни дейности“; директори на училища

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

М 2.5.2. Създаване на благоприятни условия за развитие на спорта и популяризиране на физическата активност	<i>1.Поддържане на открити и закрити спортни площи, създаване на нови</i> <i>2.Подкрепа за спортните клубове в общината;</i> <i>3.Организиране и провеждане на спортни събития и мероприятия</i>	1.Обновяване на градския стадион и създаване на условия за практикуване на различни видове спорт на открито за деца и младежи; 2.Подпомагане на дейността на спортните клубове с цел развитие на възможностите за масов спорт и високо спортно майсторство; 3.Реализиране на общински ученически спортен календар и други общински ученически спортни прояви;	Зона с обществено-обслужващи функции	980 000 100 000 300 000	ФЕС, ОБ	2024 – 2027 г.	Отдел „Проекти“, дирекция „Хуманитарни дейности“; ръководители на спортни клубове, училища
Обща стойност на Приоритет 2.5.:				2 380 000			
Приоритет 2.6 Повишаване потенциала на човешкия ресурс в публичния и неправителствения сектор за по-добро и ефективно административно обслужване и активиране на гражданското участие в обществения живот							
Мярка 2.6.1 Прилагане на съвременни технологии за архивиране и съхраняване на документацията в ОА – Исперих и кметствата и въвеждане на иновативни практики и стандарти във връзка с административното обслужване на гражданите и бизнеса	<i>1.Предоставяне на нови електронни услуги за гражданите и бизнеса;</i> <i>2.Повишаване на ефективността на дейността чрез оптимизиране на системата за поддържане на документооборота в ОА-Исперих</i>	Предоставяне на нови електронни услуги за гражданите и бизнеса; Повишаване на ефективността на дейността чрез оптимизиране на системата за поддържане на документооборота в ОА-Исперих	Зона с обществено-обслужващи функции	25 000 25 000	ОБ, РБ	2024 – 2027 г.	Общинска администрация; Отдел „АПИО“
Мярка 2.6.2 –	<i>1.Въвеждане на иновации</i>	Въвеждане на иновации в	Зона с	50 000	ФЕС,	2024 –	Дирекция АПИО

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

Повишаване на мотивацията и професионалния капацитет на служителите в ОА и на общинските съветници в управлението, изпълнението, наблюдението и оценката на планови и стратегически документи за реализация на местните политики	<i>в публичното управление и споделяне на добри практики чрез междуобщинско сътрудничество, провеждане на семинари и срещи; 2.Привличане и задържане на млади специалисти в администрацията; 3.Планиране на общи и специализирани обучения на служителите от ОА за повишаване на административния им капацитет, вкл. за работа с трудни граждани и хора с увреждания</i>	публичното управление и споделяне на добри практики чрез междуобщинско сътрудничество, провеждане на семинари и срещи; Привличане и задържане на млади специалисти в администрацията; Планиране на общи и специализирани обучения на служителите от ОА за повишаване на административния им капацитет, вкл. за работа с трудни граждани и хора с увреждания	обществено-обслужващи функции	20 000	ОБ	2027 г.	НСОРБ
Мярка 2.6.3 – Открита, прозрачна и гъвкава администрация, работеща в синхрон с гражданите и бизнеса	<i>1.Информираност на обществото по всички важни въпроси, свързани с дейността на администрацията чрез сайта и фейсбук страницата на общината; 2.Подобряване на функционалностите на сайта на община Исперих; 3.Подобряване организацията на работа в ОА в съответствие с принципите за добро и прозрачно управление</i>	Информираност на обществото по всички важни въпроси, свързани с дейността на администрацията чрез сайта и фейсбук страницата на общината; Подобряване на функционалностите на сайта на община Исперих; Подобряване организацията на работа в ОА в съответствие с принципите за добро и прозрачно управление	Зона с обществено-обслужващи функции	0		2024 – 2027 г.	Дирекция АПИО Служител „Връзки с обществеността“
Мярка 2.6.4 – Развитие на неправителствени	<i>1.Създаване на възможности за включване на НПО,</i>	Финансиране на малки проекти на НПО и граждански объединения за	Зона с обществено-обслужващи	100 000	ОБ	2024 – 2027 г.	Отдел „Проекти“; отдел „Финанси и Бюджет“;

**План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година**

я сектор и стимулиране на гражданското участие за активно включване в обществения живот	неформални граждански обединения и бизнеса в инициативи за благоустрояване на междублокови пространства, почистване на замърсени райони в общината; 2. Взаимодействие със СНЦ „МИГ – Исперих“ за планиране на проекти с голяма обществена значимост	благоустрояване на междублокови пространства, почистване на замърсени райони в общината; Планиране на приоритетни проекти при подготовката на новата стратегия за BOMP на МИГ - Исперих	функции				СНЦ „МИГ – Исперих“
Обща стойност на Приоритет 2.6.:				220 000			
Обща стойност на Стратегическа цел 2:				14 000 000			
Стратегическа цел 3: Устойчиво и балансирано развитие на територията на община Исперих с подобрена техническа инфраструктура и съхранена околна среда							
Приоритет 3.1 Модернизиране на съществуващата инфраструктура на общината за подобряване на териториалната свързаност и достъп до обектите за публични услуги							
М 3.1.1 Поддържане и обновяване на съществуващата пътна и улична мрежа	1. Рехабилитация и реконструкция на Републиканската пътна мрежа III-ти клас 2.Подобряване на мрежата от общински и местни пътища за осигуряване на достъп до туристически и исторически обекти, както и достъп до образователни, здравни и социални услуги в населените места 3. Реконструкция и рехабилитация на улична мрежа, тротоари, съоръженията и	Рехабилитация и реконструкция на Републиканската пътна мрежа III-ти клас Подобряване на мрежата от общински и местни пътища за осигуряване на достъп до туристически и исторически обекти, както и достъп до образователни, здравни и социални услуги в населените места Възстановяване и	Цялата територия на Община Исперих	4 000 000 6 000 000 500 000	ФЕС, РБ, ОБ,	2024 – 2027 г.	Областно пътно управление, Дирекция „УТИЕОСМДТ“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	<i>принадлежности към тях</i> 4. Изграждане на пешеходни алеи и велоалеи в/и между населените места в Общината	реконструкция на улични мрежи във всички населени места, изграждане и обособяване на обществени паркинги Изграждане на пешеходни алеи и велоалеи в/и между населените места в Общината					
М 3.1.2 Изграждане, възстановяване и поддържане на зони за обществен отдиш и спорт в гр.Исперих и населените места на общината	<i>1.Създаване и благоустрояване на зони за спорт и отдиш, паркове, зелени площи, площи, детски и спортни площадки за свободен достъп.</i> <i>2.Поддържане и Благоустройство на гробищни паркове</i>	Създаване и благоустрояване на зони за спорт и отдиш, паркове, зелени площи, площи, детски и спортни площадки за свободен достъп. Поддържане и Благоустройство на гробищни паркове	Зона за озеленяване, спорт и отдиш	1 000 000 1 400 000 50 000	ФЕС, РБ, ОБ	2024 – 2027 г.	Отдел „Проекти“, дирекция „УТИЕОСМДТ“
Обща стойност на Приоритет 3.1.:				12 950 000			
М 3.2.1 Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа	<i>1. Подобряване техническото състояние на водопроводните системи за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейната вода в населените места на общината.;</i> <i>2. Доизграждане на канализационната мрежа на гр. Исперих</i> <i>3.„Реконструкция на довеждащ водопровод от ПС „Лудогорци“ до напорен водоем „Лудогорци“, община</i>	Извършване на оценка на нивото на течовете по водоснабдителната система и изготвяне на план с действия за намаляване на течовете Проекти за подобряване състоянието на ВиК мрежата на територията на общината, намаляване на аварияте и предотвратяване загубите на питейна вода	Цялата територия на община Исперих	2 500 000 3 500 000	ФЕС, ПУДОС	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“ ВиК - Исперих

	Исперих ” 4. "Реконструкция на външни водопроводи: от събирателна шахта при шахтови кладенци 2, 3 и 4 до ПС "Димитрово", от ПС "Димитрово" до разпределителна шахта с.Тодорово"						
Мярка 3.2.2 Подобряване на организацията и контрола по събиране на отпадъци, вкл. разделно събиране	1. Оптимизиране системата за организирано сметосъбиране на смесен битов отпадък чрез закупуване на нови съдове за отпадъци и нова техника 2. Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от хартия, пластмаса, стъкло и метал от бита 3. Недопускане на локални замърсявания. Контрол върху изхвърлянето на строителни отпадъци 4. Изграждане на инфраструктура и система за събиране и оползотворяване на строителни отпадъци 5. Въвеждане на система за събиране на масово разпространени опасни отпадъци от домакинствата (лампи, батерии,	Оптимизиране системата за организирано сметосъбиране на смесен битов отпадък чрез закупуване на нови съдове за отпадъци и нова техника Въвеждане на система за разделно събиране на отпадъци от хартия, пластмаса, стъкло и метал от бита Недопускане на локални замърсявания. Контрол върху изхвърлянето на строителни отпадъци Изграждане на инфраструктура и система за събиране и оползотворяване на строителни отпадъци Въвеждане на система за събиране на масово разпространени опасни отпадъци от домакинствата (лампи, батерии,	Цялата територия на община Исперих	1 000 000 300 000	ФЕС, ОБ,	2024 – 2027 г.	Общинска администрация, експерт „Екология“, отдел „Проекти“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	<i>батерии, акумулатори, електрически и електронни уреди и др.</i>	акумулатори, електрически и електронни уреди и др.					
М 3.2.3 Подобряване качеството на атмосферния въздух чрез ограничаване на вредните емисии	1. Закупуване на почистваща техника за почистване и миене на улиците и поддържане на зелените площи 2. Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедното движение 3. Засаждане на дървесна и храстова растителност 4. Поетапно изваждане от употреба на отоплителните уреди на твърдо гориво	Закупуване на почистваща техника за почистване и миене на улиците и поддържане на зелените площи Осигуряване на условия и насърчаване на пешеходното и велосипедното движение Засаждане на дървесна и храстова растителност Поетапно изваждане от употреба на отоплителните уреди на твърдо гориво	Цялата територия на община Исперих	300 000 50 000	ФЕС, ОБ,	2024 – 2027 г.	Общинска администрация
М 3.2.4 Опазване идентичността на природното наследство и наследеното биологично разнообразие	1. Разработване и актуализиране на план за управление на защитени територии и зони 2. Предприемане на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината 3. Мерки за предотвратяване образуването на незаконни сметища 4. Провеждане на кампании за почистване на локални замърсявания, обществени зелени площи,	Разработване и актуализиране на план за управление на защитени територии и зони Предприемане на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината Мерки за предотвратяване образуването на незаконни сметища Провеждане на кампании за почистване на локални замърсявания, обществени зелени площи, паркове,	Цялата територия на община Исперих	30 000 20 000	ФЕС, ОБ	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“; НПО и граждански сдружения

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	паркове, градинки и др. 5. Поощряване на граждански инициативи, свързани с опазването на околната среда	градинки и др. Насърчаване на гражданските инициативи, в сферата на опазването на околната среда					
Обща стойност на Приоритет 3.2.:				7 700 000			
Приоритет 3.3.: Повишаване на енергийната ефективност и дела на ВЕИ							
М 3.3.1 Прилагане на мерки за енергийна ефективност в сгради държавна или общинска собственост от публичната инфраструктура	1. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на сградите на на Общинска администрация – Исперих 2. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на обекти от образователната инфраструктура 3. Прилагане на мерки за енергийна ефективност на обекти от културната инфраструктура	Реализиране на проекти за ЕЕ в сградите на: Общинска администрация – Исперих; Профилирана гимназия „Васил Левски“ – Исперих; Обекти на културната инфраструктура	Зона с обществено-обслужващи функции	2 000 000 300 000	ФЕС, Националн и програми	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“. Отдел „Проекти“ Ръководителите на РС ПБЗН Исперих, РПУ – Исперих, ПГ „Васил Левски“, ИМ – Исперих
М 3.3.2 Прилагане на мерки за енергийна ефективност на жилищни многофамилни сгради	Прилагане на мерки за енергийна ефективност, конструктивно обновяване и подобряване на достъпа на хора с увреждания в многофамилни жилищни сгради	Реализиране на проекти за подобряване на ЕЕ на многофамилни жилищни сгради	Територията на гр. Исперих	8 000 000	План за възстановяване и устойчивост,	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“ Отдел „Проекти“ Сдружения на етажната собственост
М 3.3.3 Подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление на територията на общината	Въвеждане на интелигентни системи за улично осветление на територията на община Исперих	Реализиране на проект за подобряване на ЕЕ на уличното осветление на територията на общината	Цялата територия на Община Исперих	5 500 000 1 500 000	РБ План за възстановяване и устойчивост	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“ Отдел „Проекти“

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

М 3.3.4. Въвеждане на система от стандарти за планиране, контрол и мониторинг на енергийната ефективност	<i>Въвеждане на система от стандарти за енергийна ефективност и подобряване на системите за контрол и мониторинг на потреблението на енергия на сгради - общинска собственост</i>	Сертифициране на сгради - общинска собственост с внедрени ЕЕ мерки, съставяне на нов или актуализиране на съществуващ енергиен сертификат Подобряване на системите за контрол и мониторинг на потреблението на енергия от сградния фонд – общинска собственост	Зона с обществено-обслужващи функции	100 000	ОБ	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“
М 3.3.5 Повишаване дела на ВЕИ (възобновяеми енергийни източници) на територията на общината	<i>1.Инсталиране на системи, използващи ВЕИ в сгради - общинска собственост 2.Развитие на публично-частното партньорство в областта на предоставяне на енергоефективни услуги 3.Насърчаване на зелените инвестиции и подкрепа за внедряване на енергийно ефективни практики и иновационни технологии в бизнеса</i>	Инсталиране на системи, използващи възобновяеми енергийни източници в сгради - общинска собственост (соларни, фотоволтаични или водородни инсталации, термопомпи, биомаса); Насърчаване на зелените инвестиции и подкрепа за внедряване на енергийно ефективни практики и иновационни технологии в бизнеса	Цялата територия на Община Исперих	400 000 100 000	ФЕС, ОБ	2024 – 2027 г.	Дирекция „УТИЕОСМДТ“ Отдел „Проекти“
Обща стойност на Приоритет 3.3.:				17 900 000			
Приоритет 3.4.: Развитие на териториалното сътрудничество							
М 3.4.1. Териториално сътрудничество в областта на културно-историческото и природно наследство	<i>1.Интегрирани териториални инвестиции в общи продукти и услуги със съседни общини в областта на културно-историческото и природно наследство 2. Съвместни инициативи</i>	Инвестиране в общи продукти и услуги, свързани с историческото, природното и културното наследство със силен акцент върху създаването на заетост за малките и семейните предприятия	Зона за туризъм и недвижимо културно наследство	1 000 000 100 000	ФЕС, ОБ	2024 - 2027 г.	Отдел „Проекти“; ИМ - Исперих

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	<i>за развитие на алтернативни форми на туризъм</i> <i>3.Разработване на междуобщински стратегии и програми за съвместни туристически дейности със съседни общини</i>	Развитие на съвместни инициативи за развитие на алтернативни форми на туризъм Разработване на междуобщински стратегии и програми за съвместни туристически дейности със съседни общини					
М 3.4.2. Обмяна на добри практики с общини за разширяване на междуобщинското сътрудничество	<i>1.Осъществяване на проекти за партньорство в рамките на програмите на ЕС</i>	Партньорство за обмяна на добри практики	Зона с обществено-обслужващи функции	200 000 20 000	ФЕС, ОБ	2024 - 2027 г.	Отдел „Проекти“ Дирекция АПИО
М 3.4.3. Териториално сътрудничество в областта на опазване на околната среда и предоставянето на социални услуги	<i>1.Интегрирани териториални инвестиции в проекти за организиране и контрол по събирането и оползотворяване на отпадъци</i> <i>2. Интегрирани териториални инвестиции в проекти за предоставяне на социални услуги</i>	Интегрирани териториални инвестиции в проекти за организиране и контрол по събирането и оползотворяване на отпадъци Интегрирани териториални инвестиции в проекти за предоставяне на социални услуги	Цялата територия на Община Исперих	1 500 000 100 000	ФЕС, ОБ	2024 - 2027 г.	Дирекция„УТИЕО СМДТ“ Дирекция „Хуманитарни дейности“ Отдел „Проекти“
Обща стойност на Приоритет 3.4.:				2 920 000			
Обща стойност на Стратегическа цел 3:				41 470 000			
ОБЩО ЗА ПИРО 2024-2027				67 715 000			

Приложение № 1а

Актуализиран Индикативен списък на важни за община Исперих проекти, включени в ПИРО за периода 2021-2027 г.

Проекти	Проектна готовност	Индикативен срок на изпълнение (месеци)	Общ индикативен бюджет на проектната идея (в хил. лв.)	Допълнителна информация
1. Рехабилитация и ремонт на централна градска част – гр. Исперих	ДА	36 месеца	1286	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
2. Рехабилитация на площада с паметника на Хан Аспарух в гр. Исперих	ДА	24 месеца	415	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
3. Изграждане, обзавеждане и оборудване на туристически информационен център в гр. Исперих	ДА	24 месеца	207	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане
4. „Основен ремонт и енергоефективна рехабилитация на административните сгради на общинската администрация в гр. Исперих“	ДА	24 месеца	438	Интегриран проект в изпълнение на националната политика за енергийна

Подобект: Административна сграда на ул. „Дунав“ №2, гр. Исперих				ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
5.„Основен ремонт и енергоефективна рехабилитация на административните сгради на общинската администрация в гр. Исперих“ Подобект: Административна сграда на ул. „Васил Левски“ №70, гр. Исперих	ДА	24 месеца	600	Интегриран проект в изпълнение на националната политика за енергийна ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
6.Рехабилитация на детски площадки и съоръжения за игра в детски градини в община Исперих, с Подобекти: 1.ОДЗ „Първи юни“-база 1, гр. Исперих 2.ОДЗ „Първи юни“-база 2, гр. Исперих 3.ДГ „Щастливо детство“, гр. Исперих 4.ДГ „Мечо Пух“, гр. Исперих 5.ДГ „Слънце“, гр. Исперих	ДА	36 месеца	597	Проектът е интегриран с проектите за обновяване и оборудване на учебни заведения, кабинети и проекти с меки мерки в сферата на образованието
7.„Изграждане и възстановяване на зона за спорт в кв.138 (Градски стадион)	ДА	36 месеца	533	Изграждане на мултифункционална площадка и обновяване на лекоатлетическата писта
8.Обновяване на градския стадион	НЕ	36 месеца	463	Подмяна на тревната настилка на футболното игрище и реновиране на зоната за зрителите.
9.„Изграждане и възстановяване на зони за обществен отдих в гр.Исперих“	ДА	36 месеца	447	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината

10.,Подобряване на културната инфраструктура в населените места на община Исперих (М.Поровец, Белинци, Лудогорци, Г.Поровец и Лъвино)	ДА	36 месеца	297	Проектът е интегриран с проектите за ремонт, обновяване, оборудване и реализиране на енергоспестяващи мерки в обществени сгради на територията на общината
11.,Изграждане и възстановяване на зони за отдих в населените места на община Исперих – с.Свещари, с.Тодорово, с.Йонково, с.Г.Поровец, с.Лудогорци, с.Подайва, с. Вазово и с.Белинци.“,	ДА	36 месеца	184	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
12.,Преустройство и реновиране на покрит пазар и административната сграда към него в УПИ I, кв.193 в гр. Исперих“	ДА	36 месеца	223	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
13.,Подобряване на културната инфраструктура в населените места на община Исперих“ ще се обновят зрителните зали на читалищата в с. Вазово и с. Делчево.	ДА	36 месеца	183	Проектът е интегриран с проектите за ремонт, обновяване, оборудване и реализиране на енергоспестяващи мерки в обществени сгради на територията на общината
14.Ремонт на Спортна зала (борцова зала) в гр. Исперих и обособяване и оборудване на фитнес зала	НЕ	36 месеца	293	Проектът е интегриран с проекти за изграждане или обновяване на спортни и детски съоръжения
15.Обособяване на зони за спорт и отдих в четири населени места на община Исперих	НЕ	36 месеца	62	Проектът е интегриран с проекти за

– Исперих, Конево, Бърдоква и Драгомъж.				изграждане или обновяване на спортни и детски съоръжения
16.Ремонт и внедряване на мерки за енергийна ефективност в сградата на гимназия "Васил Левски" УПИ I -1977, КВ. 56 гр. Исперих	ДА	36 месеца	978	Интегриран проект в изпълнение на националната политика за енергийна ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
17.Създаване на по-благоприятни условия за работа на специалистите от извънболничната помощ, използващи южното крило на МБАЛ-Исперих	НЕ	36 месеца	200	Интегриран проект в изпълнение на националната политика за енергийна ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
18."Рехабилитация на уличната мрежа на град Исперих" Подобект:Улица "В. Левски" в гр.Исперих III етап – изграждане на тротоари	ДА	24 месеца	2116	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
19.Рехабилитация на улична мрежа гр.Исперих“, Подобект: улица „Лудогорие“	ДА	24 месеца	2589	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
20."Реконструкция на съществуващи тротоари и съоръжения по ул. „Ахинора“ в гр. Исперих“	ДА	24 месеца	415	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината

21."Рехабилитация на уличната мрежа на град Исперих" Подобект: Улица "Скът" в гр. Исперих	ДА	24 месеца	432	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
22.Реконструкция и рехабилитация на улици на територията на община Исперих, област Разград за следните подобекти: 1.1. Подобект - ул. "Чумерна" от ОТ 37 до ОТ 39 и ул. "Освобождение" в с. Бърдоква, от ОТ 35 до ОТ 38; 1.2. Подобект - ул. "Марица" в с. Делчево, от ОТ 18 до ОТ 20; 1.3. Подобект - ул. "Еделвайс" в с. Духовец, от ОТ 44 до ОТ 65; 1.4. Подобект - ул. "Беласица" в с. Китанчево, от ОТ 72 до ОТ 103; 1.5. Подобект - ул. "Васил Левски" в с. Лъвино, от ОТ 53 до ОТ 105; 1.6. Подобект - ул. "Васил Априлов" в с. Малко Йонково, от ОТ 143 до ОТ 169; 1.7. Подобект - ул. "Здравец" в с. Подайва, от ОТ 27 до ОТ 116; 1.8. Подобект - ул. "Родопи" в с. Средоселци, от ОТ 21 до ОТ 36; 1.9. Подобект - ул. "Захари Стоянов" в с. Старо селище, от ОТ 50 до ОТ 74; 1.10. Подобект - ул. "Янтра" в с. Тодорово, от ОТ 40 до ОТ;	ДА	24 месеца	1258	Проектът е интегриран с проектите за изграждане или обновяване на улици и площи за обществено ползване в общината
23.Изграждане на част от V-ти етап на канализационната мрежа на гр. Исперих	ДА	36 месеца	1770	Интегрирано с проекти за ремонт на улична мрежа по приоритетни зони
24.Прилагане на мерки за енергийна ефективност в сгради държавна или общинска собственост от публичната	НЕ		800	Интегриран проект в изпълнение на националната

инфраструктура - Обекти на културната инфраструктура – читалище „Съзнание – 1891“, гр. Исперих				политика за енергийна ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
25.„Свещари в нова светлина“	В реализация	12 мес.	283	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане
26.„Почистване, структурно укрепване и защита на каменни квадри от градежа на кулата и крепостната стена III“	В реализация	6 мес.	18	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане
27.Консервация – реставрация – дюшемето на обект „Демир баба теке“	В реализация	24 мес.	70	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане
28.Консервация – реставрация – купола на обект „Демир баба теке“	Идея	24 мес.	150	Интегриран проект надграждащ останалите проекти и дейности в сферата на туризма с цел разнообразяване на туристическото предлагане

29.„Изграждане на лятна сцена на открито към Народно читалище „Съзнание 1891“, гр. Исперих“, по МИГ Исперих – мярка 7.4 "Инвестиции в устройването, подобрието или разширяването на местни основни услуги за селското население, включително развлечения и култура, и свързаната с тях инфраструктура"	ДА	36 месеца	194	Дейности за възстановяване на лятната сцена на открито към НЧ „Съзнание 1891“ гр.Исперих
30.Разкриване на социални услуги за резидентна грижа за пълнолетни лица с физически увреждания по чл. 15, т. 8 от ЗСУ – всяка, от които с капацитет 15 потребители /Два Центъра за настаняване от семеен тип за пълнолетни с физически увреждания/	ДА Подаден		1315	Приоритетен проект в изпълнение на националната политика за деинституционализация на социалните услуги.
31.Проект „Патронажна грижа + в Община Исперих” по ОПРЧР 2014-2020	ДА В реализация	13 м.	325	Дейности по предоставяне на интегрирани социално-здравни услуги за лица с увреждания и лица в риск
32. Въвеждане на мерки за енергийна ефективност на система за външно изкуствено осветление за 24 населени места в община Исперих	ДА Работен проект	36 м.	5500	Интегриран проект в изпълнение на националната политика за енергийна ефективност. Попада в приоритетна зона за въздействие с публични функции.
33.Благоустрояване на УПИ I-9631, кв. 70 по плана на гр. Исперих“	ДА Работен проект		2150	Интегрирано с проекти за ремонт на улична мрежа по приоритетни зони
34.Основен ремонт на ул. „Ангел Кънчев“ от ОТ 509 до ОТ 544 и ул. „Втора“ от ОТ	ДА Работен		779,4	Интегрирано с проекти за ремонт на

525 до ОТ 531, Промислена зона гр. Исперих“	проект			улична мрежа по приоритетни зони
35., „Основен ремонт на ул. „Арда“, от ОТ 78 до ОТ 6, гр. Исперих“	ДА Работен проект		369,6	Интегрирано с проекти за ремонт на улична мрежа по приоритетни зони
36.Рехабилитация на уличната мрежа на с. Драгомъж	НЕ		600	Интегрирано с проекти за ремонт на улична мрежа по приоритетни зони
ОБЩА СТОЙНОСТ:			28 540	

Приложение № 2

АКТУАЛИЗИРАНА ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

на ПИРО на община Исперих за периода 2021-2027 г.

Период 2024-2027	Собствени средства - Общински бюджет	Отн. дял (%)	Републикански бюджет	Отн. дял (%)	Средства от ЕС	Отн. дял (%)	Други източници	Отн. дял (%)	ОБЩО в лв.	ОБЩО в отн. дял (%)
Приоритет 1	1085	8,86	320	2,61	8590	70,15	2250	18,37	12245	18,08
Приоритет 2	1045	7,46	2775	19,82	10080	72,00	100	0,71	14000	20,67
Приоритет 3	1340	3,23	16700	40,27	23430	56,50	0	0,00	41470	61,24
ОБЩО	3470	5,12	19795	29,23	42100	62,17	2350	3,47	67715	100,00

Приложение № 3

**МАТРИЦА НА ИНДИКАТОРИТЕ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ПИРО НА ОБЩИНА ИСПЕРИХ
ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 г.**

Индикатори за продукт					
Приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Целева стойност
Приоритет 1.1 Създаване на благоприятна бизнес среда, привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството	Описание на индикатора	хил. лв., бр., % и др.	НСИ, Общината, Агенция за МСП, Агенция по заетостта и др.	6 мес., 1 год. и т.н.	Към края на периода
Мярка 1.1.1 Стимулиране на местното предприемачество и инвестиционната активност	1. Въведени мерки за стимулиране на предприемачеството	Брой	Община Исперих	1 път годишно	3
	2. Проведени обучения за млади предприемачи	брой	МИГ – Исперих; АЗ	1 път годишно	6
М 1.1.2. Административна подкрепа за бизнеса и фермерските стопанства, насърчаване на иновациите и технологичното обновяване. Подкрепа на нови инвеститори и стартиращи компании	1. Проведени информационни дни за МСП	Брой	ОИЦ – Разград и Община Исперих	1 път годишно	12
	2. Разработен раздел „Бизнес профил“ на сайта на общината	брой	Община Исперих		1

М 1.1.3. Подкрепа на дейности за въвеждане на нови технологии, в т.ч. за намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика	Организиран кампания за информиране и насърчаване на МСП да реализират проекти за въвеждане на нови технологии с цел намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика; Реализирани проекти от МСП за въвеждане на нови технологии с цел намаляване на ресурсната и енергийна ефективност на производството и насърчаване на прехода към кръгова икономика;	Брой брой	ОИЦ – Разград и МИГ - Исперих Агенция за МСП, МИГ – Исперих, ОИЦ - Разград	1 път годишно	20 10
Приоритет 1.2 Подкрепа за устойчиви качествени работни места и подобряване достъпа до заетост					
М 1.2.1. Повишаване на заетостта и ефективността на пазара на труда	Проведени обучения за заети лица и преквалификация съобразно регионалните и местните потребности от квалификация на работната сила	брой	Агенция по заетостта	1 път годишно	20
М 1.2.2. Активиране на неактивни лица чрез осигуряване на заетост, социална интеграция и повишаване на тяхната	Проведени обучения за активиране на неактивни лица чрез осигуряване на заетост, социална интеграция и повишаване на тяхната	брой	Агенция по заетостта	1 път годишно	20

конкурентоспособност	конкурентоспособност				
М 1.2.3. Подпомагане на МСП за запазване на работните места	МСП с мерки за подобряване качеството на работните места и оборудване, и адаптиране на нови работни места; Открити нови паралелки с професионални направления спрямо потребностите на местния бизнес	Брой брой	НСИ, Агенция за МСП ПГСС „Хан Аспарух“ и ПГ „Васил Левски“	1 път годишно	5 3
Приоритет 1.3: Устойчиво развитие на селското и горското стопанство					
М 1.3.1. Подобряване на икономическото състояние на земеделските и животновъдните стопанства и развитие на биоикономика	Обновени и модернизирани земеделски и животновъдни стопанства; Стопанства, преминали към биологично растениевъдство и животновъдство	Брой брой	ДФ „Земеделие“ ДФ „Земеделие“	1 път годишно	15 15
М 1.3.2. Устойчиво планиране на дейностите в горските територии и подобряване стопанисването на горите	Разработени горскостопански планове и програми и планове за управление на защитени територии;	брой	Община Исперих	1 път годишно	3
М 1.3.3. Залесяване на изоставени неземеделски земи	Залесени с местни дървесни видове изоставени неземеделски земи, горски територии, ерозирани и застрашени от ерозия територии извън горските територии	дка	Община Исперих	1 път годишно	20
Приоритет 1.4.: Развитие на устойчив туризъм със запазени традиции, култура и културно-историческо					

наследство					
М 1.4.1. Развитие на туризма като индустрия, базирана на специфичните местни ресурси, природни и културни забележителности	Разработени междуобщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности;	Брой	Община Исперих	1 път годишно	3
	Организираны събития и мероприятия за популяризиране на общината като туристическа дестинация	брой	Община Исперих ИМ - Исперих		10
М 1.4.2. Обновяване и поддържане на инфраструктурата, обслужваща туризма на територията на общината	Изградени нови места за настаняване, къщи за гости и малки семейни хотели в близките до АР „Сборяново“ населени места;	Брой	Община Исперих	1 път годишно	5
	Реализирани проекти за експониране и реставрация на културно-историческите обекти на територията на АР „Сборяново“, в т.ч. и реновиране на съпътстващата туристическа инфраструктура, изградени екопътеки и велоалеи	брой	Община Исперих ИМ - Исперих		3
М 1.4.3. Подобряване на качеството на услугите, предлагани в туристическите обекти на територията на общината	Повишена професионалната и езикова квалификация на работещите в туристическия отрасъл;	Брой	ИМ – Исперих	1 път годишно	15
	Реализирани проекти за нови атракции и експониране на културно-историческото наследство	брой	Община Исперих ИМ - Исперих		3
Приоритет 2.1: Подобряване					

на достъпа до качествено образование и обучение					
М 2.1.1 Осигуряване на условия за равен достъп до качествено и приобщаващо образование и обучение	Процент обхванати и задържани деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система	Процент	Директори на училища и детски градини на територията на община Исперих	1 път годишно	97
М 2.1.2 Развитие на качествено професионално образование, придобиване на умения в съответствие с пазара на труда	1.Брой обучени учители в областта на цифровото образование и цифровите компетентности	брой	Директори на училища и детски градини на територията на община Исперих	1 път годишно	100
	2.брой лица, включени в програми за ограмотяване и цифрова грамотност	брой			100
М 2.1.3. Модернизация на образователната инфраструктура и създаване на условия за разширяване използването на ИКТ инфраструктура в учебния процес	1.Модернизирана материална база на предучилищното и училищно образование, центрове за подкрепа за личностно развитие, спортни площадки, физк. салони.	брой	Директори на училища и детски градини на територията на община Исперих	1 път годишно	8
	2.Въведени иновации в общинското образование	брой			20
Приоритет 2.2.: Предоставяне на качествени социални услуги и пълноценно социално включване					
М.2.2.1 Разширяване на териториалния обхват, качеството и броя на предоставяните услуги	1.Разкрити нови социални услуги	Бр.	Дирекция „Хуманитарни дейности“	1 път годишно	10
	2.Разкрити филиали на ДСП в населени места извън гр.Исперих	Бр.	Община Исперих		2

М 2.2.2 Предотвратяване на рискове, водещи към социално изключване и изолация	1.Брой лица с увреждания или с ниски доходи, получили достъп до социални услуги	Бр.	Дирекция „Хуманитарни дейности“ Община Исперих	1 път годишно	2000
Приоритет 2.3 Достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги					
М 2.3.1 Подобряване на достъпа и материалната обезпеченост на здравните и дентално-медицински услуги на територията на общината	Обновени и благоустроени обекти от здравната инфраструктура	Бр.	МБАЛ – Исперих, община Исперих	1 път годишно	3
М 2.3.2 Разширяване на мрежата от здравни и интегрирани здравно-социални услуги в общината и повишаване на качеството им	Предоставени нови интегрирани здравно-социални услуги	Бр.	МБАЛ – Исперих, община Исперих	1 път годишно	8
Приоритет 2.4 Подкрепа, обновяване и популяризиране на културното наследство, културните институции и свързаните с тях дейности					
М 2.4.1 Обновяване на обекти от културната инфраструктура. Консервация и реставрация на културни и исторически ценности	Обновени обекти от културната инфраструктура	Бр.	община Исперих; ИМ-Исперих	1 път годишно	15
М 2.4.2 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културните	Организиран кампания и събития за популяризиране на културно-историческото	Бр.	община Исперих; ИМ-Исперих	1 път годишно	7

услуги	наследство				
М 2.4.3 Подпомагане дейността на културните институции в общината	Подпомогнати от общината дейности на културните институции	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	20
Приоритет 2.5: Устойчиво развитие на физическото възпитание и спорта					
М 2.5.1. Подобрване на училищната спортна инфраструктура	Реализирани проекти за модернизиране на спортните площадки в училищата	Бр.	Директори на училища; община Исперих	1 път годишно	8
М 2.5.2. Създаване на благоприятни условия за развитие на спорта и популяризиране на физическата активност	Обновени/създадени открити и закрити спортни площи;	Бр.	община Исперих	1 път годишно	8
	Организиран и проведен ученически спортни събития	Бр.	спортни клубове и директори на училища		14
Приоритет 2.6 Повишаване потенциала на човешкия ресурс в публичния и неправителствения сектор за по-добро и ефективно административно обслужване и активиране на гражданското участие в общественния живот					
Мярка 2.6.1 Прилагане на съвременни технологии за архивиране и съхраняване на документацията в ОА – Исперих и кметствата и въвеждане на иновативни практики и стандарти във връзка с административното обслужване на гражданите и	Предоставени нови електронни услуги за гражданите и бизнеса	Бр.	община Исперих	1 път годишно	10

бизнеса					
Мярка 2.6.2 – Повишаване на мотивацията и професионалния капацитет на служителите в ОА и на общинските съветници в управлението, изпълнението, наблюдението и оценката на планови и стратегически документи за реализация на местните политики	Въведени иновации в публичното управление и споделени добри практики чрез междуобщинско сътрудничество; Проведени общи и специализирани обучения на служителите от ОА за повишаване на административния им капацитет, вкл. за работа с трудни граждани и хора с увреждания	Бр. Бр.	община Исперих община Исперих	1 път годишно	5 15
Мярка 2.6.3 – Открита, прозрачна и гъвкава администрация, работеща в синхрон с гражданите и бизнеса	Подобри функционалности на сайта на община Исперих за открита и прозрачна администрация	Бр.	община Исперих	1 път годишно	5
Мярка 2.6.4 – Развитие на неправителствения сектор и стимулиране на гражданското участие за активно включване в общественния живот	Финансирани малки проекти на НПО и граждански обединения за благоустрояване на междублокови пространства, почистване на замърсени райони в общината	Бр.	община Исперих	1 път годишно	30
Приоритет 3.1 Модернизиране на съществуващата инфраструктура на общината за подобряване на териториалната свързаност и достъп до обектите за публични услуги				1 път годишно	

М 3.1.1 Поддържане и обновяване на съществуващата пътна и улична мрежа	1. Изградена/рехабилитирана общинска пътна мрежа	Км	Община Исперих	1 път годишно	1. 14 км общинска пътна мрежа
	2. Изградена/рехабилитирана улична мрежа	Км	Община Исперих		2. 35 км улична мрежа
	3. Изградена /рехабилитирана тротоарна мрежа	Км	Община Исперих		3. 10 км тротоари
М 3.1.2 Изграждане, възстановяване и поддържане на зони за обществен отдиш и спорт в гр. Исперих и населените места на общината	1. Изградени спортни и детски площадки	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	17
Приоритет 3.2 Устойчива околна среда, опазване и възстановяване на природното наследство и биологичното разнообразие					
М 3.2.1 Подобряване на водоснабдителната и канализационната мрежа	Изградена/рехабилитирана водопроводна и канализационна мрежа	км	Община Исперих	1 път годишно	Канализация 3,7км Водопровод 18 км
Мярка 3.2.2 Подобряване на организацията и контрола по събиране на отпадъци, вкл. разделно събиране	Закупени нови съдове за смет и нова техника	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	100/2
М 3.2.3 Подобряване качеството на атмосферния въздух чрез ограничаване на вредните емисии	1. Закупена почистваща техника за почистване и миене на улиците	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	2
	2. Засадена дървесна и храстова растителност	Бр.	Община Исперих		1000
М 3.2.4 Опазване идентичността на природното наследство и наследеното	1. Разработени/актуализирани планове за опазване и управление на защитени	БР.	Община Исперих	1 път годишно	2

биологично разнообразие	територии и зони	Бр.	Община Исперих		10
	2. Проведени кампании за почистване на локални замърсявания, обществени зелени площи, паркове, градинки и др. 3. Граждански инициативи, свързани с опазването на околната среда	Бр.	Община Исперих		5
Приоритет 3.3.: Повишаване на енергийната ефективност и дела на ВЕИ					
М 3.3.1 Прилагане на мерки за енергийна ефективност в сгради държавна или общинска собственост от публичната инфраструктура	1. Въведени мерки за ЕЕ в публични сгради – общинска или държавна собственост	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	4
М 3.3.2 Прилагане на мерки за енергийна ефективност на жилищни многофамилни сгради	Въведени мерки за ЕЕ в многофамилни жилищни сгради	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	14
М 3.3.3 Подобряване на енергийната ефективност на уличното осветление на територията на общината	Населени места с подобрена ЕЕ на уличното осветление на територията на общината	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	24
М 3.3.4. Въвеждане на система от стандарти за планиране, контрол и мониторинг на енергийната ефективност	Сертифицирани сгради - общинска собственост с внедрени ЕЕ мерки,	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	5
М 3.3.5 Повишаване дела на ВЕИ (възобновяеми	Инсталирани системи, използващи възобновяеми енергийни източници	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	3

енергийни източници) на територията на общината	в сгради - общинска собственост				
Приоритет 3.4.: Развитие на териториалното сътрудничество					
М 3.4.1. Териториално сътрудничество в областта на културно-историческото и природно наследство	1.Изготвени проекти за интегрирани териториални инвестиции със съседни общини в областта на културно-историческото наследство 2. Организирани съвместни инициативи за развитие на алтернативни форми на туризъм с други общини 3. Разработени междуобщински стратегии и програми за съвместни туристически дейности със съседни общини	Бр. Бр. Бр.	Община Исперих Община Исперих Община Исперих	1 път годишно	1 2 1
М 3.4.2. Обмяна на добри практики с общини за разширяване на междуобщинското сътрудничество	Създадени партньорства за обмяна на добри практики	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	2
М 3.4 3. Териториално сътрудничество в областта на опазване на околната среда и предоставянето на социални услуги	1.Изготвени проекти за интегрирани териториални инвестиции със съседни общини за организиране и контрол по събирането и оползотворяване на отпадъци 2. Изготвени проекти за интегрирани териториални	Бр.	Община Исперих	1 път годишно	1

План за интегрирано развитие на община Исперих 2021 – 2027 г.
Актуализация 2024 година

	инвестиции със съседни общини за предоставяне на социални услуги	Бр.	Община Исперих		1	
Индикатори за резултат						
Стратегическа цел	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Базова стойност	Целева стойност (2027)
Стратегическа цел 1: Подкрепа за устойчив икономически растеж и повишена конкурентноспособност на местната икономика	<i>Описание на индикатора</i>	<i>хил. лв., бр., % и др.</i>	<i>НСИ, Общината, Агенция за МСП, Агенция по заетостта и др.</i>	<i>6 мес., 1 год. и т.н.</i>	<i>Към началото на периода</i>	<i>Към края на периода</i>
	Дял на предприятията от община Исперих спрямо област Разград	%	НСИ	1 година	16,40 (2019)	19
	Средна годишна брутна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение	лева	НСИ	1 година	10 069 (2018)	15 000
	Произведена продукция от предприятия в нефинансовия сектор в община Исперих	лева	НСИ	1 година	271 496 (2018)	360 000
	Нетни приходи от продажби на предприятията на 1 жител към края на годината	лева	НСИ	1 година	15,45 (2018)	23
	Нетни приходи от продажби на предприятията на 1 жител средногодишно	лева	НСИ	1 година	15,39 (2018)	23
	Места за настаняване	Брой	НСИ	1 година	5 (2019)	10

	Реализирани нощувки	брой	Община Исперих	1 година	3636 (2020)	8000
Стратегическа цел 2: Подобряване състоянието на жизнената среда чрез създаване на условия за социално включване, достъпно здравеопазване с високо качество на предоставяните услуги, модерно образование, култура и спорт, ефективна администрация						
	Равнище на безработица	%	НСИ	1 година	13,6 (2019)	6,5
	Относителен дял на заетите в индустрията в общия брой наети лица	%	НСИ	1 година	36,7	38
	Естествен прираст на населението; механичен прираст	промил	НСИ	1 година	-151/-9 (2018)	-130/100
	Новоразкрити социални услуги	Брой	Община Исперих	1 година	0 (2020)	5
	Брой професионални паралелки, преминали към дуално обучение	брой	Община Исперих	1 година	0	4
	Брой болнични легла в МБАЛ на 1000 души	Брой	МБАЛ	1 година	0,5	0,7
	Население на 1 общопрактикуващ лекар	Брой	МБАЛ	1 година	2857 (2020)	2200
	Население на 1 дентален лекар	Брой	МБАЛ	1 година	1818 (2020)	1500

Стратегическа цел 3: Устойчиво и балансирано развитие на територията на община Исперих с подобрена техническа инфраструктура и съхранена околна среда						
	Дължина на рехабилитирана общинска пътна мрежа	Км	ОБЩИНА ИСПЕРИХ	1 година	19,18 (2020)	33,18
	Дължина на рехабилитирана улична мрежа	Км	Община Исперих	1 година	52 (2020)	87
	Загуба на вода във водоснабдителната мрежа	Куб.	ВиК – Исперих	1 година	56 (2020)	49
	Публични сгради с въведени мерки за енергийна ефективност	брой	Община Исперих	1 година	0 (2020)	5